

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2008 SONRASI AVRUPA’DA TOPLUMSAL
HAREKETLER VE SOL PARTİLER:
YUNANİSTAN VE İSPANYA ÖRNEĞİ

ONUR DEVRİM ÜÇBAŞ

2501160798

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ERTAN EROL

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Onur Devrim ÜÇBAŞ Numarası : 2501160798

Anabilim Dalı / Anasanaat Dalı / Programı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Siyasal) Anabilim Dalı Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ertan EROL

Tez Savunma Tarihi : 25.07.2019 Saati : 16.30

Tez Başlığı : 2008 Sonrası Avrupa'da Toplumsal Hareketler ve Sol Partiler: Yunanistan ve İspanya Örneği

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Ferda KESKİN		
2- Dr. Öğr. Üyesi Ertan EROL		Kab-1
3- Dr. Öğr. Üyesi Güven Gürkan ÖZTAN		Kab-1

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Dr. Öğr. Üyesi Sinan YILDIRMAZ		
2- Dr. Öğr. Üyesi Fatma Zeynep ÖZKURT		Kab-1

ÖZ

2008 SONRASI AVRUPA’DA TOPLUMSAL HAREKETLER VE SOL PARTİLER: YUNANİSTAN VE İSPANYA ÖRNEĞİ

ONUR DEVRİM ÜÇBAŞ

ABD’deki 2007 – 2008 ekonomik krizi ve bunu izleyen Avrupa borç krizi hem ABD’de hem de Avrupa’da önemli siyasal değişikliklere neden oldu. Farklı Avrupa ülkelerindeki kemer sıkma politikaları karşıtı hareketler, kendi hükümetlerine karşı mücadele ettiler. Var olan demokratik mekanizmaların eleştirisi ile ekonomik statükonun eleştirisi birlikte ilerledi. Bu çalışmanın amacı, toplumsal hareketler ile bazı siyasi partilerin –SYRIZA ve PODEMOS’un– arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlk olarak Avrupa’nın ikiz krizleri, temsil krizi ve ekonomik kriz kısaca açıklanmıştır. İkinci olarak, bu ülkelerdeki farklı toplumsal hareketler, meydan işgali hareketlerine vurgu yapılarak ele alınmıştır. Üçüncüsü, SYRIZA ve PODEMOS’un tarihsel gelişimi incelenmiştir. Son olarak SYRIZA ve PODEMOS’un siyasal programı, örgütlenme modeli ve toplumsal hareketlerle ilişkisi karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: SYRIZA, PODEMOS, Temsil Krizi, Ekonomik Kriz, Toplumsal Hareketler, İşgal Et

ABSTRACT

SOCIAL MOVEMENTS AND LEFT-WING PARTIES IN EUROPE AFTER 2008: THE CASES OF GREECE AND SPAIN

ONUR DEVRİM ÜÇBAŞ

Economic crisis of 2007 – 2008 in US and subsequent European debt crisis led to important changes in both US and Europe. Anti-austerity movements in different European countries struggled against their governments. Criticism of existing democratic mechanisms and economic status quo went hand in hand. The aim of this study is to examine the relationship between social movements and certain political parties; namely SYRIZA and PODEMOS in Greece and Spain respectively. First, the twin crisis of Europe; the representation crisis and the economic crisis is briefly described. Secondly, various social movements in these countries, with a special emphasis on square occupation movements, are examined. Thirdly, the historical development of SYRIZA and PODEMOS is analyzed. Finally, the relationship between these parties and social movements are studied with a comparative approach along with their political programmes and organization models.

Keywords: SYRIZA, PODEMOS, Crisis of Representation, Economic Crisis, Social Movements, Occupy

ÖNSÖZ

2012 yılı Avrupa’da kitle hareketlerinin uzun zamandır görülmemiş ölçüde ortaya çıktığı bir yıl oldu. Arap Devrimleri’yle gündeme gelen meydan işgalleri yöntemi, İspanya ve Yunanistan’da yüz binlerce kişinin hoşnutsuzluklarını ifade etmek için kullandığı bir araç oldu. Ancak İspanya ve Yunanistan’da ayırt edici olan kitle hareketlerinin büyüklüğü değil, bu hareketlerin kendilerine siyasal temsil alanında dolaylı da olsa yer açabilmeleriydi. Yunanistan’da SYRIZA Ocak 2015’te iktidara gelmiş, İspanya’da ise PODEMOS Aralık 2015’te %20,7 oy alarak üçüncü parti olmuştu. Tezimin amacı bu süreci anlayabilmek, bu iki partinin nasıl görece kısa bir sürede böylesi büyük bir kamuoyu desteği kazanmadığını kavrayabilmektir.

Tezimi yazarken bana yol gösteren ve ilgisini eksik etmeyen hocalarım Yusuf Doğan Çetinkaya ve Ertan Erol’a teşekkürü borç bilirim. Başta düşündüğümünden daha uzun ve zorlu geçen tez sürecinde, ailemin her zaman hissettiğim desteği olmasaydı başarılı olamazdım. Bu yüzden annem Sevinç Üçbaş ve babam Tevfik Kemali Üçbaş’a en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hem yüksek lisans başvurusu yapmam konusunda bana verdiği cesaret, hem de sonrasındaki değerli önerileri için Begüm Zorlu’ya, kısa bir konuşmada bile kafamdaki soruları aydınlatan Kevin Ovenden’a ve deneyimlerini benimle paylaşan Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi (SEK) üyelerine teşekkür ederim.

Bir ülke üzerine yazarken o ülkeyi görmenin, orada yaşayanlarla konuşmanın çalışmaya ne kadar çok şey kattığını, Atina’ya gidip Yunan eylemcilerle ve SYRIZA üyeleriyle konuştuktan sonra anladım. Bunu mümkün kılan Meltem Oral’a müteşekkirim. Özdeş Özbay çalışmanın farklı aşamalarında fikirlerimi ve araştırmanın yapısını netleştirmemi sağladı. Berk Efe Altınal ve Doğan Kansız bana her zaman destek oldular. Son olarak, varlığından güç aldığım, tez yazım sürecinde hep yanımda olan Hilmiye Atasoy’a minnettarım.

Onur Devrim Üçbaş

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA’NIN İKİZ KRİZLERİ: TEMSİL KRİZİ VE 2008 EKONOMİK KRİZİ

1.1. Temsil krizi ve etkileri	3
1.2. 2008 Ekonomik krizinin ortaya çıkışı ve gelişimi	5
1.3. Krizin Yunanistan ve İspanya’ya etkileri	5
1.3.1. Yunanistan	5
1.3.2. İspanya	9

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN VE İSPANYA’DA TOPLUMSAL HAREKETLER

2.1. Kemer sıkma politikalarına karşı mücadele ve işçi hareketi.....	10
2.1.1. Yunanistan.....	10
2.1.2. İspanya.....	19
2.2. Gençlik hareketleri	29
2.2.1 Yunanistan	29
2.2.2 İspanya	39
2.3. Meydan işgali hareketleri	42

2.3.1 Yunanistan	43
2.3.2 İspanya.....	54
2.4. Taban İnisiyatifleri.....	84
2.4.1 Yunanistan.....	84
2.4.2 İspanya.....	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SYRIZA VE PODEMOS NASIL GELİŞTİ?

3.1. Partilere güvensizlik ve ana akım partilerin çöküşü	107
3.1.1. Yunanistan	107
3.1.2. İspanya	109
3.2. SYRIZA.....	111
3.3. PODEMOS	132
3.4. Tepki oylarının diğer adresleri: Chrysí Avgí ve Ciudadanos	146
3.4.1 Chrysí Avgí	146
3.4.2 Ciudadanos	156

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI OLARAK SYRIZA VE PODEMOS

4.1. Siyasal program ve ideoloji	162
4.2. Örgütlenme modeli ve parti içi demokrasi	174
4.3. Hareket ve parti ilişkisi: Bağlantı kurma stratejileri	181
SONUÇ	201
KAYNAKÇA	205

KISALTMALAR LİSTESİ

15M	:	15 Mayıs Hareketi
AA/MOC	:	Alternativa Antimilitarista/Movimiento de Objecion de Conciencia (Antimilitarist Alternatif / Vicdani Ret Hareketi)
AB	:	Avrupa Birliği
ADEDY	:	Anotati Diikisis Enoseon Dimosion Ypallilon (Kamu Çalışanları Federasyonu)
AfD	:	Alternative für Deutschland (Almanya için Alternatif)
AK	:	Antieksousiastiki Kinisi (Anti-Otoriter Hareket)
ALDE	:	Alliance of Liberals and Democrats for Europe (Avrupa için Liberaller ve Demokratlar İttifakı)
ANEL	:	Anexartitoi Ellines (Bağımsız Yunanlar)
ANTARSYA	:	Antikapitalistiki Aristeri Synergasia gia tin Anatropi (Devrim için Antikapitalist Sol Koordinasyon)
ASOEE	:	Anotati Scholi Oikonomikon kai Emborikon Epistimon (Atina Ekonomi ve İşletme Üniversitesi)
ASP	:	Avrupa Sol Partisi

ATTAC	:	Association pour la Taxation des Transactions financières et pour l'Action Citoyenne (Yurttaşlara Yardım için Mali İşlemlerin Vergilendirilmesi Derneği)
BNG	:	Bloque Nacionalista Galego (Galiçya Milliyetçi Bloğu)
CCOO	:	Comisiones Obreras (İşçi Komisyonları)
CEPS	:	La Fundación Centro de Estudios Políticos y Sociales (Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Vakfı)
CGT	:	Confederación General del Trabajo (Genel Emek Konfederasyonu)
CIS	:	Centro de Investigaciones Sociológicas (Sosyolojik Araştırmalar Enstitüsü)
CiU	:	Convergència i Unió (Yönelim ve Birlik)
DIMAR	:	Dimokratiki Aristera (Demokratik Sol)
DRY	:	Democracia Real Ya (Gerçek Demokrasi Şimdi)
EAJ-PNV	:	Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi)
EAM	:	Ethnikó Apeleftherotikó Métopo (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
EAR	:	Elliniki Aristera (Yunan Solu)
EDA	:	Eniéa Dimokratikí Aristerá (Birleşik Demokratik Sol)

EDES	:	Ethnikós Dimokratikós Ellinikós Sýndesmos (Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Birliği)
ELAS	:	Ellinikós Laikós Apeleftherotikós Stratós (Yunan Halk Kurtuluş Ordusu)
ERC	:	Esquerra Republicana de Catalunya (Katalonya Cumhuriyetçi Solu)
ERE	:	Expediente de regulación de empleo (İstihdam Düzenleme Kayıtları)
ERT	:	Ellinikí Radiofonía Tileóراس (Yunan Radyo Televizyonu)
ETA	:	Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)
GSEE	:	Geniki Synomospondia Ergaton Ellados (Yunan İşçilerinin Genel Konfederasyonu)
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
IA	:	Izquierda Anticapitalista (Antikapitalist Sol)
ILP	:	Iniciativa Legislativa Popular (Halkın Yasal Girişimi)
IMF	:	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IU	:	Izquierda Unida (Birleşik Sol)
JSF	:	Juventud Sin Futuro (Geleceksiz Gençlik)
KNE	:	Kommounistiki Neolea Elladas (Yunanistan Komünist Gençliği)

KKE	:	Kommounistikó Kómma Elládas (Yunanistan Komünist Partisi)
LAOS	:	Laikós Orthódoxos Synagermós (Ortodoks Halk Hareketi)
LGBT	:	Lesbian, Gay, Bisexuel, Transgender (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel)
M5S	:	Movimento 5 Stelle (5 Yıldız Hareketi)
NAR	:	Neo Aristero Revma (Yeni Sol Akım)
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
ND	:	Nea Demokratia (Yeni Demokrasi Partisi)
OECD	:	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PAH	:	Plataforma de Afectados por la Hipoteca (Mortgage'dan Etkilenenler Platformu)
PAME	:	Panergatiko Agonistiko Metopo (Tüm İşçilerin Militan Cephesi)
PASOK	:	Panellinio Sosialistiko Kinima (Panhelenik Sosyalist Parti)

PATUSALUD	:	Plataforma Asamblearia de Trabajadores y Usuarios por la SALUD (Kamu sağlığı alışanları ve kullanıcıları meclisi Platformu)
PCF	:	Parti Communiste Français (Fransız Komünist Partisi)
PCPE	:	Partido Comunista de los Pueblos de España (İspanya Halkları Komünist Partisi)
PIIGS	:	Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan İspanya)
PP	:	Partido Popular (Halk Partisi)
PSOE	:	Partido Socialista Obrero Español (İspanya Sosyalist İşi Partisi)
PVD	:	Plataforma por la Vivienda Digna (İnsan Onuruna Uygun Barınma platformu)
SAT	:	Sindicato Andaluz de Trabajadores (Endölüs Emekiler Sendikası)
SEK	:	Sosialistiko Ergatiko Komma (Sosyalist İşi Partisi)
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SYN	:	SYNASPISMOS

SYNASPISMOS	:	Synaspismós tīs Aristerás kai tīs Proódou (Sol ve İlerleme Koalisyonu) (1991 – 2003)
	:	Synaspismós tīs Aristerás tōn Kinīmátōn kai tīs Oikologías (Solun, Hareketlerin ve Ekolojinin Koalisyonu) (2004 – 2013)
SYRIZA	:	Synaspismós Rizospastikís Aristerás (Radikal Sol Koalisyon)
UGT	:	Unión General de Trabajadores (Genel İşçi Birliği)
UPyD	:	Unión Progreso y Democracia (Kalkınma ve Demokrasi Partisi)
USO	:	Unión Sindical Obrera (İşçi Sendikaları Birliği)

GİRİŞ

6 Mayıs 2012’de Yunanistan’da yapılan genel seçimlerde SYRIZA oyların %16,8’ini alarak ikinci parti oldu. Birinci parti ile arasında sadece iki puan fark vardı. Oysa aynı SYRIZA, 2009 yılındaki seçimlerde oyların sadece %4,7’sini alabilmişti. SYRIZA nasıl olmuştu da dört yıl içerisinde oylarını dört kat arttırabilmişti? Üstelik SYRIZA yalnız değildi. Avrupa’nın her yerinde merkez partiler oy kaybederken siyasal yelpazenin sağ ve sol ucundaki kimi partiler oylarını hızla arttırıyor veya yeni kurulan partiler onlarca yıllık partileri geride bırakıyorlardı. İspanya’da da 2014 yılında kurulan PODEMOS da bir yıl sonra oyların %21’ini almayı başarmıştı. Bu partilerin yükselişinin ardında hangi dinamikler vardı? Bu partiler toplumsal hareketlerle nasıl bağ kurmuşlardı?

Bu çalışmanın amacı yukarıdaki soruları yanıtlamaktır. Çalışmada Yunanistan ve İspanya’nın konu alınmasının nedeni bu iki ülkenin kemer sıkma politikaları karşısı direnişin kendisini siyasal bir alternatif olarak sunduğu en somut iki örneği – SYRIZA ve PODEMOS’u– barındırmasıdır. Başka ülkelerde de ekonomik krizin ardından muhalefet partilerinin güç kazandığı doğrudur, İngiltere’de İşçi Partisi liderliğine partinin en sol kanadından Jeremy Corbyn geçmiş, İtalya’da ise Beppe Grillo’nun partisi “5 Yıldız Hareketi” (M5S) hızlı bir yükseliş gerçekleştirmiştir. Diğer yandan Fransa’daki Ulusal Cephe’den (Front Nationale), Almanya’daki “Almanya için Alternatif (AfD) partisine uzanan bir çizgide sağ veya aşırı sağ partilerin oylarını arttırdığı görülmektedir. Ancak çalışmanın çerçevesi 2008 krizinin ardından hızla büyüyen veya sıfırdan kurulan sol partiler olarak –PODEMOS’un niteliği tezde tartışılmaktadır– belirlenmiş, böylece hem sağ partilerin yükselişi hem de İngiltere İşçi Partisi gibi yerleşik partiler çerçevenin dışında bırakılmıştır.

Çalışmanın çerçevesi en başından beri bu partilerin oylarını arttırma süreci ve toplumsal hareketlerle ilişkileri olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın ele aldığı dönem; Yunanistan için 2008 yılında Atina başta olmak üzere pek çok şehirde yaşanan isyanların başladığı 6 Aralık 2008 ile SYRIZA’nın iktidara geldiği 25 Ocak 2015 arasını ifade etmektedir. İspanya için ise bu dönem 15M hareketinin başladığı

15 Mayıs 2011 ile PODEMOS'un oyların %20,7'sini aldığı 20 Aralık 2015 arasındaki dönemi kapsamaktadır.

Çalışmada karşılan zorluklardan biri bu iki partinin kuruluş tarihleri ve toplumsal hareketlerle etkileşimi konusundaki kronolojik farktır. SYRIZA kökleri 1968'e kadar uzanan ancak asıl olarak 2004'te bir koalisyon, 2013'te ise birleşik bir parti olarak kurulan bir yapıyken, PODEMOS 2014'te kurulmuş ve bir yıl sonra ilk genel seçimine katılmıştır. Bu durum partilerin toplumsal hareketlerle ilişkilene sürecini de etkilemiştir. SYRIZA, 2008 ekonomik krizinin başladığı koşullarda küçük bir sol parti olarak Yunan siyasal hayatının bir parçası iken, PODEMOS 2014 yılında, 2011 yılında başlayan kitlesel eylem ve seferberlik sürecinin gerilediği bir dönemde kurulmuştur. Dolayısıyla 2011 – 2014 arasındaki dönemde PODEMOS'tan bir siyasal seçenek olarak bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle bu iki partinin hareketlerle ilişkisi ele alınırken SYRIZA'da 2008 – 2013 dönemine ağırlık verilirken, PODEMOS'da partinin kuruluş süreci ve hemen öncesindeki döneme (2013 – 2014) yoğunlaşmıştır.

İlk bölümde, bu partilerin oylarını arttırdığı sosyal ve ekonomik koşullar ele alınmış, bu bağlamda temsil krizi ve 2008 ekonomik krizi incelenmiştir. Krizin tezde ele alınan ülkelerin ekonomilerine etkisi ele alınmıştır. İkinci bölümde her iki ülkede uygulanan kemer sıkma politikalarına karşı gelişen muhalefet hareketi incelenmiş, işçi hareketi, gençlik hareketi, meydan işgali hareketleri ve ekonomik krizin etkilerine direnmek için ortaya çıkan dayanışma girişimleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde SYRIZA ve PODEMOS'un tarihsel gelişimi konu alınmış, bu partilerin kuruluş ve gelişme süreci ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise SYRIZA ve PODEMOS'un siyasal programı, örgütlenme modeli ile hareketlerle bağ kurmak için kullandığı stratejiler karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA’NIN İKİZ KRİZLERİ: TEMSİL KRİZİ VE 2008 EKONOMİK KRİZİ

1.1. Temsil Krizi ve etkileri

Yunanistan’da SYRIZA’nın, İspanya’da ise PODEMOS’un yükseldiği koşullar hem ekonomik kriz, hem de onu önceleyen ve toplumu en az onun kadar etkileyen temsil krizi tarafından oluşturuldu. Başta siyasi partiler olmak üzere kurumlara olan güvenin azaldığı, insanların onlarca yıldır oy verdikleri siyasi partilerden koptukları bu dönemde belirsizlik ve istikrarsızlık öne çıktı. Hem Yunanistan hem de İspanya’da giderek daha fazla sayıda insan kimsenin onları temsil etmediğini ve umursamadığını düşünmeye başladı. Bu durum oy akışkanlığını arttırdı.

Temsiliyet krizinin bir parçası da ulusal egemenliğin yerini Avrupa Birliği kurumlarının egemenliğine bıraktığı algısıydı. Avro’nun AB’nin ortak para birimi olarak ülkelerin ulusal para birimlerinin yerini alması, bu ülkelerin mali egemenliklerini kısıtladı. Bu durum özellikle parasını devalüe edemediği için zorluk çeken Yunanistan için geçerliydi. Ülkede uygulanan ekonomik politikalar Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) oluşturduğu Troyka’nın bir dayatması olarak görüldü.¹ Yunanistan ve İtalya’da kemer sıkma önlemlerinin AB kurumlarının desteklediği teknokratların başında olduğu hükümetler tarafından yürütülmesi- Yunanistan’da Lucas Papademos, İtalya’da Mario Monti- bu algıyı güçlendirdi.

Siyasi partilerin ve genel olarak siyasetin itibarsızlaşması süreci, tüm AB ülkeleri için geçerliydi. Eurobarometer’in yaptığı araştırmalar parlamentolara olan güvensizliğin Yunanistan için Ekim 2009 ile Kasım 2011 arasında, İspanya için ise Mart 2008 ile Mayıs 2010 arasında hızla arttığını gösteriyordu.² Bu iki dönem söz

¹ Lois Woestman, “Economic Shock Therapy in the Eurozone: The Greek Case”, **Development**, Vol 55, Sayı 3, Eylül 2012, s. 384.

² Donatella della Porta v.d., **Movement Parties Against Austerity**, Polity Press, 2017, s. 32

konusu ülkelerde kemer sıkma politikalarının uygulandığı ve hükümetlerin bu politikalara ilişkin yasaları hızla meclislerinde kabul ettiği dönemdi. Aynı dönemlerde bu ülkelerde hükümetlere yönelik güvensizliğin de arttığı görülmekteydi.³ Siyasi partilere yönelik güvensizlik ise çok daha çarpıcı rakamlara ulaşıyordu. Eurobarometer verilerine göre İspanya’da siyasi partilere güvensizlik Mart 2008’de %50 iken bu oran sürekli artarak Mayıs 2013’te %95’e erişirken, Yunanistan’da aynı dönemde bu oran %85’ten %95’e yükselmişti.⁴ Ayrıca her iki ülkede de seçimlere katılım oranında bir düşüş görülmekteydi.

İspanya’da bu temsiliyet krizi ülkenin iç dinamiklerinin de etkisiyle 1978 rejiminin sorgulandığı bir rejim krizine dönüştü. 1978 rejimi, ülkede kırk yıl egemen olan Franco’nun ölümünün ardından tek partili yönetimin yerini, sosyalist ve komünist muhalefetle müzakereler sonucu çok partili bir demokrasi almasıyla kurulmuştu.⁵ Bu anlaşma hukuki anlamda 1978 anayasası ile ekonomik anlamda ise sendikaların refah devleti karşılığında siyasal rol üstlenmekten vazgeçtikleri Moncloa anlaşması yoluyla sağlanmıştı. **Transición** (Dönüşüm) olarak adlandırılan bu süreç geniş bir uzlaşmaya dayansa da yıllar içerisinde giderek artan bir şekilde eleştirilmişti. Dönüşümü soldan eleştirenler hem onun rejimin suçlarının cezasız kaldığı bir “sessizlik anlaşması” temeline dayandığını savunuyor, hem de bu süreçte asıl önemli olanın tepedeki anlaşmalardansa tabandaki kitle hareketleri olduğunu vurguluyorlardı.⁶

İspanya’nın rejim krizinin bir diğer kısmını ise ayrılıkçı Katalan hareketi oluşturuyordu. Bölgesel yönetimlerin, Bask ve Katalan ulusal kimliğinin güçlü olduğu ülkede Katalan milliyetçileri ekonomik krizin de etkisiyle güçlenmişler, Katalonya’nın İspanya’dan ayrılıp bağımsız bir ülke olması yönündeki taleplerine geniş bir halk desteği bulmuşlardı. Ayrılıkçı hareketin hem CiU tarafından temsil edilen sağ kanadı hem de ERC tarafından temsil edilen sol kanadı, Katalonya’nın ürettiği zenginlik kadar merkezi bütçeden pay alamadığını ileri sürüyordu. 2009 ve

³ A. e., s.33

⁴ A. e., s. 34.

⁵ William D. Phillips, Carla Rahn Phillips, **İspanya’nın Kısa Tarihi**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 294-297.

⁶ Pablo Iglesias, **Politics in a time of Crisis**, (Çev. Lorna Scott Fox), Verso, 2015, s. 74-76.

2011 yılları arasında Katalonya'nın pek çok yerinde bağımsızlık konusunda referandumlar yapıldı, başta bölgenin başkenti Barcelona olmak üzere on binlerce kişinin katıldığı kitlesel eylemler gerçekleşti. Bağımsızlık yanlısı hareketin büyümesi bölgedeki siyasetin bu konuda kutuplaşmasına neden olurken, İspanya sağı da ayrılıkçılara karşı ülkenin bütünlüğü temasını giderek daha sık kullanır hale geldi.

1.2. 2008 Ekonomik krizin ortaya çıkışı ve gelişimi

2008 ekonomik krizi veya “Büyük Durgunluk” ilk olarak ABD’de yüksek riskli ipotek kredisi (**mortgage**) alanında başlayıp daha sonra bankalara ve bankalar üzerinden de bütün dünya finans sistemine yayılan bir krizdi. Krizin ilk aşamasını, ABD’deki bankaların borcunu ödeyemeyecek durumda olan kişilere sattığı ipotekli krediler tetikledi. Bankalar bu yüksek riskli ipotek kredi borçlarını, ipoteğe dayalı menkul kıymetler (**Mortgage backed security**) haline getirerek başka bankalara sattılar.

Mortgage alanındaki rekabet firmaların bu kredileri verirken daha az seçici davranmasına yol açarken, 2006 yılına gelindiğinde yüksek riskli ipotek kredileri, toplam kredilerin %20’sini oluşturuyordu. 2007 yılının sonlarından itibaren borç alanların bu borçlarını ödeyememesi bu türden menkul kıymetlerin değerinin hızla düşmesine neden olurken, bu durum genel bir likidite krizini tetikledi. Avrupa şirketlerinin yatırım yaptıkları Amerikan finansal araçlarının değerindeki düşüş, ABD’de başlayan krizin Avrupa’ya yayılmasını da sağladı. Kriz özellikle PIIGS (Portekiz, İzlanda, İrlanda, Yunanistan, İspanya) ülkelerinde daha etkili oldu.

1.3. Krizin Yunanistan ve İspanya’ya etkileri

1.3.1. Yunanistan

Yunanistan geleneksel olarak yüksek faiz oranlarıyla yüksek enflasyona sahipti ve döviz kuru dalgalanmalarına epey açıktı. Avro bölgesine katılma isteği, Avro bölgesinin merkezindeki ülkelerin mali disiplini sağlama talebini karşılaması ölçüsünde gerçekleşebilecekti. Bu mali disiplin, ülkenin on yıllardır süren finansal

istikrarsızlığının önemli ölçüde giderilmesini sağladı. 2001-2008 yılları arasında Yunanistan büyüme ortalaması yıllık %3,9 olarak gerçekleşti.

Yunanistan'daki ekonomik kriz 2009 yılının sonlarında bir borç krizi olarak başladı. PASOK başkanı ve Başbakan Papandreu ülkenin ekonomik durumunun düşünülenden daha kötü olduğunu ve kemer sıkma önlemlerine başvurulacağını açıkladı. Bu açıklamayı 3 Mayıs 2010'da Yunan hükümeti ile Troyka arasında imzalanan ilk Ekonomik Uyum Programı izledi. Nisan ayında hem Moody's hem de Standart and Poors derecelendirme şirketleri Yunanistan'ın kredi notunu düşürdü.

Yunan hükümeti bütçe açığını düşürmek için kamuda bütçe kesintileri ve özelleştirmelere gitti. Dolaylı vergileri arttırarak en kolay vergilendirilebilecek kesim olan ücretli çalışanlardan alınan vergileri arttırdı. Yunanistan'ın AB içinde olması nedeniyle kendi para birimini kontrol edememesi ve parasını devalüe edememesi nedeniyle, ücret kesintilerine başvurdu. Ancak ücret kesintilerinin tüketimi düşürmesi ve bunun da işsizliği arttırması, Yunan ekonomisinin küçülmesine neden oldu.

Yunanistan'daki ekonomik kriz, farklı iktisat akımları tarafından farklı şekillerde açıklandı. Bu açıklamalardan en yaygın olanı ana-akım iktisatçılar tarafından öne sürülen ve Yunanistan'ın iç dinamiklerine vurgu yapan açıklamaydı. Ana-akım iktisatçılara göre Yunan ekonomisinin karakteristikleri düşük üretkenlik, yüksek ücretler ve büyük bir kamu sektörüydü. Hem PASOK hem de ND'nin göz yumduğu kayırmacılık ile şişen kamu sektörü ve artan kamu harcamaları bütçe üzerinde yük oluşturmaktaydı. Bunun yanı sıra, vergiler düzenli olarak toplanamamakta ve kayıt dışı ekonomi büyük yer tutmaktaydı. 2000-2008 döneminde ülkenin ucuza borçlanabilmesini Yunanistan'ın Avro'ya girerek düşük faiz oranlarından yararlanabilmesine bağlayan bu iktisatçılara göre Troyka'nın önerdiği politikalar temelde doğrudu.⁷

Buna karşın Marksist iktisatçılar Yunanistan krizinin 2007-2008 küresel ekonomik kriziyle bağlantısına dikkat çekerek, bu krizin kâr oranının düşme eğilimiyle olan

⁷ Stavros Mavroudeas, "The Greek Crisis: Causes and Alternative Strategies", **Crisis, Movement, Strategy: The Greek Experience**, (Ed. Panagiotis Sotiris), Brill, 2018 içinde, s. 16-18

bağlantısını vurgulamıştı. Onlara göre Yunan ekonomisi 1950'lerden 1973'e kadar olan dönemde kâr oranının yükseldiği bir dönem yaşamış, bunu kâr oranlarının aşamalı olarak bugüne kadar düştüğü bir dönem izlemişti. Bu iki akım arasında yer alan farklı heteredoks açıklamalar ise finansallaşmanın etkilerine dikkat çekmişlerdi.⁸

Yunan ekonomisinin krize girmesinin ardından hükümetler Troyka ile uzlaşarak düşük faizli krediler şeklinde mali yardım aldılar. Birinci Ekonomik Uyum Programı Mayıs 2010 – Şubat 2012 arasında yürütüldü. Üç yıl sürmesi planlanan bu program çerçevesinde Troyka Yunanistan'a toplam 110 milyar avroluk mali yardım yapmayı taahhüt ediyor bunun karşılığında ise belli politikaların uygulanmasını istiyordu. Programın amacı ülkenin bütçe açığını 2014'e kadar %3'ün altına düşürmektir. Ayrıca Yunanistan'ın borcunun bir kısmı da silindi. 27 Ekim 2011'de yapılan Avro bölgesi liderleri toplantısında ülkenin borcunun bir kısmının –yaklaşık 100 milyar dolar– silinmesi kararı alındı.

Bu programı Mart 2012 – Haziran 2015 arasında sürdürülen ve ilkinden daha kapsamlı olan İkinci Ekonomik Uyum Programı izledi. Bu programla Troyka %3,5 faiz ile Yunanistan'a 109 milyar avro sağladı. Yunan hükümeti bu mali desteğin karşılığında ise Troyka'nın belirlediği politikaları uygulamak zorundaydı. Bu politikalar özellikle kamu harcamalarının kısılmasını, devlet varlıklarının özelleştirilmesini, sendikaların gücünün azaltılmasını içeriyordu. Bu kapsamda çalışanların aldığı ve 13. ve 14. maaş olarak isimlendirilen ikramiyeler kaldırıldı. Buna ek olarak yatırımların azaltılması, bazı belediyelerin birleştirilmesi ve devlet kurumlarının bütçelerinin azaltılması yoluna gidildi. Emeklilik yaşı 65'e çıkarıldı.

Yunanistan'da krizin en önemli göstergelerinden biri de işsizlik oldu. İşsizlik oranı, zirve yaptığı 2013 yılında %25'i geçerken, genç işsizliği oranı da aynı yıl %60'a kadar ulaştı. İşsizliğin yanı sıra ülkede var olan işlerin güvencesizleşmesi ve geçici işlerin sayısının artması süreci de yaşandı. Gençler için ortalama aylık ücretler 500 avro seviyesine kadar inerken, genel ücret düzeyi %40-50 oranında düştü.

⁸ A. e., s. 20-27.

Yunanistan’da uygulanan kemer sıkma politikaları ülkedeki yoksulluğun artmasında rol oynadı. Maaşların düşmesi, başta kamu sektörü olmak üzere işten çıkarmaların artması, katma değer vergisi gibi dolaylı vergilere yapılan zamlar, nüfusun daha büyük bir oranının yoksullaşmasına neden oldu. 2011 yılında ülkedeki yoksulluk oranı %21,4 idi.⁹ Ekonomik krizden en çok etkilenenler kriz öncesinde de yoksul olan geleneksel risk grupları –işsizler, göçmenler, bekâr anneler– olurken, ekonomik kriz yeni yoksul gruplarının da –çalışan yoksullar, çalışan birinin olmadığı çocuklu haneler ve tek kişinin çalıştığı haneler– ortaya çıkmasına neden oldu.¹⁰ Özelleştirmeler ve bunu izleyen kitlesel işten çıkarmalar bazı işçilerin nitelikli olsalar bile işten çıkarılmalarına ve daha düşük ücretli ve/veya düzensiz işlerde çalışmasına neden oldu.¹¹ Eğitim ve sağlık alanındaki bütçe kesintileri ve sosyal yardım harcamalarındaki azalma da ülkedeki alt ve orta gelir düzeyine sahip kişilerin yoksullaşmasında rol oynadı.

Krizin ülkeye en önemli etkilerinden biri de Atina başta olmak üzere kent merkezlerinde sayısı hızlı artan evsizler oldu. Yunanistan’da sayıları 1990’ların başında artan ve çoğunlukla işsizlik, düşük gelir gibi ekonomik faktörlerin yanı sıra zihinsel sorunlar, kumar veya uyuşturucu gibi sorunların da etkisiyle evsiz kalmış “eski evsizlerin” yanı sıra ekonomik krizin etkisiyle işsiz kaldığı veya mali sorunlar yaşadığı için evsiz kalan “yeni evsizler” ortaya çıktı. **Klimaka** adlı bir sivil toplum kuruluşunun yaptığı araştırmaya göre bu evsizlerin beşte birinin yüksek öğrenimi bulunurken, daha önce inşaat ve turizm gibi sektörlerde çalışıyorlardı. Bu evsizlerin yarısı ayda 0 - 20 avro arası gelirle yaşamaya çalışırken %60’ının herhangi bir sağlık sigortası bulunmuyordu.

Evsiz sayısındaki artış Yunanistan’ı bu konuda adım atmaya itti; 28 Şubat 2012’de çıkarılan 4052 sayılı yasanın 29. maddesi evsizleri korunmasız bir sosyal grup olarak tanımlıyor ve Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nı evsizlere sosyal koruma sağlamakla görevlendiriyordu. Ancak aynı yasa evsizleri yasal olarak ülkede

⁹ Dionysis Balourdos, “Effects of the Economic Crisis on Poverty in Greece”, **The Debt Crisis in the Eurozone: Social Impacts** (Ed.Nikos Petropoulos & George O.Tsobanoglou), Cambridge Scholars Publishing, 2014 içinde, s. 117

¹⁰ A. e., s. 145.

¹¹ A. e., s. 123

bulunanlarda sınırlandırıyor, böylece mültecileri ve yasadışı göçmenleri dışarıda bırakıyordu. Evsizler de Yunanistan'daki diğer kesimler gibi eylemler ve protestolar düzenlediler. 12 Nisan 2013'te evsizler Yunan parlamentosunun önünde bir yürüyüş düzenleyerek barınma hakkı talebinde bulundular.¹²

1.3.2. İspanya

İspanya'daki ekonomik kriz büyük oranda ülkedeki emlak balonunun patlamasının etkileriyle bağlantılıydı. İspanya emlak fiyatları 1996 – 2007 döneminde %200 oranında artmıştı. İspanyol hükümetleri uzun yıllar boyunca ev sahibi olmayı teşvik etmişti ve ipotekli kredi (**mortgage**) sistemi pek çok kişiyi ev sahibi olmaya itti. Ülkedeki konut fiyatları 1996-2008 arasında hızla yükselirken 2008'den itibaren hızla düşmeye başladı. Konut fiyatlarındaki düşüş ve yapılan konutların satılamaması, ekonominin diğer sektörlerini de etkileyen bir krizi tetikledi. Ülkedeki bankaların pek çoğunun emlak alanındaki şirketlere yatırım yapması, bunların bir kısmının iflas etmesine neden oldu. İflas eden bankalar birleştirilirken, bankaların üst düzey yöneticileri görevde kalmaya devam etti. Ülkedeki en büyük **mortgage** bankası olan Bankia 9 Mayıs'ta devletleştirilirken, 25 Mayıs'ta 23,5 milyar avroluk bir kurtarma paketi alacağı açıklandı. İspanya hükümeti AB'den kredi aldı, 9 Haziran 2012'de Avro bölgesi Maliye Bakanlarının yaptığı toplantıda İspanya'ya 100 milyar avroluk kredi verilmesi kararı alındı.

¹² Olga Theodorikakou, Alexandra Alamanou, Kyriakos Katsadoros, "Neo-homelessness" and the Greek Crisis, **European Journal of Homelessness**, Vol 7, No: 2, Aralık 2013, sf. 204-209.

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN VE İSPANYA'DA TOPLUMSAL HAREKETLER

2.1. Kemer sıkma politikalarına karşı mücadele ve işçi hareketi

2.1.1. Yunanistan

Yunanistan'da ekonomik krizin etkileri 2009 yılının sonlarında hissedilmeye başlandı. **Neo Dimokratia** (Yeni Demokrasi) iktidarına karşı, ana muhalefetteki Panhellenik Sosyalist Hareket (PASOK) seçim kampanyasında “Para var” sloganını kullandı ve ülkenin ekonomik durumunu düzeltereğini iddia etti. 4 Ekim 2009'da yapılan seçimlerden George Papandreu başkanlığındaki PASOK, oyların %45'ini alarak zaferle çıktı. Ancak seçimlerden kısa bir süre sonra Papandreu ülkenin mali durumunun düşünülenden kötü olduğunu açıkladı ve ülkenin bütçe açığını kapatmak için önlemler alınacağını söyledi. 9 Şubat 2010'da kabul edilen ilk kemer sıkma önlemleri paketinde, tüm kamu çalışanlarının maaşlarının dondurulması ve ikramiyelerde %10'luk bir kesintiye gidilmesi vardı. PASOK'un kemer sıkma politikalarına karşı, sendikalar ile Yunanistan Komünist Partisi (KKE), Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA) ve Devrim için Antikapitalist Sol Koordinasyon (ANTARSYA) örgütlerinin başını çektiği bir hareket oluştu.

Kesinti ve kemer sıkma politikalarına karşı çıkan bu hareket kendisini çoğunlukla eylemler ve grevler yoluyla ifade etti. Kemer sıkma politikaların uygulanmaya başlandığı 2010 yılından 17 Haziran 2012'de yapılan ve sonucunda PASOK, ND ve DIMAR koalisyonunun kurulduğu seçimlere kadar Yunanistan'da ülkedeki en büyük sendika konfederasyonları olan GSEE ve ADEDY pek çok kez genel greve gitti. Hükümetin uyguladığı kemer sıkma önlemleri Yunan halkının geniş kesimlerinin alım gücünde ve hayat standardında keskin bir düşüşe neden oldu.

SYRIZA'nın yükseldiği koşulları anlamak için, hem ülkedeki sendikaların yapısını hem de 2009'dan itibaren gerçekleşen kitle grevlerinin, kitlesel eylemlerin öne çıktığı bu dönemi ayrıntılı olarak incelemek gerekiyor.

Yunanistan'daki sendikal yapı en aşağıda sendikaların, onların üzerinde coğrafi olarak örgütlenen İşçi Merkezlerinin ve en üstte özel sektör için GSEE, kamu çalışanları için ise ADEDY konfederasyonunun bulunduğu bir piramit şeklinde örgütlenmişti.¹³ Yunan sendikaları toplu pazarlık ve genel greve ağırlık veriyorlardı. Genel grevlerin yalnızca GSEE'nin kararıyla ilan edilebilmesi, Yunanistan'da göreceli olarak genel greve gidilmesini kolaylaştırmıştı. Öyle ki, 1980-2008 yılları arasında Avrupa'da gerçekleşen genel grevlerden 38'i, yani oransal olarak %44'ü Yunanistan'da gerçekleşmişti.¹⁴ Ayrıca Yunanistan Akdeniz ülkeleri içinde de genel grevlerin görece fazla olduğu bir ülkeydi.

Ancak grevlerin ardından yapılan eylemlere katılım ekonomik krize kadar az bir düzeyde seyretti. Bu durumda GSEE ve ADEDY'nin bürokratik yapısı ve konfederasyonların üst yapılarının siyasal partilerle olan yakın ilişkileri de etkili oldu.

Yunan konfederasyonlarının üst yönetimi özellikle PASOK ve ND ile yakın ilişki kurmuş, bu konfederasyonların başındaki pek çok sendikacı emekliliğinin ardından milletvekilliği ve Çalışma Bakanlığı görevine getirilmişti.¹⁵ Sendikacılar çoğu zaman siyasal partilerdeki bağlarını kullanarak lobicilik yapmaya, sendikanın üye sayısını arttırmaktan daha çok önem vermişti. Ülkedeki sendikalaşma OECD'nin 2013 verilerine göre %25,4 iken, Avrupa Endüstriyel İlişkiler Gözlemine göre özel sektörde bu oran %18'den daha yüksek değildi.¹⁶ Yunanistan'da çalışma hayatını düzenleyen yasalar da bu düzeyin düşük kalmasında etkilidir. Yasalara göre bir işyerinde sendikal örgütlülüğe sahip olmak için sendikanın en az 21 üyeye sahip

¹³ Lefteris Kretsos, Markos Vogiatzoglou, "Lost in the Ocean of Deregulation? The Greek Labour Movement in Time of Crisis" **Relations Industrielles/Industrial Relations**, Vol. 70, No.2, Bahar 2015, s. 223

¹⁴ John Kelly, Kerstin Hamann "General Strikes in Western Europe, 1980-2008" European Regional Congress of the International Industrial Relations Association, Kopenhag, 2010

¹⁵ Kretsos & Vogiatzoglou, a. g. e., s. 225

¹⁶ A. e., s. 222-223.

olması gerekirken, ülkedeki işletmelerin %92'sinde 20'den daha az çalışan bulunmaktadır.¹⁷

Büyük sendika konfederasyonlarının bu tutumu hem 1990'lar ve 2000'lerde sayıları hızla artan göçmen işçilerin, hem de geçici ve güvencesiz çalışan işçi sınıfının örgütlenmek için yeni mecralar aramasına neden oldu. 1990'ların ikinci yarısından itibaren pek çok sektördeki işçiler sendikalaşmak için mücadele ettiler. Catering firmalarında, kargo şirketlerinde, telekomünikasyonda, özel okullarda, temizlik hizmetlerinde ve yayınevlerinde sendikalaşma çabasına girildi.¹⁸ Bu sendikalaşma çabalarına özellikle 2010 yılından itibaren ise işçiler arasındaki taban örgütlenmeleri ve dayanışma ağları eklendi. Bu ağlar pek çok önemli deneyim sağladı: Kendi kendini yöneten hastaneler, sosyal klinikler, işgal edilen fabrikalar, işçi özyönetimi, bakanlıkların veya devlet kurumlarının işgal edilmesi.

Bu mücadeleler arasında bulunan, işçilerin patransuz olarak üretime devam ettiği Vio.me fabrikasındaki mücadele, Maliye Bakanlığı'nda çalışan temizlik işçilerinin mücadelesi ve Yunanistan Devlet Televizyonu (ERT) çalışanlarının mücadelesi uzun bir zamana yayıldı ve başarılı oldu. ERT'nin kapatılma kararı PASOK-ND-DIMAR hükümetinin dağılmasına neden oldu. Kapatma kararına karşı çıkan DIMAR hükümetten çekilerek hükümetin meclisteki sandalye sayısının 153'e düşürdü.¹⁹

264 gün süren Aspropyrgos çelik grevi de bu dönemdeki önemli mücadelelerden biriydi. KKE'nin sendikal organı PAME tarafından örgütlenen greve KKE, yerelerde kurduğu destek komiteleri ile katkıda bulundu.²⁰ Chalivourgia metal işçileri de önce greve gittiler, daha sonra ise işyerlerini işgal ettiler. İşçilerin dokuz ay süren mücadelesi, işgalin polis tarafından kırılmasıyla sona erdi.²¹ İşçi eylemleri ve direnişleri Eylül 2011 ile Haziran 2012 arasındaki dönemde yoğunlaştı. Bu

¹⁷ A. e., s. 224

¹⁸ A. e., s. 227

¹⁹ Markos Vogiatzoglou, "Turbulent Flow: Anti-Austerity Mobilization in Greece" **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis** içinde, Palgrave Macmillan, 2017, s. 105

²⁰ Myrto Tsakatika, Costas Eleftheriou, "The Radical Left's Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths", **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 1, 2013, s. 96.

²¹ Vogiatzoglou, a. g. e., s. 111

dönemde doktorlar, avukatlar, liman işçileri greve giderken bazı fabrika işgalleri de yaşandı. 2013 yılında metro çalışanları ve lise öğretmenleri greve gitti.

Eylemlerde ve mitinglerde tanışan aynı sektörden işçiler sendikal yapılar kurarken, bu yeni kurulan, güvencesiz işçilerin sendikaları da daha sonraki meydan hareketinde aktif rol oynadı. Bu sendikalarda genel olarak sol, özel olarak ise meclis dışı sol örgütler daha hâkimdi. Yasal olarak GSEE'nin altında bulunsalar da GSEE'nin bürokratik yapısına kuşkuyla bakan bu sendikalar 2009 yılında yatay bir Koordinasyon Kurulu kurdu. Bu kurulda kararlar açık toplantı ile veriliyordu. Sonuçta bu sendikalar grev ve eylemlerde bir çekim noktası haline gelebildi. Birçok eylemde onların çağrı yaptığı toplanma noktasına GSEE'nin çağrı yaptığı noktadan daha fazla kişi toplandı.²² Ancak bu sendikalar henüz ülke genelinde geniş bir yaygınlığa ulaşmış değildi. Varlıkları çoğu zaman bazı sektörlerle veya mahallelerle sınırlı kalıyordu.

Ekonomik krizin ardından hem işçi hareketinde bir canlanma yaşandı hem de krize karşı öne sürülen ekonomik politikalara karşı oluşan tepki kapsamlı bir toplumsal hareket yarattı. Bu hareketi üç döneme ayırarak incelemek mümkündür.²³ Şubat 2010 ve Şubat 2011 arasındaki ilk dönemde hareket, istikrar önlemlerine ve ilk memoranduma karşı çıkmaktaydı. Bu dönemde GSEE ve ADEDY'nin grevleri öne çıkmıştı. 10 Şubat'ta ADEDY'nin yaptığı ve bağlı sendikaların üyesi olan kamu çalışanlarının katıldığı ilk 24 saatlik greve %85 oranında bir katılım sağlanmıştı.²⁴

Mart 2011 ve Şubat 2012 arasındaki hareketin ikinci döneminde orta dönemli mali strateji ve ikinci memorandum hedef alınmıştır. Bu dönemde hareket özellikle 2011 baharında başlayan Yunan Öfkeli hareketi, (**Aganaktismeni**) ve devamında gelişen meydan işgalleri ile daha heterojen bir yapıya büründü. Örgütlü işçi sınıfı dışındaki kesimler de harekette daha kitlesel bir şekilde yer almaya başladı. Eylem sayısında önemli bir artış görüldü. Hareketin zirveye çıktığı Mayıs ve Haziran 2011

²² Kretsos & Vogiatzoglou, a. g. e., s. 229

²³ Mario Diani, Maria Kousis "The Duality of Claims and Events: The Greek Campaign Against the Troika's Memoranda and Austerity, 2010-2012", **Mobilization**, Vol 19, No: 4, s. 393

²⁴ Michalis Psimitis, "The Protest Cycle of Spring 2010 in Greece", **Social Movement Studies**, Vol 10, Sayı 2, 2011, s. 194

döneminde Yunanistan nüfusunun üçte biri bu eylemlere katıldı.²⁵ Mart 2012 ve Aralık 2012 arasındaki son döneme ise yapılan iki seçim damgasını vurdu. Grevlerin ve eylemlerin sayısında görece bir düşüş olurken SYRIZA'nın oy oranı Mayıs seçimlerinde %16,8'e, Haziran seçimlerinde ise %26,9'a yükseldi.

2010 yılında eylemler hızla arttı. Bu artışta hükümetin açıkladığı sert kemer sıkma politikalarının önemli bir etkisi vardı. 2 Mayıs'ta hükümet tüm işçilerin ve kamudan emekli olanların maaşlarının dondurulacağını, ücretlerin ve emekli maaşlarının azaltılacağını, yıllık ikramiyelerin kaldırılacağını, emeklilik yaşının hem erkekler hem de kadınlar için 65'e çıkarılacağını ve emekli olmak için gereken çalışma süresinin arttırılacağını açıkladı. Ayrıca özel sektörde, şirketlerin bir ayda işten çıkarabilecekleri işçilerin oranı, tüm işçilerin %2'sinden, %4'üne çıkarıldı. Dolaylı vergilerin de arttırılacağı ve pek çok kamu şirketinin özelleştirileceği ilan edildi.²⁶ Bu açıklamadan üç gün sonra, 5 Mayıs 2010'da yapılan ve 100.000 ile 500.000 arasında kişinin katıldığı tahmin edilen grev 1980'lerin başından beri görülen en büyük grevdi.²⁷ Bu greve olan katılım oranı pek çok sendika şubesinde %90 - %100 gibi rakamlara ulaştı.²⁸

Ancak 5 Mayıs 2010 tarihinin belirleyiciliği kemer sıkma politikalarına karşı olan kitlesel hareketin başlangıç tarihi olmasından değil Marfin Bankası'nda çıkan yangından kaynaklanıyordu. Göstericiler tarafından çıkarıldığı düşünülen yangında üç banka çalışanının dumandan zehirlenerek ölmesi hem ND'nin ve büyük medya şirketlerinin göstericileri suçlamasına, hem de anarşistlerin kullanılan yöntemler konusunda bir iç tartışmaya gitmesine neden oldu. Marfin Bankası olayı “şiddet karşılığı” söyleminin yaygınlaşmasına da katkı sağladı. Ölümünün polisten değil göstericilerden kaynaklanıyor olması, ülkedeki eylemleri bir süreliğine felç etti ve eylemlerin tekrar kitleselleşmesi 2010 yılının sonunu buldu.²⁹

²⁵ Diani & Kousis, a. g. e., s. 395

²⁶ Psimitis, a. g. e., s. 193-194

²⁷ Dionysis Goutsos, George Polymeneas “Identity as space: Localism in the Greek protests of Syntagma Square”, *Journal of Language and Politics* Vol 13, Sayı 4, 2014, s. 682

²⁸ Psimitis, a. g. e., s. 195

²⁹ Vogiatzoglou, a. g. e., s. 107

Rüdig ve Karyotis'in Aralık 2010'da sadece eylemlere katılanlar değil, genel nüfus üzerinden yaptıkları telefon anketi çalışmasından elde ettikleri veriler hareketin yaygınlığını gözler önüne seriyordu. Telefon ile yapılan anket çalışmasına katılan 1014 geçerli yanıt üzerinden yapılan çalışmada katılımcıların %54'ünün hükümetin kemer sıkma politikalarına karşı çıktığı, bu yönde görüş belirtenlerin %80'inin bu politikalara karşı yapılan gösterileri desteklediği sonucuna ulaşılmıştı. Anket katılımcılarının %28'i gösterileri şiddetle desteklediğini, %37'si ise desteklediğini ifade etmişti. Aynı çalışma eylemlerin çoğunlukla büyük şehirlerde yoğunlaştığını ortaya koymuştu. Katılımcılara bulundukları yerde eylem olup olmadığı sorulduğunda büyük şehirlerdekinin %80'i olduğunu söylerken, bu rakam banliyölerde ve küçük şehirlerde %47 ile 55'e, köylerde ise %38'e düşüyordu. Eylemcilerin büyük çoğunluğu –onda sekizi– son on yılda başka eylemlere veya grevlere katılmıştı. %29'u o yıl (2010) içinde yapılan eylemlere %21'i grevlere katılmıştı.³⁰

Bu çalışma eylemlere katılımı yaşın etkisinin fazla olmadığını gösterdi, aksine grevcilerin ve eylemcilerin en fazla olduğu yaş grubu 48 ile 45-54 yaş aralığıydı. Sonuç olarak bu çalışmaya göre katılımcıların arasında sendikaların ve sol partilerin üyeleri önemli yer tutsa da her yaştan ve eğitim durumundan insan harekete katılmıştı. Bu grupların üyeleri ilk harekete geçenler olsalar da kemer sıkma politikalarının şiddeti ve yaygınlığı ile ülkenin eylem kültürünün etkisiyle geniş kitleler de harekete dâhil olmakta gecikmemişti.³¹

Bu süreçte gerçekleşen genel grevler hareketin omurgasını oluşturdu. Ülkede gerçekleşen kitlesel gösteriler de büyük oranda bu genel grevlerin ardından yapılan eylemlerdi. Özellikle elektrik işçileri, lise öğretmenleri, belediye işçileri ve sağlık çalışanları harekete kitlesel olarak katıldı.³² Ancak bu grevler sendika liderliklerinin önderliğinde değil, sendikaların tabanındaki işçilerin basıncıyla gerçekleştirildi. PASOK'un sendikal grubu olan İşçilerin Pan Hellenik Militan Sendika Hareketi

³⁰ Wolfgang Rüdig, Georgios Karyotis, "Who Protests in Greece? Mass Opposition to Austerity", s. 500 – 501.

³¹ A. e., s. 508 – 509.

³² Kostas Kanellopoulos, Konstantin Kostopoulos, "Alliance Building in the Greek anti-austerity campaign 2010-2012" **7th ECPR General Conference**, 4-7 Eylül 2013, Sciences Po, Bordeaux, s. 6.

(PASKE) ND'nin sendikal grubu DAKE ile birlikte 2010-2012 yılları arasında hem GSEE hem de ADEDY'de yönetimi elinde tutuyordu.³³ İşçilerin bu sendikalara güveni azdı. Grev çağrıları bu iki sendika konfederasyonu tarafından yapılsa da grevlerle aynı gün yapılan eylemlere katılacak kitlelerin seferberliği çoğunlukla SYRIZA, KKE ve ANTARSYA tarafından gerçekleştirildi.

Yunanistan'daki eylem ve grevler, başta Atina olmak üzere pek şehirde önemli bir kitleliliğe ulaştı. GSEE ve ADEDY, Şubat 2010 ve Kasım 2012 tarihleri arasında dördü 48 saat, dokuzu 24 saat süren 13 genel greve gitti. Bu genel grevlerin ardından yapılan eylemlere olan katılım 500.000'e kadar çıktı. Bu grevlerin yanı sıra Politeknik ayaklanmasının yıldönümü ve Alexis Grigoropoulos'ın öldürülmesinin yıldönümü gibi günlerde de on binlerce kişi Atina sokaklarına döküldü. Meclisin önündeki Syntagma Meydanı'nın işgal edildiği meydan hareketi döneminde de sokağa çıkanların sayısı 500.000'e ulaştı.³⁴

Ülkedeki eylemler, coğrafi olarak geniş bir dağılım göstermiş, Yunanistan'ın bütün büyük şehirlerinde kitlesel eylemler yapılmıştır.³⁵ Bu dönemde büyük sol partilerden KKE, ANTARSYA, SYRIZA ve DIMAR eylemlere katıldılar. Ocak 2010 ile Haziran 2014 arasında, hem Atina'da hem de ülkenin diğer şehirlerinde yüzlerce eylem yapıldı.³⁶

Yunanistan'da hükümetin uyguladığı kemer sıkma politikalarına karşı tepki kendisini çoğunlukla eylemler ve grevler şeklinde ifade etti. Yunan polisine göre 8 Mayıs 2010 ile 28 Mart 2014 tarihleri arasında 20.210 protesto eylemi yapılırken, bunlardan 6.266'sı Atina'da gerçekleşti. Kemer sıkma eylemlerinde, bir yandan krizin yükünün toplumda eşitsiz bir şekilde bölüştürüldüğünü savunulurken diğer yandan kemer sıkma politikalarının Troyka'nın dayatmaları olduğu vurgulanıyordu. Bu nedenle bu kemer sıkma politikalarının Yunan halkının demokratik tercihlerine karşı bir

³³ A. e., s. 5.

³⁴ Mario Diani, Maria Kousis "The Duality of Claims and Events: The Greek Campaign Against the Troika's Memoranda and Austerity, 2010-2012", s. 391

³⁵ Maria Kousis, "The Spatial Dimensions of the Greek Protest Campaign against the Troika's Memoranda and Austerity, 2010-2013" **Street Politics in the Age of Austerity** içinde, (Ed. Marcos Ancelovici, Pascale Dufour, Héloïse Nez) Amsterdam University Press, 2016, s. 165

³⁶ Georgios Karyotis & Wolfgang Rüdig "The Three Waves of Anti-Austerity Protest in Greece, 2010-2015" **ECPR Annual Conference, Prag 2016**, s. 11

dayatma olduğu fikri kemer sıkma hareketinde geniş kabul görüyordu. Diani ve Kousis'in araştırmasında 2010-2012 yılları arasında gerçekleşen eylemlerde en sık yer verilen taleplerde kemer sıkma politikalarının demokrasiye etkilerine ve bağımsızlığa etkilerine dikkat çekildiği vurgulanıyor.³⁷

Genel grevler ve bu grevlerin ardından yapılan eylemler Yunan halkının en kitlesel seferberliklerine tanık oldu. 19-20 Ekim 2011'deki iki günlük genel grev sırasında yapılan eylemlere Atina'da 300.000, ülke genelinde ise 500.000 kişi katıldı. Yunanistan nüfusunun yaklaşık 11 milyon olduğunu düşündüğümüzde eylemlerin önemi daha net bir şekilde ortaya çıkar. Genel grevin kendisi de başarılıydı; kamu sektörü tamamen felç olurken, büyük özel şirketler de grevden etkilendi. Greve ve gösterilere bakanlıklar da dâhil devlet binalarının işgal edilmesi gibi daha cüretkâr eylem biçimleri de eşlik etti.³⁸ 28 Ekim tarihindeki ulusal bayramlarda kesinti karşıtı hareketin çeşitli şekillerde tepkisini gösterdi. Yunan hükümetinin 1940 yılında Mussolini'nin İtalyan askerlerinin ülkeyi işgal etmesine izin verilmesi için verdiği ültimatomu reddetmesinin yıldönümünde kutlanan "Hayır Günü" göstericilerin kemer sıkma politikalarına "Hayır" dediği bir güne dönüştü. 1940 ile Yunanistan'ın bugünkü durumunu benzeten sloganlar atıldı, AB bayrakları ateşe verildi.³⁹

Kemer sıkma politikalarına karşı olan hareket, birbirlerinden farklı ancak birlikte çalışan, grevlerde ve eylemlerde yan yana gelebilen farklı güçlerin ortak çabasıyla kitleselleşti ve yaygınlık kazandı. Bir ağ şeklinde birbirine bağlanan ve birbiriyle etkileşim kuran bu yapılar temelde üç ana grupta toplanabilir; (sol) siyasal partiler, sendikalar ve 2011 baharında ortaya çıkan Öfkeli (Aganaktismeni) hareketi. Kriz karşısında kitleleri seferber etmeye çalışan siyasal partileri de üç ana başlıkta inceleyebiliriz; Yunanistan Komünist Partisi (KKE), Devrim için Antikapitalist Sol Koordinasyon (ANTARSYA) ve Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA)

Yunanistan Komünist Partisi (KKE) krizin başından itibaren kendisini diğer iki güçten ayıran bir hat izledi. KKE, GSEE ve ADEDY'de sendikal grubu DAS üzerinden faaliyet yürütüyor ancak diğer yandan da kendisine yakın bir sendika

³⁷ Diani & Kousis, a. g. e., s. 392

³⁸ Stathis Kouvelakis, "The Greek Cauldron", *New Left Review*, Kasım-Aralık 2011, s. 18

³⁹ A. e., s. 19

konfederasyonunu olan Tüm İşçilerin Militan Cephesi'ni (PAME) yürütüyordu. Ayrıca KKE kendisine bağlı olan çeşitli kitle örgütleriyle farklı toplumsal kesimleri parti politikaları temelinde etkilemeye çalışıyordu.⁴⁰

ANTARSYA, mecliste temsil edilmeyen pek çok sol örgütün birleştiği bir koalisyondu. 2009 yılında ENANTİA ve MERA koalisyonlarının birleşmesi ile oluşan ANTARSYA kendisini SYRIZA'nın ve KKE'nin solunda tanımlıyordu. ANTARSYA üyeleri özellikle üniversitelerde ve sendikalarda pek çok mücadeleye önderlik etseler de parlamenter temsilden yoksunlardı.

SYRIZA kemer sıkma karşıtı harekette hem radikallerle, hem reformistler hem de 2008 isyanlarıyla radikalleşen gençlikle temas edebilen bir yapı olarak kapsayıcı bir ittifak stratejisi izledi. SYRIZA'nın pek üyesi çeşitli sosyal hareketlerde aktifti. Dolayısıyla ileride ayrıntısıyla ele alacağımız bu çifte üyelik hareketin pek alanındaki eylemcinin seçimlerde ona yönelmesini sağladı. Parti bu çifte üyelikler yoluyla sosyal hareketlerle organik bir bağ kurdu.⁴¹

Kemer sıkma karşıtı hareket kitlesel bir nitelik gösterse ve daha önce eylemlere katılmayan pek çok kişiyi seferber etse de bunun etkisi sınırlıydı. Aralık 2010'da yapılan bir ankete göre Yunanistan'da yetişkinlerin üçte biri kemer sıkma politikalarına karşı yapılan eylemlere katılırken, bu eylemler, katılımcıların yalnızca beşte birinin ilk eylemleriydi. Rüdig ve Karyotis'in bu harekete katılanların niteliği ve yeni katılımcıların kimliği üzerine yaptığı 2013 yılında yayınlanan bir araştırmaya göre katılımcılarının %20'si daha önce en az bir greve, %23'ü ise en az bir eyleme katılmışlardı. Grev hareketine yeni katılanlar, 2010 öncesi grevlere katılanlar ama 2010'dan sonrakilere katılmayanlar ve 2010 öncesinde katılıp hala katılmaya devam edenlerle karşılaştırıldığında; tam zamanlı çalışanların daha az, daha büyük bir oranın kadın ve daha eğitilmiş olduğu görülmektedir. Kadınların greve katılımlarının artmasında, kemer sıkma politikalarından kadınların daha fazla zarar görmesi etkili

⁴⁰ Kostas Kanellopoulos, Konstantinos Kostopoulos, Dimitris Papanikolopoulos, Vasileios Rongas, "Competing modes of coordination in the Greek anti-austerity campaign, 2010-2012" **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, s. 109

⁴¹ A. e., s. 111

olurken, yeni katılımcıların ideolojik yelpazenin sol tarafıyla sınırlı olmamasında 2011 baharında başlayan Yunan öfkeli hareketinin etkisi olabilir.

Yunanistan'daki kemer sıkma karşıtı hareket siyasal partilerin, sendikaların, sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal hareket örgütlerinin birbirleriyle temas ederek mücadele ettiği siyasal bir kampanyaydı. Ekonomik krizin büyüklüğü, bu politikalara olan tepkinin futbol maçları, askeri geçit törenleri gibi ortamlarda kendisini göstermesine yol açtı.⁴² Bu kampanya içindeki siyasal aktörlerin pek çoğunun savaş karşıtı hareket döneminden birbirleriyle birlikte çalışma deneyimi vardı. Ayrıca SYRIZA ve ANTARSYA gibi iki önemli yapının kendileri de koalisyonlardan oluşuyordu. Daha önceki yılların deneyimleri farklı siyasal aktörlerin ortak bir amaç-memoranduma karşı çıkmak- amacıyla bir araya gelmelerini kolaylaştırdı.

2.1.2. İspanya

İspanya'daki sendikalar, kriz koşullarında hükümete karşı büyük bir hareket inşa edebilecek olanaklardan uzaktı. İspanya'daki işgücünün yalnızca %15'i sendika üyesiydi.⁴³ Ancak ülkedeki çalışanların %85'i toplu sözleşmeden yararlanıyordu. Ülkenin en büyük iki konfederasyonu olan CCOO ve UGT bürokratik yapıları. Toplumda sendikalara olan güven de azdı, 2013 yılında yapılan bir araştırmada kurumlara duyulan güven sıralamasında sendikalar 16 kurum arasında 13. sırayı alıyordu.⁴⁴ Bu iki sendika konfederasyonunun sırasıyla 1.000.000 ve 900.000 üyesi vardı.⁴⁵ Bunların dışında USO ve CGT gibi sendikalarla bölgesel sendikalar da bulunuyordu. Sendikaların temel önceliği 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde düzenli olarak yapılan temsilci seçimlerinde kendi adaylarını seçtirmektir. Bu seçimlere ülkedeki işçilerin %55'i katılıyordu. Bu iki konfederasyon toplam delegelerin %85'inden fazlasına sahipti.⁴⁶ Sendikalar çoğunlukla güvencesiz genç çalışanlar arasında değil kamu sektöründe ve büyük işletmelerde egemendi, 2007

⁴² Vogiatzoglou, a. g. e., s. 111

⁴³ Andy Durgan, Joel Sans, "Kimse Bizi Temsil Etmiyor": İspanya'da 15 Mayıs Hareketi", (Çevrimiçi) https://marx-21.net/?page_id=360 (Erişim Tarihi: 02.05.2019)

⁴⁴ Holm-Detlev Köhler, Jose Pablo Calleja Jimenez, ""They don't represent us!" Opportunities for a Social Movement Unionism Strategy in Spain", *Industrielles / Industrial Relations*, Vol. 70, No. 2 (İlkbahar 2015), s. 246

⁴⁵ Holm Detlev Köhler, "Trade Unions in Spain: Organisation, Environment, Challenges", s. 2

⁴⁶ Andy Durgan, Joel Sans, "Kimse Bizi Temsil Etmiyor": İspanya'da 15 Mayıs Hareketi"

yılında nüfusun %12,5'una ulaşan göçmen işçilerle bağlantıları azdı ve toplu sözleşmelere odaklanıyorlardı.⁴⁷

Hükümetin kemer sıkma politikalarına karşı sendikaların ilk tepkisi 29 Eylül 2010'da yapılan genel grevdi. CCOO ve UGT tarafından yukarıdan aşağı örgütlenen, çağrısı geç yapılan ve öncesinde katılımı arttırmak için yeterince çabalanmayan grev yine de önemliydi. Bu greve olan katılımı hükümet %7,5 sendikalar ise %70 olarak açıkladı. Grev süresinde ülkedeki elektrik tüketiminde %14,10'luk bir düşüş yaşandı.⁴⁸ Bu grevin ardından sendikalar, grev ve eylemleri sürdürmek yerine hükümetle pazarlığa oturdu, Ocak 2011'de ise emekli maaşları reformu konusunda uzlaştılar. Bu uzlaşma hareketin geniş kesimleri tarafından bir ihanet olarak görüldü ve bu sendika konfederasyonlarıyla ortak bir mücadele yürütülemeyeceği kanaati güçlendi.⁴⁹ Katalonya'da ise sağcı CiU iktidarının sağlık alanında uyguladığı kemer sıkma politikalarına karşı bir eylem dalgası başladı. Başarılı olan sağlık çalışanları 14 Nisan'da Barselona'daki bölgesel parlamentoya yürüdü.⁵⁰

15M hareketi sola mesafeli olduğu gibi iki büyük sendika konfederasyonuna da mesafeliydi. Bu tutum büyük oranda sendikaların bürokratikleşmiş yapısından, kemer sıkma politikaları karşısındaki pasifliklerin ve uzlaşmacılıklarından kaynaklanıyordu. Ancak bağımsız sendikalar 15M hareketinin içinde CCOO ve UGT'ye kıyasla daha aktif rol oynamışlardı. Meydan işgali hareketinde ve yapılan meclislerle pek çok sendikalı işçi yer almasına rağmen onlar bu harekette tek tek bireyler olarak bulunuyorlardı. Hareketin ilk döneminde sendikalara yönelik farklı bakış açıları yan yana bulunuyordu. Seville'den bir 15M eylemcisi hareketin sendikalara olan mesafeli tavrını destekliyordu:

“Bazı insanlar (...) [sendikalara yönelik] bu reddedişin 15M katılımcılarının siyasal deneyiminin ve olgunluklarının eksikliğinden kaynaklandığını düşünüyordu. Ben bunu böyle görmedim. İnsanların sendika ve parti

⁴⁷ Josep Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective” **Labor History**, Vol 56, Sayı 2, 2015, s. 151

⁴⁸ Jose Antonio Cerillo Vidal, “From general strike to social strike: movement alliances and innovative actions in the November 2012 Spanish general strike”, **Interface: a journal for and about social movements**, Vol 5, Sayı 2, Kasım 2013, s. 41

⁴⁹ Josep Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective”, s. 139.

⁵⁰ A. e., s. 140

yapılarının eleştirisini formüle ettiklerini düşündüm. 15M'nin nedenlerinden biri işe yaramadığı görülen yapıların reddiydi.”⁵¹

CCOO üyesi başka bir 15M katılımcısı ise sendikalara daha olumlu yaklaşıyordu:

“[Söylenenler] beni incitiyor, çünkü yapıcı değiller: ‘Diğer herkesin söylemi kötü, ben ise gerçeği biliyorum, her şeyin anahtarı sendikal mücadeleye olan yaklaşımımız, çünkü CCOO satılmış, UGT satılmış’ (...) Bunun normal olduğunu anlıyorum ve insanların düşündüklerini kabul etmem gerektiğini biliyorum, ama... Herkesten iyi şeyler almamız gereken bir yoldayız. Eğer kurumlar işçilerin istekleriyle alakasız anlaşmalar yapıyorlarsa eleştirilmeliler. Ancak iyi şeyler çöpe atılmamalı.”⁵²

Hareket giderek sendikalara yönelik daha ılımlı bir tavır sergilemeye başladı. Bu noktada meydan işgallerinin dağılmasının da etkisi oldu. Kent meydanlarındaki işgallerden mahalle meclislerine geçildiğinde, daha önce katılımcıların bir azınlığını oluşturan deneyimli eylemciler daha çok öne çıktı ve bu eylemcilerin çoğunun sendikalara yönelik daha olumlu bir tavrı vardı. Ayrıca meydan işgallerinin emek komisyonları da giderek başta bağımsız ve sol sendikalar olmak üzere sendikalarla yakınlaştılar.⁵³ CCOO ve UGT'ye yönelik olan tepki CGT, SAT ve CNT gibi militan ve bağımsız sendikalara gösterilmiyordu. SAT sendikası marketlere girip gıda ürünlerini “kamulaştırmak” gibi eylemlere dahi başvuruyordu. Bu durum 15M hareketinin onlarla çalışmasını sağladı ve bu sendikalar etki alanlarını genişletti. Böylece bağımsız sendikalar 14 Kasım 2012'deki grevin ardından yapılan eyleme 29 Mart 2012'dekine göre iki kat kalabalık çıktılar.

15M içinde, hareketi işyerlerine taşımak isteyen eylemciler, sendika üyeleriyle sınırlı olmayan hem farklı sektörlerden çalışanları hem de bu hizmetleri kullananları bir araya getiren bir hareket yaratmaya çalıştılar. “%99'un Genel Grevi” sloganıyla örgütlenmeye çalışılan bu girişimin başarılı olması için **Mareas** (Dalgalar) hareketinin ortaya çıkmasını beklemek gerekecekti. Ancak yine de meydan hareketi, sendikaların tabanını, taban da sendikal liderliği etkiledi. 2012 yılında 15M'nin yarattığı basıncın da etkisiyle CCOO ve UGT 29 Mart ve 14 Kasım tarihlerinde iki

⁵¹ Akt. Beltran Roca, Iban Diaz-Parra, “Blurring the borders between old and new social movements: the 15M movement and the radical unions in Spain”, **Mediterranean Politics**, Vol 22, Sayı 2, 2017, s. 227.

⁵² A. e.

⁵³ A. e., s. 228.

kez genel greve gitti.⁵⁴ Bu iki genel grev 2010 yılındaki genel grevden daha etkiliydi ve bunun nedeni 15M hareketinin bu grevin kapsamını genişletmek konusunda gösterdiği çabaydı. CCOO ve UGT 15M hareketinin yarattığı canlanmadan faydalanabilmek için çeşitli girişimler ürettiler. Bunlardan biri Temmuz 2012’de gerçekleştirilen **Cumbre Social** (Sosyal Zirve) idi. Sendikaların ve 150’den fazla sivil toplum örgütünün katıldığı bu zirvede kemer sıkma politikalarına karşı direniş stratejileri tartışıldı.⁵⁵

2012 yılındaki en önemli işçi hareketlerinden biri de Asturias bölgesindeki madencilerin başlattığı direnişti. Tarihsel olarak kömür madenlerinin ekonomisinde önemli bir yer tuttuğu Asturias bölgesindeki madenlere verilen devlet yardımları giderek azaltılırken, 1990’lardan itibaren çalışan sayısı da aşamalı olarak düşürülmüştü. İşçiler devlet yardımlarının sürmesini ve maden ocaklarının kapatılmamasını talep ediyordu. Mayıs ayında greve giden işçiler, grevlerini polise ve iktidardaki PP bürolarına yönelik taşlı saldırılarla ve yol kapatma eylemleriyle sürdürdüler. Polis ve işçiler arasında çıkan çatışmada çok sayıda kişi yaralandı. 18 Haziran’da Asturias, Leon, Galiçya ve Aragon bölgelerinde genel greve gidildi. Yine Haziran ayında 240 madenci hükümeti protesto etmek için Madrid’e yürüdü. 11 Temmuz’da Madrid’de yapılan eyleme binlerce kişi katılırken eylemin ardından çıkan çatışmada 76 kişi yaralandı. Ancak madencilerin eylemleri somut bir sonuç elde edemedi. Pek çok maden kapatıldı ve çok sayıda işçi işten çıkartıldı. Madenci sendikaları 3 Ağustos’ta işçilere yeniden işe döneceğini açıkladı.

İspanya’da 2000’lerin ilk yarısı toplumsal hareketlerin zayıfladığı, eylemlere olan katılımın düştüğü yıllar olarak görülebilirdi. Eylem yapmanın kendisi çoğu zaman “işlevsiz” olarak görülmüştü. Ancak daha sonra 15 Mayıs eyleminde zirve noktasına ulaşacak hareketin öncüllerini özellikle 2000’lerin ikinci yarısından itibaren takip etmek mümkündü.

İspanya’da hem siyasi partiler, hem de genel olarak siyaset kurumu bir süredir hızla itibar kaybediyordu. Ülkede yapılan bir ankete göre “en az itibar edilen grup”

⁵⁴ Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective”, s. 151.

⁵⁵ Holm-Detlev Köhler & Jose Pablo Calleja Jimenez, ““They don’t represent us!” Opportunities for a Social Movement Unionism Strategy in Spain”, s. 252

siyasetçilerken, ankete katılanlar ülkenin en büyük sorunlardan birinin yozlaşma olduğunu düşünüyorlardı. Partilere yönelik bu yabancılaşma çoğunlukla ülkedeki en büyük iki parti olan Halk Partisi (PP) ile İspanya Sosyalist İşçi Partisi'nde (PSOE) odaklanmıştı.

Bu partilerin seçmenlerinin yabancılaşma sürecinde Sinde Yasasına karşı mücadele ve bu mücadelenin bir sonucu olarak doğan **#NoLesVotes** (Onlara oy vermeyin) hareketi etkili oldu. Adını dönemin Kültür Bakanı Ángeles González-Sinde'den alan yasa, telif haklarını yeniden düzenliyor ve internetteki dosya paylaşım sitelerine karşı etkin bir mücadele yürütmeyi hedefliyordu. 2010 yılında İspanyol **El Pais** gazetesinin yayınladığı Wikileaks belgeleri İspanyol hükümetinin bu konuda ABD'nin baskısıyla karşılaştığını da ortaya koydu.⁵⁶ Bu yasaya karşı ilk tepki twitterda #leysinde (Sinde Yasası), **#redresiste** (İnternet direniyor) ve **#nolesvotes** (Onlara oy vermeyin) etiketleriyle başladı. Yasa Aralık 2010'da senatoda reddedilse de 15 Şubat 2011'de onaylandı. Yasanın onaylanmasının ardından bir grup eylemci yayınladıkları bir manifesto ile halkı aynı yılın Mayıs ayında yapılacak olan seçimlerde Sinde Yasası'nı kabul eden partilere oy vermemeye çağırdılar. Yayınlanan manifesto yalnızca bu yasaya odaklanmıyor, halkın siyasetçilere ve partilere yönelik duyduğu hayal kırıklığı yansıtıyordu;

“İspanya'daki yozlaşma ürkütücü boyutlara ulaşmış durumda. Sorun yalnızca genelde büyük partilerin bulaştığı yalnızca emlak yolsuzluğu, rüşvet, yalan ifade vb değil. Burada sistemin temelindeki yolsuzluktan bahsediyoruz.

Aynı siyasal partilerin (PP, PSOE, EAJ-PNV, CiU vb) on yıllardır birbiri ardına sürekli iktidara geldiği yapı bu bağlam içinde oluştu. Bu partiler yeni fikirlerin öne çıkmasını engelleyerek, yurttaşların aktif katılımına izin vermeden ve demokratik yenilenme yönünde her ihtimali boğarak sadece kendi çıkarlarına hizmet ediyorlar.”⁵⁷

Manifesto'da ülkedeki demokrasinin işleyiş şekli eleştiriliyor ve halkın katılımının sınırlı tutulduğu vurgulanıyordu:

⁵⁶ Dominic Rushe, “US pressured Spain to implement online piracy law, leaked files shows”, 5 Ocak 2012, (Çevrimiçi), www.theguardian.com/technology/2012/jan/05/us-pressured-spain-online-piracy (Erişim Tarihi: 03.05.2019)

⁵⁷ No Les Votes, (Çevrimiçi), <http://www.nolesvotes.com/> (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

“Seçim yasası, azınlıkların orantısız bir şekilde az temsil edilmesine neden olurken büyük partileri kayıracak şekilde oluşturuldu. Sağlıklı bir demokrasiye sahip başka ülkelerde olduğunun aksine, bizim parlamentomuz İspanyol toplumunun ideolojik çeşitliliğini yansıtmıyor.

Partikrasi profesyonel hale getirildi: İktidara en iyiler değil, çok erken yaşlardan itibaren nüfuzları idare eden ve hiyerarşik bir disiplini dayatanlar geliyor. Önemli kararlar alınırken yurttaşların istekleri görmezden geliniyor, dikkate alınan yalnızca medyayı veya ekonomik olarak güçlü azınlıkları temsil eden baskı grupları oluyor. Yasa taslakları, elde olan bilgiler manipüle edilerek ve iyi araştırmalar ve düzenli raporlar göz ardı edilerek hazırlanıyor, bütün bunlar vatandaşlardan gizli saklı yapılıyor.

Bize bırakılan tek katılım yolu seçimler. Ancak büyük partiler her seferinde kapalı ve blok listelere, korku kampanyalarına, rakip partinin kazanmaması için verilmesini istedikleri “ehvenişer” oylara başvuruyorlar. İspanyol toplumu, siyasetçileri ülkenin en büyük üçüncü sorunu olarak görmesine rağmen tekrar ve tekrar onlara oy veriyor: yurttaşlardan yalıtılmış bir şekilde yöneten ve bu durumu sonsuza kadar sürdürmek isteyen siyasetçilere.”⁵⁸

Manifestonun yazarları, bu duruma karşı büyük partilere oy verilmemesi çağrısında bulunuyor, ancak herhangi bir siyasal partiye de oy çağrısı yapmıyorlardı.

“Önümüzdeki seçimlerde temel demokratik görevimizi yerine getirmeye çağırıyoruz; oy kullanmaya. Şiddetli bir ekonomik kriz ortamında yapılacak olan seçim kampanyasında korku her zamankinden daha da çok kullanılacak. Bir kez daha ümitsizliğe düşerek onları dinleyebilirsiniz. Ancak aynı zamanda bir yurttaş olarak kendi sahip olduğunuz gücün farkına da varabilirsiniz; gözlerinizi açın ve durumu değiştirmenin bizim elimizde olduğunu düşünen, var olan durumdan bıkmış usanmış yurttaşların ağına dâhil olun. Önemli konulardaki tartışmaya daha fazla dâhil olabilir, doğru ve objektif olarak bilgilendirilebilir ve önemli kararların, yurttaşların çoğunluğunun çıkarlarına ve fikirlerine sırt çeviren, iktidardaki iki üç seçkin tarafından alınmasının önüne geçebilirsiniz.

Bir oy –sizin oyunuz– bir partinin halk iradesini dört sene boyunca umursamamasını sağlayan, açık bir çek olmayabilir. Siyasal karar alma süreçlerinin finans veya basın kaynaklı baskı gruplarının arkasına takılması, demokrasimizde çok yanlış bir şeylerin olduğunun göstergesi: yurttaşlar ile birbiri ardına iktidara gelen büyük partilerin arasındaki ayrılığın bir sonucu.

Sizden herhangi bir parti veya ideolojiye oy vermenizi değil, düşüncelerinizi ve yurttaşların demokrasinin ne olduğu konusundaki görüşlerini daha iyi temsil edecek siyasal alternatifler olup olmadığını incelemenizi istiyoruz. Demokrasi büyük partiler demek değildir: Demokrasi sizsiniz ve sizin gibi milyonlarcası.

⁵⁸ A. e.

Sizin oyunuz olmadan onlar bir hiç. Önümüzdeki seçimde ONLARA OY VERMEYİN.”⁵⁹

No Les Votes hareketi internet üzerinden örgütlendi. Kısa sürede 80 farklı yerelde mail grupları üzerinden eylemci ağları oluşturdu. Bu ağlar Mart ve Nisan aylarında hareketi ülke gündemine sokmak için Twitter’ı kullandılar. Kampanyanın internet sitesinde ülkedeki harita üzerinde büyük partilerin nerelerde hangi yolsuzluklara bulaştığı teşhir ediliyordu.⁶⁰ Bu kampanya bir sokak hareketine dönüşmedi, ancak bu dönemdeki başka kampanyalarla birlikte 15M eylemlerinde harekete geçecek olan potansiyelin bir araya geldiği bir temel yarattı. İktidardaki PSOE hükümeti yasaya yönelik bu tepkilerin ardından yasayı uygulamaktan vazgeçti ancak onu izleyen Halk Partisi (PP) hükümeti yasayı uygulamaya koydu. Sinde Yasası 1 Mart 2012’den itibaren uygulanmaya başlanırken, pek çok internet sitesi kapatıldı.⁶¹

İspanya’nın içinde bulunduğu ekonomik kriz, ülkenin ekonomisinde önemli bir yer tutan inşaat sektörünü de vurdu ve emlak balonunun patlamasına neden oldu. Ülkede ev sahibi olmak Franco zamanından beri teşvik edilmişti. Franco diktatörlüğünün bu politikayı uygulamasındaki amaç ülkenin sınıfsal yapısında bir değişiklik yaratmak İspanya’yı “bir proleterler ülkesi değil, bir ev sahipleri ülkesi” yapmaktı. Ayrıca inşaat sektörünün de ekonomiyi canlandıracağı düşünülüyordu. Bu politika hem Dönüşüm döneminde hem de daha sonraki yıllarda sürdü. Ev almak, herkesin yapabileceği kadar basit ve değeri asla düşmeyen bir yatırım olarak görüldü; “**El ladrillo nunca baja**” yani “tuğla asla değer kaybetmez” sözü genel bir kanaati yansıtıyordu.⁶² İspanya hükümetleri de emlak sektörünü hızlı bir yapılaşmanın önünü açarak teşvik etti. 1998’de çıkarılan ve ülkede “**la ley del todo urbanizable**” yani “her şeyi kentleştir yasa” olarak bilinen yasa ile kentsel planlama, imar alanlarında tür değişiklikleri ve vergilendirmelerde bölgesel ve yerel yönetimlere yetki verildi.

⁵⁹ A. e.

⁶⁰ Paolo Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar: Sosyal Medya ve Günümüz Eylemciliği**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora, 2014, s. 130.

⁶¹ Mario Espinoza Pino, “Politics of Indignation: Radical Democracy and Class Struggle beyond Postmodernity” **Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society**, Vol 25, Sayı 2, 2013, s. 229

⁶² Antònia Casellas & Eduard Sala, “Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain”, **Geographies of Forced Evictions**, (Ed. Brickell K., Fernández Arrigoitia M., Vasudevan A.), Palgrave Macmillan, Londra, 2017, s. 168

Yasanın ardından emlak vurgunculuğu ve yolsuzluğu artarken, farklı düzeylerden devlet görevlilerinin rüşvet aldığı pek çok olay yaşandı.⁶³

1998 ve 2005 yılları arasında İspanya’da her yıl ortalama 600.000 konut birimi inşa edildi; bu rakam aynı dönemde Almanya, Fransa ve Britanya’da inşa edilen konutların toplamından fazlaydı.⁶⁴ 2007 yılında ülkede kirada yaşayanların oranı yalnızca %11’di. Ev sahibi olanların oranı ise 1990’da %77,8’e, 2004’te %83,2’ye ve 2011’de %85’e ulaştı, bu oran AB ortalamasının üzerindeydi.⁶⁵ Bu dönemde ev fiyatları da arttı, 1997-2007 döneminde ev fiyatları her yıl %11,4 artış gösterdi.⁶⁶ İspanya’nın 1990’ların ortalarından 2000’lerin ortalarına kadar hızlı bir ekonomik büyüme göstermesi de -2005’te kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla 23.000 avroya ulaşmıştı-emlak sektöründeki bu balonu destekledi. Ancak bu yıllarda ülkedeki yapısal işsizlik sorunu sürdü, işsizlik 2007’de %8’e ulaşmıştı. 2008 yılı ise ekonomik krizin ülkeyi hızla etkilediği bir yıl oldu, GSYİH düşerken işsizlik 2012’ye gelindiğinde nüfusun geneli için %25’e, 25 yaşının altındakiler için ise %54’e ulaştı. İşsizlikteki bu ani artış mortgage borç taksitlerini ödemekte zorlananların sayısında da bir patlamaya neden oldu, bunun ardından ise bankaların borçlarını ödeyemeyenleri evden çıkarması geldi.

2006 yılında 17.622 cebri icra durumu gerçekleşirken 2009 yılında bu rakam 93.282’ye çıktı. 2007-2011 yılları arasında 349.438 cebri icra vuku buldu, 2008-2011 yılları arasında ise 166.716 evden çıkarma gerçekleşti. İspanya Bankası verilerine göre 2013 yılında 39.000 kişi evinden çıkmak zorunda kaldı.⁶⁷

Şubat 2008’de CIS tarafından yapılan bir araştırma İspanyolların en önemli sorununun barınma olduğunu gösteriyordu.⁶⁸ 2007-2011 yılları arasında 350.000 aile evsiz kaldı. Hükümet işsiz kaldığı için mortgage taksitlerini ödeyemeyen ve bu yüzden evinden çıkmak zorunda kalan yüz binlerce kişiye yardım olacak bir politika

⁶³ A. e., s. 173

⁶⁴ A. e., s. 171

⁶⁵ A. e., s. 168

⁶⁶ A. e., s. 171

⁶⁷ Cristina Flesher Fominaya, “Redefining the Crisis/Redefining Democracy: Mobilising for the Right to Housing in Spain’s PAH Movement, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 4, 2015, s. 468

⁶⁸ A. e., s. 467.

izlemedi.⁶⁹ İspanya'daki yasa kredi borcu olanların evden çıktıktan sonra dahi borçlarının geri kalanını ödemelerini gerektirdiğinden bu durum kredi alanlar için muazzam bir mali yük oluşturdu.

İspanya'daki barınma hakkı hareketi 2000'lerin başlarından beri farklı şekillerde mücadele ediyordu. Özellikle Barcelona'da ev fiyatlarının artışına dikkat çeken hareketler vardı. 2004 yılında ilk olarak Madrid'de "İnsan onuruna uygun barınma platformu" (**Plataforma por una Vivienda Digna - PVD**) kuruldu, 20 Haziran 2004'te PVD'nin farklı örgütlerle Madrid'de "Başımızın üzerinde bir çatıya sahip olma hakkı için, vurgunculuğu durdurun" sloganıyla yaptığı eyleme 10.000 kişi katıldı.⁷⁰ Barınma hareketi kendisini düzenli toplantılar ve bölge komiteleri ile örgütlemeye başladı. Hareket İspanya Anayasası'nın barınma hakkını konu alan 47. Maddesi'ne vurgu yapıyordu:

"Tüm İspanyolların insana yakışır yeterli konut hakkı vardır. Kamu makamları, bu hakkın etkili bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli koşulları geliştirir ve uygun standartları oluşturur ve vurgunculuğu önlemek için, kamu yararını gözeterek arazi kullanım planını düzenler. Toplum, kamu makamlarının kent politikalarından ortaya çıkan yardımlara katılır."⁷¹

2006 yılının Mayıs ayında, İspanyol gençlerin sokaklarda toplanması ve içki içmesine karşı yasaların çıkarılmasının planlanması Madrid ve Barcelona'da hem kamusal alanların özgürlüğünü hem de barınma hakkını savunan eylemlerin yapılmasına neden oldu. Madrid'deki eyleme 3000 kişi katılırken, Barcelona'da gerçekleşen eyleme 1000 kişi katıldı. Başka şehirlerde de yüzlerce kişinin katıldığı yürüyüşler oldu. Madrid ve Barcelona'da yapılan eylemlerin ardından oluşturulan meclisler daha uzun soluklu bir hareket için örgütlenmeye giriştiler.

Bunlardan biri de 14 Mayıs 2006'da yine Barcelona'da kurulan **V de Vivienda** (Barınma'nın B'si, aynı zamanda **V for Vendetta** filmine gönderme) hareketi idi.

⁶⁹ Antònia Casellas & Eduard Sala, "Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain", s. 169.

⁷⁰ Manifestacion Conjunta Por El "Derecho A Techo – Stop Especulacion" (Çevrimiçi) <http://www.viviendadigna.org/?20062004/madrid-20062004.php> (Erişim Tarihi: 06.05.2019)

⁷¹ İspanya Anayasası, (Çevrimiçi) <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%C4%B0SPANYA%20533-584.pdf> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Başlangıçta Barcelona'daki bir meclis olarak doğan hareketin özelliği genç eylemcilerin de harekete dâhil olması, güvencesiz çalışma koşulları ile barınma hakkını birleştiren bir kampanya yürütme isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmasıydı. **V de Vivienda** 30 Eylül için Barcelona'daki **Plaza de Catalunya**'ya, PVD'nin de desteklediği bir eylem çağrısı yaptı. Bu eyleme 15.000 kişi katıldı, 28 Ekim'de Madrid'de "Barınma ticaret değil, haktır" eylemi de aynı büyüklükteydi. Aynı zamanda bir IKEA mağazasını işgal ederek barınma sorununa dikkat çekmek gibi eylemler de yapıldı. Ancak hareketin kullandığı dil hem daha geniş kesimleri hem de yan yana gelinebilecek kurumları uzaklaştırıyordu.⁷²

V de Vivienda'nın talepleri arasında "Etkin yurttaş kontrolünü kapsamında, kamu yararı gözetmeyen kent planlarının uygulanmasının ertelenmesi, konuta erişim hakkı konusunda şeffaflık, kent ikliminin bozulmasını ve soylulaştırmayı engelleyecek önlemler, konut piyasasından dışlananların konut talebini karşılamak için sosyal konutların inşa edilmesi, yeni kentsel dönüşüm projeleri yerine boş evlerin yenilenmesine öncelik verilmesi, yüksek ve sürdürülemez hane halkı borcundaki sorumlulukları konusunda finansal sistem ve bankalardan hesap sorulabilmesi, emlak vurgunculuğunu etkin bir şekilde yasadışı hale getirecek vergi önemleri" vardı.⁷³ 2006'da yılında Barcelona'da ve Madrid'de bu taleplerle eylem yapılırken giderek İspanya'nın farklı şehirlerinde **V de Vivienda** ismini kullanan farklı meclisler oluşmaya başladı, 2007 yılında hareket ülkenin 14 şehrine yayılmıştı.⁷⁴

V de Vivienda eylemcileri 2009'da PAH'ın kurulmasında da aktif rol aldılar. PAH 15M eylemlerinden sonra daha geniş bir hareket haline geldi, bu nedenle bu dönemki etkinlikleri tezin taban inisiyatifleri bölümünde ele alınacaktır.

İspanya işgal evi hareketinin geleneksel olarak güçlü olduğu bir ülkedir. Özellikle Madrid'deki işgal hareketi 15M hareketinin örgütlenmesinde ve işgalin sürdürülmesinde önemli rol oynadı.

⁷² Fominaya, a. g. e., s. 468

⁷³ Antònia Casellas, Eduard Sala, "Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain", s. 176.

⁷⁴ A. e.

15M hareketinden önce başlayan, onunla aynı kaygıları ve öfkeyi dile getiren hareketlerden biri de **Estado de Malestar** (Üzgün Devlet) idi. İşsizliği, sosyal hizmetlerin piyasalaşmasını, ana akım siyasal partilerin halktan uzaklığını ve yolsuzlukları protesto eden grubun adı ülkedeki giderek aşınan sosyal devlete (İspanyolca'da **Estado de Bienestar**) gönderme yapıyordu. Sosyal medya ve mail grupları üzerinden örgütlenen grup her Cuma, saat 19'da kent meydanlarında barışçıl oturma eylemleri yapılması çağrısı yaptı. Sevilla'da başlayan bu hareket iki ay içerisinde ülkenin 50 şehrine yayıldı.⁷⁵

Şubat 2011'den itibaren ülkenin farklı şekillerinde siyasi temsiller sergileyip daha sonra bunları YouTube'a yükleyen grup, **Democracia Real Ya**'nın (Gerçek Demokrasi Şimdi) da bileşenleri arasında yer aldı.

2.2. Gençlik Hareketleri

2.2.1. Yunanistan

2008 krizinin hemen öncesindeki ve kriz dönemindeki öğrenci hareketleri her iki ülkede de sol partilerin öne çıktığı iklimin yaratılmasında önemli pay sahibi olsa da, bu hareketlerin etkisi Yunanistan'da daha belirgindi. Yunanistan'daki öğrenci hareketi, 2000'lerin ilk yarısında eğitimin piyasalaştırılmasına yönelik tüm Avrupa'da uygulamaya konan reformlara yönelik öğrenci hareketinin Yunanistan'daki ayağıydı. 1990'ların ikinci yarısı boyunca ülkedeki üniversite öğrencilerinin sayısı hızla artmıştı. 1993'te 18-21 yaş arasındaki nüfus içinde yüksek öğrenim görenlerin oranı %26,7 iken, bu oran 2004 yılında %60,3'e çıktı.⁷⁶ Üniversite öğrencilerinin sayısı artarken bütçede eğitime ayrılan pay sabit kaldı.

2006 yılında ND hükümeti yeni bir yüksek öğrenim yasası hazırladı. Bu yasa üniversitelerin piyasalaştırılması yönünde daha önceki eğilimleri kurumsallaştırıyor,

⁷⁵ Eduardo Romanos, "Collective learning processes within social movements", **Understanding European Movements: New Social Movements, Global Justice Struggles, Anti – Austerity Protest**, (Ed. Christina Flesher Fominaya, Laurence Cox), Routledge, s. 206

⁷⁶ Ta Paidia Tis Galarias, "The Permanent Crisis in Education – Some Notes on Recent Struggles", **We are an image from the future: The Greek Revolt of 2008**, (Ed. A. G. Scharwz, Tasos Sagris & Void Network), Edinburgh, AK Press, 2010, s. 44.

iki yıllık bölümleri dört, dört yıllık bölümleri ise altı yılda bitirmeyen öğrencilerin okuldan atılmasının önünü açıyor, üniversitelerin şirketler gibi yönetileceğini açıklıyordu.⁷⁷ Ayrıca üniversitelere ayrılan bütçeler üniversitelerin rekabet gücüne göre belirlenecekti. Yasa aynı zamanda “akademik dokunulmazlık” ilkesinin tanımını da değiştirmeyi hedefliyordu. 1980’li yıllarda kabul edilen bu ilke sayesinde üniversiteler öğrenciler tarafından kolaylıkla işgal edilebiliyor, üniversitelerde siyasal toplantılar yönetimin izninin alınmasına gerek olmadan yapılabiliyor ve üniversitelere polis giremiyordu. Yasanın en önemli amaçlarından birisi de özel üniversitelerin açılabilmesiydi.

Bunu sağlayabilmek için hükümetin Yunan anayasasının eğitimi düzenleyen 16. maddesini değiştirmesi gerekiyordu. Anayasa’nın 16. maddesinin ilgili fıkraları şöyleydi:

“1. Sanat ve bilim, araştırma ve öğretme serbesttir ve bunların gelişimi ve teşviki devletin görevidir. Akademik hürriyet ve öğretme hürriyeti hiç kimseyi Anayasaya sadakat görevinden muaf kılmaz.

2. Eğitim, devletin temel görevini oluşturur ve Yunanlıların ahlâki, entelektüel, mesleki ve fiziki eğitimini, milli ve dini bilincinin gelişmesini ve onların hür ve sorumlu vatandaşlar olarak gelişmelerini amaçlar.

3. Zorunlu eğitimin süresi dokuz yıldan az olamaz.

4. Bütün Yunanlılar, devlete ait eğitim kurumlarının her düzeyinde parasız eğitim görme hakkına sahiptirler. Devlet, yardıma ve özel korumaya ihtiyaç duyan öğrenciler kadar, kendilerini başarıyla öne çıkaran öğrencilere, yeteneklerine göre mali yardım sağlar.

5. Üniversite düzeyindeki eğitim, münhasıran, tümüyle kendi kendilerini yöneten kamu hukuku tüzel kişisi olan kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, devletin denetimi altında faaliyet gösterir ve Devletten mali yardım alma hakkına sahiptirler; yasaya göre kabul edilen tüzükler çerçevesinde

⁷⁷ Spyros Dritsas, Giorgos Kalampokas, “The First Big Wave: 2006-07” **Springtime: The New Student Rebellions**, (Ed. Clare Solomon, Tania Palmieri), London, Verso, 2011, s. 216.

faaliyette bulunurlar. Üniversite düzeyindeki kurumların birleşmesi veya ayrılması, buna aykırı hükümler olsa bile, yasanın öngördüğü şekilde gerçekleştirilebilir.”⁷⁸

Yeni yüksek öğrenim yasasına karşı öğrenci hareketi Mayıs 2006’da patlak verdi. Üniversite işgalleri kısa sürede yayıldı ve hareketin doruğa ulaştığı noktada ülkedeki 450 üniversite bölümünün 420’si işgal edildi.⁷⁹ İşgal hareketine solcu ve anarşist öğrenciler önderlik etse de hem üniversitelerdeki forumlara hem de sokak eylemliliklerine katılım büyük oldu. Pek çok işgal kararı yüzlerce öğrencinin katıldığı bu toplantılarda verildi. İşgalde pek çok sol örgütün üniversite yapılanmalarını birleştiren EAAK (Birleşik Bağımsız Sol Hareket) önemli bir rol oynadı.

25 Mayıs 2006’da, öğrenci hareketini ulusal çapta bir araya getirmek için Öğrenci Forumları Koordinasyonu kuruldu. Koordinasyon hükümetin hazırladığı yasaların hedeflerini ilk açıklamasında şöyle açıklıyordu:

“Yeni bir işçi tipi yaratmak; esnek ve ucuz ama aynı zamanda üretken ve disiplinli. İşverenlerin taleplerine ve önceliklerine göre davranan, fazla maliyeti olmayan, daha iyi çalışma ve hayat koşulları için mücadele etmeyen, piyasanın ve iş dünyasının rekabetçiliğine tamamen uyum sağlamış. Bu amaca ise hem üniversite diplomalarının değersizleştirilmesi, niteliklerin ve istihdam olasılıklarının parçalanması, hem ders programlarının yoğunlaştırılması ve öğrenci hareketinin disipline edilerek onun eğitimin yeniden yapılandırılmasına karşı çıkmasının önüne geçilerek ulaşılmaya çalışılıyor. Kamu üniversiteleri şirket normlarına göre yönetilerek ve eğitimin kamusal ve ücretsiz niteliğinin altı oyularak yeni sınıfsal engeller oluşturuluyor.”⁸⁰

Koordinasyon hareketi yönlendirirken kitlesel yürüyüşler örgütledi. 8 Haziran’da öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin katıldığı büyük bir eyleme polis müdahale etti. Ancak hareketin polis şiddeti karşısında geri çekilmemesi, hükümeti

⁷⁸ Turgay Cin, “Yunanistan Anayasasında Temel Hak Ve Özgürlüklerin Korunması” **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 11, Sayı:2, 2009, s. 60.

⁷⁹ Panos Garganas, “Greece’s Student Movement”, **International Socialism Journal**, Sayı 112, Sonbahar 2006, (Çevrimiçi) <http://isj.org.uk/greeces-student-movement/> (Erişim Tarihi: 02.05.2019)

⁸⁰ Öğrenci Forumları Koordinasyonu, 25 Mayıs 2006, **Springtime: The New Student Rebellions**, (Ed. Clare Solomon, Tania Palmieri), Londra, Verso, 2011, s. 234

geri adım atmaya zorladı.⁸¹ Polis müdahalesi televizyonlarda ve medyada geniş yer buldu.

Bu ilk dönem eylemleri yasanın mecliste görüşülmesinin ertelenmesini sağladı. Hükümet anayasanın 16.maddesinin değiştirmeyi yeniden görüşünce işgaller Ocak 2007’de yeniden başladı ve Mart ayına kadar sürdü. Öğrenci hareketi anayasa değişikliğinin birkaç yıl ertelenmesini sağlarken, yasa değişikliği 8 Mart 2007’de kabul edildi ancak öğrencilerin basıncı yüzünden uygulanamadı. Anayasa değişikliğinin kabul sürecinde PASOK, öğrenci hareketinin basıncı nedeniyle geri adım atmak zorunda kaldı ve ND’nin dayattığı yasadan taviz vermesini sağladı. Yasa değişikliği mecliste kabul edilirken Syntagma meydanında yapılan eyleme yaklaşık 40.000 - 50.000 kişi katıldı.⁸²

Öğrenci hareketinin eğitim sektöründeki iki grev dalgasıyla çakışması da hareketi güçlendirdi. Öğrenci hareketinin zirvede olduğu Haziran ayında yapılan ilkokul öğretmenlerinin sendikasının kongresi yeni okul döneminde greve gitme kararı aldı ve 18 Eylül 2006’da ilkokul öğretmenleri altı haftalık bir greve gitti. Atina’da ve diğer kentlerdeki katılım %60-70’i bulduğu bu grevin temel iki talebi kamusal eğitime aktarılan bütçenin artırılması ve okulların piyasalaştırılmasına son verilmesiydi. Öğretmenler aynı zamanda maaşlarına 500 avro zam yapılmasını da istiyorlardı. Öğrenci hareketini güçlendiren diğer grev ise öğretim üyelerinin greviydi. Öğretim üyelerinin sendikası olan POSDEP, üniversitelerin piyasalaştırılmasına karşı bir dizi grev gerçekleştirdi. POSDEP öğrenci hareketini de destekledi.

Harekete katılan öğrenciler, sokak eylemlerine yabancı değildi. Pek çoğu 2000’li yılların ilk yarısındaki Irak’ın işgaline karşı çıkan harekette yer almıştı. 2006-2007 yıllarındaki öğrenci hareketinin kökenleri, yüksek öğrenime katılanların sayısı artarken, bu öğrenimin eskisi gibi bir sosyal hareketlilik sağlayamamasında da yatıyordu. Yunan gençleri bir yandan eğitimlerine giderek daha çok para ödemek zorunda kalıyor, gittikçe ağırlaşan ders ve sınav yükünün altında eziliyor diğer

⁸¹ Spyros Dritsas, Giorgos Kalampokas, “The First Big Wave: 2006-07” **Springtime: The New Student Rebellions**, s. 217

⁸² Ta Paidia Tis Galarias, a. g. e., s. 48.

yandan ise öğrenimleri sonucunda alacakları diplomanın, onlara kendilerinden önceki kuşak gibi kamu sektöründe yüksek ücretli bir iş sağlamayacağını biliyorlardı. Öğrencilerin beklentileri ile gerçeklik arasındaki bu uçurum öğrenci hareketine katılımın artmasında etkili oldu.

Yunanistan’da kitlesel eylemleri ülkede on yıllardır görülmemiş bir noktaya ulaştıran ve bütün bir kuşağı politikleştiren olay 6 Aralık 2008’de Atina’da geleneksel olarak solun ve anarşist hareketin güçlü olduğu Exarchia’da 15 yaşındaki Alexandros Grigoropoulos’un polis tarafından öldürülmesiydi. Cinayetin hemen ardından Atina’da başlayan isyanlar hızla ülkedeki diğer şehirlere yayıldı. Eylemler Atina’da polis karakollarına, bankalara, lüks mağazalara yönelik şiddeti, kundaklama ve yağmalama eylemlerini içerirken Yunanistan’ın diğer kentlerinde büyük oranda kendisini kitlesel gösteriler ve polis şiddetine yönelik protestolar şeklinde ifade etti. Bu hareket 6 Aralık’tan 25 Aralık’a kadar aralıklarla sürdü.

Atina’nın merkezinde yer alan, Exarchia mahallesi polisin giremediği veya girdiği zaman hoş karşılanmadığı bir yer olma özelliği taşıyordu. 6 Aralık 2008’de Alexis Grigoropoulos’un burada öldürülmesinden birkaç saat sonra mahalledekiler ile polis arasında çatışmalar başladı. Grigoropoulos lise öğrencilerinin çoğunun özdeşleşebileceği bir figürdü, dolayısıyla cinayet “öldürülen ben de olabilirdim” duygusuna neden oldu.⁸³ Atina Politeknik Üniversitesi işgal edildi. Çoğunluğu gençlerden oluşan ve sayıları giderek artan sayıda kişi polisler, bankalara ve lüks mağazalara saldırmaya başladı. Kısa süre sonra Atina Ekonomi ve İşletme Üniversitesi (ASOEE) de işgal edildi ve cinayet haberinin cep telefonları ve internet yoluyla yayılmasıyla eylemler ve polise yönelik saldırılar sürdü. Selanik, Kandiye, Hanya, Patras, Yanya, Kavala, Golos’a yayıldı. Ayrıca Resmo, Gümölcine, Midilli, Dedeoğaç, Serez, Sparta, Korfu, İskeçe, Larissa, Nakşa ve Agrinio’da eylemler yapıldı.⁸⁴

Ertesi gün Atina’da 10.000’den fazla kişinin katıldığı bir yürüyüş başlangıcından hemen sonra isyana dönüştü, büyük şirketler ve lüks mağazalar eylemciler tarafından

⁸³ Foteini Tsalikoglou, “December’s Unquiet Dreams”, **The Return of Street Politics? Essays on the December Riots in Greece**, The Hellenic Observatory, LSE, 2009, s. 63

⁸⁴ Kronoloji: 6 – 25 Aralık, **We are an image from the future: The Greek Revolt of 2008**, s. 77.

tahrip edildi, karakollar taşlı ve molotof kokteylli saldırılara hedef oldu. Selanik'te 3000 kişilik bir yürüyüşten ayrılan yaklaşık 1000 kişi karakola saldırırken Kandiye ve Patras'ta sırasıyla 600 ve 1000 kişilik eylemler yapıldı. 8 Aralık 2009 Pazartesi günü okulların ve üniversitelerin kapalı olmasına rağmen binlerce öğrenci liselerini işgal etti ve bunun ardından şehir meydanlarına ve merkezi karakollara yürüdü. Binlerce öğrenci karakolları taş yağmuruna tutarak polis şiddetini protesto etti. Sokağa çıkan gençler yalnızca öğrencilerden ibaret değildi, genç işçiler ve göçmenler de hareketin içinde yer aldılar.

Karakolların yanı sıra bankalar, hükümet binaları ve bakanlıklar da öğrencilerin hedefindeydi. TV kanalları ve radyo istasyonları da kısa süreyle işgal edildi ve göstericiler tarafından yayın yapmak için kullanıldı.⁸⁵ Aynı gün ortaokul öğretmenleri greve giderken, öğretmenlerin sendikası olan OLME'nin pankartı "Hükümet cinayetten suçludur" idi. Kamu çalışanları sendikaları konfederasyonu ADEDY üyelerine eylemlere katılma çağrısı yaparken, POSDEP cinayeti protesto etmek için iki günlük bir greve gitti. Bütün büyük sendikalar cinayeti kınayan ve hükümeti sorumlu tutan açıklamalar yaptılar.⁸⁶

9 Aralık 2008 Salı günü gerçekleşen Alexandros Grigoropoulos'un cenaze törenine polis müdahalesinin olması burada çatışmaların yaşanmasına neden oldu. ASOEE'deki işgale yönelik polis müdahalesi göstericiler tarafından geri püskürtüldü. 10 Aralık günü İşçi Sendikaları Genel Konfederasyonu (GSEE) daha önce bu gün için yaptığı genel grevde, parlamentonun dışındaki toplanma dışındaki gösterileri yürüyüş kısmını iptal etti, ancak o gün pek çok işçi ve öğrenci sendikası ile mecliste temsil edilmeyen sol partiler yürümeye karar verdiler. GSEE'nin iptal kararına rağmen yürüyüşe katılan sendikalar arasında ilk ve orta düzey öğretmenlerin sendikası, öğretim üyelerinin sendikası, büyük Telekom şirketlerinin sendikaları, Kültür Bakanlığı'nda geçici işçilerin sendikası da vardı. Hareketin ana sloganlarından biri olan "Kahrolsun Katiller Hükümeti" sloganı pek çok sendika

⁸⁵ A. e., s. 78

⁸⁶ Nikos Lountos, "Minorities, Vanguards and the Counter-Hegemonic Claim. December had a Prelude", **Rioting and Violent Protest in Comparative Perspective. Theoretical Considerations, Empirical Puzzles**, Uluslararası konferansında sunulan makale, Panteion Üniversitesi, Atina, 9-11 Aralık 2009.

pankartında da görülüyordu.⁸⁷ Yunanistan'daki kitle hareketi 25 Aralık'a kadar sürdü ve o tarihten sonra aşamalı bir şekilde duruldu. Hareketin ilk on gününde 250'den fazla genç gözaltına alındı.⁸⁸ Toplam 1200'den fazla lisede eylem yapılırken, bunlardan yaklaşık 700'ü işgal edildi.⁸⁹ Diğer yandan çatışmalar sonucu 180'den fazla banka şubesi zarar gördü, çoğu tamamen kullanılamaz hale geldi. Hareketin yarattığı toplam zarar 1,5 milyar avroyu aştı.⁹⁰

İktidardaki ND, hem küresel ekonomik krizin arifesinde hem de kendisine yönelik muhalefetin yükseldiği bir dönemde patlak veren bu hareket karşısında nasıl tutum alacağına karar veremedi. Bir yandan baskı politikalarını arttırmanın hareketi bastırmayacağını görürken diğer yandan sağdan, özellikle aşırı sağcı LAOS partisinden gelen “düzeni koruyamama” eleştirisiyle karşılaştılar. ND'nin duruma tepkisi, hareketin karşısında diğer partilerle birlikte durmaya çalışmak oldu. Ancak ana muhalefetteki sosyal demokrat PASOK'un tutumu bu planı etkisiz kıldı. PASOK göstericiler karşısında hükümeti desteklemedi, ancak harekette de aktif bir rol oynamadı. Daha da önemlisi PASOK iktidarında ND'nin uyguladığı politikalardan farklı politikalar uygulanacağını iddia etmedi ve bu yönde bir taahhütte bulunmaktan kaçındı.

Yunanistan Komünist Partisi (KKE) ise polisle çatışan gençleri “provokatörlükle” suçlayarak SYRIZA'yı kundakçıların ve yağmacıların suç ortağı olmakla suçladı.⁹¹ Partinin genel sekreteri Aleka Papariga 12 Aralık 2008'de verdiği bir röportajda “Molotof kokteyllerinin ve yönetim merkezleri devletin istihbarat örgütleri ve dış ülkeler olan kapüşonluların yağmalamalarının, lise ve üniversite öğrencilerinin ve genel olarak halkın kitlesel öfkesiyle kesinlikle hiçbir ilişkisi yoktur. Aksine dikkati gençliğin ve halkın otoriterliğe ve halk karşıtı politikalara karşı mücadelesinden

⁸⁷ A. e.

⁸⁸ Mihail Panayiotakis, The Radical Left in Greece, **Socialism and Democracy**, Vol 29, Sayı 3, 2015, s. 31

⁸⁹ Spyros Sakellariopoulos, “On the Causes and Significance of the December 2008 Social Explosion in Greece” **Science & Society**, Vol. 76, No.3, Temmuz 2012, s. 342.

⁹⁰ Panagiotis Sotiris, “Rebels with a Cause: The December 2008 Greek Youth Movement as the Condensation of Deeper Social and Political Contradictions”, **International Journal of Urban and Regional Research**, Vol 34, Sayı 1, Mart 2010, s. 203

⁹¹ Sakellariopoulos, a. g. e., s. 345-346

uzaklaştırmak için onlar kullanılıyor” ifadelerini kullandı.⁹² SYRIZA gösterileri destekleyen tek partiydi, bu partinin tutumu daha ayrıntılı olarak ele alınacak.

Bu kitle hareketini anlamak için hem onun nedenlerini hem de belirleyici olan özelliklerini ayrıntılı olarak ele almak gerekiyor. Bu nedenlerin başında polis şiddetinin ve polislerin fail olduğu cinayetlerin çok büyük oranda cezasız kalması sayılabilir. Birleşmiş Milletlerin bir raporuna göre 2003 ve 2007 yılları arasında kötü muameleyle suçlanan 238 polisten yalnızca biri görevden alınırken, hiç kimse bu suçtan kesin olarak hüküm giymemişti. Buna karşın 1999-2009 yıllarında çoğunluğunu göçmenlerin oluşturduğu en az 15 kişi polis tarafından öldürüldü.⁹³

Aralık ayındaki isyanın nedenlerinin başında artan genç işsizliği ve iş bulabilen gençlerin çalıştığı güvencesiz ve kötü koşullar geliyordu. Ekonomik kriz ülkeyi vurmadan önce, Eylül 2008 gibi görece erken bir tarihte bile genç işsizliği (15-24 yaş arasındakiler) %24,3 oranına ulaşmıştı.⁹⁴ İşsizliğin yanı sıra var olan işlerde esneklik ve güvencesizlik hâkimdi, refah devleti giderek küçülüyordu. Üniversiteye girebilmek için yoğun bir sınav döneminden geçen gençler, üniversiteye girdiklerinde mezuniyetlerini ardından büyük ihtimalle düşük ücretli bir işe gireceklerini fark ettiler. Yunanistan’da “700 avro kuşağı” olarak anılan bu nesil, daha eğitilmiş ancak daha esnek koşullarda çalışan ve ebeveynlerinden daha düşük hayat standartlarına sahip bir nesildi. 20-29 yaş grubunda işsizlik üniversite mezunları arasında diğer eğitim düzeylerinden gelenlerden daha yaygındı. Bu durum gençlerin ailelerinden bağımsız hayatlar kurmalarını da engelliyordu, 27 yaşındaki kadınların ve 30 yaşındaki erkeklerin yarısı hala ailesiyle birlikte yaşıyordu.⁹⁵ Görece yüksek ücretli devlet memurluğu kadrolarına yönelik büyük bir rekabet vardı.

Sosyal yükselme imkânlarının ortadan kalkması, Yunanistan’ın uluslararası rekabette var olması için “modernleşmesi” ve bunun için de bazı fedakârlıklar yapması gerektiği söylemiyle meşrulaştırıldı. Bu modernleşmenin yolu olarak da Avrupa

⁹² “Interview with KKE leader Papariga” (Çevrimiçi) http://www.hri.org/news/greek/apeen/2008/08-12-12_2.apeen.html#03 (Erişim Tarihi: 25.04.2019)

⁹³ Spyros Sakellariopoulos, a. g. e, s. 357

⁹⁴ John Karamichas, “The December 2008 Riots in Greece”, **Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest**, Vol 8, Sayı 3, 2009, s. 290.

⁹⁵ Sakellariopoulos, a. g. e., s. 354-355

Birliği ve Avro öne çıkarıldı. Ancak beklenen gerçekleşmedi, bunun yerine sosyal eşitsizlikler daha da arttı. 2006 yılında nüfusun %21'i yoksulluk sınırının altında yaşarken, yoksulluk oranının en yüksek olduğu yaş grubu %26 ile 65 yaş üstü ve %25 ile 16-24 yaş arasıydı.⁹⁶

Eylemlerden önce ülkedeki atmosferde, hem ND hükümetine, hem de genel olarak siyasal sisteme yönelik öfke ve tepki yoğunlaşmıştı. Eurobarometer'in yaptığı araştırmaya göre 2008 sonbaharında hükümete güvensizlik duyanların oranı %77, meclise güvensizlik duyanların oranı %68, siyasi partilere güvensizlik duyanların oranı %86'ydı.⁹⁷ Bu güvensizliğin en önemli nedenlerinden biri ülkede ardı sıra patlayan skandallardı. Yeni Demokrasi, kendisinden önceki PASOK hükümetinin son döneminden farklı olarak yolsuzluğa bulaşmayacağı iddiasıyla iktidara gelirken, ND iktidarında pek çok skandal yaşandı. Aralık ayındaki isyanlar, ilk kez sokağa çıkan gençlerin ülkenin tarihiyle ve daha önceki eylem ve gösterilerle bir bağ kurmasını da sağladı. Ülkenin tarihinde gençlerin ve üniversite öğrencilerinin oynadığı rol, daha önceki yıllardaki eylem ve gösteriler sokağa çıkanların isyanları meşru olarak görmesinde etkili oldu.

Yunanistan tarihinde solun ve onun öncülüğündeki mücadelelerin etkisi büyüktür. İkinci Dünya Savaşı'nda ve onu izleyen yıllardaki İç Savaş'ta Yunanistan Komünist Partisi (KKE) büyük bir etkiye ulaşmıştı. İç savaşın ardından KKE yasaklansa da, onun inisiyatifiyle kurulan Birleşik Demokratik Sol (EDA) 1958 seçimlerinde oyların %24,4'ünü almıştı. Dolayısıyla ülkedeki sol gelenek devam edebildi. 1981'de iktidara gelen PASOK'un ilk dönemleri de sol sosyal demokrat pek çok reformun gerçekleştiği yıllar olmuştu. Sonuç olarak hem sol geleneğin güçlü olması hem de protesto eylemlerinin, okul işgallerinin, yolların kapatılması vb eylemlerin Yunan tarihinde sık rastlanması nedeniyle bunlar büyük oranda meşru eylemler olarak görüldü.

Ülkede öğrenci hareketinin de bu tarih içinde önemli bir rolü vardı. Yunan üniversite öğrencileri 1973 yılında ülkede 1967-74 yılları arasında egemen olan askeri cuntaya

⁹⁶ A. e., s. 352.

⁹⁷ A. e., s. 347-348

karşı ayaklanmış ve Atina Politeknik üniversitesini işgal etmişti. 14 Kasım'da başlayan işgal, ordunun tanklarla üniversiteye girmesi ve pek çok öğrenciyi öldürmesiyle sona ermişti. Politeknik işgali cuntanın devrilmesinde önemli bir yere sahip olurken Yunan solunun bir kuşağı için de belirleyici bir olay olarak tarihe geçti. Her yıl ayaklanmanın yıldönümünde Politeknik'ten cuntanın destekçisi olarak görülen ABD'nin büyükelçiliğine yapılan kitlesel yürüyüş de bu olayın öneminin sonraki kuşaklara aktarılmasını sağladı. 17 Kasım 1985'te yapılan yürüyüşün ardından çıkan çatışmalarda 15 yaşındaki Michalis Kaltezas'ın vurulmasının ardından büyük çatışmalar yaşandı ve Eczacılık Fakültesi işgal edildi. Lise öğrencilerinin 1990-91 yılında gerçekleşen kitlesel eylemleri de bütün bir kuşak üzerinde benzer bir etki yarattı. Okul üniformalarının yeniden getirilmesi de dâhil bir dizi önleme karşı çıkan öğrenciler okul işgalleri ve gösteriler yoluyla mücadele ettiler. Bütün bu eylemler üniversite öğrencilerinin kendi mücadeleleri ve geçmiş arasında bir süreklilik kurmalarını sağladı.

2008 isyanı yalnızca kapitalizmin ve devletin simgelerine yönelik şiddetle ve polisle göstericiler arasındaki çatışmalarla sınırlı değildi. Bu isyan kendilerini siyasal sistem içerisinde ifade edemeyen öğrencilerin, gençlerin, göçmenlerin, işçilerin kendilerini ifade edebildikleri bir alan yarattı. Pek çok kamu binası işgal edilerek buralarda toplantılar düzenlendi; bunlara örnek olarak Atina Operası⁹⁸ ve Aghios Dimitrios⁹⁹ belediye binası verilebilir. GSEE'nin binası da "İsyancı İşçiler Genel Meclisi" tarafından işgal edildi.

Aralık ayındaki kitle hareketini yalnızca ekonomik göstergelerle, yolsuzlukla ve siyasal temsil kriziyle açıklayamayız. 2008 isyanın en belirgin imgesi polisle, yüzlerini kapatmış anarşist gençler, **koukouloforoi** (kapüşonlular) veya Syntagma Meydanı'ndaki yılbaşı ağacının yakılması olabilir. Ancak ülkede daha önceki toplumsal mücadeleler içinde oluşmuş ve etkili olmuş siyasal ağlar, sol örgütler ve öğrenci ve işçi sendikaları içindeki militan azınlıklar hareketin bir ay gibi uzun bir

⁹⁸ Eirini Gaitanou, "The December Explosion", **Springtime: The New Student Rebellions**, s. 225

⁹⁹ Aghios Dimitrios Belediyesi İşgali, "Invitation to the Open Popular Assembly of the Liberated City Hall of Aghios Dimitrios" **We are an image from the future: The Greek Revolt of 2008** içinde, s.153

süre, neredeyse bütün ülkeyi kapsayan bir alanda etkili olmasını sağladı.¹⁰⁰ Yukarıda gördüğümüz gibi öğretmenler ve üniversitedeki öğretim görevlileri sokaktaki gençlere destek verirken, sendikaların bir bölümü hükümeti cinayetten sorumlu tutarak 10 Aralık eyleminde cinayetin hesabının sorulmasını talep etti. Bu hareketin en büyük sonucu ekonomik krizin etkilerinin hissedilmesinden ve memorandumlardan hemen önce bütün bir kuşağın siyasal eylemin öznesi haline gelmesidir.

2.2.2. İspanya

İspanyol gençleri ekonomik krizden en çok etkilenen kesimlerden biriydi. Ülkedeki genç işsizliği hızla artarak Mayıs 2011’de %45 düzeyine ulaşmıştı. Çalışan İspanyol gençleri ise düşük ücretlerle güvencesiz koşullarda ve kısa süreli sözleşmelerle çalışıyordu. Kiraların ve ev fiyatlarının yüksekliği pek çoğunu ailesi ile birlikte yaşamak zorunda bırakıyordu.

İspanyol gençlerinin ekonomik kriz öncesindeki en büyük hareketi 2008 yılında Bologna sürecine karşı yapılan eylemlerdi. Avrupa Birliği genelinde eğitimin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılmasının koordinasyonu olan Bologna Süreci’ne karşı İtalya’da kitlesel eylemler gerçekleştirilmişti.

Kriz koşulları Bologna eylemleri sürecinde aktif rol almış ve Madrid’in farklı üniversitelerinde okuyan solcu gençleri bir araya gelmeye ve bir şeyler yapmaya itti. Şubat 2011’de bir araya gelen öğrenci grupları, gençlerin içinde bulunduğu güvencesiz duruma vurgu yapıyor ve hükümetin kriz politikalarının kendi hayatlarına olan somut olumsuz etkilerini eleştiriyorlardı. Bu eleştirilerden **Juventud Sin Futuro** (Geleceksiz Gençlik) hareketi doğdu. Hareketi başlangıçta, Madrid III. Carlos Üniversitesi, Madrid Complutense Üniversitesi ve Madrid Otonom Üniversitesi’nden çeşitli kolektifler ve öğrenci dernekleri oluşturdu.

¹⁰⁰ Nikos Lountos, “Minorities, Vanguard and the Counter-Hegemonic Claim. December had a Prelude”

Hareket daha sonra diğer şehirlere de yayılmaya başladı. **Juventud Sin Futuro** İspanyol hükümetin kriz politikalarını “anti-sosyal” olarak adlandırıyor ve işçi sınıfının daha önceki kazanımlarına yönelik bir saldırı olarak görüyordu. 2010 yılında yapılan iş reformunu, eğitim bütçesinin azaltılmasını ve emeklilik maaşlarına yönelik düzenlemeleri bu bağlamda değerlendiren grup, tüm bu politikaların ekonomik kriz öncesinde bile yüksek işsizlik oranlarıyla mücadele eden gençleri özellikle kötü etkilediğini savunuyordu. JSF adından da anlaşılabilir gibi yüksek kiraların, özelleştirilen eğitim ve sağlık hizmetlerinin ve yüksek genç işsizliğinin gençlerin kendilerini “geleceksiz” hissetmelerine neden olduğunu vurguluyordu. Hareket sol jargonu kullanmak yerine benzer sorunlardan etkilenen sıradan insanların da dâhil olabileceği bir ortam yaratmaya çalışıyorlardı. JSF’nin bir eylemcisi bunu şöyle anlatıyor:

“[Bizim amacımız] sağ ve sol arasında bir çizgi çekmek değil, 20 ile 35 yaşları arasında, yetersiz bir maaş alan ve kendi evi olmayan gençlerin –ki bu şehirde onlardan binlerce var– bizimle özdeşleşmesini sağlamak. Bunu yapmak için sorun gözler önüne serilmeli ve bu çok basit bir dil kullanılarak yapılmalı.”¹⁰¹

JSF 31 Mart 2011’de yaptığı bir basın toplantısıyla 7 Nisan’da Madrid’deki Anton Martin meydanına bir eylem çağrısı yaptı. Eylemin ana sloganı “Ev Yok, İş Yok, Emekli Maaşı Yok, Korku Yok” idi. Grubun manifestosu da aynı gün açıklandı:

“Biz kadınlar ve erkekler, geleceksiz gençlik; kamuoyuna hükümetin sosyal kesinti politikasına karşı çıktığımızı duyuruyoruz. Bu politikanın sonuçlarını en ciddi hissedecek olan geleceği elinden alınan gençlerdir: tarihimizdeki en eğitilmiş kuşak, ebeveynlerinden daha kötü şartlarda yaşayacak.

(...)

Bizler ekonomik seçkinlerin ve hükümetlerimizin eğitimi, işi ve makul bir emekli maaşı olmayan bir kuşağa dönüştürmeye çalıştığı gençleriz. Aynı zamanda bizler hayatımız boyunca bir eve sahip olamayacak olanlarız, çünkü vurguncular barınma hakkını kendilerini zenginleştirecek bir ticarete, başarısız olan ve bu krizi yaratan bir ekonomik modele dönüştürdüler. Biliyoruz ki, ekonomik krizden çıkış önlemleri, kayıpların çok büyük bir

¹⁰¹ Eduardo Romanos, “Collective learning processes within social movements”, **Understanding European Movements**, s. 211

ölçekte sosyalleştirilmesi, yani krizin bedelinin halka ödetilmesi şeklinde gerçekleştirilecek.

Sağın krizden çıkış stratejisi biz kadınlar ve erkeklerin; güvencesiz kuşağın suçlanması anlamına geliyor.

Bizler değişimi sağlayacak aktörler olma potansiyelimizi geri kazanmak, güvencesizliğe, işsizliğe ve eğitimimizin özelleştirilmesine karşı mücadele etmek istiyoruz. Aynı zamanda biliyoruz ki mobilizasyonlar ve mücadeleler önemlidir ama aynı zamanda gereklidir. İtalya, Fransa, Yunanistan ve İzlanda bize mobilizasyonların vazgeçilmez olduğunu gösteriyor. Arap dünyası bize zaferin mümkün olduğunu gösteriyor.

(...)

Biz aşağıda imzası olan öğrenciler ve eğitimciler, kadın ve erkek genç işçiler, sosyal hareketler, bilim ve teknoloji alanında çalışanlar, kültür ve sanat emekçileri bu eylem çağrısını destekliyoruz.

Çok ileri gittiniz, şimdi her şeyi istiyoruz”¹⁰²

Bu manifestoyu pek çok entelektüel ve akademisyen de imzaladı, 15 Mayıs’ın hemen öncesinde imza sayısı 9.000’i geçmişti.¹⁰³ 7 Nisan’daki eyleme örgütleyicilerin düşündüğünden daha fazla sayıda kişi –bazı tahminlere göre 10.000– katıldı. JSF eylemi bir yandan Facebook ve Twitter gibi sosyal medya hesaplarından duyururken diğer yandan sticker, bildiri gibi daha geleneksel örgütlenme araçlarına da başvurmuştu. Eylemciler 3 Nisan’da İspanya’nın en büyük bankası olan Banco Santander’in Madrid Şehir Üniversitesi’ndeki şubesini stickerlerle kaplayarak 7 Nisan eyleminin çağrısını yapmışlardı.¹⁰⁴ **Juventud Sin Futuro** 15M eyleminin de örgütleyicileri arasında yer aldı.

Bu eylemlere katılan gençler, üniversite öğrencisi olan veya üniversite mezunuydular ancak büyük ihtimalle işsiz kalacaklarını biliyorlardı. Küresel ekonomik krizin bütün dünyada yarattığı eğitilmiş ama güvencesiz koşullarda, düşük ücretlerle çalışan gençler 15M hareketinin de temel unsurlarından birini oluşturunca.

¹⁰² Juventud Sin Futuro (Geleceksiz Gençlik) Manifestosu (Çevrimiçi)

<http://www.rizomatica.net/manifiesto-juventud-sin-futuro/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

¹⁰³ Eduardo Romanos, “Collective learning processes within social movements”, **Understanding European Movements**, s. 207

¹⁰⁴ Juventud SIN Futuro, Youtube videosu, “JuventudSINFuturo”, 4 Nisan 2011, (Çevrimiçi) https://www.youtube.com/watch?v=NkH-h_MaHol (Erişim Tarihi: 22.04.2019)

2.3. Meydan İşgali Hareketleri

Hükümetlerin 2008 ekonomik krizine karşı uyguladıkları kemer sıkma politikalarına karşı eylemler, krizin hemen ardından başlasa da, İspanya ve Yunanistan'da en kitlesel halini alan meydan işgalleri daha sonra ortaya çıkmıştır. Bu eylem türü, 2011'in ilk aylarında başlayan Arap Devrimleri ve özellikle Mısır'daki eylemcilerin Mübarek yönetimine karşı Tahrir meydanını işgal etmesinin ardından yeniden dünya gündemine oturdu. Hem Tunus'ta hem de Mısır'da meydan işgalleri, bu ülkelerdeki yönetimlere karşı mücadele eden kitle hareketlerinin kullandığı en önemli araçlardan oldu. Mısır'da Tahrir meydanını dolduran yüz binlerce kişi Hüsnü Mübarek'in görevinden çekilmesini ve rejimin yıkılmasını istiyordu. Her iki ülkede de kitle hareketi bu ülkelerdeki devlet başkanlarının, Zeynel Abidin Bin Ali'nin ve Hüsnü Mübarek'in görevden çekilmesini sağladı. Bu başarının da etkisiyle dünyanın farklı yerlerinden milyonlarca insan için meydan işgali bir mücadele yöntemi olarak öne çıktı. 15 Mayıs'ta İspanya, 25 Mayıs'ta ise Yunanistan'da başlayan meydan işgallerinde, bu yöntem kemer sıkma önlemlerine karşı çıkan ve "gerçek demokrasi" talep eden yüz binlerce kişi tarafından kullanıldı. Ekim ayında New York'ta başlayan **Occupy Wall Street** (Wall Street'i İşgal Et) hareketiyle de ABD'de ulaştı.

Ancak işgal hareketinin farklı ülkelere yayılması, uluslararası basının çoğu kez abartarak yer verdiği ölçüde hızlı olmadı. Arap Devrimleri on yıllardır ülkelerinin başında olan yöneticilere karşı yapılan eylemlerken, Güney Avrupa'da (İspanya ve Yunanistan) gerçekleşen eylemler kemer sıkma politikalarına ve krizin yakıcı etkilerine yoğunlaştı. New York'ta başlayan Occupy Wall Street hareketi ise ekonomik krizin sorumlusu olarak bankacıları gösteren, ana hedef olarak finansallaşmayı ve bankacılık sektörünü alan ve "Onlar %1, biz ise %99'uz" sloganı üzerinden kapsayıcı bir biz-onlar ikilemi kuran bir hareket oldu. 2011'deki eylemler teknolojik gelişmeye, Twitter ve Facebook'un çokça vurgulanan etkinliğine rağmen 1848 ve 1968'deki hareketlere kıyasla daha yavaş yayıldı.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Paolo Gerbaudo, "Protest Diffusion and Cultural Resonance in the 2011 Protest Wave", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 48, Sayı 4, 2013

Bu durumda üç bölgenin arasındaki dilsel, dinsel, kültürel ve siyasal farklar etkiliydi. Güney Avrupa'daki eylemciler hareketin eylem repertuarının önce Avrupa'ya sonra ise ABD'ye aktarılmasında kritik bir rol oynadılar. İspanya'daki Öfkeli hareketindeki eylemciler meydan işgalini İspanya'ya getirirken barınma hakkı için yürütülen **V for Vivienda** hareketine ve Mayıs 2006'da Puerta del Sol'da yapılan eylemlere gönderme yaptılar. Yunanistan'daki hareket ise demokrasinin ortaya çıktığı yerin Yunanistan olmasına ve Atina demokrasisine vurgu yaptı. Arap ülkelerinden Güney Avrupa'ya olan geçişi kolaylaştıran bir diğer unsur ise paylaşılan Akdeniz kültürüydü.¹⁰⁶ Güney Avrupa'daki eylemciler ABD'deki hareketin başlamasında da etkili oldular.¹⁰⁷

Meydan işgalleri hareketi böylesine yavaş yayılmasına ve her ülkenin kendi siyasal kültüründen öğelerle yerleşmesine rağmen genel bir nitelik taşımaya devam ediyordu. Bu hareket dünya genelinde sorunu demokrasinin eksikliği olarak koyuyor, çözümün katılımcı demokrasiden geçtiğine inanıyor, yozlaşmış seçkinlere karşı halkın mücadelesini öne çıkarıyordu. Hareket, temel eylem şekli olarak meydan işgalini kullanıyor, sosyal medyadan etkin bir şekilde faydalıyor ve liderler veya sözcüler gibi resmi unvan ve yapılardan uzak duruyordu.¹⁰⁸ Her üç bölgede ve her ülkede bu genel çerçevenin içinde eylemciler farklı talepleri savundular veya farklı eylem türlerini kullandılar. Ancak bu genel karakteristikler çoğunlukla tüm dünyada aynı kaldı.

2.3.1 Yunanistan

Yunanistan'daki meydan işgali hareketi İspanya'daki hareketin hemen ardından başladı. Yunan halkı 15 Mayıs'ta İspanya'da başlayan hareketi takip ederken, Yunanistan'da yaşayan İspanyollar Atina'daki İspanya konsolosluğunun önünde toplanarak ülkedeki meydan hareketiyle dayanışma eylemi yaptı. Bu eylemi gerçekleştirenlere bazı Yunan eylemciler de katıldı ve 20 Mayıs'ta Thisio'da küçük bir kamp kuruldu, hareketi yaymak için bir internet sitesi kurulmasına karar verildi

¹⁰⁶ A. e.

¹⁰⁷ Ernesto Castañeda, "The Indignados of Spain: A Precedent to Occupy Wall Street", **Social Movement Studies**, Vol 11, Sayı 3-4, 2012

¹⁰⁸ Gerbaudo, a. g. e., s. 90

ve realdemocracy.gr (Gerçek Demokrasi) sitesi yayına başladı. Yalnızca ilk gün siteyi 6000 kişi ziyaret etti. Aynı sıralarda Yunanistan’da bir hareketin henüz patlak vermemesine gönderme yaptığı düşünülen “Sessiz olun, Yunanlar uyanacak” pankartı açıldığı söylentisi Yunanistan’da yayıldı, oysa böyle bir pankart yoktu.¹⁰⁹

Yunanistan’daki ilk eylem çağrısı Facebook üzerinden 20 Mayıs’ta Selanik’teki Beyaz Kule’ye yapıldı. Bunu 25 Mayıs tarihinde Yunanistan’ın 38 şehrine yapılan çağrılar izledi.¹¹⁰ Atina’da halk Syntagma meydanına çağrılıyordu. “Öfkeli Yurttaşlar” Facebook sayfasından yapılan bu barışçıl eylem çağrısında siyasi parti amblemlerinin, parti pankartlarının getirilmemesi ve parti sloganlarının atılmaması isteniyor, yalnızca Yunan bayrağına izin verileceği söyleniyordu.¹¹¹

Syntagma Meydanı ve Parlamento binası eylemciler için sembolik mekânlardı. Bina, Yunanistan’ın Osmanlı’dan bağımsızlığını kazandığı 1821 savaşının ardından Yunan Kralı olarak ülkenin başına getirilen Otto’nun sarayı olarak inşa edilmişti. 3 Eylül 1843’te meydana gelen devrimde Yunanlılar binanın önünde toplanarak mutlakiyete son verilmesini istediler ve bir anayasa talep ettiler. Otto’nun talepleri kabul etmek zorunda kalmasıyla sarayın önündeki meydan da **Syntagma** (Anayasa) olarak adlandırıldı. Saray binası ise 1929’da parlamento olarak kullanılmaya başlandı.¹¹² Dolayısıyla meydan, kitlelerin mücadelesi ve demokrasi arasındaki bağlantı konusunda önemli bir mekândı.

Bu çağrı etkili oldu ve 25 Mayıs günü meydana on binlerce kişi gitti. Eylemin çağrıcıları bu eylemin siyasi partilerden, sendikalardan bağımsız olduğunu özellikle vurguladı ve bazı eylemcileri katılmaya yönelten de bu oldu.¹¹³ Syntagma Meydanı 25 Mayıs’tan 30 Temmuz’a kadar her gün binlerce kişinin toplanıp tartıştığı bir

¹⁰⁹ Leonidas Oikonomakis & Jérôme E. Roos, “A Global Movement for Real Democracy?”, **Street Politics in the Age of Austerity**, (Ed. Marcos Ancelovici, Pascale Dufour, Héloïse Nez), Amsterdam University Press, 2016, s. 237-238

¹¹⁰ Maria Kousis, “The Spatial Dimensions of the Greek Protest Campaign against the Troika’s Memoranda and Austerity, 2010-2013” **Street Politics in the Age of Austerity**, (Ed. Marcos Ancelovici, Pascale Dufour, Héloïse Nez, Amsterdam University Press, 2016, s. 160

¹¹¹ Maria Kaika & Lazaros Karaliotas, “The spatialization of democratic politics: Insights from Indignant Squares”, **European Urban and Regional Studies**, Vol 23, Sayı 4, 2016, s. 560.

¹¹² Dionysis Goutsos, George Polymeneas “Identity as space: Localism in the Greek protests of Syntagma Square”, sf. 679-680

¹¹³ Oikonomakis & Roos, a. g. e., s. 238

foruma dönüştü. Meydandakilerin sayısı ilk gün 50.000'i bulurken 5 Haziran'da yapılan bir gösteride 500.000'e ulaştı. Eylemciler İspanya'da söylendiğini düşündükleri mesaja da Atina'daki İspanya konsolosluğunun önüne İspanyolca "Biz uyanıgız! Ne zamanı? Onların gitme zamanı!" yazılı bir pankart asarak cevap verdi.¹¹⁴ İşgalin devam ettiği süre içinde Syntagma'daki işgale veya buradaki eylemlere katılanlarının sayısının 2,6 milyonu bulduğu tahmin ediliyordu.¹¹⁵

Eylemciler çadırlarını kurarak meydanda kalmaya başladılar ve kısa sürede oradaki varlıklarını sağlamak için gerekli örgütlenmeleri oluşturdular. Eylemcilerin temel amaçları PASOK hükümetinin Orta Vadeli Ekonomik Programı parlamentodan geçirmesine engel olmaktı. Atina'nın başka semtlerinde ve başta Selanik olmak üzere Yunanistan'ın diğer kent meydanlarında da eylemler yapıldı. Meydan işgalinin ilk döneminde ana akım Yunan basını ve önde gelen siyasetçiler eylemin barışçıl niteliğini öne çıkararak harekete karşı olumlu bir çizgi izlediler. Ancak eylemin siyasileşmemesi, ideolojikleşmemesi ve şiddetten uzak durması yönünde tavsiyeler vermekten de geri durmadılar.¹¹⁶

İşgale katılanlar 15 ve 28-29 Haziran günlerinde yapılan genel grevlerin ardından şiddetli polis müdahalelerine uğradılar.¹¹⁷ 28-29 Haziran'da polisle eylemciler arasında yaşanan saatler süren çatışmalarda 800'den fazla gösterici yaralandı.¹¹⁸ 29 Haziran'da ekonomik programın meclisten geçmesi ve polis şiddeti katılımcıların sayısının düşmesinde etkili oldu. Temmuz'un ilk haftasının ardından meydandaki kitlesellikte önemli bir azalma gözlemlendi.¹¹⁹ 30 Temmuz'da meydan polis tarafından "temizlendiğinde" tüm meydanda 100'den az kişi kalmıştı.¹²⁰ Meydandaki işgalin dağıtılmasından sonra buradaki eylemciler ve komiteler farklı mahallelere dağılarak buralarda işlemeyi sürdürdü. Syntagma'nın işgali PASOK hükümetinin

¹¹⁴ A. e., s. 239

¹¹⁵ Lila Leontidou, "Athens in the Mediterranean 'movement of piazzas' Spontaneity in material and virtual public spaces", *City*, Vol 16, Sayı 3, 2012, s. 306.

¹¹⁶ Maria Kaika, Lazaros Karaliotas, "The spatialization of democratic politics: Insights from Indignant Squares", *European Urban and Regional Studies*, s. 561.

¹¹⁷ Nicholas P. Petropoulos, "A Sociopolitical Profile and the Political Impact of the Greek Indignados: An Exploratory Study", *The Debt Crisis in the Eurozone*, (Ed. Nikos Petropoulos & George O. Tsobanoglou, Cambridge Scholars Publishing, 2014, s. 343

¹¹⁸ Vogiatzoglou, a. g. e., s. 109

¹¹⁹ Petropoulos, a. g. e., s. 375

¹²⁰ A. e., s. 344

itibarsızlaşmasına ve sonunda 6 Kasım tarihindeki istifasına katkıda bulundu. Ama hareketin asıl önemi sıradan halkın önemli bir bölümünü siyasal alana çekmeyi başarması, ekonomik krizin ve demokrasinin geniş kitleler tarafından tartışılmasını kolaylaştırmasıydı. Pek çok araştırmacı Syntagma hareketinin farklı yönlerine ışık tutmaya çalıştılar veya bu hareketi farklı şekillerde açıkladılar. Petropoulos hareketi 1974'te demokrasiye geri dönülmesinin ardından oluşan yeni orta sınıfın krizde proleterleşmesi ve göreceli yoksunluk teorisi üzerinden açıkladı.¹²¹

Syntagma meydan işgalinde siyasal partilere ve sendikalara karşı da tepki vardı. Siyasal partilere olan tepki çoğunlukla iktidardaki PASOK ve ND'ye yönlendirilse de ¹²² tüm partilerin, tüm siyasetçilerin aynı ve yozlaşmış olduğu düşüncesi eylemcilerde egemendi. Bu iki parti ülkede 1974'ten bu yana iktidarı ellerinde tutmuştu. Sendikalara olan tepki ise sendikaların bürokratikleşmiş yapısından ve PASOK ile sendikaların liderliği arasındaki bağlantılardan kaynaklanıyordu. Eylemcilerin bir bölümü sendikaları da işgal eylemini "çalabilecek" kurumlardan biri olarak görüyordu. Örneğin devlete ait elektrik şirketinde çalışan ve greve giden elektrik işçileri eylem için alana girdiklerinde bireyler değil sendika üyeleri olarak geldikleri için yuhalandılar.¹²³ Meydanı işgal edenler yalnızca iktidardaki PASOK'u değil bütün bir siyasal sistemi yozlaşmışlıkla suçluyor ve sendikaları da buna dâhil ediyorlardı.

Dolayısıyla meydanda siyasal partilerin faaliyet göstermeleri, yayınlarını satmaları veya bildiri dağıtmaları meydan işgalinin Genel Meclisi tarafından yasaklandı.¹²⁴ Partilerin üyeleri meydana bireysel olarak gelebilir ve kendi fikirlerini ifade edebilirlerdi. Ancak meydana örgütsel müdahalelere ve parti pankartlarına karşı çıkıldı. Pek çok sol örgütten eylemcinin yanı sıra farklı girişimlerden -

¹²¹ A. e., s. 370

¹²² Vasiliki Georgiadou v.d., "Plebiscitarian Spirit in the Square. Key Characteristics of the Greek Indignants", **International Journal of Politics, Culture and Society**, Vol 32, Sayı 1, 2017, s. 46.

¹²³ Kaika & Karaliotas, a. g. e., s. 561.

¹²⁴ Nicholas P. Petropoulos, "A Sociopolitical Profile and the Political Impact of the Greek Indignados: An Exploratory Study, **The Debt Crisis in the Eurozone**, s. 347

Ödeyemiyorum ödemiyorum hareketi, 300 Yunan, Borcun Yeniden Gözden Geçirilmesi Komitesi vb-konuşmacılar da Genel Meclis'te söz aldı.¹²⁵

Syntagma meydanının işgalinden itibaren farklı siyasal eğilimleri olan göstericiler meydanın iki farklı noktasında yoğunlaşmaya başladılar. Kemer sıkma politikalarına olan karşıtlık eylemcileri birleştirirken bunu ifade etme şekilleri ve alternatif olarak önerdiği politikalar onları farklılaştırıyordu. Bu farklılık meydana kendisini mekânsal olarak da ifade ediyordu.

Meydanın Yunan parlamentosuna yakın olan üst kısmında siyasal katılım tecrübesi daha az olan, milliyetçi, muhafazakâr ve komplocu düşüncelere daha yatkın eylemciler toplandı. Bu alanda Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazandığı 1821 savaşında ölen askerlerin anısına yapılan meçhul asker anıtını ve saat başı nöbet değişimi yapan, Evzon üniformaları giyen askerlerin kulüpleri bulunuyordu. Yunan bayraklarının açıldığı bu alandaki göstericiler tepkilerini milletvekillerine ve bir bütün olarak meclisin tamamına çoğunlukla sözlü laf atmalar, küfürlü sloganlar ve aşağılayıcı **mouthza** el hareketi ile (bütün parmakların açılarak elin ayasının gösterildiği hareket) gösteriyorlardı. Onların tepkileri siyasetçiler kadar azınlıkları ve göçmenleri de hedef alabiliyordu.

Üst meydandaki göstericilerin söyleminde iki tema belirgindi; buna göre krizin suçlusu yalnızca yozlaşmış siyasetçiler, yani meclisteki milletvekilleri idi. Böylece Yunan halkı içindeki sınıfsal bölünmeler gizleniyor Yunan halkı ile meclisteki milletvekilleri ile sınırlanan yoz politikacılar arasında bir karşıtlık kuruluyordu. İkinci tema da benzer bir işlev görüyordu. Buna göre ekonomik kriz bütün ulusu etkilemişti, bu yüzden ona karşı mücadele de ulus olarak yürütülmeliydi.¹²⁶

Meydanın bu kısmında en çok atılan sloganlarda ülkede aşırı harcamalar yapıldığını söyleyip “Hepimiz birlikte yedik” diyen Başkan yardımcısı Theodoros Pangalos suçlanıyor, ülkenin durumu 1967 diktatörlüğüne benzetiliyor, Sparta ve Yunan

¹²⁵ A. e., s. 348

¹²⁶ Kaika & Karaliotas, a. g. e., s. 562.

milliyetçiliğine atf yapılıyor veya milletvekillerine hırsız deniliyordu.¹²⁷ Buradaki göstericiler arasında öne çıkan gruplardan biri adını Thermopylae savaşında Pers ordusuna karşı savaştığına inanılan 300 Spartalı'dan alan "300 Yunan" grubuydu. Onlar memorandumla karşı imza topluyorlardı ve kendi beyanlarına göre topladıkları imzalar 100.000'i aşmıştı.¹²⁸ Bu grubun yanı sıra Ortodoks rahipler ve Yunan Anneleri grubu da burada bulunuyordu. Yunan Anneleri grubu milliyetçi bir söylem kullanıyor ve hükümetin yanı sıra yabancıları ve göçmenleri de suçluyorlardı. "Yabancılar değil, çocuklarımıza iş" pankartları taşıyan grubun Genel Meclis'e yazdığı mektup üst meydanın söylemini somutlaştırması açısından önemlidir:

"Ülkemizin içinde bulunduğu vahim durum gösteriyor ki, yalnızca saf bir ulusal kimliğe sahip olan Yunanların Yunanistan'ı kurtarabilir. Gönülsüz açıklamalar bunu yapamayacak. Yunanistan'ın sorunu ekonomik değil, ulusaldır. (...) Bize 'milliyetçi' olmanın kötü bir şey olduğu söylendi... Bu fanatiklikmiş, bu 'zavallı kaçak göçmenlere' karşı kötülükmiş! Ama Ben Yunanım! Ve dolayısıyla da milliyetçiyim! Ben bir Yurtseverim! YUNANİSTAN dışında hiçbir partiden değilim! Nefret etmeye alışık değilim, ama düşmanlarımı görmezden gelemem! (...) Tek düşündüğüm çocuklarıma kaçmadığımı, arkama yaslanıp beceriksiz kişilerin Yunanistan'ın çocuklarının geleceğine karar vermesine izin vermediğimi (...) söyleyebilmek. Oradaydım, çocuklarımin hakkı olan geleceği için savaşıyordum!!!"¹²⁹

Bu milliyetçi söylem yalnızca sağın değildi, meydana benzer söylemleri kullanan sol milliyetçi gruplar da vardı. Neonazi Chrysí Avgí partisi ise meydan hareketinde değildi, meydana bir kez grup olarak yaklaşmış olsa da siyasi parti yasağı gerekçesiyle alana alınmadı.¹³⁰ Chrysí Avgí o dönem Atina'da göçmenlere yönelik şiddete ağırlık vermiş durumdaydı.

Bu bölümden bir merdivenle ayrılan alt meydana eylemciler ise sol, sosyalist veya anarşist görüşlere daha yakınlardı. Buradaki katılımcılar 2006-7'deki üniversite hareketinden, 2008'de Alexis'in öldürülmesin ardından başlayan isyanlardan gelen, örgütlenme pratiği daha yüksek olan eylemcilerdi. Başta ANTARSYA ve SYRIZA koalisyonlarının bileşeni olan örgütler olmak üzere pek çok sol örgütün militanları ile

¹²⁷ Nicholas P. Petropoulos, "A Sociopolitical Profile and the Political Impact of the Greek Indignados: An Exploratory Study, **The Debt Crisis in the Eurozone**, s. 350

¹²⁸ Kaika & Karaliotas, a. g. e., s. 562.

¹²⁹ A. e., s. 563.

¹³⁰ A. e.

Anti-otoriter Hareket'ten (AK)¹³¹ ve başka yapılardan anarşistler de bu bölümde yer alıyordu.

Alt meydana kamp çadırları ve işgalin devamlılığını sağlayan çalışma grupları bulunuyordu. Çalışma grupları arasında işgalle ilgili kararların alındığı ve siyasal metinlerin oluşturulduğu Genel Meclis burada toplanıyordu. Ayrıca gönüllü doktorların bulunduğu bir revir, harekete yakın restoranlardan gelen yemeklerin dağıtıldığı bir yemekhane, yaklaşık 40 çadırdan oluşan bir kamp alanı, slogan önerileri için bir kutu ve gerekenlerin yazıldığı bir afiş vardı.¹³² Bu alanda film gösterimleri yapılıyor, Skype bağlantılarıyla diğer meydan işgalleriyle iletişim kuruluyor, tiyatro başta olmak üzere çeşitli sanatsal etkinlikler yapılıyordu. Bir basın grubu günlük açıklamalar yayınlıyor ve işgalcilerin sitesini (www.real-democracy.gr) güncelliyor, aynı zamanda internet üzerinden radyo yayını yapılıyordu. Diğer ülkelerdeki eylemcilerle ve yabancı basınla iletişim için bir çeviri merkezi kurulmuştu.

Her gün saat 21.00'dan gece yarısına kadar Genel Meclis toplantıları yapılıyor, gece yarısından saat 02.00'a kadar ise açık kürsü kuruluyordu. Genel Meclislerde her konuşmacıya 1,5 dakikalık konuşma süresi veriliyordu. İşgale en büyük katılım pazar günleri oluyor, meydana gelen binlerce kişi, meydanın üst ve alt kısmının fiilen birleşmesini sağlıyordu.¹³³ Meydanda pek çoğu örgütler tarafından değil tek tek bireyler tarafından hazırlanan çok sayıda pankart ve döviz de vardı. Bu pankartların dili de meydanın alt ve üst kesiminde olmasına göre farklılık gösteriyor, üst kesimdeki pankartlar bağımsızlığı ve ulusal egemenliği vurgularken, alt kısımdakiler sosyal mücadeleleri dile getiriyorlardı.¹³⁴

Meydan işgalinin katılımcıları daha önceki eylemlere katılan “olağan şüphelilerden” ibaret değildi. İlk siyasal eylemi bu işgal olan pek çok kişi vardı. Karamichas'ın

¹³¹ John Karamichas, “Square Politics: Key Characteristics of the indignant mobilizations in Greece”, 62'nci Political Studies Association Yıllık Uluslararası Konferansı'nda sunulan bildiri, 1 Nisan 2012, Belfast, s. 4.

¹³² Petropoulos, a. g. e., s. 346

¹³³ Dionysis Goutsos, George Polymeneas “Identity as space: Localism in the Greek protests of Syntagma Square”, s. 681

¹³⁴ A. e., s. 685.

eyleme çağrı yapan Facebook sayfasının 453 takipçisi ile yaptığı ankete göre, meydan hareketi katılımcıların %43'ünün ilk eylemiydi.¹³⁵ İşgalin başka bir özelliği katılımcıların önemli bir bölümün iktidardaki PASOK'a oy verip, bu oydan pişman olanlar olmasıydı. Neredeyse tüm partilerin seçmenleri işgal alanındaydı. Yapılan bir araştırmaya göre 2009 seçimlerinde eylemcilerin %26'sı PASOK, %17'si ND, %13'ü Chrysí Avgí , %8'i KKE, %5'i SYRIZA, %3'ü LAOS'a oy vermiş, %5'i diğer partilere oy verirken %12'si oy kullanmamıştı.¹³⁶

Eylemcilerin kendilerini siyasal yelpazede tanımladıkları yer de büyük bir kısmının geleneksel ideolojik dağılımı anlamsız bulduğunu gösteriyordu. Bir araştırma şirketinin Haziran 2011'de yaptığı ankete göre katılımcıların %17'si kendisini sol, %10'u merkez sol, %10'u merkez, %6'sı merkez sağ, %10'u sağ olarak tanımlarken hiçbirisi cevabını verenlerin oranı %41 idi. Bu oran 2012'de yapılan başka bir araştırmada %42,6 olarak ortaya çıkıyordu.¹³⁷ Dolayısıyla eylemcilerin büyük bir bölümü mevcut siyasal partilerin yanı sıra bu partilerin kendisini tanımladığı kavramları da geçersiz olarak görüyordu.

Syntagma'daki işgalin şiddetle ikircikli bir ilişkisi vardı. Genel Mecliste kabul edilen metinlerde şiddetsiz bir eyleme vurgu yapılıyordu. 25 Mayıs 2011 ile 15 Haziran 2011 tarihleri arasındaki tüm kitlesel eylemler de şiddetsizdi. Şiddet sorunu doğrudan meydan işgaline katılımın büyüklüğü ve niteliği ile ilgiliydi. Meydan işgaline hem bebek arabalarıyla ailelerin hem de yaşlı insanların gelebilmesi onun şiddetsiz doğası ile ilgiliydi. 15 Haziran ile 28-29 Haziran'da yaşanan çatışmaların ardından meydan hareketi tutuklananların bırakılması için mahkemelerin ve Yurttaş Koruma Bakanlığının önüne yürüyüşler örgütledi.¹³⁸

Diğer yandan eylemciler eylemin şiddetsizliğini ve barışçılığını vurgularken milletvekillerine yönelik sataşma, su şişesi, portakal, taş yumurta veya yoğurt atma gibi sembolik şiddet eylemlerini büyük oranda onaylıyorlardı. Tüm partilerden

¹³⁵ John Karamichas, "Square Politics: Key Characteristics of the indignant mobilizations in Greece", s. 10.

¹³⁶ Petropoulos, a. g. e., s. 367

¹³⁷ A. e., s. 368

¹³⁸ A. e., s. 363

milletvekilleriine yönelik bireysel saldırıların kınanmasını isteyen bir öneri Genel Meclis tarafından reddedildi.¹³⁹

Syntagma'daki harekete katılanların fikirleri çok geniş siyasal yelpazeyi kapsıyordu. Ancak katılımcıların pek çoğunun farklı çözüm önerileri olsa da katılanların çoğu sorunun tespiti konusunda uzlaşıyordu. Katılımcıların çoğunluğu Yunanistan'daki demokrasinin sorunlu olduğunu veya bir demokrasiyle yönetilmediklerini düşünüyordu. Hareketin kuruluş bildirgesi; "Uzun zamandır, kararlar bizim yokluğumuzda, bizim adımıza alınıyordu" diye başlıyordu.¹⁴⁰ Çözüm olarak ise doğrudan demokrasi sloganı öne çıkıyordu. Bu slogan hareketin bazı kesimleri tarafından İspanya'daki gerçek demokrasi sloganına karşı olarak bile konuluyordu. Bunu savunanlara göre doğrudan demokraside siyasi partilere yer yoktu, siyasetçilerin yerini bireylerin alması gerektiği, demokrasinin herkesin kendi adına konuşmasını temelinde gelişeceği iddia ediliyordu.¹⁴¹

Eylemciler parlamentodan ve siyasal partilerden hayal kırıklığına uğramıştı ve hayal kırıklığı genel olarak temsil sistemine yönelik bir güvensizliğe dönüşmüştü. Pek çok eylemci idealize edilmiş bir demokrasiyi savunuyordu. Bu demokrasi ayrıntılı olarak tasvir edilmese bile pek çok durumda antik yunandaki demokrasiye atıf yapılıyordu.

Bununla bağlantılı olarak eylemciler yurttaşlık kavramına vurgu yapıyorlardı. Eylemin ilk çağrısını yapan Facebook sayfasının adı Öfkeli Yurttaşlar idi. Yunanistan'daki hareket de İspanya'daki Öfkeli hareketi gibi Yunanistan'daki demokrasiye eleştiriler getirdi ve çözüm olarak katılımcı ve müdahaleci bir yurttaşlık anlayışını öne sürdü. Yurttaş kimliği eylemlerde geniş bir kapsayıcılık sağlayan bir kavram olarak öne çıktı. Siyasal süreçlere katılımı seçimlerle sınırlanmış bir yurttaş yerine doğrudan demokrasi süreçleri inşa eden, internet üzerinden referandumlar düzenleyen ve halk inisiyatifleri kuran yeni bir yurttaşlık kimliği hareketin, demokrasinin krizi olarak gördüğü şeye karşı cevabı oldu.

¹³⁹ A. e., s. 364

¹⁴⁰ Paris Aslanidis, "Populist Social Movements of the Great Recession", **Mobilization**, Vol 21, Sayı 3, 2016, s. 311

¹⁴¹ Paolo Gerbaudo, "The indignant citizen: anti-austerity movements in southern Europe and the anti-oligarchic reclaiming of citizenship", **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, s. 46.

Meydan hareketi siyasal partilere karşı genelde uzak bir tutum aldı. İktidardaki PASOK ve ana muhalefetteki ND partileri özellikle hareketin hedefindeydiler. Sol partiler ise meydandaki parti yasağına karşı çeşitli şekillerde işgal hareketinin içinde yer aldılar. Hareket kâğıt üzerinde lidersiz olsa da öne çıkan bireyler pek çok durumda örgütlenme pratikleri daha yüksek olanlardı ve onlar da çeşitli siyasal örgütlerin üyeleri veya eski üyeleri idi. Selanik'teki meydan işgalinde işgalin örgütlenmesinde önemli rol oynayan bireylerin pek çoğu küçük sosyalist örgütlerin üyeleri idi ve sosyalist olmayan diğer eylemciler tarafından “kızılar” olarak adlandırılıyorlardı. Ancak Selanik'teki harekette “kızılar” ve siyasi parti üyesi olmayan, daha apolitik “beyazlar” işgalin Ağustos'un ilk haftasındaki sonuna kadar hareketi birlikte örgütlemeyi başardılar. Sol örgütlerden gelen eylemciler bir yandan işgaldeki deneyimsiz eylemcileri dışlamayacak ancak diğer yandan da onları siyasal bilincini yükseltecek dikkatli bir dil tutturmaya çalıştılar. Bunu yaparken sol jargonu kullanmamaya özellikle dikkat ettiler.¹⁴²

ANTARSYA koalisyonunun bileşeni olan örgütlerin üyeleri alt meydandaki çeşitli çalışma gruplarına katıldılar. Yunanistan Komünist Partisi (KKE) kendi inisiyatifi dışında başlayan bu harekete katılmadı. Partinin 19. kongresinde KKE merkez komitesi meydan hareketi hakkında şunları belirtiyordu:

“Sözde ‘öfkeli hareketi’ –eğer onlar tarafından planlanmamışsa– burjuva mekanizmalar tarafından desteklendi, cesaretlendirildi. Bunu yapmalarındaki amaç işçi aristokrasisini ve küçük burjuvazinin kimi kesimlerini yolundan saptırarak radikalleşmelerini engellemekti. İşçi sınıfının ve işsizlerin bazı kesimleri bu ‘harekete’ çekildiler. Onun saflarında sağ ve sol fırsatçılığın bir koalisyonu gerçekleşti. Gerici sloganlar baskın çıktı; sınıf temelli hareketi hedef alan, küçük burjuva demokrasinin sloganları.”¹⁴³

SYRIZA meydan hareketinde, harekete bireysel olarak katılan üyeleri sayesinde var oldu. Meydanda borcun niteliğini ve kemer sıkma politikalarına alternatif politikaları tartışan Halk Danışması'na katılanların pek çoğu SYRIZA'nın üyesiydi veya partiye yakınları. Siyasi partiler alanda masa açamasalar da SYRIZA tarafından kurulan Borcun Yeniden Gözden Geçirilmesi Komitesi alt meydanda imza toplayabiliyordu.

¹⁴² Aslanidis, a. g. e., s. 313-315

¹⁴³ Akt. Mihalis Panayiotakis, “The Radical Left in Greece” **Socialism and Democracy**, s. 36

SYRIZA milletvekilleri mecliste de işgal hareketini savundu.¹⁴⁴ SYRIZA meydandaki demokrasinin genişletilip yaygınlaştırılması talebine Selanik Programı'nda da yer verdi.¹⁴⁵

Meydan işgali hareketi PASOK hükümetinin uyguladığı kemer sıkma politikalarına ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik duruma karşı kitlesel bir tepki olsa, o yalnızca bununla sınırlı değildi. Eylemciler PASOK ile birlikte ND'ye de tepki gösteriyorlardı. Bir bölümü ülkenin ulusal bağımsızlığının yok sayılmasına ve hükümetin Brüksel'den gelen emirleri uygulamak zorunda kalmasına milliyetçilik üzerinden karşı çıkarken, başka bir bölümü eleştirisini var olan demokrasinin yetersizliğine karşıtlık üzerinden temellendiriyordu. Hareket ideolojik olarak heterojendi ve birbirinden farklı – ve hatta zıt– iki ayrı siyasal alternatif tahayyülüne sahip kesim barındırıyordu. Eylemcilerin kendilerini isimlendirmeleri bile farklılaşabiliyordu; uluslararası basında ve literatürde hareketin tamamına **Aganaktismenoi** (Öfkeliler) denirken bu kavram daha çok üst meydan tarafından kabul görüyordu.¹⁴⁶ 31 Mayıs'ta Syntagma Meclisi'nde yapılan bir görüşmenin ardından meydana “Öfkeli değil, kararlıyız” yazılı bir pankart bile asılmıştı.¹⁴⁷

Ancak tam meydandaki bu heterojenlik hareketin örgütlü olmayan geniş kesimlere seslenmesini sağladı. Bir anket şirketinin 7-10 Haziran tarihleri arasında genel nüfustan çekilen 819 kişilik bir örneklem üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre katılımcıların %95'nin harekete dair olumlu bir izlenimi varken, %76'sının olumlu bir fikri vardı. Ancak meydan işgallerine bizzat katılanların oranı %35'ti.¹⁴⁸

Bu hareket toplumsal hoşnutsuzluğa somut bir ifade kazandırırken ülkedeki iki büyük partinin meşruiyetindeki azalmayı hem gözler önüne serdi, hem de bu azalmayı güçlendirdi. Meydan hareketi ve onun hemen ardından gelen Ekim

¹⁴⁴ Nicholas P. Petropoulos, a. g.e., s. 348

¹⁴⁵ Paolo Gerbaudo, “The indignant citizen: anti-austerity movements in southern Europe and the anti-oligarchic reclaiming of citizenship”, s. 47.

¹⁴⁶ Amador Fernández-Savater, Cristina Flesher Fominaya “Life after the squares: Reflection on the consequences of the Occupy Movements”, **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, s. 137

¹⁴⁷ Leonidas Oikonomakis, Jérôme E. Roos, “A Global Movement for Real Democracy?”, **Politics in the Age of Austerity**, s. 238

¹⁴⁸ John Karamichas, “Square Politics: Key Characteristics of the indignant mobilizations in Greece”, s. 5.

ayındaki grevler Yunan devletini bir krize soktu. Devletin işleyişi grevler ve işgaller nedeniyle felç olmuştu. Kasım 2011’de 16 üst düzey general bir gecede görevden alındı.¹⁴⁹

Meydan hareketiyle bağlantılı olan partilerin toplumdaki etkisi arttı. Siyasal partilerin etkisi konusundaki Haziran 2011 ve Kasım 2011 tarihlerinde yapılan iki kamuoyu yoklamasına göre SYRIZA’nın etkisi ilk araştırmada %6,5 olarak saptanmışken ikinci araştırmada bu oran %12’ye çıkmıştı.¹⁵⁰ Siyasal partilerin etkisindeki değişimin ötesinde meydan hareketi krize karşı dayanışmayı öne çıkaran pek çok inisiyatifin yayılmasını, genişlemesini ve kitleselleşmesini sağladı. Sosyal klinikler, evsizlere destek ağları, sosyal mutfaklar gibi girişimler çoğaldı. Aşırı sağın yükselişini besleyebilecek kriz koşulları bu hareketin de önemli etkisiyle dayanışma ve kitle hareketi ile aşılmaya çalışıldı.¹⁵¹

2.3.2. İspanya

15 Mayıs 2011’de İspanya’da başta Madrid’deki **Puerta del Sol** ve Barcelona’daki **Plaza Catalunya** olmak üzere pek çok şehirde binlerce kişinin katıldığı eylemler yapıldı. Bu eylemler pek çok farklı taban inisiyatifinin, grubun ve ağın bir araya gelmesi ile gerçekleşti. Bu bölümde 15 Mayıs eylemlerinin nasıl örgütlendiği ve bu örgütlenmede **Democracia Real Ya** (Gerçek Demokrasi Şimdi) inisiyatifinin oynadığı rol ele alınacaktır.

DRY inisiyatifinin kökeninde internette birbirlerinden habersiz olarak benzer fikirleri savunan iki gencin tanışması yatıyordu. Farklı zamanlarda internetten yayınladıkları manifestolar yazan 26 yaşındaki Fabio Gandara ve 23 yaşındaki Pablo Gallego tanışıp farklı alanlarda mücadele eden grupların arasında koordinasyon kuracak bir yapı oluşturmaya çalıştılar. 20 Şubat 2011’de “Ben geleceği uğruna mücadele etmek isteyen genç bir İspanyolum” facebook sayfasından yapılan çağrının sonucu olarak

¹⁴⁹ Stathis Kouvelakis, “The Greek Cauldron”, s. 25

¹⁵⁰ Petropoulos, a. g. e., s. 376

¹⁵¹ Amador Fernández-Savater, Cristina Flesher Fominaya “Life after the squares: Reflection on the consequences of the Occupy Movements”, **Social Movement Studies**, s. 138

pek çok grup ve kişi bir araya gelip tartışmaya başladı. Bu tartışma “Sivil Seferberlik Arayan Grupların Koordinasyon Platformu” isimli facebook sayfası üzerinden gerçekleşti.¹⁵² 10 Mart’a gelindiğinde bu platforma dâhil olan 43 blog, grup veya sayfa vardı¹⁵³

Gruplar facebook sayfaları ve forumlarda tartışma yürüterek fikirlerini olgunlaştırmaya başladılar, istenilen siyasal ve toplumsal değişimlerin ne olduğu tartışıyorlardı. Birleştirici bir slogan olarak “Gerçek Demokrasi şimdi: Biz siyasetçilerin ve bankacıların ellerindeki metalar değiliz” sloganı öne çıktı ve “Gerçek Demokrasi Şimdi” grubun adı oldu. 16 Mart’ta “Gerçek Demokrasi Şimdi” internet sitesi açıldı ve grubun manifestosu yayınlandı:

“Biz sizler gibiyiz: her sabah çalışmak için kalkan, işine giden ya da iş arayan, aileleri ve arkadaşları olan insanlar. Her gün etrafımızdaki insanlara daha iyi gelecek sunmak için varını yoğunu sarf eden insanlar. Bazılarımız kendini ilerici sayıyor, bazılarımız muhafazakâr. Bazılarımız inançlı, bazılarımız değil. Bazılarımızın belirgin ideolojileri var, bazılarımız apolitik, fakat etrafımızda gördüğümüz siyasal, ekonomik ve toplumsal manzaradan (politikacıları, işadamlarını, bankacıları saran ve bizleri çaresiz, dilsiz bırakan yozlaşmışlıktan) dolayı hepimiz kaygılı ve kızgınız. Umuda yer bırakmayan bu durum olağan, her gün yaşadığımız bir sıkıntı. Fakat güçlerimizi birleştirirsek bu manzarayı değiştirebiliriz. Şimdi durumu değiştirme, birlikte daha iyi bir toplum kurma zamanı.”¹⁵⁴

Grup derneklere, sivil toplum kuruluşlarına, siyasi yapılara ulaşarak onları da buraya davet etti. İlk ortaya çıkan manifestoda da görülebileceği gibi grubun diline kapsayıcılık ve ideolojik bir dilden uzaklık hâkimdi. Sol jargon yerine bilinçli olarak daha gündelik kavramları kullanıyorlardı. Gallego bunun DRY’nin başarısında etkili olduğunu düşünüyordu:

“Dolaylı bir dil kullanmak [örneğin] sınıf mücadelesinden bahsetmek yerine, dipte olanların tepede olanlara karşı olduğunu söylemektir. Aynı şeyi söylüyorsunuz... fakat insanları ürkütmeden. Yeni bir dilin kullanılması hareketin başarısı açısından temeldi. ... Yurttaşların büyük oranda

¹⁵² Paolo Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar: Sosyal Medya ve Günümüz Eylemciliği**, s. 134-136

¹⁵³ La Revolución Blanca, 10 Mart 2011, (Çevrimiçi)

<http://manifestojuventud.blogspot.com/2011/03/la-revolucion-blanca.html> (Erişim Tarihi: 27.04.2019)

¹⁵⁴ Paolo Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar: Sosyal Medya ve Günümüz Eylemciliği**, s. 133,

bireyselleştiği ve sistemin karşısında zayıf kaldığı bir dönemde bu, ideolojik yakınlıktan dolayı değil de protesto etme duygusu yakınlığından dolayı birleşmiş bir insan topluluğu yaratmaktır.”¹⁵⁵

DRY kurulmasının hemen ardından 15 Mayıs günü Madrid ve Barcelona başta olmak üzere İspanya’nın 58 farklı şehrinde eylem yapma kararı aldı. Bu çağrının yapılmasında birden fazla ilham kaynağı vardı. Eylem çağrısını yapanlar Tahrir meydanında yapılan ve Hüsnü Mübarek’in devlet başkanlığından çekilmesini sağlayan eylemleri, İzlanda’da gerçekleşen ve en sonunda hükümeti devirip ülke anayasasının yeniden yazılmasını sağlayan gösterileri ve Portekiz’de 12 Mart’ta yapılan, örgütleyiciliğinde siyasal partilerin ve sendikaların yer almadığı “Umutsuz Kuşak” eylemini ilham kaynakları arasında sayıyordu. Portekiz’deki eyleme Lizbon’da 200.000 - 300.000 arasında kişi katılmış, Portekiz genelindeki 11 kentin toplam katılımı ise yüz binleri bulmuştu. DRY, kendi öncülü olan ve çoğunlukla internet sayfalarını ve blogları bir araya getiren Koordinasyon Platformu’ndan farklı olarak daha büyük yapıları da bir araya getirmeyi başardı. DRY eylemcileri farklı yapıları 15 Mayıs eylemine katılmaya çağırdılar. DRY’den Lidia Posada anlatıyor:

“En önemli iş Madrid’deki tüm derneklerle iletişime geçmekti. Sanırım diğer bölgelerde de aynı şey yapılıyordu. Doğrudan temasa geçiyor, 15 Mayıs eyleminin nedenlerini açıklıyor, onları katılmaya davet ediyor ve PAH ile olduğu gibi birlikte çalışma niyetinde olduğumuzu belirtiyorduk.”¹⁵⁶

Bu genişleme çabalarının sonucunda finansal işlemlere vergi getirilmesini savunan ATTAC kampanyasının İspanya ayağı, PAH ve Ekolojistler Eylemde (**Ecologistas en Accion**) gibi yaklaşık 200 grup da 15 Mayıs eylemine çağrı yaptı. Ancak bu grupların içinde sendikalar yoktu.¹⁵⁷

İlk dönemde internet eylemin duyurusunda önemli bir rol oynadı. Youtube üzerinden paylaşılan çağrı videolarının yanı sıra DRY’nin Facebook sayfası da etkin bir şekilde kullanıldı. Sayfada 15 Mayıs eylemlerinin kalabalık geçeceği duygusu yaratılıyor, sayfaya yorum yapanlarla konuşularak interaktif bir ilişki yaratılıyordu. Bu sayede

¹⁵⁵ A. e., s. 137

¹⁵⁶ 15M: Excellent. A Wake up call. Important, Youtube videosu, “proyecto15Mcc”, 13 Ağustos 2013, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=FPB9eEGqxmY> (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

¹⁵⁷ Gerbaudo, a. g. e., s. 140

insanların sadece sayfayı takip eden pasif rollerinden çıkması amaçlanıyordu. DRY Facebook sayfasında 29 Nisan’da insanlardan eyleme neden katıldıklarına dair yazı, resim ve video göndermeleri istendi. Onlarca kişinin sayfaya gönderdiği içerikler, hem hareketin somutlaşmasını hem de insanların aynı sorunları yaşayan başkalarının da olduğunu görmesini sağladı.¹⁵⁸

30 Mart’ta ilk kez daha önce internetten tanışan eylemciler Madrid’de buluştular ve sokaklarda da görünür olmaya çalışma kararı aldılar. İnternet sitesine konulan afişlerden çıktı alan eylemciler bunu sokaklara asarak internetten ulaşamayacakları insanlara ulaştılar. Sitedeki afişlerde kullanılan sloganların bir kısmı şöyleydi¹⁵⁹:

“Sokağa çıkın çünkü siz vergilerinizi öderken, süper zenginler kıyı bankacılığının vergi sığınaklarını kullanıp vergi kaçırıyor.”

“Sokağa çıkın çünkü eğer aralıksız 35 yıl çalışmazsanız bir emekli maaşınız olmayacak.”

“Sokağa çıkın çünkü milletvekillerinin asgari ücreti aylık 3.996 avro.”

“Sokağa çıkın çünkü İspanyol gençliğinin neredeyse %50’si işsiz.”

“Sokağa çıkın çünkü bizler siyasetçilerin ve bankacıların ellerindeki metalar değiliz.”

“Sokağa çıkın çünkü siyasetçilerimiz vatandaşların değil piyasaların çıkarı için yönetiyor.”

“Sokağa çıkın çünkü seçim yasası haklarında 700’den fazla yolsuzluk davası olan büyük partilere yarar sağlıyor.”

“Sokağa çıkın çünkü sizin işiniz, ebeveynlerinizin emekli maaşı yokken, mortgage ödemeniz yükseliyor, evinizi elinizden alıyorlar ve siz hala bankalara borçlu oluyorsunuz.”

Ancak 15 Mayıs eylemi ana akım haber kanallarında neredeyse hiç yer almadı. Protestodan birkaç gün önce yapılan bir basın toplantısına yalnızca solcu **Publico** ve merkez sol **El Pais** gazetesi katılmıştı.¹⁶⁰ Hareket büyük oranda internetten

¹⁵⁸ A. e., s. 140-143

¹⁵⁹ Cristina Flesher Fominaya, **Social Movements and Globalization**, Red Globe Press, 2014, s. 170.

¹⁶⁰ Paolo Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar: Sosyal Medya ve Günümüz Eylemciliği**, s. 146

yayılıyordu; Nisan-Mayıs 2011’de İspanya’daki internet trafiği %17, akıllı telefonların veri trafiği ise %20 oranında artmıştı.¹⁶¹

15 Mayıs’ta İspanya’nın dört bir yanında yapılan eylemlere on binlerce kişilik bir katılım oldu. Madrid’deki eyleme 50.000, Barselona’daki eyleme 15.000 kişi katılırken İspanya’nın pek çok yerinde de binlerce kişi toplandı. Eylemlerde parti ve örgüt bayrakları değil, evde hazırlanan dövizler çoğunlukta idi. 58 şehirde gerçekleşen eylemlere toplam katılım 130.000 idi.¹⁶² Alandaki bayraklar ise kemer sıkma politikalarına direnen diğer Avrupa ülkelerinin bayraklarıydı: Yunan ve İzlanda bayrakları. Onlara İspanya Cumhuriyeti’nin Franco tarafından yasaklanan üç renkli bayrağı eşlik ediyordu.¹⁶³ Eylemde öne çıkan bazı sloganlar şunlardı: “Bizi temsil etmiyorlar”, “Hayallerim sandığa sığmaz”, “Buna demokrasi diyorlar, fakat değil”, “Hata 404: Demokrasi bulunamadı”, “Dört yılda bir oy veriyorsun, buna da demokrasi diyorlar”, “Demokrasi demek doğrudan demokrasi demektir”, “Hükümet bizi sessizken seviyor çünkü o zaman yokmuşuz gibi oluyor”¹⁶⁴

Medya eylemi ilk anda görmezden gelirken daha sonra ona yer vermeye karar verdi. Eylemin medyada isimlendirilme şekillerinden biri de “Öfkeliler” (**Indignados**) idi. Bu isim Fransız Stephane Hessel’in Ekim 2010’da yazdığı ve Öfkelenin! (**Indignez-vous!**) isimli kitapçıktan geliyordu. Kitapçığın ismi Fransızca **Indigner** fiilinden geliyordu, bu kelimenin kökeni ise “insanlık onuru” diye çevrilebilecek olan **Dignitas**’a dayanıyordu. Dolayısıyla **Indignez-vous!** genel anlamda bir öfkelenmeyi değil “insanlık onuruna, insan haysiyetine karşı yapılan saldırıya karşı öfkeyi” ifade ediyordu.¹⁶⁵

¹⁶¹ Arnau Monterde v.d. “Multitudinous identities: a qualitative and network analysis of the 15M collective identity”, **Information, Communication & Society**, Vol 18, Sayı 8, 2015, s. 934.

¹⁶² Jordi Bonet i Marti, “The 15-M: A Bet for Radical Democracy”, **Subterranean Politics in Europe**, (Ed. Mary Kaldor & Sabine Selchow), Palgrave, 2015, s. 122

¹⁶³ Leonidas Oikonomakis, Jérôme E. Roos, “A Global Movement for Real Democracy?”, **Street Politics in the Age of Austerity**, s. 235

¹⁶⁴ Paolo Cossarini, “Protests, emotions and democracy: theoretical insights from the Indignados movement”, **Global Discourse: An Interdisciplinary Journal of Current Affairs and Applied Contemporary Thought**, Vol 4, Sayı 2-3, sf. 300-301

¹⁶⁵ Stéphane Hessel, **Öfkelenin!**, Çev. İsmail Yerguz, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2011, , s. 22

İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı savaşıyan Fransız Direnişi'nin bir parçası olan, savaştan sonra ise İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin yazılmasına katkıda bulunan Hessel, insanları öfkelenmeye ve harekete geçmeye çağırıyordu. Ona göre öfkelenmek için çok fazla neden vardı; broşüründe bankaların ve kapitalizmin toplum üzerinde kurduğu egemenliği, sosyal devletin yok edilmesini, yoksullar ve zenginler arasındaki uçurumun açılmasını, küresel ısınma karşısında somut bir eyleme geçilmemesini, göçmenlere yönelik ırkçılığı ve İsrail'in Filistin'e uyguladığı baskıyı öfkelenme gerekçeleri olarak sayıyordu.¹⁶⁶ O en kötü tutumun kayıtsızlık olduğunu vurguluyordu:

“Doğrudur, öfkelenme nedenleri bugün o kadar açık seçik olmayabilir ya da dünya çok karmaşıktır. Kim emir veriyor? Kim karar veriyor? Bizi yöneten akımlar arasında bir ayırım yapmak her zaman kolay değildir. Faaliyetlerini açık seçik biçimde anladığımız küçük bir seçkin topluluk yok artık karşımızda. Büyük bir dünyada yaşıyoruz ve böyle bir dünyada her şeyin birbirine bağımlı olduğunu hissediyoruz. Bugüne dek görülmemiş bir karşılıklı bağımlılık içinde yaşıyoruz. Ama bu dünyada katlanılması mümkün olmayan şeyler var. Bunları görmek için iyi bakmak, aramak gerekir. Gençlere sesleniyorum: Biraz arayın, bulacaksınız. En kötü tavır kayıtsızlık, ilgisizliktir, “Bir şey yapamam, elimden bir şey gelmez, ben kendi işime bakırım” demektir. Böyle davrandığınızda insanlığı oluşturan temel değerlerden birini yitirirsiniz. Bunun için gerekli olan değerlerden birini, öfkelenme yeteneğini ve bunun sonucu olan siyasal ve toplumsal bir davaya hizmet etme çabasını yitirirsiniz...”¹⁶⁷

Broşürün asıl önemi pek çok Avrupa ülkesi için kurucu bir mit oluşturan faşizme karşı mücadele döneminin meşruiyetinin bugünkü toplumsal hareketler için de geçerli olduğuna yaptığı vurgudur. O dönemki hareketin bir parçası olan Hessel'in kurduğu bu paralellik broşürün geniş kitleler tarafından sahiplenilmesini sağlamıştır. Broşür Fransa'da 1,5 milyon satarken, kısa sürede pek çok dile çevrilmiştir.

Indignez-vous! Mart 2011'de İspanyolca'ya çevrilerek “**¡Indignaos!**” adıyla basıldı ve kısa sürede en çok satan kurgu dışı kitap oldu.¹⁶⁸ Ancak kitabın İspanya'daki asıl

¹⁶⁶ A. e.

¹⁶⁷ A. e., s. 39

¹⁶⁸ Albert Espinosa y Stéphane Hessel, vencedores en Sant Jordi, (Çevrimiçi) <https://www.lavanguardia.com/libros/sant-jordi/20110423/54144525663/albert-espinosa-y-stephane-hessel-vencedores-en-sant-jordi.html> (Erişim Tarihi: 21.04.2019)

etkisi basının “Öfkeliiler” terimini yaygın olarak kullanmasına neden olması ve kemer sıkma politikalarına karşı duyulan tepkiye bir isim kazandırması oldu.¹⁶⁹ “Öfkeliilik” İspanya’daki hareket açısından ortak bir değer haline geldi, bunu meydana yapılan pek çok konuşmanın “Ben de bir öfkeliyim” diye bitirilmesinde de görmek mümkündür.¹⁷⁰

Madrid’deki 15 Mayıs eyleminde 19 kişi gözaltına alındı. Buna tepki olarak eylemin dağılmasının ardından yaklaşık 40 kişilik bir grup geceyi meydana geçirmeye karar verdi. Geceyi meydana geçirmeye karar verenler daha deneyimli eylemcilerdi. 15M ile ilgili bir belgeselde bir eylemci kalma kararını verenleri şöyle anlatıyor:

“Anti-Bologna hareketinden insanlar vardı, barınma hakkı hareketinden insanlar vardı. (...) Aktif toplumsal hareketlerden insanlar vardı ve **asamblearismo** geleneğinden gelen insanlar vardı. (...) İlk meclislerin ilk anından beri bu süreçleri nasıl yürüteceğini bilen insanların orada olduğunu görebiliyordunuz.”¹⁷¹

Meydan işgalinin bu ilk aşaması DRY tarafından planlanmadı ancak DRY de Facebook sayfasından bu işgale destek verdi.15 Mayıs gecesi Puerta del Sol’da geceleyenler daha önceden siyasal olarak aktif olan ve Madrid’deki işgal evleri hareketiyle bağlantılı kişilerdi. **Puerta del Sol** Meydanı Tabacalera, Patio Maravillas ve Casablanca gibi işgal evlerine yakındı.¹⁷²

Meydandaki eylemciler 24 Mayıs’taki seçimlere kadar meydana kalarak hareketi sürdürmeyi planladılar. Diğer şehirlere de kamp kurma çağrısı yapıldı. İşlerin nasıl yürütüleceğini saptamak için meclis (**asamblea**) oluşturuldu. Böylece **acampadasol** (Sol Kampı) ortaya çıkmış oldu. 16 Mayıs’ta @acampadasol Twitter hesabı alınarak yayın yapılmaya başlandı. Meydandan internet üzerinden canlı yayın yapılmaya başlandı. Bir manifesto yazıldı. 16 Mayıs gecesi meydana kalanların sayısı 250’ye çıktı.

¹⁶⁹ Josep Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective” **Labor History**, s. 140.

¹⁷⁰ Gerbaudo, a. g. e., s. 153

¹⁷¹ Akt. Christina Flesher Fominaya, “Debunking Spontaneity: Spain’s 15-M/Indignados as Autonomous Movement” **Social Movement Studies**, Vol 14, Sayı 2, 2015, s. 155.

¹⁷² Gerbaudo, a. g. e., s. 149

O gecenin sabahında, saat 5'te meydana bir polis baskını oldu. Polisler meydandakileri zorla çıkardılar, alandaki pankart ve dövizleri kaldırdılar. Bu sırada iki eylemci gözaltına alınırken bir kişi de yaralandı.¹⁷³ 17 Mayıs'ta eylemcilerin meydana zorla çıkarıldığı haberi yayıldı. Twitter'da **#nonosvamos** ve Barack Obama'nın **yes we can** (evet yapabiliriz) sloganına gönderme yapan **#yeswecamp** etiketleriyle insanlar meydan hareketini tartışıyordu.¹⁷⁴ **#spanishrevolution** (İspanyol Devrimi) etiketi dünya çapında hakkında en çok konuşulan konu oldu. Akşam saat 8'de herkesi meydana gelmeye davet eden bir çağrı yapıldı ve bu çağrı karşılık buldu. Meydana gelen binlerce kişi meydan işgalinin, **Acampada Sol**'un yeniden başlamasını sağladılar ve böylece meydan işgali kendisini bu kez çok daha geniş bir kitleyle örgütlemeye başladı. O gün yapılan meclis binlerce kişinin katılımıyla gerçekleşti. Kürsüden yapılan anonslarda eylemi düzenleyen bir örgüt olmadığına sürekli vurgu yapılıyordu:

“Daha önce de söylediğimiz gibi, biz bir kolektif değiliz, bir örgüt değiliz, bir sendikayı temsil etmiyoruz. Biz kişileriz. (**personas**)”¹⁷⁵

Meydan kısa sürede yüzlerce kişinin kalabileceği bir yer haline dönüştürüldü, meydanın çevresinde işgal evleri de bu sürece destek verdiler.¹⁷⁶ Kurulan çadırların yanı sıra büyük muşambalarla meydanın bir kısmının üstü kapatıldı. Meydandaki organizasyonu sağlamak için komisyonlar ve farklı alanlara odaklanan çalışma grupları oluşturuldu. Uyumak için kullanılan kamp çadırları için alanlar belirlendi. Toplanmalar için bir agora oluşturuldu. Günde üç öğün sıcak yemek veren üç mutfak, binlerce kitabın olduğu bir kitaplık, bir basın merkezi, bir kreş ve bir revir kuruldu. Ayrıca her komisyonun da kendine ait bir çadırı vardı.

Komisyonlar kamptaki gündelik hayatı organize edip, kampa daha fazla kişiyi katmaya çalışırken, çalışma grupları da farklı konularda politikalar üretip tartışmalar

¹⁷³ Leonidas Oikonomakis, Jérôme E. Roos, “A Global Movement for Real Democracy?”, **Street Politics in the Age of Austerity**, s. 233

¹⁷⁴ Gerbaudo, a. g. e., s. 149

¹⁷⁵ 15M: Excellent. A Wake up call. Important, Youtube videosu, “proyecto15Mcc”, 13 Ağustos 2013, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=FPB9eEGqxmY> (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019), 18.53 - 19.04

¹⁷⁶ Oikonomakis & Roos, a. g. e., s. 234

yürüttüler. Komisyonların arasında meydandan yayın yapan **Agora Sol** radyosu komisyonu, internet için görsel ve işitsel içerik üreten **Audiovisol**, katılanların yasal hakları konusunda bilgilendirildiği **Legal Sol**, konuşmacıları işaret diline çeviren işaret dili komisyonu, başka ülkelere kamp metinlerini ve tartışmalarını üretmek için kurulan çeviri komisyonu vardı. Ayrıca hackerların bir araya geldiği 15Hack komisyonu, 15M'nin amaçlarını dünyaya anlatmayı ve bu tarz eylemlerin çoğalmasını hedefleyen “Dünya Genişleme Takımları” komisyonu, meclislerin verimli işlemlerini sağlayan ve katılımcı demokrasi pratiklerini yaygınlaştıran bir “meclislerin dinamikleştirilmesi” komisyonu, eylem komisyonu ve komisyonlar arası koordinasyonu sağlayan bir “komisyonlar komisyonu” vardı.

Başlıca çalışma grupları olarak ise kültür, işsizlik, eğitim, feminizmler, genel grev, göçmenlik, sağlık, şiddetsizlik, Trans/Kuir/Gey ve “Pride’ı geri al” çalışma grupları sayılabilir. Ayrıca bazı çalışma gruplarının alt grupları vardı; ekonomi çalışma grubunun, barınma, ekonomi politik, uluslararası finans sistemleri ve küresel ekonomik ilişkiler alt grupları varken, çevre çalışma grubunun kır, kent, enerji ve “Dağı/sahili geri al” alt grupları bulunuyordu. Sanat çalışma grubunun ise tiyatro, “**Solfónica**” koro ve orkestrası ile dans alt grupları vardı.¹⁷⁷

Kampın ihtiyaçları için çağrı yapılıyor, ancak sadece gelen malzemeler kabul ediliyor, para yardımı teklifleri reddediliyordu. Polis tehdidi yüzünden pek çok kişi meydana sosyal medya üzerinden çağrı yapıyordu. Düzenlenen genel meclis toplantılarında serbest kürsü kuruluyor ve konuşmak isteyen herkese, konuşmanın birkaç dakikayı geçmemesi istenerek söz veriliyordu.

Yüzlerce kişinin meydana gelmesi meydanın meşruiyetini de arttırdı. 19 Mayıs günü Madrid Seçim Bölgesi Komitesi eylemlerin seçim sonuçlarına etki edebileceğini iddia ederek, meydandaki eylemin ertesi gece saat 12’den itibaren yasadışı olacağını açıkladı.¹⁷⁸ Bu açıklamanın ardından mahkemenin kararını protesto eden on binlerce kişi meydana yöneldi. 20 Mayıs günü meydana o kadar çok kişi gelmişti ki, yapılan

¹⁷⁷ #Acampadasol (Çevrimiçi) <https://madrid.tomalaplaza.net/> (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

¹⁷⁸ Spain’s Icelandic Revolt, 19 Mayıs 2011, (Çevrimiçi) <https://voxeurop.eu/en/content/article/663631-spains-icelandic-revolt> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

anonslarla izdiham yaşanmaması için gelenlerden meydana girmeye çalışmamaları ve çevreye dağılmaları istendi.¹⁷⁹ Sol'da toplanan yaklaşık 30.000 kişi gece saat tam 12'de bir dakikalık sessizlikle kararı protesto ettiler. Hem İspanya'nın diğer şehirlerinde hem de ülke dışında büyük şehirlerde eylemler yapıldı.

22 Mayıs'ta İspanya'da bölgesel ve yerel seçimler yapıldı. Ülkedeki 17 özerk bölgeden 13'ünün -Endülüs, Bask Bölgesi, Barcelona ve Galiçya eyaletlerinin seçimleri bu seçimlere dâhil değildi- yönetiminin ve İspanya'daki tüm belediyelerin belirlendiği seçimlerde PP hem bölgesel yönetimlerde hem de yerel yönetimlerde en çok oy alan parti oldu.¹⁸⁰

Ancak seçim sonuçları, merkez sağ parti Halk Partisi'nin (PP) her iki seçimde de en çok oyu alması meydan hareketini yıpratmadı. Bunun yerine, siyasal partilere yönelik hoşnutsuzluk oy pusulalarına da yansdı. Bölgesel meclisler için yapılan seçimlerde oy kullananların %2,45'i (316.807 kişi) boş oy kullanırken¹⁸¹, yerel seçimlerde bu rakam %2,59'du.¹⁸² (584.012 kişi) Madrid'de ve diğer şehirlerdeki meydan işgalleri devam etti. Puerta del Sol'da yapılan mecliste meydan işgalinin en az bir hafta daha, yani 29 Mayıs gününe kadar sürdürülmesi kararı alındı.¹⁸³ Haziran ayında meydana yapılan tartışmalardan meydana gelen kampı sona erdirmeye ve mahallelere dağılma kararı çıktı. Böylece Sol Kampı polisin baskısıyla değil kendi kararıyla sona ermiş olacak ve şehrin farklı noktalarında buluşmaya devam eden meclislerle devam edecekti. Meydan eylemciler tarafından temizlendi. Eylemciler meydana çekilirken meydana bir stant bıraktılar, stant 2 Ağustos'ta polis tarafından parçalandı.

¹⁷⁹ Paolo Gerbaudo, **Twitler ve Sokaklar: Sosyal Medya ve Günümüz Eylemciliği**, s. 153

¹⁸⁰ İspanya İçişleri Bakanlığı, Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi)

<http://www.infoelectoral.mir.es/infoelectoral/min/busquedaAvanzadaAction.html> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

¹⁸¹ Aumentan el voto en blanco y nulo en más de un punto, **El País**, 23 Mayıs 2011, (Çevrimiçi)

https://elpais.com/politica/2011/05/23/actualidad/1306104164_099870.html (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

¹⁸² İspanya İçişleri Bakanlığı, Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi)

<http://www.infoelectoral.mir.es/min/export.html?jsessionid=777DC1F4172B0FC97E9C0C9138AA9BE4?method=exportFormacionPolitica4C&contentType=PDF> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

¹⁸³ Los "indignados" de Sol pasan del 22-M, **RTVE**, 22 Mayıs 2011, (Çevrimiçi)

<http://www.rtve.es/noticias/20110523/indignados-mantiene-camapadas-durante-jornada-electoral/433957.shtml?pais=GB> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

Madrid’de, Puerta del Sol’daki meydan işgali, İspanya’daki irili ufaklı onlarca meydan işgalinin en büyüğü ve etkilisiydi. Madrid dışında başta Barselona olmak üzere İspanya içinde 60, dışında ise 15 meydanda kamp yapıldı.¹⁸⁴ Bu sayının 140’a kadar çıktığını gösteren kaynaklar da vardı.¹⁸⁵ Barselona’daki meydan işgali veya **Acampada Barcelona** 16 Mayıs’tan 30 Haziran’a kadar sürdü. Bu kamptaki talepler Katalonya özerk bölgesinde iktidarda olan ve kemer sıkma politikaları yürüten CiU’ya da karşıydı. Kamptaki üç alan; İzlanda, Filistin ve Tahrir olarak adlandırılmıştı. **Acampada Barcelona**’da Puerta del Sol’daki gibi düzenlenmişti; meydanda, bir revir, mutfak, hukuki destek masası, basın merkezi, kadınlar için bir alan, kitaplık ve bir meditasyon alanı bulunuyordu. Kampta geceleme isteyenlerin kullanması için uyku tulumlarının ve matların bırakıldığı bir kutu vardı, küçük bir bahçede domates yetiştiriliyordu.¹⁸⁶ Barselona’da da siyasi partilere yönelik bir tepki vardı; meydandaki meclis siyasi partilerin ve sendikaların bayraklarının meydana alınmamasına karar vermişti, bir ulusa ait bayraklar da meydana alınmıyordu ve bu yasağa Katalonya bayrağı da dâhildi.¹⁸⁷

27 Mayıs’ta Barselona’daki polis Plaça Catalunya’ya müdahale ederek meydanı Şampiyonlar Ligi Finali nedeniyle boşaltmaya çalıştı ancak eylemcilerin direnişi ile karşılaştı. Akşam saatlerinde polise karşı koyanların sayısı 20.000’e kadar ulaştı. 15 Haziran’da ise eylemciler kemer sıkma politikalarının oylanacağı Barselona’daki bölgesel parlamentoyu bloke ettiler. 4000 kişi milletvekillerinin binaya girmesini engellerken, buradaki çatışma görüntüleri hareketi ülke genelinde kınayan ve bu eylemi “demokrasiye saldırı” olarak veren ana akım basın tarafından kullanıldı.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Lista de ciudades que estan tomando la plaza, (Çevrimiçi), <https://tomalaplaza.net/lista-de-ciudades-que-ya-han-tomado-la-plaza/> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2019)

¹⁸⁵ Acampadas del 15-M, (Çevrimiçi) <http://acampadas15m.blogspot.com/p/acampadas-del-15-m.html> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2019)

¹⁸⁶ Marianne Maeckelbergh, “Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation”, **Interface: a journal for and about social movements**, Volume 4, Sayı 1, Mayıs 2012, sf. 212-213

¹⁸⁷ A. e., s. 224.

¹⁸⁸ Andy Durgan, Joel Sans, “Kimse Bizi Temsil Etmiyor”: İspanya’da 15 Mayıs Hareketi”

Meydan hareketi genel olarak demokrasi ve krize vurgu yapsa da, her yereldeki talepler o yerelin ihtiyaçları üzerinden de şekilleniyordu. Örneğin Barcelona'nın Raval semtindeki meclisin manifestosunda turizmin kentte yaşayanlar için yarattığı sorunlar vurgulanıyor, kent meydanlarının birer kamusal alan olarak görülmesi isteniyordu:

“Turizm için bir tema parkının dayatılması, temel ürünlerin ticaretinin yerini pahalı işletmelerin alması, büyük eğlence organizasyonları ve elitist kültürel tüketim, yaşamı ve mahalle hayatını boğarak kamusal alanı yabancı bir nüfusa ve kökü mahallelere dayanmayan ticari ağlara teslim etti. Mahalle sakinlerinin birlikte yaşamı yeniden tanımlayabilmesi, kendi eğlence alanlarını, kendi partilerini ve kendi buluşma yerlerini yaratabilmesi önemlidir. Buna sokağın, mahallenin sorunlarına ve ihtiyaçlarına dikkat çekilebileceği siyasal bir iletişim alanı olarak yeniden tanınması da dâhildir.”¹⁸⁹

Sol Kampı sırasında başlayan mahalle meclisleri, kamp dağıldıktan sonra da devam etti. Eylemciler her pazar Sol meydanında bir genel meclis toplantısı yapmaya ve diğer faaliyetlerini mahalle meclisleri üzerinden yürütmeye karar verdiler. Diğer kentlerdeki meydan işgalleri de kısa sürede dağıldı ve yerlerini mahalle meclisleri aldı. Ancak bu gelişme hareketin sonunu getirmedi.

19 Haziran'da İspanya genelinde 80 şehirde gerçekleşen eyleme yaklaşık üç milyon kişi katıldı. 20-25 Haziran tarihleri arasında ise İspanya'nın farklı şehirlerinden eylemcilerin Madrid'e yürüyecekleri “Öfkeli Halkın Yürüyüşü” başladı. Bu yürüyüşün iki amacı vardı, ilk olarak farklı bölgelerden geçen eylemciler o bölgelerdeki sorunları başkent Madrid'e ve parlamentoya ileteceklerdi. İkinci amaç ise farklı bölgelerdeki hareketlerin Madrid'de bir araya gelerek ortak bir koordinasyon oluşturabilmesi ve hareketin nasıl devam edeceğinin tartışılmasıydı. İspanya'nın farklı bölgelerinden gelen sekiz ayrı yürüyüş kolu yaklaşık bir aylık bir yürüyüşün ardından 23 Temmuz'da Madrid'de buluştu.

¹⁸⁹ Akt. Puneet Dhaliwal, “Public squares and resistance: the politics of space in the Indignados movement”, **Interface**, Volume 4, Sayı 1, Mayıs 2012, s. 264

Yürüyüşe katılan binlerce kişi Madrid'deki eylemcilerle buluştu ve gelenlerin kalması için **Paseo del Prado**'da geçici bir kamp oluşturuldu. Gelenler yapılan meclis toplantısında geldikleri bölgelerdeki sorunları aktardılar, bütün bölgelerin sorunları daha sonra "Halkın Kitabı" isimli bir metin haline getirildi. Bu metin daha sonra parlamentoya girmeyi başaran bazı eylemciler tarafından Parlamente'ye ve Başbakan'a sunulması için Birleşik Sol (IU) milletvekili Gaspar Llamazares'e teslim edildi. 24 Temmuz günü Madrid'de yapılan "Bu kriz değil, sistemin kendisi" eylemine yüz binlerce kişi katıldı. 26 Temmuz'da 50 kişi hareketin taleplerini Brüksel'deki Avrupa Parlamentosuna iletmek üzere Brüksel'e yürümek için yola çıktı. 8 Ekim'de Brüksel'e ulaşan eylemciler 15 Ekim'deki Küresel Eylem Günü'ne kadar burada kaldılar. 27 Temmuz'da ise İspanyol polisi **Paseo del Prado**'daki kampa müdahale ederek burayı dağıttı.

15M hareketinin 2011 yılındaki son büyük eylemi ise 15 Ekim'deki uluslararası eylem günü kapsamında yapılan eylemdi. 15-18 Eylül'de Barcelona'da yapılan ve İspanya, İtalya, Slovenya ve Britanya'dan farklı kolektiflerin katıldığı bir toplantıda örgütlenen¹⁹⁰ bu küresel eylem gününde "Küresel Değişim için Birlik" sloganı ile 82 ülkede 950 şehirde eylemler gerçekleşti. O gün Madrid'de 500.000, Barcelona'da ise 400.000 kişi sokaklara çıktı. 2012 ve 2013'te farklı ülkelerden eylemcilerin bir araya geldiği pek çok toplantı yapıldı. 1-4 Kasım 2012'de Madrid'de "Agora 99: Borç, Haklar ve Demokrasi konusunda Avrupa toplantısı" isimli bir toplantı yapılırken, 23-24 Ekim 2013'te Barcelona'da #KüreselDevrim: Bağlantılı devrimlerin üç yılı" konferansı yapıldı.¹⁹¹ 2012 yılında eylemler 2011'e göre azalsa da devam etti. Eylül 2012'de ilk olarak **Ocupa el Congreso** "Parlamente'yi İşgal Edin" daha sonra ise **Rodear el Congreso** "Parlamente'yi Kuşatın" sloganıyla çağrı yapılan eyleme katılan 60.000 kişi İspanya Parlamentosu'nu sardı.¹⁹²

¹⁹⁰ Jordi Bonet Marti, "The 15-M: A Bet for Radical Democracy", **Subterranean Politics in Europe**, s. 136.

¹⁹¹ Ruben Diez Garcia, "The Indignados in Space and Time: Transnational Networks and Historical Roots", **Global Society**, Volume 31, Sayı 1, 2017, s. 53

¹⁹² Arnau Monterde v.d. "Multitudinous identities: a qualitative and network analysis of the 15M collective identity", **Information, Communication & Society**, Vol 18, Sayı 8, 2015, s. 941.

15 Mayıs 2011’de başladığı için 15M veya Öfkeliiler adıyla anılan meydan işgali hareketi, daha önce sadece oy kullanarak siyasal tutumlarını gösteren yüz binlerce kişinin aktif siyasal hayata geçmesini sağladı.

15M hareketine İspanya genelinde milyonlarca kişi katıldı. Gece kent meydanlarındaki çadırlarda uyuyanlar, komisyon ve çalışma gruplarında yer alanlar olduğu gibi onlardan daha geniş bir halka olarak akşamları yapılan genel meclis toplantılarına katılanlar, meydanlara bir veya iki kez gidenler ve tüm bunlardan da geniş bir kitle olarak hareketi evinden internet veya medya üzerinden takip edenler vardı. Yani “harekete dâhil olmak” çok kolayca yapılabilen bir eylemdi ve bazıları için hareketin taleplerine katılıyor olmak dahi bunu sağlayabiliyordu. Bu durum geniş kitlelerin hareketle özdeşleşebilmesine ve 15M hareketinin çok kapsayıcı olmasını sağladı.¹⁹³ Harekete farklı oranlarda dâhil olabilen her bir kesim elbette farklı bileşenlerden oluşuyordu. Ancak harekete katılanlar hakkında genel birkaç yargıda bulunulabilir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar ve gençler oluşturuyordu. Ancak hareket onlarla sınırlı değildi.

Daha önce eylemlere katılmamış büyük bir kesim 15M’ye katılmıştı. Ipsos araştırma şirketinin “15M hareketine olan desteğin nitelik ve nicelikleri” çalışmasına göre 6 – 8,5 milyon arası İspanyol bir biçimde –kampları ziyaret etmek, meclislere katılmak, DRY tarafından 15 Mayıs’tan sonra yapılan eylemlere gitmek vb– 15M hareketine katıldığını söylüyordu. Yurttaşların %78’i hareketi bildiğini söylerken, %76’sı hareketin taleplerinin çok makul olduğunu düşünüyordu. Taleplere karşı çıkanların oranı yalnızca %7 idi. Hareketin bundan sonra izlemesi gereken yol konusundaki veriler de ilginçti; katılımcıların %40’ı hareketin yoluna siyasi bir parti kurarak devam etmesini isterken, %30’u buna karşı çıkıyordu.¹⁹⁴

¹⁹³ Jordi Bonet i Marti, “The 15-M: A Bet for Radical Democracy”, *Subterranean Politics in Europe*, s. 133.

¹⁹⁴ Mas de seis millones de espanoles han participado en el Movimiento 15M, RTVE, 6 Ağustos 2011, (Çevrimiçi), <http://www.rtve.es/noticias/20110806/mas-seis-millones-espanoles-han-participado-movimiento-15m/452598.shtml> (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

Gençler hareketin temel katılımcılarından. 15M daha önceki öğrenci hareketlerinden farklı olarak daha geniş bir yayılım gösterdi. Hem ülke geneline yayılan meydan işgallerinde hem de mahalle meclislerinin kurulduğu dönemde hareket hem düşük gelir gruplu hem de yüksek gelir gruplu insanların yaşadığı pek çok yerelde ortaya çıktı ve gelişti. Hareketin başlangıcında en aktif rolü üstlenenler üniversite öğrencileri ve üniversiteden kısa süre önce mezun olanlardı.¹⁹⁵ Bonet i Marti, CIS anketleri ve Calvo'nun çalışmasını karşılaştırarak eylemlere katılanların yeni orta sınıftan, üst orta sınıflardan ve bir ölçüde düşük vasıflı işçilerden oluştuğunu savunuyor. Aynı yazar buna karşın meydana kamp yapanların ise 19-30 yaş arası öğrencilerden, işsizlerden, sol görüşe yakın insanlardan ve teknoloji çağının başlangıcından sonra doğan “dijital yerlilerden” oluştuğunu söylüyor.¹⁹⁶

Farklı araştırmalar katılımcıların ortalama yaşının 30 olduğunu, kadınların ve erkek katılımcıların sayısının neredeyse birbirine eşit olduğunu ve katılımcıların eğitim düzeyinin yüksek olduğunu gösterdi. Madrid'deki katılımcıların üçte iki ücretli çalışandı. Çalışanların büyük kısmını ise kamu çalışanları, sağlık ve eğitim çalışanları oluşturuyordu. Mavi yakalı çalışanların oranı ise düşüktü; sanayi, tarım ve inşaat alanında çalışanlar toplam katılımcıların yalnızca %3'ünü oluşturuyordu.¹⁹⁷

Portos ve Masullo'nun yaptığı ve 15M hareketine bir kez katılanların, hiç katılmayanların ve birden fazla katılanların incelendiği çalışma önemlidir. Katılımın “15M eylemlerine ve meclislerine katılmak” olarak tanımlandığı bu çalışmada 15M'ye birden fazla katılanların, hiç katılmayanlara veya bir kez katılanlara göre ülkede var olan demokrasiden daha tatminsiz olduğu görülürken, bir kez katılanlar ve katılmayanlar arasında bu açıdan istatistiksel olarak önemli bir farka rastlanmamıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Josep Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective” **Labor History**, s. 128.

¹⁹⁶ Marti, a. g. e., s. 123-124.

¹⁹⁷ Eduardo Romanos, “Late Neoliberalism and Its Indignados: Contention in Austerity Spain”, **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, Palgrave Macmillan, 2017, s. 147.

¹⁹⁸ Martín Portos & Juan Masullo, “Voicing Outrage Unevenly: Democratic Dissatisfaction, Non-participation and Frequencies of Participation in the 15M Campaign”, **Mobilization**, Vol. 22, No. 2, Haziran 2017, sf. 201-222.

Harekete, ona katılan örgütler açısından bakarsak, merkezi rol oynayan yapıların hareketten hemen önce oluşan yatay örgütlenmeler olduğunu görürüz. Eylem çağrısını yapan Gerçek Demokrasi Şimdi (DRY), Onlara Oy Vermeyin (No Les Votes) ve Geleceksiz Gençlik (Juventud Sin Futuro) ve Anonymous hacker grubu hareketin temel aktörleriydi. Bonet i Marti, bu aktörlerin dışına stratejik müttefikleri, (Hristiyan örgütleri, PAH, kamu çalışanları örgütleri, yeni toplumsal hareketler, mahalle dernekleri, ATTAC, özgür kültür hareketi), ikincil müttefikleri (UPyD, taban sendikaları, radikal sol, IU, ICV) ve arızı müttefikleri (CCOO, UGT, PSOE, ERC, BNG) yerleştiriyor:¹⁹⁹

15M hareketi temelde iki dinamik üzerinden ortaya çıkmıştı. İlki başta PSOE ve PP olmak üzere partilere ve genel olarak siyasetçilere yönelik tepkiydi. Her iki parti de pek çok yolsuzluk skandalı ile lekelenmişti. PSOE'nin uyguladığı kemer sıkma politikaları, onunla PP arasındaki siyasal farkları belirsizleştirmişti. Halkın algısı, eylemcilerin PPSOE kısaltmasını kullanarak ifade ettikleri gibi, iki partinin tek bir “düzen partisi” oluşturacak şekilde birleştiği idi. Bu durum özellikle Madrid'deki hareket için geçerliyken, Katalonya'daki tepki bölgenin Katalan milliyetçisi hükümetinin başkanı olan Arthur Mas'a ve partisi CiU'ya yöneliyordu.²⁰⁰ Bazı eylemciler için bu tutum bütün siyasal partilere yönelikti, bazıları ise PP ve PSOE haricindeki partileri bunun dışında tutuyordu.

Partilere yönelik bu tepkiye siyaset kurumuna yönelik genel bir güvensizlik de eşlik ediyordu. İkinci dinamik ise ekonomik kriz karşısında sıradan insanların düştüğü zor durum ile hükümetlerin uyguladıkları politikalar arasındaki çarpıcı farktı. Bankaların kurtarılması için milyonlarca avro harcanırken, eğitim ve sağlıktan kesintiler yapılması, tepkinin finans sektörüne ve bankacılara da yayılmasına neden oldu. DRY ve 15M'nin ana sloganı olan “Biz politikacıların ve bankerlerin ellerindeki metalar değiliz” de bunu ifade ediyordu.

¹⁹⁹ Marti, a. g. e., s. 126.

²⁰⁰ Antentas, a. g. e., s. 145.

15M hareketi belirli bir ideolojinin taşıyıcısı değildi. Harekete katılanların çoğu kendilerini sağ veya sol üzerinden tanımlamıyorlardı. Üstelik pek çok katılımcı bu tür bir adlandırmanı geride kaldığını ve yozlaşmış olarak gördüğü ana akım partilerin kullandığı bir aldatmaca olduğunu düşünüyordu.

Buna rağmen hareketin talepleri ve sloganları incelendiğinde hareketin temelde sol bir hareket olduğunu ortaya koymaktadır. 15M geleneksel solun jargonuyla konuşmuyordu, başta ülkenin en büyük sol partisi olan IU olmak üzere sol örgütlerin bayrakları meydanda dalgalanmıyor, konuşmacılar kapitalizmin yıkılıp, sosyalizmin kurulmasından bahsetmiyorlardı. Ancak bütün bunlar hareketin niteliğini değil onun söyleminin niteliğini gösteriyor. Hem sol örgütlerden hem de feminist hareketten, savaş karşıtı harekete, işgal evleri hareketinden, vicdani retçilere pek çok deneyimli eylemci harekete **birey olarak** katılıyordu.²⁰¹ Hareketin talep ve sloganlarına baktığımızda da sola doğru bir yönelimle karşılaşıyoruz. Antentas bu durumu vurguluyor:

“Barselona’daki eylemin temel sloganı “Sokak bizimdir, krizin bedelini ödemeyeceğiz” idi. Bununla birlikte öne çıkan diğer üç alt slogan ise “Kesintileri durdurun”, “Felip Rig (Katalan Hükümeti’nin İçişleri Bakanı) istifa ve “Herkesin katıldığı bir genel greve doğru” idi. AB üyelerinin rekabet güçlerini korumak için siyasi reformlar yapma beyanında bulundukları 2011 Avro-Plus Anlaşmasının, kamu hizmetlerinden yapılan kesintilerin ve bankaların eleştirisiyle genel grev talebi İspanya’daki gösterilerin çoğunluğunun temel unsuruydu.”²⁰²

Eylemcilerin “sol” terimine olan mesafesi çoğunlukla soldan anlaşılanın İspanya Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) ve sendikalar olmasından kaynaklanıyordu.²⁰³ Kendilerinin sol olduğunu iddia eden bu güçler ya kemer sıkma politikalarını uygulamış veya onları uygulayan hükümetlerle uzlaşmıştı. Dolayısıyla onlara yönelik tepki, “sol” kelimesine yönelik bir tepkiyi de beraberinde getiriyordu.

²⁰¹ Marti, a. g. e., s. 133.

²⁰² Antentas, a. g. e., s. 145.

²⁰³ A. e.

PAH'ın sözcüsü ve 15M hareketinin önce gelen eylemcilerinden biri olan Ada Colau kendisini solcu değil bir radikal demokrat ve bir insan hakları savunucusu olarak tanımladığını söylüyor ve bunu şöyle açıklıyordu:

“(…) Sağ ve sol uzun süre boyunca faydalıydı ama ben bugünlerde, kendisini bu etiketler üzerinden tanımlamayan bir sosyal çoğunluk olduğunu düşünüyorum. Partiler [bu kavramların] imajlarına çok zarar verdiler: PSOE bu ülkede sol fikrini paramparça etti. İnsan hakları ve özgürlükleri konularında kendimi daha çok sol gelenek içinde görüyorum ama kendimi var olan temsiliyetlerle tanımlamıyorum.”²⁰⁴

Hareketi çerçeve analizini tekniğini kullanarak inceleyen Bonet i Marti, Gamson'un üçlü teşhis, tahmin ve seferberlik çerçevelerini kullanarak, 15M hareketinde bunlara karşılık gelenlerin sırasıyla krizin etkilerinden ve ana akım siyasi partilerin başarısızlığından doğan hayal kırıklığını, demokrasinin genişletilmesiyle ulaşılabilecek bir radikal demokrasini ve meydan işgalleri ve eylemlerin uluslar arası ölçeğe taşınması olduğunu savunuyor.²⁰⁵

15M hareketinin eylemin kendisinin ve onu izleyen meydan işgalinin temel rol oynadığı ortak bir kimlik kurduğunu ve bu kimliğin karşısında da bir öteki oluşturduğunu söyleyebiliriz. Hareket böylece bir “Biz” ve “Onlar” yaratmıştır.

15M çağrı metninde de gördüğümüz gibi “Onlar” temelde siyasetçiler ve bankacılarıdır. Bu kesimlere yönelik yoğunlaşma, hareketin demokrasi ve kriz konularındaki en somut hedeflerini bu gruplar olarak görmesinin bir sonucuydu. “Biz” ise son derece geniş şekilde tanımlanmıştı ve kullanılan ana kavram kişiler (**personas**) idi. Bu kavram insanları birbirinden farklı ve özerk bireyler olarak kabul etmesi ve kendisine daha önceden yüklenmiş siyasal bir anlamı olmaması açısından eşsizdi. Ayrıca **halk** yerine **kişiler** kavramının kullanılması da hareketin başkaları adına konuşmayan her bireyin kendisi adına konuştuğu bir hareket olduğunu vurguluyordu.

²⁰⁴ Akt. Ruben Diez Garcia, “Does the Spanish 15M have an Ideology? Issues of method and measurement” **Athena Digital**, Vol 14, Sayı 3, Kasım 2014, s. 207.

²⁰⁵ Marti, a. g. e., s. 127 – 129.

15M hareketindeki bireylerin çoğu kendisini “eylemci” veya “militan” olarak tanımlamıyordu. Onlar bu terimlerin tıpkı örgüt bayrakları veya parti adlarının kısaltmaları hareketi bölen bir işlev üstlendiğini ve geçmişte kalan bir siyaset yapma yolunun parçası olduğunu düşünüyorlardı. Puerta del Sol meydanındaki bloknotlara yazılan kişisel yazılardan, elde yapılmış dövizlere kadar pek çok hareketin bu bireysel doğasını yansıtıyordu.²⁰⁶ Bu kavramın kullanılmasına karşı çıkanlar da vardı, ancak sonuçta onu kullananlar egemen oldu. 15M’ye katılanlardan biri anlatıyor:

“Kahramanları militanlar olmayan, terimlerle dolu bir eylem dilleri olmayan, çok kapsayıcı, sadece sol hakkında konuşmayan, kelimenin klasik anlamıyla devrimden bahsetmeyen (...) herhangi birinin, herkesin siyaset yapmasını sağlamaya çalışan bir hareket. Bazı militan arkadaşlarım bana “Onlar ‘kişilerden’ bahsediyor ve bu siyasi bir kavram değil” diyorlardı. Ben ise aksine kişilerden bahsetmenin gücünü gördüm: Hepimiz kişileriz, kişilerden ve kişilerin sorunlarından bahsederek birlikte olabiliriz ve konuşmaya başlayabiliriz.”²⁰⁷

“Kişilerin sorunların bahsetmek” veya başka bir ifadeyle somut sorunları öne çıkarmak ve kişiler kalıbını kullanmak, hareketin katılımcılarını bölebilecek farklılıkları –siyasi görüş, din, etnik köken vb- geri plana iterek hareketin kapsayıcı olmasını sağladı.

Her kitle hareketi gibi 15M de bir yandan ortak düşmana karşı mücadele ederken diğer yandan farklı fikirlerin, farklı stratejilerin birbiriyle yarıştığı ve öne çıkmaya çalıştığı bir alandı. Antentas hareketin biri ılımlı diğeri radikal iki ruhu olduğunu vurguluyor. Ona göre hareketin yapısı ve kullandığı araçlar –meydanların işgali, seçim kurulunun yasak kararının fiili olarak yok sayılması vb- radikal iken, öne sürdüğü talepler çoğu zaman ılımlıydı.²⁰⁸

²⁰⁶ Ignacia Perugorria, Benjamin Tejerina, “Synchronizing Identities: Crafting the space of mobilization in the Spanish 15m”, **The Debt Crisis in the Eurozone: Social Impacts** (Ed. Nikos Petropoulos & George O. Tsobanoglou) Cambridge Scholars Publishing, 2014, s. 296

²⁰⁷ A. e., s. 297

²⁰⁸ Josep Maria Antentas, “Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective”, s. 152.

15M hareketinin temel sloganlarından biri olan “Bizi temsil etmiyorlar” yalnızca siyasal partilere yönelik protesto değil, var olan tüm kurumlara –partilere, sendikalara, derneklere vb– yöneltilen bir eleştiri olarak da okunabilir. Temsil sisteminin olduğu bütün bu yapılarda farklı oranlarda da olsa pasif bir tabanın ve güçlü bir bürokrasinin ortaya çıktığı görülebilir. 15M hareketi bu sürece yönelik de bir itirazdı. Dolayısıyla hareket kendisini temsilciler veya sözcüler seçerek değil, herkesin kendisini temsil ettiği meclisler kurarak örgütledi.

Hareketin temel karar alma biçimi meclisti. Bir çember oluşturacak şekilde oturan katılımcılar tartışmayı yönetecek üç kişi seçiyordu. Bir kişi gündem önerilerini alarak gündemi oluşturuyor, bir kişi konuşmak isteyenlere söz veriyor, bir kişi ise tartışmayı toparlayan ve sonuca ulaştıran bir moderatör görevi üstleniyordu. Bu üç kişi tartışmanın başında meclis tarafından seçiliyordu. Tartışmalar o anda meydana olan herkesin katıldığı meclislerde yapılıyor ve uzlaşma esas alınıyordu.²⁰⁹ Verilen bir önerenin kabul edilmesine karşı çıkan biri kollarıyla X işareti yaparak bu önergeyi bloke edebiliyordu.²¹⁰

Bu yöntem farklı yerelerin bulunduğu koordinasyon toplantılarında da uygulanıyordu. Maeckelbergh Barselona’daki **Plaça Catalunya**’da yapılan böyle bir toplantının düzenini aktarır. Meydandaki kalabalık önce Katalonya’daki farklı şehirlere göre bölünerek küçük gruplar oluşturur, bu küçük gruplar ilk olarak daha önce yapılan eylemleri ve bundan sonra nelerin yapılacağına dair bir yol haritasını konuşur. Bunun ardından tüm katılımcılar tek bir büyük çember oluşturur ve küçük gruplardan birer kişinin o gruplardaki tartışmaları özetlemesini dinliyordu. Ardından meydana olanların tamamı daha sonra yapılacak eylemlerle ilgili önerileri dinliyor ve bu konuda uzlaşmaya varmaya çalışılıyordu. Bir öneri geldiği zaman bu da plana eklenir ve tekrar uzlaşma olup olmadığı sorulurdu.²¹¹

²⁰⁹ Mario Espinoza Pino, “Politics of Indignation: Radical Democracy and Class Struggle beyond Postmodernity” **Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society**, s. 238.

²¹⁰ Simon Tormey & Ramón A. Feenstra, “Reinventing the political party in Spain: the case of 15M and the Spanish mobilisations”, **Policy Studies**, 36: 6, s. 593

²¹¹ Marianne Maeckelbergh, “Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation”, **Interface**, sf. 216-218

Meclislerin nasıl işlenmesi gerektiği konusunda birbirinden farklı –ve bazı durumlarda birbirine zıt– fikirler vardı. Bazı eylemciler için meclis süreci, sonunda alınan kararlardan bağımsız olarak önemliydi, bir araç değil bir amaçtı. Örneğin Barbas ve Postill’in konuştuğu bir eylemciye göre “meclislerin asıl olayı bir sonuca ulaşmak değildi. Asıl mesele önyargılı düşüncelerini sorgulamalarını sağlayacak bir kolektif düşünce sürecini harekete geçirmeleriydi.”²¹² Aynı eylemci meclislerde de bir dizi sorun olduğunu kabul ediyor, ancak bunu meclis sürecinin kendisine değil, bu sürecin yeterince iyi işletilmemesine bağlıyordu:

“Öz-yönetim ve kendi kendini idare etme işlerinde en iyi siyasal yapı meclistir. Ancak meclislerde bile bazı iktidar rol ve pozisyonlarının kendilerini yeniden ürettiğini görebilirsiniz. (...) Siyasi bir partinin manipülasyonu ile ortamdaki en baskın kişiliğin veya insanların karşısında en iyi konuşma becerisine sahip olan kişinin manipülasyonu arasındaki fark nedir? Meclisçilik (**el asamblearismo**) yalnızca iyi niyet meselesi değildir; bu, her yer için oraya özgü bir dizi süreci olan bütün bir teori. Eğer işler yolunda gitmiyorsa bunun nedeni teorileri o bağlama yeterince iyi uyarlayamadığımız içindir.”²¹³

Ancak tam bir uzlaşmaya ulaşmanın mümkün olmadığını düşünen ve sürekli bir genel uzlaşma arayışının tartışma sürecini pratikte imkânsızlaştıracağını savunanlar da vardı. Maeckelbergh’in **Acampada Barcelona**’daki genel meclis toplantısında bunun çarpıcı bir örneğini verir; üç haftadır tartışılan bir öneriyi önce uzlaşma olmadığı için tekrar çalışma grubunda tartışmaya gönderen kolaylaştırıcı daha sonra meclisin yarısından biraz azı öneriye karşı olmasına rağmen önerinin kabul edildiğini açıklar ve buna karşı çıkanlara “beğenmiyorsanız yöntemi değiştirin, üç haftadır bu metinle uğraşıyoruz” cevabı verir.²¹⁴ Mutlak uzlaşma arayışının iki önemli tehlikesi bulunmaktadır, daha fazla kişiyi kapsamak adına alınan kararlar giderek ortalama bir hale gelebilir veya küçük bir azınlık karar alınmasını sistematik olarak engelleyebilir.

²¹² Angel Barbas & John Postill, “Communication Activism as a School of Politics: Lessons From Spain’s Indignados Movement”, **Journal Of Communication**, Vol 67, Sayı 2, 2017, s. 651

²¹³ A. e., s. 652

²¹⁴ Maeckelbergh, a. g. e., s. 228

15M hareketinin kapsayıcılığının ve ulaştığı geniş meşruiyetin en önemli nedenlerinden biri barışçıl eylem konusunda hareket genelinde bir uzlaşının olmasıydı. İspanya devletinin uzun yıllar ETA ile savaşması “terör” ve “terörist” tanımının geniş bir şekilde kullanılmasına neden olmuş, Yunanistan’da daha alışıldık karşılanan polisle çatışma ve kamusal mallara zarar verilmesi gibi eylemler ülkede ana akım basın tarafından doğrudan “terörizm” diye anılıyordu. Hem PSOE hem de PP’nin çıkardığı anti-terör yasaları ve polisin elini güçlendiren düzenlemeleri, İspanyol polisinin eylemlerde trafiğin kesilmesi veya eylem için alınan izindeki sürenin dolması gibi durumlarda bile insanları gözaltına almasının önünü açmıştı.²¹⁵

15M hareketinin sol örgütlerin harekete örgüt olarak müdahale etmesini engellemesi ve kullandığı meclis pratikleri, bu hareketin yeniliğini ve kendiliğindenliğini vurgulayan pek çok çalışma tarafından öne çıkarıldı. Çeşitli yazarlar 15M hareketinin bu anlamda İspanya’daki önceki hareketlerden farklı olduğunu iddia ettiler. Fominaya ise hem hareketin sol örgütlere olan mesafesinin hem de kullandığı meclis pratiklerinin ülkede 1980’lerden beri gelişen otonom eylem kültürü ile bağlantılı olduğunu savunuyor.²¹⁶ Fominaya bu iddiasını kanıtlamak için İspanya’daki toplumsal hareketlerin tarihine bakıyor ve 15M’de kendisini gösteren pek çok özelliğin, toplumsal hareketlerin evrimi içerisinde kendisini gösterdiğini vurguluyor.

Örneğin meclis pratiği (**asamblearismo**) 1970’lerin sonundan beri pek çok harekette –vicdani ret, işgal evleri, ekolojist ve feminist hareket vb– kullanılıyordu. Meclislerin işleyiş şekli 1990’ların sonunda ortaya çıkan Küresel Adalet Hareketi ile de değişime uğradı. Meclislerde söz verilirken, daha önce konuşmayanlara öncelik verilmesi gibi yeniliklere gidildi. Konuşma sırasının bir kutudan çekilen numaralara göre belirlenmesi 2003 yılındaki bir ulusal toplantıda kullanıldı.²¹⁷ Daireler oluşturacak şekilde oturma, kolaylaştırıcılar ve uzlaşma arayışı Küresel Adalet Hareketi

²¹⁵ Miguel A. Martínez López, Elena Domingo San Juan, “Social and political impacts of the 15M Movement in Spain”, 2014, (Çevrimiçi) <http://www.miguelangelmartinez.net/?Social-and-political-impacts-of> (Erişim Tarihi: 07.05.2019)

²¹⁶ Christina Flesher Fominaya, “Debunking Spontaneity: Spain’s 15-M/Indignados as Autonomous Movement” **Social Movement Studies: Journal of Social Cultural and Political Protest**

²¹⁷A. e., s. 151.

döneminden gelirken, yapılan konuşmalara olumlu veya olumsuz tepkilerin gösterilmesinde kullanılan el işaretlerinin kökeni 1970’lerde feminist hareketten, barış hareketine ve nükleer karşıtı harekete kadar gidiyordu.²¹⁸ Ancak bu katılımcı demokrasi pratikleri 15M hareketinden önce küçük eylemci grupları tarafından kullanılmıştı. 15M hareketi bu araçları sosyal forumların örgütlenme toplantılarından, Küresel Adalet Hareketi’nin farklı ülkeler arasında seyahat eden eylemcilerinden çok daha geniş kesimlere ulaştırdı, onu “sokaktaki insana” tanıttı.²¹⁹

15M hareketinin kullandığı sivil itaatsizlik yöntemleri ve şiddetsizliğe yaptığı vurgu da ülkede 25 yıllık bir geçmişi olan vicdani ret hareketinden öğrenilmişti. Bu hareket 15M hareketi döneminde hem sivil itaatsizlik atölyeleri düzenleyerek hem de harekete doğrudan katılarak, sivil itaatsizliğin hareketin temel niteliklerinden biri olmasında etkili oldular.²²⁰ Feminist hareket de meydan hareketinin gelişiminde önemli rol oynadı; bu etkinin işaretlerinden biri kadınlar için kullanılan “Biz” sözcüğünün (**nosotras**) hareket tarafından bilinçli bir siyasal tutum olarak kullanılmasıydı.²²¹

15M hareketindeki pratiklerin pek çoğu otonomcu eylem kültürünün bir parçasıydı. 1980’lerin ortasından 1990’ların sonuna kadar süren işgal evleri (**Okupa**) hareketi bu eylem kültürünün önemli taşıyıcılarından oldu. Otonom kültürünün etkisinin artmasında Anti-militarist hareketin ve feminist kadın pasifist örgütlenmelerin önemli bir rolü olmuştu; AA/MOC (**Alternativa Antimilitarista/Movimiento de Objecion de Conciencia** – Antimilitarist Alternatif / Vicdani Ret Hareketi) ve Siyah Giyen Kadınlar bu gruplara örnek olarak verilebilir.²²² Küresel Adalet Hareketi de bu eylem kültürünün etkisini yeni bir kuşak içinde genişletti. Daha önce eylemlerde mizah kullanımına karşı çıkılırken, daha sonraki eylemlerde bu durum yaygınlaştı.

²¹⁸ Marianne Maeckelbergh, “Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation”, **Interface**, s. 218

²¹⁹ Eduardo Romanos, “Late Neoliberalism and Its Indignados: Contention in Austerity Spain”, **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 145.

²²⁰ Christina Flesher Fominaya, “Debunking Spontaneity: Spain’s 15-M/Indignados as Autonomous Movement” **Social Movement Studies: Journal of Social Cultural and Political Protest**, 2014, s. 156.

²²¹ A. e., s. 156.

²²² A. e., s. 151.

Meydan işgali fikrinin kendisi de yeni değildi. 1994'te Üçüncü Dünya ülkelerinin borçlarının silinmesi kampanyası Madrid'de 30 çadırlık bir kamp kurmuştu. Çadırlar kısa sürede 500'e ulaşırken eylemcilerin sayısı da 100.000'i bulmuştu. Aynı 15M'deki gibi açık hava toplantıları yapılmış ve parlamentoya sunulmak için 300.000 imza toplanmıştı.²²³

Puerta del Sol'daki işgalin ardından mahalle meclislerinin kurulması ve meclis pratiklerinin bu alanlarda devam etmesi yerele olan vurgunun işaretiydi. 15M hareketinin ana niteliklerinden biri olan kendisini eylemciler ve siyasal olarak aktif kesimlerle sınırlı tutmadan daha geniş kitlelere, halka, vatandaşlara yayılma isteği, yerele odaklanmanın arkasındaki temel nedenlerden biriydi. Yerel örgütlenmeye yönelik bu vurgunun öncüllerini 1970'lerin sonunda Madrid'teki mahalle dernekleri hareketinde görmek mümkündür. Önceleri çalışma alanları yerel konularla sınırlı olan bu dernekler daha sonra bir federasyon kurmuşlardı.²²⁴ İşgal edilen evlerin gevşek bir birlikteliği olan **Oficinas de Derechos Sociales** (Sosyal Haklar Ofisleri) de görmek mümkündür.²²⁵

Eylemlerde öne çıkan, meydan hareketinin gayrı resmi sözcüleri haline gelen kişilerin çoğu da daha önceki toplumsal hareketlerde rol oynamış insanlardı. Madrid'deki 15M eyleminde konuşma yapan Carlos Taibo daha önceki sosyal hareketlerde aktifti. PAH'ın sözcüsü olan Ada Colau gibi daha sonra PODEMOS lideri olarak karşımıza çıkacak olan Pablo Iglesias Turrion da Küresel Adalet Hareketi'nin içinden geliyordu ve **Los Invisibles** grubunda aktifti.²²⁶

Fominaya ile benzer şekilde Romanos'ta hareketin hem 2011 yılı içindeki gelişmelerle hem de daha önceki yıllardaki sosyal hareketlerle –Savaş karşıtı hareket, 13 Mart 2004 Eylemi, V de Viviende hareketi vb– bağını kurarak 15M hareketinin başarısının nedenlerinden birinin onun daha önceki hareketlerden öğrenebilmesi

²²³ A. e., s. 150.

²²⁴ A. e., s. 147.

²²⁵ A. e., s. 146.

²²⁶ Christina Flesher Fominaya, "Debunking Spontaneity: Spain's 15-M/Indignados as Autonomous Movement" **Social Movement Studies: Journal of Social Cultural and Political Protest**, s. 156.

olduğunu savunuyor. 15M hareketinin kendisinden önceki hareketlerden aldığı en önemli derslerin en geniş katılımı sağlamaya yönelik sürekli bir vurgu yapmak, bunu sağlamak için sol jargondan uzak ılımlı ve basit bir dil kullanmak, daha önce yalnızca işgal evleri, sosyal forumlar gibi küçük eylemci çevrelerinde kullanılan katılımcı demokrasi araçlarını geniş kitlelerin kullanımına açmak ve mizahı hareketin içine dâhil etmek olduğunu gösteriyor.²²⁷

Hareketin isimlendirilme şekillerinden birinin “Öfkeliler” olması, hem basının hem de bazı yorumcuların hareketi düşünsel değil duygusal bir hareket olduğunu ve bu nedenle uzun dönemli bir strateji geliştiremeyeceğini söylemesine neden oldu. 15M’ye katılanlar ise öfkenin hareketteki duygulardan yalnızca biri olduğunu, meydan işgalinde pek çok kişinin çok coşkulu ve mutlu olduğunu, ayrıca hareketteki duyguların düşünce ile çelişmediğini belirtiyorlardı:

“Bir arkadaşım **acampada**’nın ilk günlerinde “Burada sinizm yok. Herkes yaptığı şeye inanıyor.” (...) Belki de Zygmunt Bauman 15M’nin her şeyden önce duygu olduğunu söylerken kastettiği şey buydu. (...) Yaşıyoruz ve biraradayız! İklimde bir değişiklik var ve bu çok güçlü bir duygusal yoğunluğa sahip. Bunu bedenlerde, yüzlerde hissedebilirsin... Ama ben bunun sadece duygusal bir hareket olduğunu ve düşüncenin olmadığını söylemezdim. Duygulara düşünce var ve biz epeyce düşünüyoruz.”²²⁸

Başka katılımcılar da sinizmin ortadan kalkmasının yarattığı ruh halini vurguluyorlardı:

“[15M ile] güçsüzlükten güçlü olmaya, yalıtılmışlıktan ve rekabetten birlikte olmaya ilerledik, ötekini bir engel olarak değil bir “suç ortağı” olarak yeniden keşfettik, sinizmden “bir şeyleri değiştirebiliriz” ve “biz değişimin kahramanları olabiliriz” düşüncesine geçtik. Bu çok güçlü bir duygu yaratıyor.”²²⁹

İnternetin bu derece yaygın kullanılması 15M’nin önde gelen özelliklerinden biriydi. Özellikle sosyal medya siteleri (Facebook ve Twitter) eylemin örgütlenmesi aşamasında başarıyla kullanılmıştı. Meydan işgalinin başlamasının ardından da bu

²²⁷ Eduardo Romanos, “Collective learning processes within social movements”, **Understanding European Movements**

²²⁸ Akt. Perugorria & Tejerina, a. g. e., s. 295 - 296

²²⁹ A. e., s. 296.

kanallar 15M'nin yayılmasında önemli rol oynadı. Twitterdaki hashtagler farklı yerelerde bulunan eylemcilerin birbirlerine ulaşmasını kolaylaştırdı, açılan tomalaplaza sitesi de bu işlevi gördü. Meydanda bulunan bilgi ve genişleme komiteleri de interneti kendi amaçları için kullandılar. Meydandan yapılan yayınlar on milyon kişi tarafından izlendi. 15M hareketi iletişim aracı olarak yalnızca interneti değil, gazete, radyo ve haber ajansı gibi daha geleneksel yolları da kullandı. 15 Mayıs eyleminden birkaç gün sonra kurulan Ágora Sol Radio, internet üzerinden yayın yapmaya başladı, Madrid 15-M ise Mart 2012'de yayınlanmaya başlayan aylık bir gazeteydi. DISO Press ise 2013 yılında kurulan bir haber ajansıydı.²³⁰

Sosyal medya siteleri hem hareketin ortaya çıkışında hem de gelişiminde önemli bir rol üstlendi. **Democracia Real Ya**'nın öncülü bir facebook grubuydu ve facebook sayfaları hem eylem ve etkinliklerin duyurulmasında, hem de yorumlar yoluyla tartışmaların yapılmasında etkili oldular.

15M hareketi İspanyol toplumunun büyük oranda desteğini aldı. Ülkenin en çok satan ikinci gazetesi **El Pais**'in 5 Haziran 2011'de yayınladığı bir ankete göre halkın %66'sı bu harekete sempatiyle baktığını, %81'i ise eylemcilerin "öfkeli olmaya hakkı olduklarını" söylemişti. Bu anket aynı zamanda partilere olan güvensizliği de gösteriyordu. Ankete katılanların %90'ı siyasal partilerin halkın fikirlerini daha çok dikkate alması gerektiğini belirtirken, %51'i partilerin yalnızca kendi çıkarlarını düşündüğünü ifade ediyordu. Partilerin halkın çoğunluğunun çıkarına hareket ettiğini söyleyenlerin oranı ise yalnızca %19'du. Katılımcıların %64'ü herhangi bir partiye yönelik ideolojik bir bağlılık hissetmediklerini söylerken %70'i hiçbir parti tarafından temsil edilmediğini belirtiyordu.²³¹

Sampedro ve Lobera'nın Metroscopia araştırma şirketinin 1 Haziran 2011 ve 4 Ekim 2012 arasında yapılan yedi araştırmasını karşılaştırarak ulaştıkları sonuçlara göre

²³⁰ Angel Barbas & John Postill, "Communication Activism as a School of Politics: Lessons From Spain's Indignados Movement", **Journal Of Communication**, s. 650

²³¹ Apoyo a la indignación del 15-M, **El Pais**, 5 Haziran 2011, (Çevrimiçi), https://elpais.com/politica/2011/06/05/actualidad/1307231940_787459.html (Erişim Tarihi: 07.05.2019)

hareket yalnızca geniş kesimlerin desteğini almakla kalmıyor, bu desteği uzun bir süre boyunca koruyabiliyordu. Haziran 2011’de yapılan araştırmada 15M hareketine katılanların söylediklerinde ve protestolarında haklı olduğunu söyleyenlerin oranı %81 iken bu oran Ekim 2011’de %73’e, Mayıs 2012’de %68’e gerilemiş, Mayıs 2012’de ise tekrar %78’e yükselmişti.²³²

Bu destek farklı oranlarda tüm yaş gruplarında ve her iki cinsiyette de gözlenebilir. Yukarıdaki yedi anketten altısı göz önünde bulundurularak yapılan çalışmada “Eylemlere sempati ile mi, antipati ile mi yaklaşıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar toplam katılımcıların %58,6’sının, erkeklerin %61’inin, kadınların %56’sının, 18-34 yaş arasındakilerin %62,6’sının, 35-54 yaş arasındakilerin %61,8’inin, 55 ve yaş ve üstünün ise %51,5’inin harekete olumlu yaklaştığını göstermişti.²³³ 20 Haziran 2011 ile 11 Temmuz 2011 arasında yapılan ikinci çalışma da bu desteğin farklı gruptaki oranlarını gösteriyordu. Bu çalışmaya göre eylemlere sempati duyanların oranı tüm katılımcılar için %65,4 işçiler için %68,1 emekliler için %57,8 işsizler için %71,6 öğrenciler için %72,7 ve ev kadınları için %69,3 idi.²³⁴

Toplumun 15M hareketine bakışında siyasal yönelimi de etkiliydi. Her ne kadar hareket sağ ve sol isimlendirmelerini reddetse de toplum tarafından sola yakın bir harekete olarak algılandı. CIS’nin Haziran 2011’de yaptığı bir araştırmaya göre PSOE seçmenlerinin %80,6’sı, IU seçmenlerinin %86,6’sı harekete destek verirken, PP seçmenlerinin %45,8’i hareketi destekliyordu.²³⁵

15M’ye yönelik ülkedeki ana akım sağ basının tepkisi hareketi küçümsemek ve karalamak oldu. Gazetelerde hareketin serserilerden, radikallerden, başarısız öğrencilerden müteşekkil olduğunu anlatıldı. Sol basın ise hareketin yayılıp kitleselleşmesinin ardından genelde eylemlerin haberini yayan bir rol üstlendi.

²³² Victor Sampedro, Josep Lobera, “The Spanish 15-M Movement: a consensual dissent?”, **Journal of Spanish Cultural Studies**, Vol 15, Sayı 1-2, 2014, s. 65

²³³ A. e., s. 66

²³⁴ A. e., s. 67

²³⁵ Marti, a. g. e., s. 123

Bazı sol yayın organlarında iki farklı yaklaşım öne çıkıyordu. Bir yaklaşım hareketin ortaya çıkmasında duyguların oynadığı role olumsuz anlamda vurgu yapıyor ve duyguların yalnızca protesto etmek açısından faydalı olduğunu ama onların üzerine kalıcı bir hareket kurulamayacağını iddia ediyordu. Hareketi eleştiren bir diğer yaklaşım ise onun net bir programdan, sınıfsal bir bakıştan ve bütünlüklü bir gelecek perspektifinden uzak, orta sınıf bir hareket olarak gören bakıştı. PCPE'nin yayınlarında görülen bu bakışa göre "15M egemen sınıf açısından bir tehdit değil, küçük burjuvazinin kültürel bir bitpazarıydı."²³⁶

15M hareketi İspanya'daki yerel ve bölgesel seçimlere kısa bir süre kala başladığında siyasal partiler önce harekete tepki veremediler. Sağcı Halk Partisi (PP) açısından eylemlerin asıl olarak PSOE tabanı tarafından yapıldığı ve onların yapacağı bir boykotun partinin işine yarayacağı düşünülüyordu. PSOE ise eylemleri doğrudan karşısına almadı. Hatta Alfredo Perez Rubalcaba'nın seçim reformlarına ve vergilere değinmesi örneğinde olduğu gibi hareketi dikkate aldığını göstermeye çalıştı.²³⁷ Eylemler de siyasal partilerin ve politikacıların tümüne yönelik bir tepki vardı.

15M hareketindeki meclisler bir dizi meclisler, hareketin ilk günlerinden itibaren bir dizi talep ürettiler. Seçimlerin açık listelerle yapılmasından, sermayeye sınırlar getirilmesine kadar uzanan bu talepler geniş kesimlerin somut sorunlarını ifade etmeleri açısından önemli olsalar da hareketin başlarda reformist bir hatta ilerlemesine neden oldular. Bir başka sorun ise 15M'nin siyasete yaklaşımıydı. "Siyaset" sözcüğünü kirli bir sözcük olarak gören hareket başlangıçta partilere ve onların güdümünde olduğunu düşündükleri sendikalara karşı genel bir ret politikası izledi.²³⁸

Meclislerin işleyişi de hareketin verimliliği açısından bir sorun oluşturuyordu. Uzlaşıya ulaşmak için yapılan ve bazı durumlarda saatler boyu süren tartışmalar,

²³⁶ Mario Espinoza Pino, "Politics of Indignation: Radical Democracy and Class Struggle beyond Postmodernity" **Rethinking Marxism**, s. 231.

²³⁷ Andy Durgan, Joel Sans, "Kimse Bizi Temsil Etmiyor": İspanya'da 15 Mayıs Hareketi"

²³⁸ Pino, a. g. e., s. 239

insanların meclislerden uzaklaşmasına neden oluyordu. Bazı kişiler tartışmayı bloke edebiliyor ve bir uzlaşya varılmasını sistematik olarak engelleyebiliyordu. Meclis (asamble) biçimi, bazı eylemciler tarafından bir araç olarak değil, kendi başına bir amaç olarak görülebiliyordu. Bu durum uzun süren ama sonuçta bir karar alınmayan toplantılara neden oluyordu. Hareketin bunu anlayışla karşılayan bir sloganı da vardı: “Yavaş gidiyoruz, çünkü uzun bir yolumuz var”

Díaz-Parra ve Roca 15M hareketinin, ana akım partilerin ve sosyalist örgütlerin devlet fetişizmini eleştirirken bazı noktalarda “mahalle fetişizmine” düşebildiğini savunuyor. Onlara göre kökeni İspanya’da demokrasiye geçiş dönemindeki mahalle örgütlerine kadar uzanan bir otonomculuk geleneği son hareketin içinde egemen bir konumdaydı. Siyasal partiler ve sendikaları devletle aynı kategoriye yerleştiren ve onları tamamen reddeden eylemciler mahalle meclislerinin ve işgal evlerinin hareketin geri çekildiği koşullarda giderek zayıfladığını ve ortadan kalktığını gördüler. Dolayısıyla yazarlar devleti görmezden gelerek o yokmuş gibi davranarak sınırlı bir alanda alternatif bir sistem inşa edilemeyeceğini savunuyorlar.²³⁹ Hareketin 2013’ün ardından izlediği rota da –başta PODEMOS olmak üzere siyasi partilerin kurulması– hareketin önemli bir kısmının bu tehlikenin farkında olduğunu gösteriyor.

15M hareketinin en dolaysız sonuçlarından biri 20 Kasım 2011’de gerçekleşen genel seçimlerde PSOE’nin aldığı yenilgi oldu. Bir yandan kendisini sol olarak tanımlayan diğer yandan ise kemer sıkma önlemlerini savunan parti 2008’deki seçimle görevlerinin yaklaşık %40’ını kaybetti. PODEMOS lideri Pablo Iglesias 15M’nin solun yetersizliğini ortaya çıkardığını vurgular:

“15M bir mesaj gönderdi; bu mesaj sola idi ve solcular onu anlayamadı. Solcu liderlerin “Ben 30 yıldır öfkeliyim, şimdi bu çocuklar gelip bana öfkeli olmanın nasıl bir şey olduğunu mu anlatacak?” dediklerini hatırlıyorum. Peki, ama yüzbinlerce insanı Puerto del Sol’a sen toplamadın. 15M’nin NATO referandumundan bu yana gerçekleşen en büyük eylemi yapması ve bunun

²³⁹ Ibán Díaz-Parra, Beltran Roca, “From state fetish to community fetish: a spatial analysis of 15M and PODEMOS in Spain”, **Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal**, Vol 12, Sayı 4, 2017

ülkenin siyasi gündemini değiştirip “önce demokrasi” talebini bu gündeme sokması solun gücünü mü gösteriyor? Hayır, bu lanet olası güçsüzlüğümüzü gösteriyor. Eğer sendikalar ve toplumsal örgütlenmeler örgütlü olsaydı böyle [PODEMOS gibi] bir şeye ihtiyacımız olmayacaktı. Yenilgi zamanlarının önemi bir daha yenilmek zorunda kalmamak, düşünüp “biz çoğunluk olabiliriz” demektir.”²⁴⁰

15M hareketinin gücü, krizden etkilenen tüm kesimleri ve bunun her türlü örgütsel ifadesini bürokratik olmayan bir zeminde bir araya toplayabilmesiydi. Bir yandan DRY’nin 15M eylemini örgütlerken her türden dernek, kurum ve örgütlenmeyi eyleme sahil etmesi, diğer yandan meydan işgallerindeki yan yana gelmenin kurumlar değil kişiler tabanında gerçekleşmesi, farklı alanlarda mücadele eden insanların ortak bir hareket yaratmalarını sağladı. 2012’de 15M’den sonra kurulan 1000’den fazla yeni örgütlenme vardı.²⁴¹ İşgal evleri hareketi (**Okupas**) eylemcileri, solcu öğrenciler, LGBT hareketi, sosyal demokratlar ile insan hakları örgütleri, eğitim ve sağlık hizmetlerinin korunması için mücadele eden dernekler bir araya geldi. ²⁴² Bu birlikteliğin kurumsallaşmış, sınırları ve işleyişi belirlenmiş bir koalisyon olmak yerine işgal ve meclis deneyimleri üzerinden kurulması, farklı hareketlerden farklı bireylerin daha yaratıcı ve etkin bir şekilde rol oynamasını sağladı.

Hareketin en önemli sonuçlarından biri ülkedeki gündemin değiştirilmesi, geniş kitlelerin yaşadığı somut sorunların siyaset alanında tartışılıyor olmasıdır. Errejon 15M’nin; iş bulmak için yurtdışında gitmek zorunda olmak, gençlerin ev kiralari yüzünden aileleri ile yaşamak zorunda olması, birden fazla işte çalışmak zorunda kalmak gibi daha önce kişisel sorunlar olarak görülen meseleleri yüzeye çıkararak onları kamusal hale getirdiğini, dolayısıyla bunları siyasal tartışmanın bir parçası haline getirdiğini vurgular.²⁴³

²⁴⁰ Akt. Luke Stobart, Understanding PODEMOS (2/3): Radical Populism, (Çevrimiçi) <https://left-flank.org/2014/11/14/understanding-podemos-23-radical-populism/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

²⁴¹ Martin Portos, “Keeping dissent alive under the Great Recession: no radicalisation and protest in Spain after the eventful 15M/indignados campaign”, **Acta Politica**, Vol 54, Sayı 1, Ocak 2019, s. 59.

²⁴² Mario Espinoza Pino, “Politics of Indignation: Radical Democracy and Class Struggle beyond Postmodernity”, **Rethinking Marxism**, s. 235

²⁴³ Inigo Errejon, Chantal Mouffe, **PODEMOS: In the name of the People**, Lawrence & Wishart, Londra, 2016, s. 71

Bu hareket aynı zamanda seçim yasasının değiştirilmesi, demokrasideki katılımcılık eksikliği ve siyasal partilerin bürokratik yapısı, eğitim ve sağıktaki kesintiler, bankaların ekonomik krizdeki sorumluluğı, yolsuzluğun yaygınlığı gibi konuları ana akım basının ve siyasal partilerin gündemine getirdi. Hareket siyaset kavramının anlaşılma şeklini de değiştirerek daha önce yalnızca siyasal partiler arasındaki ilişkiler olarak anılandıırılan –ve tiksiniilen– siyaset, toplumun demokratik katılımı ve yurttaş hakları üzerinden yeniden tanımlandı. Bu sivil toplumun kendisini güçlü bir şekilde göstermesi, siyasal partiler ve sendikaların yanı sıra bir güç olarak öne çıkması sayesinde gerçekleşti.²⁴⁴

2.4. Taban İniyatifleri

2.4.1. Yunanistan

2008 küresel ekonomik krizinin Yunanistan ekonomisinde büyük bir çöküş yaratmasının Yunan halkının hayat kalitesine çok sert etkileri oldu. Bir yandan işsizlik artarken diğeryandan maaşlarda ciddi kesintiler yaşanmaya, başta katma değer vergisi olmak üzere vergiler hızla artmaya başladı. Gençler arasındaki işsizlik 2013'ye yüzde %58,6'ya kadar çıkarken pek çok evdeki tek gelir kaynağı olarak öne çıkan emekli maaşlarında da büyük kesintilere gidildi.²⁴⁵ Yunanistan nüfusunun %5'inin gelirleri yoksulluk sınırının altına düşerken, yoksulluk sınırının altında yaşayanların sayısı %25 arttı.²⁴⁶ Evsizlerin sayısında hızlı bir artış yaşanırken, kriz öncesinde barınma sorunu yaşamayan ve iyi eğitimli insanlardan oluşan bir "yeni-evsiz" grubu oluştu.

Ekonomik kriz ve uygulanan kemer sıkma politikaları pek çok kişinin beslenme sorunu yaşamasına, eğitim ve sağık gibi temel hizmetlere ulaşamamasına neden oldu. Devletin bu temel insan haklarının karşılanması görevini yerine getirememesi, pek çok kurumun bu alandaki çalışmalarına hız vermesini sağladı. Belediyeler, okullar, sivil toplum örgütleri, sendikalar ve Ortodoks Kilisesi çeşitli sosyal yardım

²⁴⁴ Marti, a. g. e., s. 138

²⁴⁵ Y. Doğan Çetinkaya, Yunanistan'da toplumsal hareketler ve kolektif deneyimler (2009-2015): Sosyal Mutfaklar, sosyal klinikler ve zaman bankaları, **Birikim**, Sayı 321, Ocak 2016, s. 41

²⁴⁶ Maro Pantazidou, "Treading New Ground: a changing moment for citizen action in Greece", **Development in Practice**, Vol 23, Sayı 5-6, 2013, s. 757

eylemleri düzenledi. Bu eylemlerin büyük çoğunluğu gıda yardımı, ücretsiz sağlık hizmetleri sağlanması, giyecek yardımı, ücretsiz eğitim hizmeti gibi alanlarda yoğunlaştı.

Bu etkinliklerin bir kısmı hayırseverlik teması üzerinden gerçekleştirilirken, buna karşın dayanışmayı öne çıkaran çok sayıda taban inisiyatifi de oluştu. Bu inisiyatifler “hayırseverlik değil dayanışma” ilkesini öne çıkaran sol, sosyalist fikirlere daha yakın olan bireylerin veya grupların girişimiyle kuruldu. Ekonomik kriz öncesinde göçmenlerle dayanışmak amacıyla kurulan pek çok girişimin faaliyetlerine krizin etkisiyle “yerli” Yunanlar da dâhil oldu. Bu tür girişimler 2010’dan itibaren başlasa da ülke çapında yayılması 2011’deki meydan hareketinden ve özellikle 2012’den sonra gerçekleşti.²⁴⁷

Hane halkı gelirlerindeki düşüş ve vergilerdeki yükselişin tetiklediği yoksullaşmanın en önemli etkilerinden biri sosyal mutfakların ortaya çıkması oldu. Ekonomik krizin etkisiyle yoksullaşanlar açısından sosyal mutfaklar önemli bir işlev gördü. Kurumların yardım çabaları temelinde değil, yurttaş dayanışması temelinde ortaya çıkan sosyal mutfakları ortaya çıkaranlar çoğunlukla mutfaktan yararlananlarla mutfağı kullananlar arasındaki eşitliği vurguladılar.

Bu sosyal mutfaklardan ilk örneklerinden biri 2007 yılında Exarchia’da başlayan EL CHE-f idi. Aşçı şapkalı bir Che’nin sembolü olduğu bu kolektif, göçmen mücadelesiyle, grevlerle ve sosyal haklar hareketiyle dirsek teması içindeydi.²⁴⁸ EL CHE-f internet sitesinde kendini şöyle tanıtıyordu:

“Bizler birliktelik kavramını pratiğe dökmek ve öz örgütlülük, dayanışma, katılım ve mücadeleyi yaygınlaştırmak için 2007’de eyleme geçtik. (...) El Chef’in kolektif mutfağı bir hayır kurumu değildir. Krizden etkilenen yurttaşlara bir tabak yemek verilecek mutsuz açlar olarak davranmaz. Bizim hedefimiz birlikte hareket ederek dayanışma ekmek, bizi özgürleştirecek ve güçlendirecek başka sosyal gerçekliklere ilham vermek ve onları şekillendirmektir.

(...)

²⁴⁷ Markos Vogiatzoglou, “Turbulent Flow: Anti-Austerity Mobilization in Greece” **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 113

²⁴⁸ Çetinkaya, a. g. e., s. 43

Büyük süper marketlerin “insani” maskeli kampanyalarının, tek amaçları reklam yapmak ve kar elde etmek iken sivil katılım yanlısamaları yaratan tüm o sahte “hep birlikte başarabiliriz” sloganlı ikiyüzlü hayır kurumlarına karşıyız. Neo-nazi Chrysí Avgí ’ın kurtarıcı rolüne soyunarak, insanların en muhafazakâr yanlarına (yabancı düşmanlığı, ırkçılık) seslenerek, derilerinin rengine göre verdiği bir parça ekmeğe karşıyız. Biz nefret etmiyoruz, ayrımcılık yapmıyoruz, her işçinin, işinden atılmışın, greve çıkan işçinin ve mücadelecinin yanındayız. Bu yüzden düşüncelerimizi eyleme döküyor ve Hellenic Çelik, Alter, Loukissas ve Eleftherotypia grevlerinde yemek pişirerek, yiyecek ve malzeme getirerek yer aldık. Ayrıca son yıllarda Irkçılık Karşıtı Festival’e de düzenli olarak katıldık.”²⁴⁹

Bu mutfaklardan bir diğeri “**O allos anthros**” (Başka İnsan) mutfağı. Mutfakta her gün Atina’nın başka bir bölgesinde yemek pişiriliyor ve dağıtılıyor. Mutfak kolektifinin üyeleri pişirme gereçlerini her gün başka semte taşıyorlar ve yemeği dağıttıkları insanlarla birlikte yiyorlar. Bu şekilde mutfak gönüllüleriyle, “ihtiyaç sahipleri” arasında hiyerarşik bir ilişki kurulmamış oluyor. Kurucusunun “katkı değil, katılım talep ediyoruz” sözleriyle açıkladığı bu sistemde yemek için mutfağa gidenler daha sonra kendileri de yemek pişirebiliyor.²⁵⁰ Atina’daki Garsonlar ve Şefler Sendikası da 2010’dan itibaren grevlerde çorba dağıtıyordu.²⁵¹

Bazı girişimler ise halkın borcunu ödeyemediği için elektiriğe ulaşımını sağlayamamasına karşı gelişti. Elektrik işçileri, borcunu ödeyemediği için elektiriği kesilen yoksul ailelerin elektriklerini yasadışı olarak yeniden bağladı.²⁵²

Kriz döneminde gıda konusunda ortaya çıkan inisiyatifler yalnızca yiyecek dağıtımında ortaya çıkmadı. Özellikle sebze meyvelerin, onları üreten çiftçilerden tüketicilere doğrudan ulaşmasını ağlayan, aracıları aradan çıkarmayı hedefleyen pek çok girişim başladı. Ekonomik krizden etkilenen halkın gıdaya daha ucuza ulaşmasını sağlayan ve gönüllüler tarafından yönetilen bu tür grupların faaliyetinden pek çok kişi yararlandı.

²⁴⁹ Τὸ εἶναι ἢ El Chef!, (Çevrimiçi)

https://web.archive.org/web/20160403000856/http://www.elchef.gr/?page_id=41 (Erişim Tarihi: 08.05. 2019)

²⁵⁰ Maro Pantazidou, “Treading New Ground: a changing moment for citizen action in Greece”, **Development in Practice**, s. 763

²⁵¹ Vogiatzoglou, a. g. e., s. 121

²⁵² A. e., s. 113

2010-2014 arasında sayısı elliyi bulan bu girişimlerin en çok bilinenlerinden biri de RA.ME idi. RA.ME ülkenin pek yerinden gelen çiftçinin Atina'nın batısında bulunan kalabalık ve yoksul semtlerden Lithoupoli'de satmasını sağlıyordu. Yaklaşık 35 kişiden oluşan RA.ME üyeleri kendileri için bir kar payı almadan gönüllük temelinde çalışıyorlardı ve pek çoğu sosyalist solun bir parçasıydı. RA.ME kolektifinin üyeleri bu girişimin bir hayırseverlik olmadığını belirtiyor, aksine girişimin üreticilerin çok az kar edebildiği, tüketicilerin ise yüksek fiyatlar ödediği ve asıl paranın aracılardan cebine girdiği liberal piyasaya bir alternatif olarak öne sürüyorlardı.

2013 yılına gelindiğinde her ay 800 aile RA.ME'nin girişiminden faydalanıyordu. Girişimdekiler başka aracısız alışveriş gruplarıyla da iletişime geçerek birlikte davranmanın yollarını aradılar. Bu çabanın sonucunda Kuzey Yunanistan'daki Pieria'da bu türden 150 grup ortak bir anlaşma imzaladı. Anlaşmanın dikkat çekici bir yanı, bu grupların kendilerini yalnızca yemek sağlayanlar olarak görmemesi “faşizme ve kemer sıkmaya da” karşı olduklarını açıklamalarıydı. Bu vurgu yalnızca kağıt üzerinde kalmıyor, RA.ME ile birlikte çalışacak olanlardan ırkçılığa ve faşizme karşı olmaları ve ürünlerinin bir miktarını ücretsiz olarak yoksullara vermeleri isteniyordu. Yani girişimdekiler RA.ME'yi neoliberalizme bir alternatif inşa etme sürecinin bir parçası olarak görüyordu ve pek çoğu SYRIZA'ya sempatiyle bakıyordu. Elbette RA.ME bu türden kooperatiflerin maruz kaldı basınçlara maruz kalıyordu, nitekim bir noktada girişimdeki genç ve işsiz üyelere bir ücret ödenmesi gündeme geldi.²⁵³

Yunan halkının serbest piyasaya alternatifler bulmakta gösterdiği çabanın bir diğer sonucu zaman bankaları oldu. Bu kurumlar, insanların hizmetlerine karşılık başka hizmetlerden yararlanabildiği bir “banka” tahayyül ediyordu. Zaman bankası kavramı ilk olarak London School of Economics'ten Edgar Cahn tarafından 1986'da üretildi. Cahn'ın ürettiği bir “zaman doları” bir saatlik bir hizmetin karşılığıydı. Hizmetler, sürelerine göre ölçülüyor, hizmetlerin yapısındaki farklılık hesaba

²⁵³ Theodoros Rakopoulos, “The crisis seen from below, within, and against: from solidarity economy to food distribution cooperatives in Greece” **Dialectical Anthropology**, Volume 38, Sayı 2, Haziran 2014, sf. 195-201

katılmıyordu. Zaman Bankası, az ve talebi düzenliyor, bireylerin ne kadar zaman para borçlu oldu veya alacaklı olduklarını kaydediyordu.²⁵⁴

Yunanistan'daki zaman bankaları 2011'deki meydan işgali hareketlerinin hemen ardından ortaya çıktı. Zaman bankalarının ortaya çıkışı, ülkedeki diğer taban inisiyatiflerinin, üretici ve tüketici kolektiflerinin ve sosyal yardımlaşma ağlarının yaygınlaştığı ve tüm bunların iç içe geçtiği bir dönemde yaşandı. Ekonomik krizin etkisiyle işsizlikteki artış, maaşlardaki (kamu çalışanlarında %35) ve emeklilik maaşlarındaki (2015'te %40'a varan) ve gelirlerdeki (%30'a ulaşan) azalmalar pek çok Yunanı yeni çözümler üretmek durumunda bıraktı.²⁵⁵ 2011'de başta Atina'daki Syntagma meydanının işgaliyle başlayan hareket Mayıs 2011'de Atina zaman bankasının ortaya çıkmasını sağladı. Onu kısa sürece Moshchato'da aktif olan bir sosyal hareket tarafından kurulan Mezopotamya Zaman Bankası, Exarchia sakinleri inisiyatifi tarafından kurulan Exarchia Zaman Bankası ve Cholargau-Papagou Yurttaş Ağı tarafından başlatılan Cholargau-Papagou Zaman Bankası izledi. Bankalar Atina ile sınırlı da kalmadı, Volos'ta da **Topiki Enallaktaki Monada** (TEM) adı verilen bir para birimi üretildi.²⁵⁶

Zaman bankalarının amacı krizin ve kriz karşısında hükümetlerin uyguladığı kemer sıkma politikalarının olumsuz etkileriyle mücadele etmek, mahallelerde insanların sunabildikleri hizmetleri birleştiren bir yapı oluşturmaktır. Zaman bankalarındaki kararlar genel meclislerde kolektif olarak alındı ve oy çokluğu veya uzlaşma esas alındı. Toplantıların tutanakları Exarchia zaman bankası dışındaki bankaların internet sitelerinde yayınlandı. 2015 yılında Atina zaman bankası 3000 üyeye sahipken, Mezopotamya, Exarchia ve Cholargau-Papagou zaman bankalarının üye sayısı sırasıyla 120, 150 ve 40 üyeye sahipti. Üyelere sunulan hizmetler eğitim, yasal destek, psikoterapi, fizik tedavi, masaj ve yogadan, yabancı dil derslerine ve çeviriye uzanıyordu. Bu zaman bankaları hem katılanların sosyal çevrelerini genişletmelerini sağlayarak krizin arttırdığı yalıtılmışlık duygusunu kırmakta, hem de piyasa ekonomisinde aktif olamayan insanların yeteneklerini değerlendirmelerini

²⁵⁴ Giorgos Gritzas, Karolos Iosif Kavoulakos, (2015), "Time banks, co-production and foresight: intertwined towards an alternative future", **Foresight**, Vol. 17, Sayı 4, s. 310

²⁵⁵ A. e., s. 316

²⁵⁶ Çetinkaya, a. g. e., s. 46

sağlamakta önemliydi. Zaman bankalarının gönüllülerinden pek çoğu, tıpkı diğer taban inisiyatiflerinde olduğu gibi bu faaliyetlerin insanların piyasa, insan ihtiyaçları ve kapitalizm hakkında alternatif görüşlerin varlığını fark etmesini sağlamayı amaçlıyordu. Ancak aktivistler aynı zamanda bunun tek başına kapitalizmi yıkabilecek veya ona alternatif oluşturabilecek bir sistem olmadığının da bilincindeydiler. Dolayısıyla zaman bankaları da tıpkı diğer kolektifler gibi, bir yandan bugünkü ihtiyaçlara somut çözümler üretirken diğer yandan insanların siyasal ufkunu genişletme işlevi gördüler.²⁵⁷

Krizin etkisiyle sosyal güvencesinden yoksun kalanlar açısından çok önemli olan bir diğer girişim de sosyal kliniklerdi. Bu klinikler doktorların ve gönüllülerin bir araya gelerek sağlık hizmetinden yararlanamayanlar için gönüllük temelinde ücretsiz sağlık hizmeti sunmasıyla başladı. Bu kliniklerde kısa sürede bağışlanan ilaçlarla oluşturulan sosyal eczaneler de oluştu. Bu klinikler Atina'nın yanı sıra Selanik ve Kandiye'de de açıldı.²⁵⁸ Bu kliniklerden en çok bilineni Atina'nın Elliniko-Argyropoli ilçesinde 2011 yılında kurulan Hellinikon sosyal sağlık kliniği idi. Eylül 2011'de 15 doktorun, solcu belediye başkanının da desteğini alarak kurulan klinik 2013 yılına gelindiğinde toplam 18.000 vakaya bakan, 230 gönüllüye sahip bir organizasyona dönüşmüştü.²⁵⁹ Klinikte diş hekimleri ve psikiyatrlar da çalışıyordu. Kararlar gönüllülerin genel toplantılarında kolektif bir şekilde alınıyordu. Kliniğin üç temel ilkeye göre hareket ediyordu; mali yardım veya bağış kabul etmemek, siyasal partilerin kliniğin işleyişine karışmasına izin vermemek ve kimsenin kliniği kullanarak bağış toplamasına izin vermemek. Klinik yalnızca ayni yardım kabul ediyordu. Doktorlar haftada bir veya iki kez 2 veya 4 saatlerini kliniğe ayırıyorlar ve sigortası olmayanları, işsizleri, düşük gelirli emeklileri muayene ediyorlardı.²⁶⁰ Ancak diğer taban inisiyatiflerinde olduğu gibi Hellinikon gönüllüleri de girişimlerinin geçiciliğini vurguluyor ve tüm halka parasız sağlık hizmetini talebini

²⁵⁷ Giorgos Gritzas, Karolos Iosif Kavoulakos, "Time banks, co-production and foresight: intertwined towards an alternative future", **Foresight**, Vol. 17, Sayı 4, 2015, sf. 317-321

²⁵⁸ Çetinkaya, a. g. e., s. 44

²⁵⁹ Our most important moments during 2013, Youtube Videosu, "Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού Ιατρείο", 21 Ocak 2014, (Çevrimiçi), <https://www.youtube.com/watch?v=xWOuXLhA7M> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

²⁶⁰ About the Clinic, (Çevrimiçi), <http://www.mkiellinikou.org/en/presentation-of-clinic/> (Erişim Tarihi: 03. 05. 2019)

yükseliyorlardı. 2015'te Hellikon'dan yapılan bir basın açıklamasında bu açıkça ifade ediliyordu:

“Sosyal kliniklerin ve eczanelerin rolü maalesef hala önemini koruyor. Önümüzdeki aylarda oynadığımız rolün azalacağını –hatta neden olmasın– ortadan kalkacağını umuyoruz. Kalıcı talebimiz; yani tüm yurttaşlara ücretsiz ve kaliteli bir sağlık hizmeti sağlayacak Ulusal Sağlık Sistemi'nin kurulması hala geçerli ve gerçekleşene kadar da geçerli olacak.”²⁶¹

Kliniklerin yanı sıra, işsiz öğretmenlerle yoksul öğrenci buluşturan pek çok eğitim inisiyatifi de doğdu. Krizin etkisiyle dershanelerin ücretlerini ödeyemeyen pek çok aile bu kurumlara yöneldi. Eğitim kurumlarının pek çok kültür sanat girişimi de ortaya çıktı. Bu girişimler arasında Kasım 2011'de daha önce tiyatro olarak kullanılan ancak tiyatronun kapanmasının ardından mülkiyeti devlete geçen bir binayı işgal ederek tiyatro için kullanmaya devam eden Embros (İleri) inisiyatifi sayılabilir. Kendilerini Mavili Kolektifi olarak adlandıran oyuncular ve Psiri Sakinleri İnisiyatifi'nin ortak girişimiyle yeniden başlatılan tiyatro gösterimleri Ekim 2012 ve 2014 sonbaharında devletin inisiyatifi binadan çıkarmaya çalışmasına rağmen varlığını Mart 2018 itibarıyla sürdürmeye devam ediyordu.²⁶²

Bu girişimlerden pek çoğu yalnızca tek bir faaliyet alanıyla sınırlı kalmak yerine farklı dayanışma faaliyetlerini bir arada yürütüyordu. Bunu yapabilenler arasında Atina'nın yoksul bir semtinde kurulan **Myrmigi** (Karınca) inisiyatifi de sayılabilir. Aralık 2012'de “krizin yarattığı devasa sorunlara yalnızca dayanışma yoluyla dayanılabileceğini” savunan mahalle sakinleri tarafından kurulan **Myrmigi**, bir yandan ayrımsız herkes için dayanışmayı örgütlerken diğer yandan bunu, tüm katılımcıların söz hakkının olduğu bir demokrasi modeli inşa ederek yapmaya çalıştı. Katılımcılar ayda bir toplanıp temel kararları alırken 15 kişiden oluşan bir koordinasyon her hafta toplanarak pratik işleri yürüttü. **Myrmigi** yukarıda sayılan pek çok faaliyeti aynı anda yürüttü. Yaklaşık 1000 aileye gıda dağıtımında bulunurken, giysi ve ayakkabı pazarları ve bir kütüphane kurdu, çocukların oynayacağı bir alan yaratıp bu alan için oyuncaklar ve çocuk kitapları bağışlarını

²⁶¹ Akt. Vogiatzoglou, a. g. e., s. 113

²⁶² Dina Vaiou, Ares Kalandides, “Practices of collective action and solidarity: reconfigurations of the public space in crisis-ridden Athens, Greece, **Journal of Housing and the Built Environment**, Volume 31, Sayı 3, Eylül 2016, s. 467

kabul etti. Film gösterimleri, tiyatro oyunları gibi kültürel etkinlikler örgütlerken ilkokul çocuklarına kurslar ve herkes için gönüllü psikolojik destek hizmetleri sundu.²⁶³

2.4.2. İspanya

15M hareketi, meydan işgallerinin yerel mahalle meclislerine dağılmasının ardından, Mayıs ve Haziran aylarındaki momentumunu kaybetti. Özellikle 2013 ve 2014 yıllarında eylemler önceki iki yıla göre azaldı. 2014 yılı için bunun tek istisnası 22 Mart 2014'te yapılan "Haysiyet Yürüyüşü" idi. Meydanlardan çıkılmasının ardından bu kez bazı terk edilmiş binalar işgal edilmeye başlandı, bu işgallere örnek olarak Madrid'deki Hotel Madrid, Cadiz'deki Valcarcel ve Sevilla'daki Encarnacion pazar alanı sayılabilir.²⁶⁴

Díaz-Parra ve Jover-Báez makalelerinde hareketin 2012 yılında önemli bir değişim geçirdiğini savunuyorlar. Onlara göre 2011'de başlayan 15M hareketi başlangıçta demokrasiye yönelik eleştiriler ve siyasal kurumlarla siyasetçilere yönelik hayal kırıklığı üzerinden ortaya çıkmış, ancak hareketin vurgusu daha sonra ekonomik krizin etkilerine odaklanmıştır. Geniş kitlelerin krizden somut olarak etkilenmesi, hareketin barınma ve sosyal haklar gibi konularda mücadelelere girişmesine neden olmuştur.²⁶⁵

İşsizliğin arttığı, borcunu ödeyemediği için evden çıkarılanların sayısının hızla büyüdüğü 2012 yılındaki eylemler ve bu yıl gerçekleşen iki genel grev incelendiğinde bu görüşün doğruluğu görülebilir. 15M hareketiyle politikleşen bireyler barınma hareketine, öğrenci hareketine ve sol sendikalara katıldılar. Dolayısıyla başlangıçta tüm siyasi yapılara karşı tepkili ve sendikalara mesafeli bir hareketten, bağımsız sendikalarla birlikte çalışan ve kendi kurumlarını inşa eden bir

²⁶³ A. e., s. 465

²⁶⁴ Ibán Díaz-Parra & Jaime Jover Báez, "Social Movements in crisis? From the 15-M movement to the electoral shift in Spain" *International Journal of Sociology and Social Policy*, Vol 36, No: 9/10, 2016, sf. 685

²⁶⁵ A. e., sf. 680-681

harekete doğru ilerlendi. “Haysiyet Yürüyüşü” de bu bir araya gelmenin sonucu olarak gerçekleşti.

Haysiyet Yürüyüşleri Mayıs 2014’te bölgesel bir sendika olan SAT’ın (**Sindicato Andaluz de Trabajadores** - Endülüs İşçi Sendikası) çağrısı ve çeşitli 15M gruplarının katılımıyla gerçekleşti. Son olarak 22 Mart 2014’te Madrid’de yapılan yürüyüşe iki milyon kişi katıldı.²⁶⁶ Bu yürüyüşü liderliğinin SAT sekreteri Diego Canamero yürüttü. 22 Ekim 2015’te ise yine bu hareket tarafından örgütlenen bir genel grev gerçekleştirildi, bu İspanya tarihinde CCOO ve/veya UGT tarafından örgütlenmeyen ilk genel grevdi.²⁶⁷

15M hareketini, genel siyasete yönelik argüman ve söylemlerini sendikalara ve işçi hareketine de yöneltiyordu. Tıpkı siyasal partilerin yurttaşları artık temsil etmemesi gibi sendikaların tabanında olan pek çok işçi, sendikaların veya sendika liderliklerinin kendilerini temsil etmediğini düşünüyordu. Dolayısıyla 15M hareketine katılmış olan eylemciler sendikal hareketi açmaya, geniş kesimlerin ona dâhil olmasının araçlarını üretmeye çalıştı. Daha meydan işgalleri sürerken “Grevi geri alın” ve “%99’un grevi” gibi sloganlar ortaya çıkmaya başlamıştı. 15M hareketinin tartışma alanı olarak kullandığı bloglardan biri olan Madrilona’da çıkan bir yazı 29 Mart grevinin nasıl “kapsayıcı bir grev” haline getirilebileceğini tartışıyordu. Tıpkı 15M eyleminin kapsayıcılığının onun çok kitlesel olmasını sağladığı gibi; işsizler, öğrenciler, güvencesiz işçiler de bu hareketin bir parçası haline gelebilirdi. Kısa süre sonra **Toma La Huelga** (Grevi ele geçirin) blogu açıldı, greve fiilen katılmayanlar için tüketim grevi önerisi yapıldı.²⁶⁸ Mahalle meclisleri grev gözcülerine katıldılar.

Ancak 15M hareketinin işçi hareketine en büyük etkisi, öncelikle kamu hizmetlerine yönelik kemer sıkma politikalarını durdurmak amacıyla başlatılan ama daha sonra farklı konular için de girişimlerin ortaya çıktığı bir hareketti. Bu hareket hem kamu

²⁶⁶ Beltran Roca, Iban Diaz-Parra, “Blurring the borders between old and new social movements: the 15M movement and the radical unions in Spain”, **Mediterranean Politics**, s. 232.

²⁶⁷ Holm-Detlev Köhler & Jose Pablo Calleja Jimenez, ““They don’t represent us!” Opportunities for a Social Movement Unionism Strategy in Spain”, **Industrielles / Industrial Relations**, s. 248

²⁶⁸ Jose Antonio Cerillo Vidal, “From general strike to social strike: movement alliances and innovative actions in the November 2012 Spanish general strike”, **Interface**, s. 43

çalışanlarını, hem de kamusal hizmetlerden yararlanan yurttaşları birleştiren **Mareas** (Dalgalar) idi. 2012 yazı ve sonbaharında etkin olan **Mareas** hareketi, farklı sendikaları, sendikasız çalışanları ve yurttaşları renkler üzerinden birleştirmeyi başarabiliyordu, bu hareket sağlık alanında önemli bir başarı elde ederek kamu hastanelerinin özelleştirilmesini engelledi. Bu hareket savunulan kamu sektörüne göre farklı renkler kullanıyor ve eylemlerde herkes bu renkte giyiniyordu. Renkler farklı sendikalardan gelen veya sendika üyesi olmayan eylemcileri birleştiriyor onlara yeni bir kimlik sağlıyordu.

Yurttaş Dalgaları'nın başta gelenleri arasında Sarı Dalga (Halk kütüphanelerinin kapatılmasına karşı kampanya), Mavi Dalga (Su hakkı kampanyası), Beyaz Dalga (Kamu Sağlığı), İkili Dalga (Yazılım çalışanları), Koyu Kırmızı Dalga (Yurtdışındaki İspanyol göçmenler), Grogga Dalgası (Katalonya'da eğitim özelleştirilmesine karşı kampanya), Kahverengi Dalga (Ormanlar), Turuncu Dalga (Sosyal Hizmetler), Siyah Dalga (Madenci eylemleri, yolsuzluk karşıtı eylemler, hukukçuların eylemleri), Kırmızı Dalga (İşsizlik), Yeşil Dalga (Kamusal Eğitim), Eflatun Dalga (Eşitlik Politikaları) vardı.

Marea Amerilla (Sarı Dalga) halk kütüphanelerini korumak amacıyla 4 Şubat 2012'de Ulusal Kütüphane önünde "Kütüphaneleri korumak için 12 neden" bildirisinin okunduğu ve kütüphane önünde insan zinciri oluşturulduğu bir eylemle başladı, eylemin amacı halk kütüphanelerinin ücretsiz kalmasını sağlamaktı.²⁶⁹ Bu ilk eylemin ardından başka kütüphanelerin önünde de eylemler yapıldı.

Marea Azul (Mavi Dalga) ismi hem suyun bir insan hakkı olduğunu vurgulayarak su kaynaklarının piyasalaştırılmasına karşı çıkan kolektifleri bir araya getiren hareket için hem de mavi bir logosu olan İspanyol telekomünikasyon şirketi Telefónica'yı protesto edenler tarafından kullanılıyordu. 2010 yılında 10 milyon avro kâr eden şirket, aynı yıl üç sene içinde çalışanlarının %20'sini işten çıkaracağını açıklamıştı. Su hakkı konusunda ise İspanya'nın farklı bölgelerinde pek çok kampanya vardı. 2011 yılında Katalonya'da sendikaların, sivil toplum örgütlerinin ve toplumsal

²⁶⁹ ¡Mañana estaremos con la #mareaaamarilla, 3 Şubat 2012, (Çevrimiçi) <https://bibliosol.wordpress.com/2012/02/04/abrazo-a-la-biblioteca-nacional/> (Erişim Tarihi: 27. 04. 2019)

hareketlerin bir araya gelmesiyle **Aigua és Vid** (Su Yaşamdır) platformu oluşturulmuş, onu 2012 de ülke genelinde kurulan **Red Aqua Publica** (Kamusal Su Ağı) izlemişti.²⁷⁰ **Marea Azul** hareketinin içinde Su Yaşamdır platformunun Aragon şubesi, Isabel II kanalının özelleştirmesine karşı platform ve “15M Kamusal Su” gibi girişimler de vardı.

Marea Blanca (Beyaz Dalga) kamusal sağlık hizmetlerini savunmayı ve sağlıkta özelleştirmeleri durdurmayı hedefleyen hareketi ifade ediyordu. İspanya hükümetinin kemer sıkma politikaları hastanelere de yönelmişti. Hükümet 2012 yılının sonunda sağlık sektöründe bir dizi özelleştirmeye gideceğini ve bazı hastanelerin kapanacağını açıkladı. Madrid otonom bölgesinde de altı hastane ve 27 sağlık merkezinin kapatılması planlanıyordu. Sağlıkta kemer sıkmaya yönelik bu politikalara karşı sağlık çalışanları Kasım 2012’de PATUSALUD’u (Kamu sağlığı çalışanları ve kullanıcıları meclisi platformu) kurdular. 16 ve 19 Aralık 2012’de Madrid’de eylemler gerçekleştirildi.

PATUSALUD ve diğer hareketlerin de katılımıyla yapılan eylemler 2013 başından itibaren **Marea Blanca** adıyla yapılmaya başlandı. 17 Şubat 2013 ve 23 Haziran 2013’de “Ulusal Beyaz Dalga” eylemleri yapıldı. Hareketin medyada geniş yer bulmasını ve yaygınlaşmasını sağlayan ise 5-10 Mayıs arasında Madrid’de yaptığı referandum oldu. Yaklaşık bir milyon kişinin oy kullandığı referanduma katılanların %99,4’ü özelleştirmelere karşı kamusal sağlığı tercih ettiklerini ortaya koydular.²⁷¹ 27 Ocak’ta otonom hükümetin sağlık danışmanı Fernandez Lasquetty görevinden istifa etti ve altı hastaneyle bir sağlık merkezinin özelleştirilmesinden vazgeçildi. Ancak hareket üç hastanenin kapatılmasını ve bir yılda 3.500 sağlık çalışanının işten çıkarılmasını engelleyemedi.²⁷²

²⁷⁰ Özdeş Özbay, “Uluslararası Su Hakkı Mücadeleleri”, **Türkiye’de ve dünyada su krizi ve su hakkı mücadeleleri**, Sivil ve Ekolojik Haklar Derneği, Ağustos 2017, İstanbul, s. 23

²⁷¹ El 99,4% de votantes de la consulta popular en Madrid, a favor de la sanidad pública, Eldiario.es, 12 Mayıs 2013, (Çevrimiçi) https://www.eldiario.es/politica/votantes-consulta-popular-sanidad-publica_0_131587137.html (Erişim Tarihi: 03. 05. 2019)

²⁷² Jesús Jaén, Una gran Victoria y algunas derrotas, **Público**, 28 Ocak 2014, (Çevrimiçi) <https://blogs.publico.es/otrasmiradas/1712/una-gran-victoria-y-algunas-derrotas/> (Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)

Marea Granate (Koyu Kırmızı Dalga) ekonomik kriz nedeniyle İspanya dışında yaşayan İspanyolların hareketiydi. 18 Mayıs 2013'te Londra'da kurulan ve sloganı "Biz gitmedik, bizi attılar" olan hareket rengini İspanyol pasaportlarından alıyordu. Hareketin manifestosunda eylemciler İspanya'dan gitmek zorunda kaldıklarını ve gittiklerini ülkelerde İspanya'daki toplumsal hareketleri taşıdıklarını belirtiyorlardı. Manifesto'da şöyle deniliyordu:

"Bizim göçmenler olarak şu anki durumumuz İspanya'da uygulanan ekonomik politikaların ve ülkede giderek artan sosyal eşitsizliğin doğrudan bir sonucudur. Ahlaksız bir sistemin teşvik ettiği yolsuzluk hem ulusal hem de küresel olarak bizi yaşama alanlarımızdan yoksun bırakıyor ve olmayan demokrasi sesimizi yok sayıyor. Açgözlü ve hasta bir azınlık bizim vermemiz gereken kararları veriyor. Troyka'nın (AB, AMB ve IMF) bugün oynadığı rolü (...) kınıyoruz."²⁷³

Marea Granate katılımcıları bulundukları şehirlerde oluşturdukları gruplarla İspanya'daki eylemlere destek verdiler, bulundukları ülkelere gelen İspanyol siyasetçileri protesto ettiler. Bu ülkelerde yapılan kemer sıkma karşıtı eylemlere katıldılar. Pek çok Avrupa şehrinin –Amsterdam, Londra, Berlin, Edinburgh, Paris, Prag ve Viyana– yanı sıra, pek çok Latin Amerika kentinde de eylemler yaptılar. Hareketin sitesinde hareketin yatay olarak örgütlendiği ve şiddetsizlik, karşılıklı saygı, öz-örgütlülük, dayanışma ilkelerine dayandığı belirtiliyordu. Katılımcılar hem yüz yüze hem de internet ortamında yapılan toplantılarla koordinasyonu sağlıyordu.²⁷⁴

Marea Violeta (Eflatun Dalga) kadınların eşitlik politikalarına yönelik saldırılara karşı hareketiydi. PP hükümeti bazı kadın sığınma evlerini kapatırken, kürtaj yasasında da değişiklikler yapmayı planlıyordu.²⁷⁵ Bu politikalara karşı çıkan **Marea Violeta** manifestosunu yüzden fazla örgüt imzaladı. Hareket ekonomik krizin kadınlar üzerindeki etkisini görünür hale getirirken sağlık, eğitim ve sosyal

²⁷³ Marea Granate Manifiesto, (Çevrimiçi) <https://mareagranate.org/manifiesto/> (Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)

²⁷⁴ A. g. e.

²⁷⁵ Marea violeta contra los ultraconservadores, **Público**, 6 Şubat 2012, (Çevrimiçi) <https://www.publico.es/espana/marea-violeta-ultraconservadores.html> (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)

hizmetlerde çalışan kadınların işsiz kaldığını vurguladılar.²⁷⁶ Ayrıca kürtaj yasasının değiştirilmesine karşı İspanya'nın her yerinden kadınlar “Özgürlük Treni” adını verdikleri eylem kapsamında Madrid'e geldiler ve bu eylemliliğin sonucunda hükümet tasarladığı yasada önemli değişiklikler yapmak zorunda kaldı.²⁷⁷

Tüm bu dalgalar arasındaki koordinasyonu sağlamak ve onları birleştirmek için **Marea Ciudadana** (Yurttaş Dalgaları) adıyla bir koordinasyon da oluşturuldu. Aralık 2012'de farklı dalgalardan bir araya gelenlerin kurduğu bu hareket 23 Şubat 2013'te İspanya'nın 80 şehrinde “Piyasaların saldırısına karşı yurttaş dalgası” adını taşıyan bir eylem örgütledi. Bu eylemi farklı dalgaların yanı sıra mahalle meclisleri ve siyasi örgütlerin de aralarında bulunduğu 282 yapı destekledi.

PAH (**Plataforma de Afectados por la Hipoteca** - Mortgage'dan etkilenenler Platformu) 15M hareketinin öncesinde kurulmasına rağmen, bu hareketin sonrasında ülke genelinde yayılan ve güçlenen bir platformdu. PAH asıl çıkışını 15M hareketinin ardından yaptı. Platform 2009 yılında Barcelona'da kuruldu. Platformun kurucuları daha önce de çeşitli barınma hakkı hareketlerinde yer almış eylemcilerdi ve bu platformun daha kapsayıcı bir yapı olması gerektiğini düşünüyorlardı. PAH'ın Barcelona'da kurulmuş olması tesadüf değildi, bu şehrin barınma hakkı mücadeleleri konusunda önemli bir tarihi vardı. İspanya'nın sanayi merkezlerinden biri olan kent, göçler sonucu hızla kalabalıklaşmış, kent nüfusu kentsel planlamada öngörülenin iki katına ulaşmıştı. Sosyal devletin eksikliğini gideren sendikalar ve işçi örgütleri kentlerde etkili olmuşlar, 1970'lerde kendisini mahalle örgütleri şeklinde ifade edecek ve yasaklı olan siyasal partilerden de destek bulacak hareketlerin temelini oluşturmuşlardı.²⁷⁸

Başlangıçta Barcelona kentinde, daha sonraları Katalonya'nın farklı şehirlerinde ortaya çıkan PAH birimleri 15M hareketinin ardından İspanya'nın diğer şehirlerine

²⁷⁶ Elsa Garcia de Blas, Las mujeres, en la marea violeta: “Quieren volver a encerrarnos en casa”, **El Pais**, 14 Eylül 2012, (Çevrimiçi) https://elpais.com/politica/2012/09/14/actualidad/1347620208_692920.html (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

²⁷⁷ Eduardo Romanos, “Late Neoliberalism and Its Indignados: Contention in Austerity Spain”, **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 158.

²⁷⁸ Antònia Casellas & Eduard Sala, “Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain”, 2017, **Geographies of Forced Evictions**, sf. 174 – 175.

de yayıldı. 2015 yılına gelindiğinde İspanya’da PAH’ın 226 birimi bulunuyordu, bu birimlerden 72’si Katalonya’daydı.²⁷⁹ PAH kendisinden önceki barınma hakkı hareketlerinden öğrenmeye ve onlardan daha kapsayıcı olmaya çalıştı. 15M hareketiyle siyasal olarak aktif olan pek çok kişinin PAH’a yönelmesi de hareketin büyümesinde ve yayılmasında rol oynadı.

PAH’ın üç temel amacı vardı; borcunu ödeyemeyenlerin evden çıkarılmasını durdurmak, bankalara olan mortgage borcunun evden çıkılması durumunda kapanmasını sağlamak, bankaların ve başka finansal kurumların elinde olan boş evlerin ihtiyacı olanların oturacağı sosyal konutlar olarak kullanılmasını sağlamak.²⁸⁰

PAH’ın şiddetsizliği ve otonom örgütlenmeyi temel alarak örgütlendi. Her PAH birimi genelde o bölgedeki eylemcilerden ve mortgage borcunu ödeyemediği için evden çıkarılma tehdidi altındaki insanlardan oluşuyordu. PAH katılımcıları her hafta yaptıkları toplantılarda toplantıya gelenleri Mortgage sistemini ayrıntılarıyla anlatıyor ve bankalarla nasıl müzakere etmeleri gerektiği konusunda onları bilgilendiriyordu. Toplantılarda daha önceki vakalarda yaşanan iyi gelişmeler de paylaşıyordu. Her bölgedeki PAH birimi kararlarını kendi alıyordu. Ülke genelinde birimlerin aralarındaki eşgüdüm, İspanya’nın her özerk bölgesinde birimlerin her ay yaptığı ortak toplantılar ile yılda üç kez yapılan ve tüm birimlerden temsilcilerin katıldığı ulusal çaptaki koordinasyon toplantılarıyla sağlanıyordu. PAH’ın ülke çapındaki ülke toplantısı 40 birimin ve 100 kişinin katılımıyla Eylül 2011’de gerçekleşti.²⁸¹

PAH her zaman siyasal partiler karşısındaki bağımsızlığını korudu, Platform’un partilerden bağımsızlığına yapılan vurgu hareketin Barcelona’daki sözcüsü Ada Colau’nun PAH’tan ayrılarak Barcelona belediye başkanı seçilmesinden sonra da devam etti. PAH’ın internet sitesinden ve sosyal medya araçlarından PAH’ın amaçlarıyla ilgili olmayan içeriklerin paylaşılmamasına dikkat edildi.

²⁷⁹ A. e., s. 177.

²⁸⁰ A. e., s. 170.

²⁸¹ Eva Álvarez de Andrés, Patrik Zapata & María José Zapata Campos, “Networked Social Movements and the Politics of Mortgage: From the Right to Housing to the Assault on Institutions” **Lessons from the Great Recession: At the Crossroads of Sustainability and Recovery**, Emerald Group Publishing Limited, 2016, s. 235.

PAH'ın kullandığı eylem şekilleri her olaya göre farklılık gösteriyordu. Genelde ilk olarak evden çıkarılma riski olan kişilerle konuşulup her vakanın özellikleri konusunda bilgi alınıyordu. Bunun ardından eğer bu kişilerin yakın bir zaman içinde evden çıkarılma tehlikesi varsa PAH katılımcıları o kişinin evinin önünde bir insan zinciri oluşturarak hem tebligat yapmaya gelen görevlileri, hem de evden çıkarmanın gerçekleşmesini sağlayacak polisleri engelliyorlardı. PAH aynı zamanda evden çıkarmalara katılan meslek gruplarıyla da bağlantı kuruyor ve onların desteğini de alıyordu. Bazı anahtarcı ve itfaiye örgütleri PAH ile işbirliği yaparak evden çıkarmalara katılmadılar.²⁸² Evden çıkarılmaları engelleme eylemlerinde, Yeşil PAH tişörtleri giyen katılımcılar **Este deshaucio lo vamos a parar** “Bu evden çıkarma durdurulacak” ve **Si se puede** “Evet yapabiliriz” sloganlarıyla evden çıkarmaları fiziksel olarak engellemeye çalışıyorlardı. Evden çıkarmaları engellemek PAH'ın **Stop Desahucios** “Evden Çıkarmaları Durdurun” adlı ilk kampanyasıydı.

Evden çıkarmanın acil bir sorun olmadığı durumlarda deneyimli PAH katılımcıları ile birlikte borcu olan kişinin bankasına gidiliyor ve durumu görüşüp bir çözüme ulaşmak için bankadan randevu alınmaya çalışılıyordu. Bankanın PAH ile işbirliği yapmadığı durumlarda ise bankayı işbirliğine zorlayacak eylemler devreye gidiyordu; banka şubesinin PAH katılımcıları tarafından işgal edilip çalışılmasının engellenmesi, önünde yapılan eylemlerle bankaya “bu banka insanları dolandırıyor” pankartlarının asılması vb. Bankaların çalışmasını engelleyecek eylemler tamamen şiddetsiz, çok yaratıcı ve birbirinden farklı eylemlerdi. Kimi durumlarda banka şubesinin telefonları veya e-mailleri yapılan aramalar ve gönderilen maillerle kilitleniyor, onlarca insan şubeye giderek 1 avroluk hesaplar açtırıyordu. Şubenin çalışmasını engelleyen bu tür faaliyetlerin içinde bankanın camlarını afiş ve stickerlerle kaplamanın yanı sıra bankanın içinde yapılan Flamenko gösterileri ve müzik dinletileri de vardı.

PAH ayrıca belediye meclislerine de başvuruyor, belediye meclis üyeleriyle konuşuyor, belediye meclisine önergeler sunuyor, bazı durumlarda belediye meclis binalarında da işgaller ve eylemler gerçekleştiriyordu. Bu süreçte pek çok

²⁸² Eduardo Romanos, “Evictions, Petitions and Escraches: Contentious Housing in Austerity Spain”, **Social Movement Studies**, Vol 13, Sayı 2, 2014, s. 301.

belediyenin de desteğini aldı, yaklaşık 400 belediye evden çıkarmalara karşı PAH'ı destekledi. Ayrıca PSOE'nin IU ile birlikte iktidarda olduğu Endülüs bölgesel yönetimi 9 Nisan 2013'te korunmasız ailelerin çıkarıldığı evleri geçici olarak kamulaştıran ve konut sahibi olup kiralamayan bankalara ceza getiren bir kararname çıkardı. Kararnamenin çıkarılmasında IU'nun önemli etkisi vardı.²⁸³

İspanya'nın farklı yerlerinde evden çıkarmaları engellemek için mücadele eden PAH, 15M'nin ardından giderek daha kitlesel ve merkezi eylemler geliştirmeye başladı. 2013 yılında Avrupa Adalet Divanı Faslı bir göçmen olan Muhammed Aziz'in başvurusu sonucunda bankaların yalnızca bir mortgage taksitinin ödenmemesi üzerine bankaların evden çıkarma işlemlerini başlatmasını ve uyguladığını gecikme faizini haksız bulmuştu.²⁸⁴ Bu karar emsal teşkil etti ve yargıçlara borçlular lehine kullanabilecekleri bir alan açtı. Toplumda mortgage yasalarına yönelik tepki de doruğa çıkmıştı; 2013 yılında Metroscopia araştırma şirketinin yaptığı bir çalışmaya göre katılımcıların %95'i mortgage yasalarında acilen değişiklik yapılması gerektiğini düşünüyordu.²⁸⁵

2011 yılında PAH en önemli kampanyalarından birini, mortgage yasasında değişiklik yapılmasını talep eden **Iniciativa legislativa popular**'ı (ILP) yani "Halkın Yasal Girişimi" başlattı. İspanya'daki yasalara göre parlamentoya doğrudan sunulacak bir önerenin 500.000 kişi tarafından imzalanması gerekiyordu. Bu rakam bile İspanyol demokrasisinin yetersizliğini gösteriyordu, aynı işlem için Portekiz'de gereken imza yalnızca 35.000 idi. Üstelik 1978'den bu yana parlamentoya sunulan 65 ILP'den yalnızca biri kabul edilmişti.²⁸⁶ 2011 yılında iki ILP'nin hazırlandı ancak o dönemde iktidarda olan PSOE bu girişimleri reddetti. Bu PAH'ın PSOE'nin boykot edilmesi çağrısında bulunmasına neden oldu.

2012 yılında PAH başka örgütlerle birlikte tekrar bir ILP için imza toplamaya başladı. 15M sonrasındaki bu girişim büyük ilgi çekti, PAH'ın girişime ilgiyi

²⁸³ A. e., s. 300.

²⁸⁴ Antònia Casellas & Eduard Sala, "Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain", 2017, **Geographies of Forced Evictions**, s. 168.

²⁸⁵ Cristina Flesher Fominaya, "Redefining the Crisis/Redefining Democracy: Mobilising for the Right to Housing in Spain's PAH Movement, **South European Society and Politics**, s. 469.

²⁸⁶ Romanos, a. g. e., s. 301.

arttırmak için örgütlediği 6 Ekim 2012'deki eylemlere geniş bir katılım sağlandı. Şubat 2013'de parlamentoya sunulan ILP'ye 1.400.000 kişi imza verdi.²⁸⁷ PP hükümeti toplumsal baskının artması sonucu ILP'nin mecliste tartışmasına izin verdi, ancak yasalaşması aleyhinde oy kullanacağını açıkladı. PP'nin parlamentodaki ezici çoğunluğu yaklaşık 1,5 milyon oy almış olan bu tasarının reddedilmesini sağladı. Bu önergeyi reddeden PP onun yerine aynı konuda kendi yasa teklifini sundu. Tasarı çok sınırlı iyileştirmeler sağlıyordu; mortgage ödemelerinde gecikme faizi üst sınırı %12 olarak belirlenirken, evden çıkarma kararının alınması için daha önce bir taksitin ödenmemesi yetiyorken bu da sayı da üçe çıkarıldı.²⁸⁸ Ancak PP'nin yasası PAH'ın taleplerini karşılamaktan çok uzaktı. Bu durum PAH'ın yeni ve çok tartışılan bir kampanya (**escrache**) başlatmasına neden oldu.

PAH'ın yaptığı eylemlerden, basının en çok ilgisiyle karşılaşanlardan biri de **escrache** eylemleriydi. Diktatörlük sonrası dönemde Arjantin'de ortaya çıkan bu eylemler, Kirli Savaş döneminde insanlık suçlarına bulaşmış ancak af yasaları sayesinde cezasız kalmış kişilere yönelik bir teşhir ve suçlama faaliyetiydi. **Escrache**'lerde bir kişinin evine veya sıklıkla gittiği bir yere gidilerek onun yaptıkları ifşa ediliyor, böylece kişi özel hayatını yaşadığı güvenli olarak gördüğü bir alanda teşhir ediliyordu. Bu eylemler Arjantin'deki 1998-2002 yılları arasındaki dönemde bu kez politikacılara yönelik olarak yeniden ortaya çıkmıştı.²⁸⁹

13 Şubat – 15 Temmuz 2013 tarihleri arasında yürütülen İspanya'da **escrache**'lerin hedefinde ise ILP'ye destek vermeyen PP'ye üye üst düzey siyasetçiler vardı. PAH bu eylemleri **escrache** diye tanımlayarak Arjantin'e gönderme yapıyor ve İspanya'da yaşananların “finansal bir soykırım” olduğunu söylüyordu. Çoğunlukla milletvekillerini hedef alan bu eylemlerin amacı hem onları mortgage borçlularının gerçek durumları hakkında bilgilendirmek hem de duyarsızlıklarını protesto etmektir. PAH aynı zamanda İspanyol demokrasisinin yetersizliklerine seçimlerde kapalı listelere oy verilmesine ve partilerin grup kararı alarak karara uymayan milletvekillerine ceza verebilmesine karşı çıkıyorlardı. Dolayısıyla eylemin

²⁸⁷ Fominaya, a. g. e., s. 472.

²⁸⁸ Romanos, a. g. e., s. 299.

²⁸⁹ Fominaya, a. g. e., s. 472 – 473.

amaçlarından biri de ILP'yi reddeden PP üyesi vekilleri partilerine rağmen ILP lehine oy kullanmaya ikna etmektir. PAH İspanya'nın pek çok yerinde evlerinden çıkarılan ailelerin siyasetçilerin evlerinin önünde protesto ettiği **escrache** düzenledi.

PP'nin bu eylemlere tepkisi ise onları "saf Nazizim" (PP Genel sekreteri) olarak nitelendirmek oldu. PP'ye yakın ABC gazetesinde escrache'ler kınanırken, PP sözcüsü onları "halk egemenliğinin temsilcilerine saldırı" olarak isimlendirdi. PP'nin önde gelen bir üyesi ise halkın görüşlerini ifade edeceği yerin sandık olduğuna işaret ederek, escrache'lerin protesto değil saldırı olduğunu ve hiçbir demokratik ülkede bu tür tacizlerin hoş görülemeyeceğini ifade etti. Bunu PAH üyelerine kesilen para cezaları izledi; Mart 2013'te 18 PAH üyesine 300 ile 6.000 avro arasında değişen para cezaları verildi. Ana akım medya ise escrache'lerin yapılmasının nedeni olan barınma krizi yerine bu tür eylemlerin meşru olup olmadığı tartışmasını öne çıkardı. Böylece PAH'ın amaçladığının aksine escrache türü eylemlerin kendisi tartışma konusu oldu. Medyanın escrache'lere yönelik olumsuz haberleri ona olan destekte de görece bir azalma yaşanmasına neden oldu Mart ayındaki destek %89 iken bu rakam Nisan ayında %78'e düştü. Ancak bu PP'nin kendi milletvekillerinin bir yönde oy kullanmasını yasaklarken PAH'ı "halk iradesine saldırmakla" suçlaması temsili demokrasi konusunda daha genel bir tartışmanın önünü açtı.²⁹⁰

Evden çıkarmalara karşı mücadele eden PAH, evlerinden çıkarılmalarını engelleyemediği insanlar için ise Sosyal Hizmet Kampanyası'nı devreye sokuyordu. Bu kampanya temelde bankaların sahip olduğu boş evlerin işgal edilerek, bu evlere evden çıkarılmış insanların yerleştirilmesini içeriyordu. PAH katılımcıları tarafından kitlesel olarak işgal edilen evlere insanlar yerleştirildikten sonra banka ile görüşülüp bu durum bankaya kabul ettirilmeye çalışılıyordu. 2015 yılına gelindiğinde PAH 2.500 kişiyi bu türden evlere yerleştirmişti. Bu evlere yerleşenlerle eve nasıl su ve elektrik bağlatacakları konusunda atölye çalışmaları da yapılıyordu.²⁹¹

15M sonrasında dönem işgal evleri hareketinin de canlandığı ve bazı durumlarda sol eylemcilerle sınırlı olan tabanını genişlettiği bir dönem oldu. Evden çıkarılan

²⁹⁰ A. e., s. 476 – 477.

²⁹¹ Melissa Garcia-Lamarca, "Creating political subjects: collective knowledge and action to enact housing rights in Spain", **Community Development Journal**, Vol 52, Sayı 3, Temmuz 2017, s. 431

insanların PAH tarafından işgal edilen evlerde kalması “işgal evi” kavramının meşruiyetinin artmasına neden oldu. Bu dönemde İspanya genelinde 205 işgal evi varken, bu evlerden bir kısmı daha sonraki yıllarda polis tarafından boşaltıldı. 15 Ekim 2011’deki Uluslararası Eylem Günü’nün ardından 15M eylemcileri ve daha tecrübeli işgalciler tarafından işgal edilen Madrid’in merkezindeki Hotel Madrid’in işgali ve sonrasındaki kullanım süreci önemlidir. Hotel Madrid’de daha fazla kişiye ulaşmak ve “işgal evi” kavramına yüklenen olumsuz anlamlardan kaçınmak için “özgürleştirilmiş ve kurtarılmış alan” kavramı kullanıldı. Hotel Madrid’in yalnızca eylemcilerin değil başta mahalleliler olmak üzere herkesin gelebileceği bir yer olarak kurgulanmasına çalışıldı.²⁹²

Binanın işgali basında geniş bir biçimde ve çoğunlukla olumlu ifadelerle yer buldu. Dört katlı binanın iki katı evden çıkarılanların kullanımına sunulurken Hotel Madrid’de ilk kalmaya başlayan “işgalci” bir hafta önce evinden çıkarılan 75 yaşındaki bir kadındı. Kısa süre sonra bina 100 kişiye ev sahipliği yapıyordu. Hotel Madrid “ev işgali” hareketi için de bir okul işlevi gördü; Hotel Madrid’in işgalinden kısa süre sonra Madrid’de 6, İspanya’nın diğer şehirlerinde 15 bina daha işgal edildi. Ancak Hotel Madrid işgali uzun sürmedi, 5 Aralık 2011’de polis binayı boşalttı. Ancak Hotel Madrid işgali ve benzeri işgaller hem havalanın soğuduğu bir dönemde mahalle meclislerine bir çatı sağlamış olmaları nedeniyle, hem de işgal evini yeni bir çerçevede ele almaları nedeniyle önemlilerdi.²⁹³

PAH, 2000’den fazla evden çıkarmayı engellerken, bankalara ait olan boş binaları işgal ederek uyguladığı “sosyal hizmet” ile binlerce kişinin başka evlere yerleşmesini sağladı. Ayrıca İspanyol Parlamentosu’na verdiği 1,5 milyon imza PAH’ın toplumsal etkisinin ne kadar geniş olduğunu da gösteriyordu. Ancak PAH’ın etkisi yalnızca bu rakamlarla anlaşılamaz. Onun belki de en önemli etkisi bankalar karşısında kendisini bilgisiz ve çaresiz hisseden, hükümet ve medya tarafından “ayağını yorganına göre uzatmamakla” suçlanan, çoğu zaman depresyona başta olmak üzere çeşitli psikolojik

²⁹² Jacobo Abellán, Jorge Sequera & Michael Janoschka, “Occupying the #Hotelmadrid: A Laboratory for Urban Resistance”, **Social Movement Studies**, Vol 11, Sayı 3-4, 2012, s. 323.

²⁹³ A. e., s. 324-325.

sorunlar yaşıyan toplum her kesiminden insanları mağdur olmaktan çıkarıp siyasal özneler haline getirmesi oldu.

Casellas ve Sala'ya göre PAH'ın başarısı bir dizi faktörün bir sonucuydu; Barcelona'nın güçlü taban hareketleri geleneği, tek konuya odaklanan ve bölgesel olarak kurulan gelişmiş taban örgütlülüğü, kriz ve barınma hakkı konusunda yeni bir çerçeve kuran bir söylem ve son olarak kolektif eylem yoluyla bireyin güçlendirilmesi.²⁹⁴

Yazarların belirttiği özellikle son iki madde PAH'ın başarısında kritik önemdeydi. PAH toplumda borç konusunda egemen olan söylemin değiştirilmesini sağladı. Ekonomik krizin ülkeye etkilerinin ayyuka çıktığı noktadan itibaren hem ana akım siyasetçiler hem de basın tarafından mortgage borcunu ödeyemeyenler “hesabını bilmemekle” suçlanmıştı. Halk Partisi'nin (PP) başkanı Rajoy “insanların sürekli kazandığından çok harcaması iyi değil” derken aynı söylem Çalışma Bakanı ve ekonomi uzmanları tarafından da kullanıldı. Bankaların ülkedeki basın kuruluşlarının büyük kısmına sahip olduğu İspanya'da basın şaşırtıcı olmayan bir şekilde sorunu kolektifletirdi ve tek tek bireylerin sorumsuzca borç aldıkları hissiyatını yaratmaya çalıştı.²⁹⁵

PAH'ın bunun karşısında kurduğu söylem ise mortgage borçlarını ödeyemeyen yüzbinlerce insanın olmasının nedeninin, kimsenin sorumlu tutulamayacağı bir ekonomik kriz değil bir “sahtekârlık” ve “dolandırıcılık” olduğuydu. Devletin evsiz kalan yüz binlerce kişiyi görmezden gelirken, bankaları kamu fonlarından para aktararak kurtarmasına ve borçluların evden çıkmaları durumunda bile borçlarının kapanmamasına vurgu yapan PAH, evden çıkarılanların suçlu değil oyuna getirilmiş gerçek mağdurlar olduklarını anlattı.

PAH'ın söyleminin medyada geniş bir şekilde yer almasındaki dönüm noktalarından biri Ada Colau'nun 5 Şubat 2013 tarihinde İspanyol Parlamentosu'nun Ekonomi ve Rekabetçilik Komisyonunda yaptığı konuşmasıydı. Colau'nun bankaların adaletsiz

²⁹⁴ Antònia Casellas, Eduard Sala, “Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain”, **Geographies of Forced Evictions**, s. 170.

²⁹⁵ A. e., s. 179.

uygulamalarını eleştirdiği konuşması aynı gün konulduğu Youtube’da yüz binlerce kez izlendi ayrıca İspanya’daki televizyon kanallarında, gazetelerinde ve radyolarında da genişçe yer buldu.²⁹⁶ PAH’ın argümanlarının basında yer bulmasının krizin ve borcunu ödeyemediği için evden çıkarılanların algılanma şeklinin değişmesinde önemli etkisi oldu.

Hareketin en önemli vurgularından biri de onun Mortgage mağdurlarına bireysel olarak yardım eden bir danışmanlık girişimi olmadığıydı. PAH katılımcıları yaptıklarının hayırseverlik değil, katılanların özne haline getirilmesi olduğunda en baştan beri netti. Bu yüzden bireylerle birbirinden ayrı görüşmeler temelinde yürüten danışmanlık yerine, kolektif danışma meclisleri yöntemini kullandılar. Bu yöntem haftalık PAH toplantılarına gelenlerin bilgilendirilmesi, benzer durumdaki kişilerle tanışması, aynı bankaya borçlu olanların fikir alışverişinde bulunması, ancak kişinin kendi vakasını kendisinin takip etmesine dayanıyordu. “Sizin durumunuzu sizden iyi kimse çözemez” PAH’ın sloganlarından biriydi.

PAH’a gelip kendi borç durumlarını –bankayla uzlaşarak, ev işgal ederek veya evden çıkarmayı bloke ederek– çözenler PAH eylemcileri haline geliyor ve başka insanların sorunlarının çözülmesine benzer süreçlere katılarak katkıda bulunuyorlardı. PAH, katılımcıları arasında bir aidiyet ve güven hissi yaratarak onların PAH faaliyetlerine katılımının sürekliliğini sağlıyordu. PAH toplantılarına ilk kez katılanlar genelde bankalar tarafından kuşatılmış ve güçsüz hissediyorlardı:

“Onların ilk geldiklerinde benim gibi olduğunu görüyorum, ağlıyorlar. Çünkü buraya ilk geldiğinizde sadece ağlarsınız. Onlar [bankalar] size evinizi alacaklarını söylemişlerdir ve buraya korkunç kötü ve çökmüş hissederek gelirsiniz. Bu yüzden benim geldiğim halde buraya gelen insanları gördüğümde onlara yaklaşıyorum, onlarla konuşuyorum, onlara ağlamamalarını, mücadele etmenin mümkün olduğunu, bunun bir süre alacağını ama eninde sonunca çözüleceğini söylüyorum”²⁹⁷

PAH faaliyetleri sürecinde bilgilenen ve kendilerine güvenen insanlar, giderek eylemciler haline geliyordu, PAH’ın en önemli özelliklerinden biri de buydu:

²⁹⁶ A. e., s. 180.

²⁹⁷ A. e.

“Şimdi ben buradaki mücadeleye gönülden bağlıyım çünkü ilk kez eşimle birlikte geldiğimdeki halimi, nasıl hissettiğimi hatırlıyorum ve her pazartesi buraya ilk kez gelen ve aynı durumu yaşayan insanlarda kendimi görüyorum. Benim sorunumu çözdükleri için burayı bırakacak mıyım? Çünkü evet, onu çözdüler. Benim kişisel sorunum dışında da PAH bana çok yardımcı oldu. Gidip insanları zor durumda mı bırakacağım? Hayır, ben hala buradayım ve insanlara tavsiyeler verip onlara yardım ediyorum.”²⁹⁸

PAH’a katılmak insanların siyasal görüşlerinde de değişimlere yol açıyordu:

“İnsanlar buraya belirli söylemlerle geliyorlar ve çok farklı bir gerçeklikle karşılaşıyorlar. (...) Ekvador’dan gelen yedi PAH üyesinin sizinle aynı sorunları yaşadığını gördükten sonra yabancı düşmanı söyleminizi sürdüremezsiniz. (...) Kadınların daha zor şartlarda daha çok mücadele ettiğini gördüğünüzde cinsiyetçi söyleme de yer kalmaz. (...) [Böyle] söylemler kendiliğinden çöker.”²⁹⁹

Barınma hakkı hareketinin 15M eylemlerinin ve PAH’ın İspanya’nın farklı şehirlerine yayılıp kitleselleşmesinin ardından PAH’ın talepleri kendisini siyasal arenada daha yüksek bir sesle duyurmaya başladı. Bu durum başta IU ve PSOE gibi partilerin hareketin taleplerini savunarak kendi oylarını arttırmaya çalışmasına neden olurken, hareketin başını çeken eylemciler ise 15M’nin ardından kurulan yeni siyasal yapılarda kendilerini ifade ettiler. PAH’ın kurucularından ve Barcelona’daki sözcülerinden Ada Colau, **Barcelona en Comu** (Müşterek Barcelona) hareketinin adayı oldu 2015 yerel seçimlerinde Barcelona belediye başkanı seçildi. PODEMOS PAH’ın taleplerini sahiplenirken, PAH Madrid’in kurucularından Rafael Mayoral daha sonra PODEMOS sekreterliği ve milletvekilliği görevlerinde bulundu.³⁰⁰ Ancak PAH siyasi partilerden bağımsızlığını sürdürdü. Bir PAH eylemcisi partilere karşı mesafeli konumlarını neden korumaları gerektiğini şöyle anlatıyordu:

“Şimdi durum değişti. Aynı kurumlar şimdi önergelere ilgi gösteriyor... Şimdi kurumlarda PAH’a sempati duyanlar var ve şimdi işimiz daha kolay çünkü onlar bu taleplere daha destekleyici yaklaşacaklar... Ama kurumlara olan güvensizliğimizi korumamız gerekiyor çünkü hareketin içinin boşaltılarak yedeklenmesi ve perspektif kaybı tehlikesi var. Yalnızca [kurumlarda] bize sempati duyan insanlar var diye mobilizasyonun biteceğini

²⁹⁸ A. e., s. 183.

²⁹⁹ Eva Álvarez de Andrés, Patrik Zapata, María José Zapata Campos, "Networked Social Movements and the Politics of Mortgage: From the Right to Housing to the Assault on Institutions" **Lessons from the Great Recession: At the Crossroads of Sustainability and Recovery**, s. 245.

³⁰⁰ A. e., s. 246.

düşünemeyiz. Hareket büyümeye devam etmeli “Evden Çıkarmaları Durdurun – Mostoles” grubu her partiden siyasetçileri “Eğer taleplerini yerine getirmezsem siyasi bir geleceğim olmayacak” diye düşündürtmeye devam edecek kadar güçlü bir yurttaş baskı grubu olmayı sürdürmeli.”³⁰¹

³⁰¹ A. e., s. 248.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SYRIZA VE PODEMOS NASIL GELİŞTİ?

3.1. Partilere güvensizlik ve ana akım partilerin çöküşü

SYRIZA ve PODEMOS'un yükselişini hazırlayan en önemli durumlardan biri temsil krizinin ve ekonomik krizin yarattığı siyasal erozyondur. Her iki ülkede de on yıllar boyu, oyların büyük kısmını alan merkez sağ ve merkez sol siyasi partiler hem krize karşı aynı cevabı –kemer sıkma politikalarını- verdikleri, hem de halkın sesini duymadıkları gerekçesiyle giderek oy kaybettiler. Bu partilerin kaybettikleri oylar SYRIZA ve PODEMOS'a, onlardan daha az bir oranda ise başka partilere aktı.

Hem İspanya'da hem de Yunanistan'daki merkez sol partilerde yaşanan oylarındaki erimede ortak olan, bu iki partinin de bir yandan kendisini sol olarak tanıtırken diğer yandan kemer sıkma politikalarını desteklemesi olsa da, her iki ülkedeki spesifik faktörler de etkiliydi.

3. 1. 1. Yunanistan

Yunanistan'da PASOK ve ND'nin oylarında azalış İspanya'dan daha çarpıcıydı. 2009 yılında oyların %40'tan fazlasını alan PASOK, Ocak 2015 seçimlerinde yalnızca %4,8 oy alabildi. PASOK'un oylarındaki bu düşüş, Batı Avrupa'daki sosyal demokrat partilerin oylarındaki azalmaya isim verdi; bu olgu "Pasoklaşma" olarak anıldı.

ND ve PASOK oylarındaki düşüş esas olarak bu iki partinin ekonomik kriz karşısında uyguladığı kemer sıkma politikalarına yönelik bir tepkiyi ifade ediyordu. Yunanistan'da iktidarı birbirine devreden bu iki parti kendi etraflarında bir patronaj ağı kurmuşlardı ve Yunan vatandaşları bu partilerden birine olan yakınlıklarının başta devlet kurumlarında istihdam edilmek olmak üzere çeşitli şekillerde ödüllendirileceği beklentisine sahiptiler. Yunan hükümetlerinin gemicilik, bankacılık gibi sektörlerle ve Yunan Ortodoks Kilisesi gibi kurumlara uyguladığı vergi istisnaları, sistematik vergi kaçakçılığının yerleşmesine ve vergi yükünün

dolaylı vergiler üzerinden ücretli çalışanlara ve emeklilere binmesine neden olmuştu.³⁰² Böylesi bir ortamda çıkan ekonomik kriz, partilerin patronaj ilişkilerini sürdürememesine, pek çok kamu çalışanının işten çıkarılmasına ve maaşlarda büyük düşüslere neden oldu. PASOK ve ND'nin bu politikaları uygulaması onlara verilen oyun radikal bir şekilde azalmasında etkili oldu.

Krizin Yunanistan'daki etkisi arttıkça ülkede o zamana kadar egemen olan sağ/sol ayrımı yerini giderek memorandum yanlısı/memorandum karşıtı ayrımına bıraktı. Merkez sağ ve soldan memorandum yanlısı partiler (PASOK, ND daha sonra LAOS ve DIMAR) seçmen tarafından cezalandırıldılar. Seçmenin davranışında hükümetlerin doğrudan Avrupa Birliği Komisyonu, AB Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonundan oluşan Troyka'dan emir aldığı düşüncesi de etkili oldu. AB bürokratlarının üye ülkelerin ekonomi politikalarına yönelik müdahaleleri ve Yunanistan ve İtalya'da bu kurumlarla çalışmış ekonomistlerin hükümet kurması, Brüksel'in, AB üyesi ülkelerin halklarının iradesini hiçe sayan bir odak olarak ortaya çıkmasına neden oldu.³⁰³ Kemer sıkma önlemlerinin mecliste yeterince tartışılmadan ve özellikle sendikaların görüşü alınmadan kabul edilmeye çalışılması da PASOK ve Yeni Demokrasi'ye olan tepkiyi arttırdı.

Eurobarometer'in yaptığı araştırmaya göre ülke parlamentoya, hükümete ve siyasi partilere olan güven 2009 sonbaharı ile 2010 ilkbaharı arasında hızla azalırken bu düşüş hükümete güvende 2012 ilkbaharına, diğer iki parametrede ise 2013'e kadar sürdü. Bu dönemde ülkede siyasi partilerin yanı sıra yargıya, kiliseye ve polise olan güven de azaldı.³⁰⁴

Yurttaşların partilerle özdeşleme düzeyleri de düşüyor, bu düşüş özellikle gençlerde daha net görülüyordu. 2011 yılında yapılan bir araştırmada kendisini "en az bir partiye yakın" olarak tanımlayanların oranı 18-24 yaş grubu için %51, 25-34 yaş

³⁰² Jannis Komsopoulou, Jannis Chasoglou, "The Collapse and Transformation of the Greek Party System", **Socialism and Democracy**, Vol 28, Sayı 1, 2014, s. 100

³⁰³ Vivien A. Schmidt, "The Eurozone Crisis: A Crisis of Politics, Not Just Economics", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 48, Sayı 3, 2013, s. 2.

³⁰⁴ Susannah Verney, "'Broken and Can't be Fixed': The Impact of the Economic Crisis on the Greek Party System", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 49, Sayı 1, 2014, sf. 22-23.

grubu için ise %59'du. Aynı istatistik 1985'te %81 ve %80, 1993'te ise %75 ve %75 olarak bulunmuştu. Ayrıca kendisini sağ/sol eksenine göre tarif edenlerin oranı da 1985 yılında %91, 2000 yılında %80 iken 2011 yılında %74'e gerilemişti.³⁰⁵

Yunanistan'da Yeni Demokrasi ve PASOK'un oylarındaki ani azalışının nedenlerinden biri de ülkedeki yolsuzluk skandallarıydı. Bu skandallardan birinde 280 milyon avro değerindeki yapılandırılmış bonolar pek çok kez el değiştirdikten sonra piyasa fiyatının üzerinde bir fiyata emeklilik fonlarına satılmıştı.³⁰⁶ Başka bir skandal ülkedeki pek çok imar ihalesini alan Siemens firmasının 1996-2007 yılları arasında hem PASOK hem de ND'ye rüşvet verdiğinin ortaya çıkması oldu.³⁰⁷ Yunan kilisesinden rahipler de yolsuzluğa bulaşmakla, çalıntı antikalara satmakla suçlandılar.³⁰⁸ Sonuçta Yunanistan'da PASOK ve ND'nin toplam oy oranı 1980 ve 1990'larda %80'in üzerinde seyrederken 2012 seçimlerinde %50'nin altına düştü.³⁰⁹

3. 1. 2. İspanya

İspanya'da PP ve PSOE'nin oylarındaki azalmada bu partilerin bulaştıkları yolsuzluk skandallarının büyük etkisi oldu. Ülkede 2014 yılında siyasal yolsuzluk suçlamasıyla 1700 dosya açılmıştı ve 500 kişi yargılanıyordu.³¹⁰ Yolsuzluk her iki partinin hem üst düzeylerinde, hem de yerel yönetimlerinde yaygındı.

Bu skandallardan en büyüğü Halk Partisi'nden (PP) üst düzey siyasetçilerin seçim kampanyalarını finanse edebilmek için rüşvet ve pahalı hediyeler kabul ettirlerini, vergi kaçırdıkları ve belediye ihalelerinin bu rüşvetlere göre dağıtıldığının ortaya çıkarıldığı Gürtel skandalı oldu. PP hükümetine yakın olan bir iş adamı olan

³⁰⁵ Eftichia Teperoglou & Emmanouil Tsatsanis "Dealignment, De-legitimation and the Implosion of the Two-Party System in Greece: The Earthquake Election of 6 May 2012", **Journal of Elections, Public Opinion and Parties**, Vol 24, Sayı 2, 2014, s. 229.

³⁰⁶ Verney, a. g. e., s. 24.

³⁰⁷ Yunanistan'da 'Siemens' skandalında son durum, CNN Türk, 28 Mayıs 2010, (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/28/yunanistanda.siemens.skandalinda.son.durum/57810.5.0/index.html> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

³⁰⁸ Verney, a. g. e., s. 24.

³⁰⁹ Yunanistan İçişleri Bakanlığı, Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi) <https://www.ypes.gr/apotelesmata-ethnikon-eklogon/> (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

³¹⁰ Héloïse Nez, PODEMOS: The Emergence of a New Political Party in Spain, **Contemporary Voting in Europe** (Ed. A. Chommelox & E. Gibson), Palgrave Macmillan, 2017, s. 116.

Francisco Correa Sanchez'in liderlik ettiği bir ekibin rüşvet karşılığında ihale ayarladığı ortaya çıkarken 1987-2010 yılları arasında PP'nin mali işler sorumlusu olan Luis Bárcenas'ın da yolsuzluk skandalının içinde olduğu iddia edildi.³¹¹ İspanyol basınını yansıyan haberlerde Bárcenas'ın elyazısı ile tutulan notlarda PP lideri Rajoy'a 1997-2008 döneminde 25.000 avro aktarıldığını gösterdiği ifade edilirken, söz konusu rüşvet uygulamalarının 1990 – 2009 yılları arasında sürdürüldüğü dile getiriliyordu.

PSOE'ye yakın olan El Pais ve solcu Publico gazetelerinin bu skandala geniş yer vermeleri, kamuoyunda yolsuzluğun tartışılmasına ve daha çok kişinin ülkedeki en büyük sorunlardan birinin yolsuzluk olduğunu düşünmesine neden oldu. CIS'in bir araştırmasına göre böyle düşünenlerin oranı Ocak ve Şubat 2013 arasında iki kattan fazla artış gösterdi³¹²

PP'nin bulaştığı bir diğer skandal ise **Caja Madrid** skandalı idi. Madrid bölgesel yönetiminin sahibi olduğu bir yatırım bankası olan **Caja Madrid**'in, siyasi partiler, sendikalar ve işveren örgütleri tarafından belirlenen kişilerden oluşan 86 kişilik yönetim kurulu, 2003-2012 yılları arasından kendilerine dağıtılan siyah kredi kartlarını kullanarak 15,5 milyon avroluk harcama yapmışlardı. Bu harcamalar banka kayıtlarında “temsil gideri” olarak gösterilmişti. Ekim 2013'te bu konuyla ilgili soruşturma başlatılırken suçlananlar arasında eski maliye bakanı ve IMF başkanı Rodrigo Rato da bulunuyordu.³¹³

Ancak yolsuzluk skandalları yalnızca PP'ye zarar vermedi, PSOE de yolsuzluk skandallarına bulaşmıştı. Bunlardan en önemlisi PSOE'nin 1980 yılından beri yönettiği Endülüs bölgesel yönetiminde, şirketlerin ekonomik kriz nedeniyle işçi

³¹¹ Ignacio Zafra, “Key figures in Spain's huge Gürtel corruption case get 13-year jail terms”, **El Pais**, 10 Şubat 2017, (Çevrimiçi) https://elpais.com/elpais/2017/02/10/inenglish/1486716350_560840.html (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)

³¹² Lluís Orriols & Guillermo Cordero, “The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of PODEMOS and Ciudadanos in the 2015 General Election”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, s. 474.

³¹³ Fernando J Perez “All Caja Madrid officials who used “black” cards targeted in abuse case”, **El Pais**, 28 Ocak 2015, (Çevrimiçi) https://elpais.com/elpais/2015/01/28/inenglish/1422443024_651959.html (Erişim Tarihi: 30. 04.2019)

çıkarmaları durumunda, çıkardıkları işçilerin tazminatlarının devlet tarafından sübvansede edilmesinde kullanılan ve ERE (**Expediente de regulación de empleo** – İstihdam Düzenleme Kayıtları) olarak bilinen fonlarda yapılan yolsuzluktu. Bu fonlar usulsüz yöntemler kullanarak içlerinde PSOE üyelerinin de bulunduğu kişilere ve şirketlere aktarılmıştı. Endülüs bölgesel yönetimine göre, kayıp 17 milyon avroyu buluyordu.³¹⁴

Bu yolsuzluk skandallarının da etkisiyle ülkede büyük siyasi partilere ve genel olarak siyaset kurumunun kendisine yönelik yoğun bir tepki oluştu. CIS'in bir çalışmasına göre siyasetçileri ve partileri ülkenin en büyük sorunlarından biri olarak görenlerin oranı 2008'de %10 iken bu oran 2012'de %24'e ulaştı.³¹⁵ Ekonomik krizin patlak verdiği dönemde iktidar olan PSOE, kendi tabanından özellikle Eylül 2011'de İspanya anayasasında, bütçe açığının GSYİH'nın %0,4'ünü geçemeceği yönünde bir değişiklik yaptığı için tepki gördü. PSOE bu değişikliği yaparak uluslararası finans piyasasına güven vermeye çalıştı, ancak aynı zamanda seçmenlerine de neye önem vereceğini göstermiş oldu. Hem PP hem de PSOE, seçmenler tarafından halkın isteklerine uzak ve birbirinden çok farklı olmayan iki parti olarak görüldü, bu düşünce 15M eylemlerinde ve sonrasında kullanılan PPSOE kısaltmasında da ifadesini buldu. Sonuçta PP ve PSOE oylarının toplamı 1990'larda %65'in üzerindeyken 2015 seçimlerinde %50'ye kadar düştü.³¹⁶

3.2. SYRIZA

SYRIZA 2004 yılında SYNASPISMOS (SYN) ile bir dizi sol örgütün ve hareketin birliği olarak kuruldu. Onun tarihsel gelişimini tam olarak anlayabilmek bu koalisyonun en büyük parçasını oluşturan SYN'nin nasıl ortaya çıktığını, onun Yunanistan Komünist Partisi'ne uzanan öncüllerini, iç mücadelelerini ve 2000'lerin

³¹⁴ Javier Martin-Arroyo "Investigation into ERE scandal reveals cost to state of 17 million euros", **El Pais**, 30 Ağustos 2012, (Çevrimiçi) https://elpais.com/elpais/2012/08/30/inenglish/1346335267_727566.html (Erişim Tarihi: 30. 04. 2019)

³¹⁵ Jorge Sola, Cesar Rendueles, "PODEMOS, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism", **Journal of Contemporary European Studies**, Vol 26, Sayı 1, Mart 2017, s. 3.

³¹⁶ İspanya İçişleri Bakanlığı, Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi) <http://www.infoelectoral.mir.es/infoelectoral/min/busquedaAvanzadaAction.html;jsessionid=0592FC04E43000B4322A3FD285D3E8AB> (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

başında aldığı toplumsal hareketlere yönelme kararının ardında yatan stratejiyi incelememiz gerekiyor.

SYRIZA'nın tarihsel kökeni Yunanistan Komünist Partisi (KKE) içinde 1968 yılında gerçekleşen bölünmeye kadar götürülebilir. 1920'de kurulan KKE, 1935 yılında oyların %9,59'unu alan bir parti iken³¹⁷ 2. Dünya Savaşı yıllarında Nazilere karşı yürüttüğü mücadelede kitleselleşti. KKE'nin merkezinde yer aldığı Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) ve Yunan Halkının Kurtuluş Ordusu (ELAS) Nazi güçlerinin yenilgisinin ardından İngiltere destekli sağcı Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Birliği'ne (EDES) karşı savaştı. ELAS savaşçıların 1947-1949 arasındaki Yunan İç Savaşı'nı kaybetmesi Yunanistan'ın demir perdenin batısında kalmasına ve KKE'nin ülkede yasaklanmasına neden oldu.

1952 yılında kurulan Birleşik Demokratik Sol (EDA) hem yasaklı KKE'nin üyelerini hem de diğer sosyalistleri barındıran bir çatı örgütü işlevi gördü. Ancak gerçekte EDA, KKE'nin bir cephe örgütüydü ve sürgündeki KKE liderliği ile temasta olan "Merkez Komite İç Büro" tarafından yönetilmekteydi. Bu büro da tam yetkili değildi, EDA içindeki önemli görevlendirmeler KKE liderlerinin onayına bağlıydı.³¹⁸ Dolayısıyla 1950'ler ve 60'larda KKE sürgünden partiyi yönetmeye çalışan merkez komite ile Yunanistan'da çalışan İç Büro olarak iki ayrı yapı halinde varlık gösterir. KKE 1965'ten itibaren EDA içinde KKE hücreleri oluşturarak partideki denetimini sıkılaştırmaya çalıştı.

EDA, komünist partiler kadar sıkı bir şekilde örgütlenmeyen, siyasal rejimin orta sınıfların ve onların temsilcilerinin de yardımıyla devrilmesini savunan bir örgüt olarak farklı siyasal etkilere açıktır. EDA üyeleri bir yandan Sovyetler Birliği konusunda daha eleştirel bir tutum takınmaya başlar; EDA üyesi bir grup aydın Sovyetler Birliği'ni insan hakları ihlalleri nedeniyle kınar. 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da gerçekleşen darbe ülkede 1974 yılına kadar sürecek olan yoğun bir

³¹⁷ Damla Demirözü, **İşgal, Direniş, İç Savaş: Yunan Edebiyatı'nda 2. Dünya Savaşı Yılları**, İstanbul, İstos Yayınları, 2015, s. 35

³¹⁸ Basil Kapetanyannis, "The Making of Greek Eurocommunism", **The Political Quarterly**, Volume 50, Sayı 4, Ekim 1979, s. 447

baskı ve sansür dönemini başlatır. Darbeciler EDA'yı dağıtır.³¹⁹ Çekoslovakya'nın Ağustos 1968'de SSCB'nin başını çektiği Varşova Paktı ülkeleri tarafından işgali KKE içindeki bölünmeyi ateşleyen kıvılcım olur. Yunanistan'daki KKE üyelerinin büyük kısmı işgale karşı tutum alarak Sovyet yanlısı KKE'den ayrılır, "ülke dışındaki bir odağa bağlı olmamayı, ondan emir almamayı" vurgulayarak kendilerine Yunanistan İç Komünist Partisi (KKE Esoterikou) adını verir. Her iki parti Yunanistan'ın içinde izlenecek strateji konusunda da farklılaşırlar; KKE-İç geniş bir koalisyonu temel alan açık ve yasal bir kitle partisinden yana iken KKE var olan "Marksist-Leninist" yapıyı korumak gerektiğini savunur.³²⁰

KKE-İç giderek İtalyan, İspanyol ve Fransız Komünist Partileri tarafından savunulan ve "Avrokomünizm" olarak anılan hatta yaklaşımaya başlar. Avrokomünizm, sosyalizmin kurulması için toplumsal bir devrimin gerekliliği tezinin geride kaldığını savunuyordu. Bu görüşe göre gelişmiş ülkelerde Lenin'in savunduğu, sosyalizme geçiş için önce devletin ezilmesi görevi artık anlamsızdı. Devlet işçi sınıfının mücadelesiyle demokratik bir araç haline dönüşebilirdi. Burjuvazi artık zor ile değil rıza ile yönetmekteydi ve devletin demokratik mekanizmalarını kullanmaya zorlanıyordu. Burjuvazi birleşik bir sınıf değildi, parçalara bölünmüştü ve bu parçalardan biri olan tekелci burjuvazi devleti kendi özel çıkarlarına ulaşmak için kontrol ediyordu.

Dolayısıyla devlet iktidarı için mücadele birbirine karşıt iki ayrı sınıfın mücadelesi değil, birbiriyle rekabet eden iktidar blokları arasındaki mücadeleydi. Bu durum işçi sınıfının sosyalizme ulaşmak için yeni bir strateji uygulamasını gerektiriyordu. İşçiler ve sosyalistler eski devleti ezmek burjuvazi içindeki bölünme ve mücadelelerden yararlanmalıydılar. Tekelci kapitalizminkine alternatif bir iktidar bloğu inşa ederek demokratik hakları korumalı, genişletmeli ve sonuçta tekелcilerin iktidarının yerine kendi iktidarını koymalıydı. İşçi sınıfından olmayan güçlerle ittifak kurmaya hazır olmalıydı çünkü belirleyici mücadele devletin içinde yaşanıyordu ve müttefiklerin siyasal temsiliyeti de bu alandaydı.

³¹⁹ Yiannos Katsourides, "SYRIZA: The History of the Struggle of Factions", **Radical Left Parties in Government: The Cases of SYRIZA and AKEL**, Palgrave Macmillan, 2016, s. 47

³²⁰ Myrto Tsakatika & Costas Eleftheriou, "The Radical Left's Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths", **South European Society and Politics**, s. 83

Avrokomünist akım daha önce “burjuva demokrasisinin” bir parçası olarak görülüp küçümsenen basın özgürlüğüne ve çok partili demokrasiye sahip çıkıyor, Stalinizm ve Sosyal demokrasi arasında üçüncü bir yol inşa etme iddiasında bulunuyordu. Ayrıca bu partiler Avrupa çapında bir bütünleşmeyi de kendi projeleri için önemli görüyorlardı. Seçimlerle, devlet kurumlarını reforme edilerek ulaşılabilecek bir sosyalist Avrupa hem kapitalist ABD hem de totaliter SSCB karşısında üçüncü bir odak oluşturacaktı.³²¹ Avrokomünizmin önde gelen temsilcilerinden Santiago Carillo “Avrokomünizm ve Devlet” kitabında Avrokomünizmi “kapitalist devleti demokratikleştirme ihtimalini ele almak, onu güç kullanarak yok etmeden dönüştürüp sosyalist bir toplum kurmak için bir araç olarak kullanmak, bunu yaparken de sosyal demokrasiyle özdeşleşmemek” olarak tanımlıyordu.³²² Yunanistan’da Avrokomünizm’in en önde gelen figürü ise Nicos Poulantzas’dı.

KKE-İç Avrokomünizmin bu genel çerçevesine katılırken Yunanistan’daki duruma ilişkin bir dizi tespitte bulunmuştur. Parti askeri ve faşist rejimler arasında net ayrım noktaları koymuş ve devam eden ekonomik büyümenin ve iyileşen hayat standartlarının doğası gereği askeri yönetimle uyumsuz olduğunu savunmuştur. Mevcut koşullarda ana çelişkinin diktatörlükle demokrasi arasında olduğunu iddia etmiş, egemen sınıfların ve onların sağcı temsilcilerinin diktatörlüğü destekleyenler ve parlamenter düzeni destekleyenler olarak bölündüğünü vurgulamıştır.

KKE(iç) bu saptamalardan hareketle diktatörlüğe karşı çıkan tüm siyasal güçlere bir davette bulunur. Böyle bir stratejinin sonuçları arasında demokratik parlamenter bir rejimin yeniden kurulmasının kabul edilmesi, siyasi mahiyetlerinden bağımsız olarak diktatörlük karşıtı tüm güçlerin birliğini savunmak ve temel haklar için geniş bir cephe kurarak birleşik kitlesel mücadeleyi sürdürerek karşı tarafın çelişkilerini keskinleştirmek. Cuntaya muhalefet eden diğer hareketlerin ise başka stratejileri vardı. Daha sonra Panhelenik Sosyalist Hareket’i (PASOK) kuracak olan Andreas Papandreou’nun kurduğu Panhelenik Direniş Hareketi (PAK) ulusal kurtuluş için

³²¹ Nikolaos Nikolakakis, “SYRIZA’s stance vis-à-vis the European Union following the financial crisis: the persistence of left Europeanism and the role of the European Left party, **European Politics and Society**, Vol 18, Sayı 2, 2017, s. 131.

³²² Chris Harman, “Eurocommunism: The State and Revolution”, **International Socialism Journal**, No: 101, Eylül 1977

silahlı mücadeleyi savunurken KKE(dış) ise ülkedeki durumun kötüleşmesinin bir işçi devrimini tetikleyebileceğini umuyordu.³²³ Yunanistan'daki Albaylar Cuntası, 1973 yılında Atina'daki Politeknik ayaklanmasını kanla bastırda da 1974 yılında, 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'taki Makarios yönetiminin bir cunta yanlısı darbeye devrilmesinin Türkiye'nin Kıbrıs'ı müdahalesini tetiklemesi Albaylar Cuntası'nın sonu olur. 1963 yılından beri Paris'te yaşayan eski Başbakan Kostantin Karamanlis ülkeye gelerek demokrasiye geçiş sürecini yürütür, Kasım 1974'te yapılan seçimleri de onun kurduğu Yeni Demokrasi partisi kazanır.

KKE(iç) Moskova'nın desteğini alan KKE karşısında keskin bir muhalefet yürütmek yerine bu parti ile 1974 seçimlerinde seçim ittifakına gitti. KKE(iç) bu seçimde parlamenter demokrasinin kurulmasının cunta rejiminden bir kopuş anlamına geldiğini ve bu değişimi kalıcı hale getirmek için tüm cunta karşıtı güçlerin bir arada çalışması gerektiğini anlattı. Buna karşın parlamenter sisteme geçişin yalnızca yüzeysel bir değişiklik olduğunu anlatan KKE ve yeni kurulan PASOK sırasıyla oyların %5,5 ve %13,6'sını aldılar. Kasım 1977'de yapılan seçimlerde ise seçime hem EDA'nın hem de başka bir dizi küçük sol örgütün olduğu bir koalisyonun parçası olarak katıldı. Bu koalisyon oyların %2,7'sini alırken, KKE %9,4 PASOK ise oyların %25,3'ünü aldı. Böylece PASOK ana muhalefet partisi oldu. Sonuçta KKE(iç) kendi adıyla seçimlere katılmadı ve kendisini KKE'den net bir şekilde ayırt edemedi. Parti önerdiği "cunta karşıtı en geniş birliği" kurabilecek kadar güçlü bir yapıya sahip değildi.³²⁴ KKE-İç ve KKE 1974'ten 1986'ya kadar seçimlere ayrı olarak girdiler ve KKE-İç, KKE'den her zaman daha az oy aldı ve Yunan Parlamentosunda temsil edilmedi.

KKE-İç 1986'da yapılan dördüncü kongresinde KKE(iç) Yenilenen Sol ve Yunan Solu (EAR) olarak ikiye bölündü. 1989 geldiğinde hem EAR hem de KKE bir seçim işbirliğine sıcak bakıyordu. PASOK hükümetinin Koskotas bankacılık skandalı ile sarsılması³²⁵ PASOK'un solundaki partiler için alan açmıştı. Gorbaçov'un savunduğu Glasnost ve Perestroyka ise KKE'yi avrokomünist EAR'a

³²³Kapetanyannis, a. g. e., s. 451

³²⁴ A. e., s. 447

³²⁵ Mihail Panayiotakis, "The Radical Left in Greece", **Socialism and Democracy**, s. 29

yaklaştırıyordu. Sonuçta iki parti 1988 yılında Sol ve İlerleme Koalisyonu SYNASPİSMOS (SYN) -kısaltmanın kelime anlamı da koalisyonu- adıyla ittifak yaptılar ve 18 Haziran 1989 seçimlerine birlikte girerek, oyların %13,1'ini aldılar.

SYNASPİSMOS'un yaklaşık %70'ini eski KKE üyeleri, %20'sini EAR'dan gelenler, %10'unu diğer sol gruplar ve bağımsız bireyler oluşturuyordu. Partinin kuruluşta çoğunluğu Atina ve Selanik'in kent merkezlerinde yaşayan 22.791 üyesi vardı.³²⁶ Bu seçimlerde hiçbir parti hükümet kuracak çoğunluğa erişemedi ama Yunanistan Bankası'nın eski yöneticisi Xenophon Zolotas liderliğinde kurulan hükümette SYNASPİSMOS, Yeni Demokrasi ile birlikte yer aldı. SYNASPİSMOS'un bu kararı sağ ve sol arasındaki ayrımın son derece keskin olduğu ülkede hem bir bütün olarak SYNASPİSMOS koalisyonunun hem de bu koalisyondaki en büyük yapı olan KKE'nin zarar görmesine neden oldu.

KKE'nin gençlik örgütü olan Yunanistan Komünist Gençliği'nin (KNE) büyük çoğunluğu partiden ayrılarak Yeni Sol Akım'ı (NAR) kurdular. Şubat 1991 yılında yapılan KKE'nin 13. Kongresinde Aleka Papariga önderliğindeki partinin Ortodoks kanadı, yenilenmeci kanadını çok az oy farkıyla yenilgiye uğrattı, Papariga yenilenmecilerin adayı olan Yannis Dragassakis karşısında genel sekreterliğe seçildi.³²⁷ Partinin yeni yönetimi kaybeden kanadı istifaya zorladı ve parti üyelerinin beşte ikisiyle Siyasi Büro üyelerinin yarısı partiden ayrıldı. Haziran 1991'de KKE SYN koalisyonundan çekildiğini açıkladı. Aynı yıl KKE'den ayrılanlar SYN içindeki diğer örgütlerle birleşti ve Haziran 1992'de SYNASPİSMOS bir koalisyondan birleşik bir partiye dönüştürüldü.

Partinin başkanı olarak eski KKE milletvekili Maria Damanaki oybirliği ile seçildi. SYN'nin kuruluş bildirgesi partinin "Avrupa'nın bütünleşmesi projesini desteklediğini, sosyal demokrasiye ve "sosyalist totaliterliğe" mesafeli durduğunu,

³²⁶ Yiannos Katsourides, "SYRIZA: The History of the Struggle of Factions", **Radical Left Parties in Government: The Cases of SYRIZA and AKEL**, s. 55

³²⁷ Costas Eleftheriou, "The uneasy symbiosis: Factionalism and Radical Politics in SYNASPİSMOS, Paper prepared for presentation at the 4th Hellenic Observatory PhD Symposium, 2009, s. 5, (Çevrimiçi)

http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/4th_%20Symposium/PA_PERS_PPS/POLITICAL%20PARTIES%20II/ELEFTHERIOU.pdf (Erişim Tarihi: 13. 04. 2019)

market ekonomisini desteklediğini, kadın hareketi ve çevre hareketiyle bağlantı kurmaya açık olduğunu”³²⁸ gösteriyordu. Ancak partinin bütünlüklü bir ideolojisi yoktu. Dragasakis şöyle açıklıyor:

“Uzun yıllar boyunca partinin resmi bir ideolojisi ve teorisi yoktu. Kendisini savunduklarıyla değil, karşı çıktıkları –komünizm ve sosyal demokrasi– üzerinden tanımlıyordu.”³²⁹

10 Ekim 1993’te yapılan seçimlerde partinin oyların sadece %2,9’unu alarak meclis dışı kalmasının ardından Maria Damanaki genel başkanlıktan istifa etti. Aralık 1993’te yapılan olağanüstü kongrede başkanlığa Nikos Konstantopoulos seçildi.

Parti 1990’lar boyunca %5’in altında ama istikrarlı bir oy almayı başardı. Parti bu dönemde Avrupa’nın bütünleşmesi projesine olumlu yaklaştı, Haziran 1992’de Maastricht Anlaşması’nın kabulü yönünde oy kullandı.³³⁰ Anlaşmaya kabul etmesine yönelik olarak getirilen eleştirilere karşılık SYN, Avrupa Topluluğu’nu içten demokratikleştirme hedefini vurgulayarak cevap verdi.³³¹ Partinin 1996’da yapılan 2. Kongresi’nde kabul edilen siyasal bildirgede konu şöyle açıklanıyordu:

“Biz birleşik bir Avrupa’ya giden yolu tamamen destekliyoruz. SYNASPİSMOS’a göre hem toplumun hem de tüm yönleriyle ulusun çıkarı Avrupa Entegrasyonu sürecinin aktif ve eşit bir parçası olmaktan geçiyor. Bununla beraber biz piyasanın, sermayenin ve Atlantikçiliğin kısıtlanmamış yetkileri temelinde bir bütünleşmeye şiddetle karşı çıkıyoruz. Demokrasi, sosyal dayanışma, uyum, yakınlaşma ve herkes için barış ve güvenlik temelindeki bir birleşik Avrupa’yı savunuyoruz. Ortak bir dış politikaya ve savunma siyasetine dayanan (...) demokratik ve federal bir Avrupa Birliği.”³³²

SYN, KKE’ye göre daha demokratik bir iç işleyişe sahip olmak iddiasındaydı. Partinin Merkezi Siyasal Komite toplantıları üyelere açıktı ve ilgili üyeler

³²⁸ A. e.

³²⁹ Katsourides, a. g. e., s. 51

³³⁰ Kompapoulos & Chasoglou, a. g. e., s. 105

³³¹ Nikolaos Nikolakakis, “SYRIZA’s stance vis-à-vis the European Union following the financial crisis: the persistence of left Europeanism and the role of the European Left party, **European Politics and Society**, s. 132.

³³² A. e., s. 133.

tartışmalara katkı yapabiliyorlardı.³³³ Ayrıca üyelerin farklı “eğilimler” oluşturma hakkı da vardı. Yani parti içinde çeşitli gruplar oluşturmak parti tüzüğünde bir hak olarak korunuyordu. Bu gruplar arasındaki ayrım konuları büyük oranda Avrupa Birliği’ne ve PASOK’a yaklaşımda düğümleniyordu. Partinin sağ kanadı Avrupa Birliği’ni desteklerken PASOK ile hem yerel hem de ulusal düzeyde koalisyon kurmaktan yanaydı. Sol kanat ise bu tutumlarla karşı çıkıyor, ekonomide devletin müdahalesini savunuyordu.

2000 yılına kadar partiye üç grup hâkimdi. Bunlardan ilki 1993’te yapılan olağanüstü kongrede Konstantopoulos’u destekleyen **Paremvassi** (Müdahale) grubu, ikinci grup Mihalis Papayannakis’i destekleyen, PASOK’a yakınlaşmayı savunan ve çoğunlukla eski EAR üyelerinden oluşan **Syspeirossi** (Kümelenme) grubu, üçüncü grup ise yine eski EAR üyelerinden oluşan **Ananeotiki Protovoulia** (Yenilenme Girişimi) grubuydu. Partinin sağını oluşturan bu grupların karşısında, azınlık olan **Aristero Revma** (Sol Akım) grubu vardı. Bu grup eski KKE üleriyle KKE-İç’in sol kanadından oluşuyordu ve partinin tabanında önemli bir etkisi vardı. Sağ kanada göre daha disiplinli bir örgütsel yapıları vardı ve şehirlerdeki parti örgütlerinde güçlüydü. Bu grupların dışında hiçbir gruptan olmayan bağımsız partililer de vardı ve onların tutumları parti içi mücadelede belirleyici oluyordu.³³⁴

Partideki sol kanat 1994 ve 1999 Avrupa seçimleri için parti içinde yapılan referandumda ilk sırada Alekos Alavanos’u çıkarmayı başarmıştı.³³⁵ 1992’de Maastricht anlaşmasına oy vermesine rağmen 1997’de Amsterdam anlaşmasına karşı çıktı.³³⁶ Bu kanat parti içindeki ağırlığını 2000 yılından itibaren aşamalı olarak arttırmaya ve partinin politikalarında sola doğru bir yöneliş oluşmaya başladı. Partinin seçimlerde aldığı sonuçlar tatmin edici değildi.

PASOK’a yakınlaşmayı savunan 16 Merkezi Siyasal Komite üyesi partiden ayrılarak Solun Yenilenmecisi ve Modernleşmecisi Hareketi’ni (AKOA) kurmuş, **Paremvassi** grubunun bir kısmı **Aristero Revma**’ya yaklaşmış ve iki grup 3. Kongre’de birlikte

³³³ Myrto Tsakatika, Costas Eleftheriou, “The Radical Left’s Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths”, **South European Society and Politics**, s. 90.

³³⁴ Eleftheriou, a. g. e., s. 9-12

³³⁵ A. e., s. 12

³³⁶ Katsourides, a. g. e., s. 52

hareket etmişti. 2001 yılından itibaren partideki bu sola yönelik daha somut temellere oturdu ve hız kazandı. Parti 2001-2004 yılları arasında üç önemli adım attı.

Birincisi 1999'da Seattle'da doğan küreselleşme karşıtı hareketle bağlantı kurdu. Küreselleşme karşıtı hareketle kurduğu bağ partinin gelecek yıllardaki kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynadı. Parti üyeleri Prag ve Cenova'daki kitlesel antikapitalist gösterilerde yer aldılar. 2003'te SYNASPİSMOS başka partilerle birlikte Yunanistan Sosyal Forumu'nu kurarken, Atina'da yapılan 2005 Avrupa Sosyal Forumu'nun ev sahiplerinden biri oldu. SYNASPİSMOS içinde antikapitalist harekete yönelen eylemciler 3. Kongre'de **Kokkino-Prasino Diktyo**'yu (Kızıl-Sol Ağ) kurarak örgütlendiler. İkinci adım mecliste temsil edilmeyen kendi solundaki partilerle ortak girişimler kurmaya başlaması oldu. SYRIZA koalisyonuna giden yolu açan bu adım SYNASPİSMOS'un başka sol örgütlerle birlikte "Diyalog ve Solun Ortak Eylemi için Alan"ı kurması oldu. Bu alan temelinde 2002 yerel ve bölgesel seçimlerinde SYNASPİSMOS sol örgütlerden ve ekoloji hareketinden gelen 55 aday gösterdi. Üçüncü adım SYNASPİSMOS'ın Avrupa Sol Partisi'nin (ASP) kuruluşunun bir parçası olması oldu. ASP'nin birinci kongresi 8 Ekim 2005'te Atina'da yapıldı. Parti aynı zamanda Avrupa Antikapitalist Solu'na da gözlemci olarak katıldı.³³⁷

Partinin toplumsal hareketlere yönelik bu "açılım" stratejisinde asıl işlevi partinin gençlik örgütü üstlendi. 1999'da Alexis Çipras'ın liderliğinde kurulan SYN Gençliği, parti ile toplumsal hareketler arasındaki bağlantıyı kurdu. 16-28 yaş arasındaki üyelerden oluşan partinin gençlik örgütü 2012'ye kadar 1.500 üyeye sahipti. SYN gençliği, kimliğini antikapitalist ve savaş karşıtı hareketlerle edindi. Yunan Sosyal Forumu da büyük oranda bu örgütün çabasıyla oluşturuldu. SYN gençliği göçmenlerle dayanışma hareketinde, 2006-2007 öğrenci eylemlerinde ve 2008 Aralık ayındaki gençlik isyanında da aktif rol üstlendi. SYN gençliğinin kazandığı üyeler

³³⁷ Eleftheriou, a. g. e., s. 14-15

partinin gelecek yıllardaki kadrolarını oluşturunken onun düzenlediği yaz kampı ve festival de kendisini solda tanımlayan geniş bir kesimin katıldığı etkinlikler oldu.³³⁸

SYNASPİSMOS'un 30 Mayıs - 1 Haziran 2003 tarihleri arasında yapılan Program Kongresi'nde partinin adı Solun, Hareketlerin ve Ekolojinin Koalisyonu olarak değiştirildi. Bu kongrede Irak savaşı ile iyice görünür hale gelen ABD hegemonyası ve neoliberalizm eleştiriliyor. Kostas Simitis'in önderliğindeki PASOK'un otoriter bir partiye dönüştüğü tespiti yapılıyordu. Partinin sol kanadı bu kongreden güçlenerek çıktı; siyasal perspektifler oyların %80'i, partinin adındaki değişim ise %60'ı ile kabul edildi. Aralık 2013'te partinin 2004 genel seçimlerine bir dizi sol örgüt ve hareketle ittifak yaparak gireceği açıklandı. Seçim ittifakının ismi Radikal Solun Koalisyonu (SYRIZA) olacaktı. 2004 – 2013 yılları arasındaki SYRIZA bileşenleri: Aktif Yurttaşlar, Antikapitalist Politik Grup, Riga Yurttaşlar Derneği, SYN, Yunanistan Komünist Örgütü, Demokratik Sosyal Hareket, Yunan Ekososyalistleri, İşçilerin Enternasyonalist Solu, Solun Eylem Birliği Hareketi, Yeni Savaşçı, Radikal Sol Grup ROZA, Radikaller, RED, Yenilenmeci Komünist Ekolojik Sol, Demokratik Merkez Birliği, Birleşik Cephe ve Başlangıç'tı.³³⁹

SYRIZA içinde SYNASPİSMOS'un mutlak bir ağırlığı vardı, SYRIZA kadrolarının %80'i SYNASPİSMOS üyesiydi ve yalnızca o mecliste temsil ediliyordu.³⁴⁰ SYN'nin PASOK ile koalisyon ihtimali yerine sosyal hareketlere yönelmesinde Fransız Komünist Partisi'nin (PCF) Sosyalist Parti hükümetlerine hem Mitterand (1981-84) hem de Jospin (1997-2002) dönemlerindeki katılımının partinin oy oranında düşüşe yol açması da etkiliydi.³⁴¹ SYN benzer bir duruma düşmemek için giderek daha sağcılaşan PASOK'tan uzak durdu.

2005- 2007 Aralık 2004'te yapılan SYNASPİSMOS 4. Kongresi'nde sol kanadın adayı Alekos Alavanos'u, sağ kanat Michalis Papayannakis'i, Kokkino-Prasino

³³⁸ Myrto Tsakatika, Costas Eleftheriou, "The Radical Left's Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths", **South European Society and Politics**, s. 91-92

³³⁹ Katsourides, a. g. e., s. 56-57

³⁴⁰ Giorgos Katsambekis, "The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA's Discourse and Strategy, 2015, **Linea Sur** 9, 2015, s. 153

³⁴¹ Myrto Tsakatika, "SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation", **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, s. 526.

Diktyo grubu ise Christophoros Papadopoulos'u aday gösterdi. İlk turda Alavanos oyların %58,5'ini alarak seçilirken, Papayannakis oyların %33,18'sını, Papadopoulos ise %6,94'ini aldı. Bu seçimde sol kanat Merkezi Siyasal Komite'deki 61 sandalyeden 47'sini alarak gücünü arttırırken Alexis Çipras gibi gençlik örgütünden gelen bir dizi partili Merkezi Siyasal Komite'ye girdi.³⁴²

SYNASPİSMOS sola yönelik bu yönelişini eylemlere daha güçlü bir şekilde katılarak gösterdi, parti 2006-2007 yıllarında özel üniversitelerin kurulmasına karşı öğrencilerin yürüttüğü mücadelede ve öğretmenlerin grevinde yer aldı. SYNASPİSMOS kendisine hedef kitle olarak “gençlikleri” alıyor ve onu kazanmaya çalışıyordu.³⁴³ Partinin bu stratejisinin bir parçası olarak 2006 yerel seçimlerinde partinin Atina Belediye Başkanı adayı 32 yaşındaki Alexis Çipras oldu. Çipras oyların %10,5'ini alarak partinin oylarını önemli oranda arttırdı; 2002 yerel seçimlerindeki aday olan Fotis Kouvelis oyların yalnızca %5,9'unu alabilmişti. Parti 2006 yerel seçimlerinde SYRIZA koalisyonunu temel alan adaylar çıkardı.

Partideki bu sola yöneliş partinin sağ kanadının, kendilerine “yenilenmeciler” ismini veren grupların birleşmesine neden oldu. Bu gruplar **Ananeotiki Pteryga** (Yenilenmeci Kanat) adıyla birleştiler ve SYRIZA'nın dağıtılmasını istediler. Haziran 2007'de ilk konferansını yapan Ananeotiki Pteryga kendisini parti içinde örgütlemeye girişti. 16 Eylül 2007'de yapılan genel seçimlerden SYRIZA oylarını arttırarak çıktı; partinin oyları %1,78 artmış, meclisteki sandalye sayısı ise 8 artarak 14'e çıkmıştı.

Bu seçim başarısı uygulanan politikalara olan güveni arttırdı. 7-10 Şubat 2008'de yapılan SYNASPİSMOS 5.Kongresi'nde gençliğe yönelme siyasetinin bir parçası olarak Alavanos başkanlıktan çekildi ve Alexis Çipras'ı desteklediğini açıkladı. Çipras oyların %70,6'sını alarak başkanlığa seçilirken yenilenmecilerin adayı Fotis Kouvelis ise oyların yalnızca %28,7'sini alabildi. Sol kanat Merkezi Siyasi Komite'de 76 sandalye kazanmayı başardı, bu komite üyelerinin 17'sini gençlik örgütünden gelenler oluşturuyordu.

³⁴² Eleftheriou, a. g. e., s. 15.

³⁴³ A. e., s. 17.

SYNASPISMOS'un gençlik örgütü hem partinin sosyal hareketlerle bağ kurmasında hem de özellikle 2000 yılından sonra sola yönelmesinde önemli bir etki yaptı. Gençlik örgütünün üyeleri pek çok eylemde aktif olarak yer aldılar, başta savaş karşıtı hareket ve antikapitalist hareket olmak üzere bu hareketin dilini ve örgütlenme pratiklerini öğrendiler. Gençlik örgütünün bu deneyimlerin 2008 Kongresi'nde seçilen Merkezi Siyasi Komite ile parti merkezine aktarılması partinin daha sonraki yıllarda hareketlerle yakın bağ kurmasında önemli bir rol oynadı.³⁴⁴

SYNASPISMOS'un üye sayısı bu yıllar boyunca durağan bir seyir izledi. 1990'ların başından 2000'lerin sonuna doğru yavaş bir şekilde azalan partinin üye sayısı özellikle 2009'dan itibaren arttı. Partinin 1992'deki kuruluş kongresinde 22.971, 1994'te 18.063, 1999'da 19.736, 2004'te 16.376, 2009'da ise 16.124 üyesi vardı.³⁴⁵ SYN Yunanistan'daki diğer sol partiler gibi kendisine yakın bir dizi kuruma da sahipti. Nikos Poulantzas Araştırma Enstitüsü, günlük **Avgi** (Şafak) gazetesi ve 2006'dan itibaren yayına başlayan **Sto Kokkino** radyosu.³⁴⁶

SYRIZA'nın en büyük bileşeni olan SYN'nin Şubat 2009'da gittiği olağanüstü kongrede "21. yüzyılın solu için" başlıklı yeni bir program, oyların %81,5'ini alarak kabul edildi. Daha sonra 400 sayfalık bir kitap olarak da basılan program krize karşı radikal politikalar öneriyordu. Halkın bir "kâr toplumunda" yaşadığı vurgulayarak buna karşı "ihtiyaçlar toplumuna" geçilmesini öneriyor, özelleştirmelere karşı kamusal alanın korunması çağrısı yapıyor³⁴⁷, özelleştirmelere karşı çıkıp, ekonominin stratejik sektörlerinin kamulaştırılmasını savunuyor, kaynakların tarım, eğitim, araştırma ve çevre gibi alanlar için kullanılmasını öneriyordu. Programda başta katma değer vergisinin azaltılması ve askeri harcamaların yarıya indirilmesi çözüm olarak sunuluyordu.³⁴⁸

³⁴⁴ Eleftheriou, a. g. e., s. 16-18

³⁴⁵ A. e., s. 21.

³⁴⁶ Yiannis Katsourides, "SYRIZA: The History of the Struggle of Factions", **Radical Left Parties in Government: The Cases of SYRIZA and AKEL**, s. 60.

³⁴⁷ A. e., s. 64

³⁴⁸ Myrto Tsakatika, "SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation" **South European Society and Politics**, sf. 529 – 530.

7 Haziran 2009’da yapılan Avrupa Birliği parlamentosu seçimlerinde Yeni Demokrasi’ye verilen destekteki zayıflama açığa serildi. PASOK oyların %36,6’sını alarak birinci parti olurken, SYRIZA oylarını arttırmayı başaramadı. SYRIZA 240.930 oyla, oyların yalnızca %4,7’sini alabildi ve AB parlamentosuna da 1 vekil gönderebildi.

Partinin oylarındaki bu düşüş büyük oranda partinin 2008 isyanlarına karşı tutumu nedeniyle diğer partilerden aldığı tepkiyle ilgiliydi.³⁴⁹ SYRIZA bu seçimde AB’nin ekonomik krizdeki rolüne dikkat çekti ve “sosyal, barışçıl, demokratik, ekolojik, feminist ve çok kültürlü bir Avrupa” talebine yer verdi.³⁵⁰ Yunanistan’da bu seçimlere katılım %63,5’te kaldı, bu o zamana kadarki en düşük katılımıydı. Oy kullanmayanların çoğunluğunu iyi eğitilmiş gençler oluşturuyordu ve katılımın düşüklüğü siyasal sisteme yönelik bir tepkiyi ifade ediyordu. Seçimlerden sonra yapılan bir araştırmaya göre oy kullanmayanların çoğunluğunu böyle davranmalarının nedenini genel olarak siyasete güvensizlik ve hoşnutsuzluk olarak açıklıyorlardı.³⁵¹

AB seçimlerinden birkaç ay sonra yapılan genel seçimler, AB seçimlerindeki tabloyu doğruladı, PASOK oyların %43,9’unu alarak tek başına iktidara gelirken SYRIZA da oylarını %5’e çıkararak mecliste 14 sandalyenin sahibi oldu. Seçimlere katılım %70,9’da kaldı.³⁵²

Papandreu’nun kemer sıkma önlemlerini açıkladığı, Yunan ekonomisindeki daralmanın hissedildiği bir ortamda toplanan SYNASPİSMOS’un altıncı olağanüstü kongresi kemer sıkma önlemlerine karşı nasıl bir tutum alacağını tartıştı. Çipras ve partinin çoğunluğu bu önlemlere tamamen karşı çıkmak gerektiğini savunurken, daha ortalamacı bir hat savunan Fotis Kouvelis’in başını çektiği bir grup “yenilenmeci” partiden ayrılarak Demokratik Sol (DIMAR) adında yeni bir parti kurdu. Bu sağ kanadın partiden böyle ayrılması Çipras yönetiminin işini daha da kolaylaştırdı.

³⁴⁹ Takis S. Pappas “Winning by Default: The Greek Election of 2009”, **South European Society and Politics**, Vol 15, Sayı 2, 2010, s. 278

³⁵⁰ Eftichia Teperoglou, “A Chance to Blame the Government? The 2009 European Election in Southern Europe”, **South European Society and Politics**, Vol 15, Sayı 2, 2010, s. 258

³⁵¹ A. e., s. 262

³⁵² Pappas, a. g. e., s. 280

İlk turu 7 Kasım, ikinci turu ise 14 Kasım 2010'da yapılan Yunanistan yerel seçimlerinde SYRIZA Attica bölgesi için eski PASOK üyesi Alexis Mithropoulos'u aday gösterdi. Atina ve Pire belediyelerinin de içinde olduğu Attica bölgesi yerel seçimlerdeki en önemli ve en kalabalık bölgeydi. 2010 yılında toplam seçmenlerin %27'si olan 2,7 milyon seçmen bu bölgede oy kullanıyordu.³⁵³ SYRIZA'nın sol kanadı Mithropoulos'un adaylığına karşı çıkarken bu bölgeden aday olan SYRIZA'nın eski başkanı Alekos Alavanos'u desteklediler. SYRIZA bu seçimlerde yerelerde bir yandan Yeşiller ve DIMAR gibi güçlerle işbirliği yapmaya diğer yandan ise Mithropoulos gibi figürler üzerinden PASOK oylarını kazanmayı hedefledi.³⁵⁴

Ancak SYRIZA seçimlerde beklediği ölçüde bir başarı yakalayamadı. İki büyük partiyi protesto edenlerin oyu ondan çok KKE'ye giderken partinin yerellerdeki ortalama oy oranı %3'ler düzeyinde kaldı. Attica'da ise parti oyların %6,2'sini alarak altıncı sırayı aldı, oyları 2009 genel seçimlerine göre azalmıştı. Alavanos ise oyların sadece %2,2'sini alabildi. Hem Atina'da hem de Selanik'te partinin oyları düşmüş, PASOK-DIMAR-Yeşiller koalisyonu PASOK'un uyguladığı kemer sıkma politikalarına rağmen bu yerelerde başarılı olmuştu.³⁵⁵

2012 yılında arka arkaya gidilen iki seçimin ana konusu ekonomik kriz ve memorandum politikalarıydı, seçmenlerin yaklaşık %60'ının oy verirken dikkate aldığı temel kıstas partilerin memorandum konusundaki tutumuydu.³⁵⁶ Bu seçimler Yunanistan'da 1974 sonrasında yapılan seçimlerden çok daha farklı bir tablo ortaya koydu. Yunanistan, iki partili sistemin en güçlü olduğu ülkelerden biriydi. PASOK ve Yeni Demokrasi partilerinin oylarının toplamı seçimlerde %80'in üzerinde bir seyir gösteriyordu. 2012 yılındaki seçimlerde ise hem PASOK hem de Yeni Demokrasi'nin oylarında önemli bir düşüş görüldü. Bu seçimler aynı zamanda uzun

³⁵³ Susannah Verney, "The Eurozone's First Post-bailout Election: The 2010 Local Government Contest in Greece", **South European Society and Politics**, Vol 17, Sayı 2, 2012, s. 203

³⁵⁴ A. e., s. 206

³⁵⁵ A. e., s. 209

³⁵⁶ Yannis Tsirbas, "The 2014 Local Elections in Greece: Looking for Patterns in a Changing Political System", **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 1, 2015, s. 135

süredir parlamentoda olan milletvekillerinin de seçilemediği bir seçim oldu, 300 milletvekilinden 149'u ilk kez seçilmişti.³⁵⁷

Ekim 2009'da %44 oy alarak iktidara gelen PASOK, Mayıs 2012'de oyların %13'ünü alabildi, bu oylar ise büyük oranda Yeni Demokrasi'ye değil başta SYRIZA olmak üzere diğer sol partilere dağıldı.³⁵⁸ İkili partili sistemin birkaç içinde böyle çökmesinde ekonomik kriz önemli bir rol oynasa da bu gelişme yalnızca ekonomik krizin eseri değildi. Yunanistan'da partilere olan güvensizlik ve siyasal sistemin yozlaşmışlığına olan inanç bir süredir artmaktaydı. Ekonomik kriz bu olgunun açığa serilmesini sağladı. Partilere olan güvensizlik ve seçmenlerin kendilerini partilere yakın hissetmemesi en çok iki büyük parti için geçerli olsa da, bu gelişme yalnızca PASOK ve Yeni Demokrasi için geçerli değildi; KKE ve SYRIZA da bu eğilimden etkilenmişlerdi.³⁵⁹ 1974 sonrasında PASOK ve Yeni Demokrasi iki büyük parti olarak ortaya çıkarak parti üyelerini ve taraftarlarını çeşitli şekillerde ödüllendirdikleri bir sistem kurdu. Her iki parti de iktidara geldiklerinde yandaşlarına maddi çıkarlar sağladılar, bu çoğu zaman devlet memurluklarına alınması şeklinde gerçekleşti. Partilerin Yunan toplumundaki egemenliği ülkenin sistemin bazı araştırmacılar tarafından **partiokrasi** olarak adlandırılmasına neden oldu.

Ancak özellikle 1990'lardan sonra doğan genç kuşak, partilere yönelik böylesi bir bağlılık geliştirmede. 18-24 yaş arasındaki nüfusta "en az bir partiye yakın olanların" oranı 1985'te %81 iken, bu rakam 199'te %75'e, 2011'de ise %51'e düştü. Bu olguya kendisini sağ-sol ayrımına göre tanımlamayanların oranının artması da eklenebilir.

Özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren PASOK ve Yeni Demokrasi arasındaki farkların silikleşmesi, PASOK'un İngiltere'de Tony Blair'in savunduğu 3.yol politikalarına yakınlaşırken, her iki partinin "modernleşme" söyleminde ortaklaşması

³⁵⁷ A. e., s. 140

³⁵⁸ Eftichia Teperoglou, Emmanouil Tsatsanis "Dealignment, De-legitimation and the Implosion of the Two-Party System in Greece: The Earthquake Election of 6 May 2012", **Journal of Elections, Public Opinion and Parties**, s. 223

³⁵⁹ A. e., s. 226

bu gelişmede etkili oldu. Kendisine sağ-sol ayrımına göre tanımlayanların oranı 1985'te %91 iken, bu rakam 2000'de %80'e, 2011'de ise %74'e düştü.³⁶⁰

Mayıs 2012 seçimleri tüm bu eğilimlerin birden açığa serildiği bir seçimdi. Seçimlerde sağ-sol ayrımı yerine memorandum yanlısı-memorandum karşıtı ayrımı öne çıktı. Memorandum yanlısı cephede Yeni demokrasi ve PASOK ve LAOS yer alırken, memorandum karşıtı cephede SYRIZA, KKE, ANEL ve faşist Chrysí Avgí partisi bulunuyordu. Seçmenlerin davranışı da büyük oranda bu konu üzerinden şekillendi. 6 Mayıs 2012'de yapılan seçimlerde SYRIZA oyların %16'sını alarak ikinci parti oldu.

SYRIZA'nın bu seçimlerden önce, Şubat 2012'de "solun birliği temelinde iktidara gelme" çağrısında bulunması³⁶¹, hükümet kurmaya hazır olduğunu vurgulaması partinin oylarını arttırmasında etkili oldu. SYRIZA bu seçimlerde açık bir "biz ve onlar" ikilemi üzerinden propaganda yaptı. Partinin seçim sloganları "Onlar biz olmayan karar verdiler, biz onlar olmadan yola devam ediyoruz" ve "Ya biz, ya onlar, birlikte onları yenebiliriz" idi.³⁶² İkinci Çipras kabinesinin üyelerinden birine göre partinin oylarını arttırmasında hükümeti almaya hazır olduğunu öne çıkarması belirleyici olmuştu:

"2012'nin ilk seçimlerinde iki haneli bir sonucu hedefliyorduk; %10, %11 veya %13... ama bir dalga halini alan bir olguyla yollarımız kesişti... Bu olgu bu dönemde toplumda olanlarla bağlantılıydı, bizim sosyal hareketlerle olan bağlantımız, meydanlar bütün bunlar... Ama eğer (seçimlerdeki başarıyı açıklayan) tek bir etkeni seçmem gerekirse bence sol şunu söyleyen bir güç olarak ortaya çıktı: herkese günaydın, biz buradayız, bu ülkenin hükümetine talibiz. Bence bu olmadan oyumuzu %10'a çıkarabilirdik, ama bu adımı atamaz, bu sıçramayı yapamazdık."³⁶³

6 Mayıs 2012 seçimleri sonucunda bir hükümet kurulamadı. Yükselme eğilimindeki SYRIZA, Yeni Demokrasi partisi lideri Samaras'ın koalisyon teklifini kabul etmedi

³⁶⁰ A. e., s. 229

³⁶¹ Myrto Tsakatika, "SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation", **South European Society and Politics**, s. 524

³⁶² Alexandros Kioupiolis, Giorgos Katsambekis, Radical Left Populism from the Margins to the Mainstream: A Comparison of SYRIZA and PODEMOS", **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin, Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, s. 208.

³⁶³ Akt. Tsakatika, a. g. e., s. 529.

ve memorandumları kabul eden hiçbir partiyle işbirliği yapmayacağını ilan etti.³⁶⁴ 17 Haziran 2012’de yeniden sandık başına gidildi. Haziran 2012 seçimleri, bir önceki ay yapılan seçimlerdeki eğilimlerin devam ettiğini gösterdi. İki partili sistem geri dönüşü olmayacak şekilde parçalanmıştı, düzen karşıtı güçlerin yükselişi sürüyordu, memorandum siyasetteki temel ayrım noktası halindeydi. Haziran seçimlerinde bu duruma bir Avro tartışması eklendi. Avro bölgesinde kalıp kalmamak seçimler öncesindeki ana tartışma konularından biri haline geldi.

Haziran 2012 seçimleri, Mayıs ayındaki seçimlerdeki oyların iki ana kutup SYRIZA ve Yeni Demokrasi etrafında kümелendiği bir dağılım gösterdi. Bunun en önemli nedeni Yunanistan’daki seçim sistemiydi. Birinci olan parti, ikinci parti ile arasındaki oy farkı ne kadar az olursa olsun 50 milletvekili daha alıyordu. Koalisyonların önüne geçip tek parti iktidarlarını kolaylaştırmak, istikrarlı bir parlamento sağlamak için uygulanan bu önlem birinci parti olma iddiası taşıyan partilere bir yönelmeye neden oluyordu.

Bu nedenle Haziran seçimlerindeki temel bölünme kendisini memorandum ve Avrupa Birliği yanlısı temel güç olarak ortaya koymaya çalışan Yeni Demokrasi ile bir yandan memorandum politikalarına karşı çıkan diğer yandan ise AB ve Avro karşısında muğlâk bir tutum takınan SYRIZA arasında gerçekleşti. PASOK, DIMAR, KKE ve ANTARSYA oy kaybederken, bu oyların büyük kısmı SYRIZA’ya yöneldi. Aynı şekilde LAOS’un oyları da Yeni Demokrasi’ye kaydı. SYRIZA oylarını %10,1, Yeni Demokrasi ise %10,8 oranında arttırdı. Seçimlerden sonra Yeni Demokrasi, PASOK ve DIMAR’dan oluşan, memorandum yanlısı bir koalisyon hükümeti kuruldu.

Haziran seçimleri ekonomideki kötü gidişin sürdüğü, tüketimin ve yatırımın azaldığı bir ortamda gerçekleşti. AB kurumları bir yandan borcun yeniden gözden geçirilip diğer yandan Avro bölgesi içinde kalmanın mümkün olmadığını ifade ediyorlardı.³⁶⁵ Troyka’nın bu turumu özellikle SYRIZA için zor bir durum yaratıyordu, çünkü parti bir yandan memorandum politikalarına karşı çıkarken diğer yandan Avro içinde

³⁶⁴ A. e., s. 524

³⁶⁵ Sofia Vasilopoulou, Daphne Halikiopoulou, “In the Shadow of Grexit: The Greek Election of 17 June 2012”, **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 4, 2013, s. 528

kalmak gerektiğini savunuyordu. Aslında partinin bu konuda net bir tutumu yoktu. Çıpras'ın 12 Haziran'da Financial Times'ta yayınlanan yazısının başlığı "Yunanistan'ı Avro bölgesi içinde tutacağım" idi.

Çıpras ekonomik krizin tüm Avrupa'nın krizi olduğunu vurguluyor ve kriz karşısında yanlış politikaların uygulandığı iddia ediyordu. Ancak bir gün sonra bir Yunan kanalına verdiği röportajda "avro bir fetiş değil" diyor ve bedeli ne olursa olsun avroda kalmak gibi bir düşünceleri olmadığını açıklıyordu.³⁶⁶ Dolayısıyla Çıpras'ın Yunan kamuoyuna verdiği mesajla Avrupa finans çevrelerine verdiği mesaj birbirinden farklıydı.

Yeni Demokrasi partisi de bir yandan sağın farklı unsurlarını kendisinde toplarken diğer yandan SYRIZA'ya buradan saldırıyordu. Yeni Demokrasi sağcı LAOS partisinden bir dizi eski milletvekilini kendi saflarına katarken 2010 yılında partiden ayrılan Dora Bakoyanni'nin partisini feshedip yeniden Yeni Demokrasi'ye dönmesini sağladı.³⁶⁷ Yeni Demokrasi kendisini SYRIZA'nın maceracılığı karşısındaki gerçekçi ve sorumlu parti olarak sunmaya çalıştı. Parti, DIMAR ile birlikte SYRIZA'nın Avro'dan çıkıp drachma'ya döneceğini iddia ediyordu.

SYRIZA ise 1 Haziran 2012'de açıklanan seçim programında eğer memorandum politikaları uygulanmaya devam ederse ülkenin drachma'ya döneceğini söylüyordu. SYRIZA'ya göre iki ihtimal vardı ya kemer sıkma politikalarını uygulayan bir ND hükümeti ya da onlara karşı çıkan "ilerici" bir SYRIZA hükümeti. SYRIZA'nın seçim vaatleri arasında kurtarma paketi anlaşmasını iptal etmek, özelleştirmeleri durdurmak, kaldırılan ikramiyeleri yeniden getirmek, düşük ücretli işçilerin emeklilerin ve işsizlerin ödediği vergileri azaltmak vardı. SYRIZA halkın onurunu kurtarmaktan ve umutlu bir gelecekte bahsediyordu.³⁶⁸

SYRIZA Mayıs seçimlerinde aldığı %16,8'lük oyunu %26,9'a çıkardı. VPRC araştırma şirketinin anketine göre SYRIZA geçen seçimde ND'ye oy verenlerin %4'ünün, ANEL'e oy verenlerin %19'unun, PASOK'a oy verenlerin %11,9'unun,

³⁶⁶ A. e., s. 531-532

³⁶⁷ A. e., s. 530

³⁶⁸ A. e., s. 531

KKE'ye oy verenlerin %33,3'ünün ve DIMAR'a oy verenlerin %16,7'sinin oyunu aldı.³⁶⁹ Haziran 2012 seçimlerinde oylar, 1974 sonrasında yapılan tüm seçimlerdeki en keskin sınıfsal bölünmeye sahne oldu; Atina'nın çevresindeki işçi ve yoksul mahallelerinde SYRIZA oyların %36,5'unu aldı.³⁷⁰ SYRIZA seçmenlerinin sınıfsal değişimi yalnızca Atina'da değil tüm ülkede görünürdü. Yunanistan İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre kentsel alanlarda SYRIZA'nın oy oranı %29,8'di. Ücretli çalışanların ağırlıkta bölgelerdeki oyu %37,5 iken orta gelir düzeyindeki bölgelerdeki oyu %31, orta-üst gelir düzeyindeki bölgelerdeki oyu %27,5, üst gelir düzeyindeki bölgelerdeki oyu ise sadece %10,8'di.³⁷¹

Metron Analiz şirketinin sandık çıkışlarında yaptığı bir anket SYRIZA'nın serbest meslek sahipleri, kamu çalışanları, özel sektörde çalışanlar ve işsizler arasında en büyük parti olduğunu, bu kesimlerden sırasıyla %31, %31, %33 ve %36 oranında oy aldığını gösteriyordu.³⁷² Aynı araştırma partinin patronlar ve şirket yöneticilerinin yalnızca %10,9'unun oyunu aldığını gösterirken, esnaflar ve düşük ücretli çalışanların %32,6'sının, kalifiye işçilerin %30,2'sinin ve vasıfsız işçilerin %27,3'ünün, öğrencilerin %51,2'sinin oyunu aldığını gösteriyordu.³⁷³ SYRIZA'nın oyları büyük oranda gençlerden gelmişti; parti 18-24 yaş arasındaki seçmenin %45,5'inin, 25-34 yaş arası seçmenin ise %30,1'inin oyunu almıştı. SYRIZA gençlerin oyunu alırken ND ve PASOK seçmeni ise giderek yaşlanıyordu. Her iki partinin 65 yaş üzeri seçmeninin sırasıyla %49,4'üyle %19,1'inden oy almışlardı.³⁷⁴

2014 yılındaki yerel seçimler ve yerel seçimlerin ikinci turuyla (25 Mayıs) aynı gün yapılan Avrupa Birliği parlamentosu seçimleri SYRIZA'nın yukarıda açıklanan geniş kesimlere açılma stratejisinin meyvesini aldığı seçimler oldu. Parti Avrupa

³⁶⁹ A. e., s. 536

³⁷⁰ Gerassimos Moschonas, "A New Left in Greece: PASOK's Fall and SYRIZA's Rise" **Dissent**, Vol 60, Sayı 4, Sonbahar 2013, s. 36

³⁷¹ Christoforos Vernardakis "The Greek Left in the 2012 Elections: The Return to the Class Vote" (Çevrimiçi) <https://www.transform-network.net/en/publications/yearbook/overview/article/journal-112012/the-greek-left-in-the-2012-elections-the-return-to-the-class-vote/> (Erişim Tarihi: 08.05. 2019)

³⁷² Sofia Vasilopoulou, Daphne Halikiopoulou, "In the Shadow of Grexit: The Greek Election of 17 June 2012", **South European Society and Politics**, s. 537

³⁷³ Vernardakis, a. g. e.

³⁷⁴ A. e.

Birliği Parlamentosu seçimlerinde ilk kez sandıktan birinci parti olarak çıkarken yerel seçimlerde de ülkedeki en kritik bölge olan Attica bölgesini kazandı.

Avrupa Birliği seçimleri birlik genelinde kemer sıkma politikalarının seçimin ana gündemlerinden biri haline geldiği bir iklimde gerçekleşti. Yunanistan'daki AB Parlamentosu seçimlerinde de temel konu buydu. SYRIZA lideri Çıpras Avrupa Sol Partisi'nin Avrupa Komisyonu Başkanlığı için adayydı. SYRIZA AB seçimlerini Yunanistan'daki genel seçimlerin bir göstergesi olarak yorumladı ve böyle bir kampanya yaptı. Seçim sloganlarından biri "İlk kez sol" idi. ND ise aynı söylemi tersten kullanarak Yunanistan'ın istikrar ve kaos arasında bir seçim yapacağını iddia etti.³⁷⁵ Seçimlere katılım %59,97 olarak gerçekleşti, bu rakam AB seçimleri için en düşük ikinci katılım oranıydı.³⁷⁶ SYRIZA seçimlerden %26,6 oyla birinci parti olarak çıktı ve altı AB milletvekilliği kazandı.

Ancak partinin aldığı oylar Haziran 2012 seçimlerine göre artmadı hatta 136.414 azaldı.³⁷⁷ Ancak katılım oranının düşmesi partinin daha yüksek bir oy oranı yakalamasını sağladı. Bir araştırmaya göre SYRIZA Haziran 2012 seçimlerinde PASOK'a oy verenlerin %25,8'inin, o seçimde oy kullanmayanların %25,3'ünün, DIMAR'a oy verenleri %20,9'unun, ANEL ve KKE'ye oy verenlerin %16,3'ünün ND'ye oy verenlerin ise %9'unun oyunu kazandı. SYRIZA Haziran 2012 seçimlerinde kendisine oy verenlerin %77,2'sinden tekrar oy aldı.³⁷⁸ Partinin sınıfsal temeli de Haziran seçimleriyle benzerdi; aynı araştırmaya göre bu seçimde kamu çalışanlarının %30,9'u, özel sektör çalışanlarının %28,8'i ve işsizlerin %30'u SYRIZA'ya oy verdi. SYRIZA bu üç kesimden de en çok oyu alan parti oldu.³⁷⁹

SYRIZA hem yerel seçimleri hem de AB parlamentosu seçimlerini genel seçimlerle benzetmeye ve seçmenlerini partinin genel politikasına göre oy vermeye yöneltmeye çalıştı. SYRIZA'nın sloganı; yerel, bölgesel ve AB seçimlerine istinaden "üç sandık,

³⁷⁵ Eftichia Teperoglou, Emmanouil Tsatsanis, Elias Nicolacopoulos, "Habituating to the New Normal in a Post-earthquake Party System: The 2014 European Election in Greece", **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 3, 2015, s. 338

³⁷⁶ A. e., s. 340

³⁷⁷ A. e., s. 342

³⁷⁸ A. e., s. 343

³⁷⁹ A. e., s. 348

bir oy” idi. Parti kemer sıkma politikalarına olan karşıtlığını öne çıkardı ve “25’inde oy kullanacağız, 26’sında gidecekler” sloganına da kampanyasında yer verdi.³⁸⁰ SYRIZA böylece bu seçimlerden birinci çıkmasının erken seçime gidilmesine neden olacağını savunuyordu.

Yerel ve bölgesel seçimlerin 18 Mayıs’ta yapılan ilk turuna katılım %60,9 olarak gerçekleşti, bu Yunanistan standartlarında düşük bir katılımdı. Gençlerin katılımı daha düşük olurken, bu durumda gençlerin 1990’ların ikinci yarısından itibaren siyasete olan güvenin azaldığı ortamda büyümesi de etkiliydi.³⁸¹ Seçimlerin sonuçlarında SYRIZA 13 bölgeden yalnızca 2’sini (Attica ve İyonya Adaları) alabilirken ND yedi bölgenin yönetimini kazandı. Ancak SYRIZA’nın kazandığı Attica bölgesi geleneksel olarak genel seçimleri kimin kazanacağını göstergesi olarak kabul edilen bir bölgeydi. SYRIZA Atina belediyesini de az farkla PASOK’un adayına kaybetti.

SYRIZA’nın AB seçimlerinde ve genel seçimlerde sergilediği başarıyı yerel ve bölgesel seçimlerde gösterememesi Yunan solunun genel eğilimiyle çelişiyordu. Geçmişte Yunan solu genel seçimlerde aldığı oyun iki katını yerel ve bölgesel seçimlerde alıyordu.³⁸² SYRIZA’nın bu zayıflığının, genel seçimlerdeki gücünü yerele taşıyamamasının nedeninin, partinin ulusal politikalara ve karizmatik liderliğe yaslanırken yerelde güçlü figürlerden görece yoksun olduğu şeklinde yorumlanabilir.

SYRIZA’nın etkisinin artışı eylemlerde de görülüyordu. Ocak 2015’tek yapılan büyük memorandum karşıtı eylemlerde pek çok işçi sendikasının kortejinde değil SYRIZA’nın kortejinde yürümeyi tercih etti.³⁸³ SYRIZA 25 Ocak 2015’te yapılan seçimlerde oyların %36’sını alarak birinci parti oldu.

³⁸⁰ Yannis Tsirbas, “The 2014 Local Elections in Greece: Looking for Patterns in a Changing Political System”, **South European Society and Politics**, s. 138

³⁸¹ A. e., s. 138

³⁸² A. e., s. 149

³⁸³ Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas “SYRIZA’s electoral success as a movement effect (2010-2015), Uluslararası “Demokrasi Yükseliyor” konferansında sunulan bildiri, 6 – 19 Temmuz 2015, Atina, (Çevrimiçi)

https://www.academia.edu/28593049/SYRIZAs_electoral_success_as_a_movement_effect_2010-2015 (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

3.3. PODEMOS

İsmi PAH'ın **Si se puede** (Evet başarabiliriz) sloganından alan PODEMOS'un (Yapabiliriz) kuruluşu Madrid'deki Complutense Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki akademisyenlerle Dördüncü Enternasyonal'in İspanyol seksiyonu olan Troçkist **Izquierda Anticapitalista** (Antikapitalist Sol) adlı yapının bir araya gelmesiyle gerçekleşti. Partinin kuruluşu 15M hareketi veya onun ardılı olan mahalle meclisleri tarafından planlanmadı, hareket aktivistlerinin de içinde ve çevresinde olduğu bağımsız bir inisiyatif tarafından ortaya çıkarıldı. Partinin ilk dönemki gelişiminde belirleyici olan partinin lideri Pablo Iglesias'ın kamuoyundaki bilinirliği ile 2014 Avrupa Birliği Paramentosu seçimlerinde partinin aldığı %8'lik oy oldu.

Partinin lideri olan Pablo Iglesias, Madrid Complutense Üniversitesi'ndeki Siyaset Bilimi kürsüsünde akademisyen olarak çalışan Iglesias'ın kamuoyunda bilinir hale gelmesi televizyonlardaki tartışma programlarında ve kendi yaptığı programlarla oldu. 2010 yılından itibaren yerel bir televizyon kanalında **La Tuerka** adlı televizyon programını yapmaya başladı. Iglesias New Left Review'de yazdığı bir makalede **La Tuerka**'yı bir parti olarak düşündüklerini çünkü artık insanların siyaseten bağ kurdukları yapıların partiler değil medya olduğunu yazar. Dolayısıyla La Tuerka ve daha sonraki tv programı Fort Apache Iglesias için ülkedeki en önemli ideolojik üretim alanı olan televizyonda, siyasal mücadele yürüten araçlardır. Iglesias **La Tuerka**'nın PODEMOS'u kuracak olan ekip için siyasal bir okul işlevi gördüğünü, onlara büyük tv kanallarındaki programlara nasıl müdahale edileceğini ve seçim kampanyalarının nasıl yürütüleceğini öğrettiğini vurgular.³⁸⁴ Ancak Iglesias'a göre onun oynadığı en önemli rol, marjinalleştirilmiş fikirleri geniş kitlelere ulaştırabilmesiydi:

“**La Tuerka** sayesinde, yıllar boyunca medyadaki ve akademideki seçkinler tarafından fazla radikal olarak görülüp reddedilen bir sürü tez ve fikir, siyasal tartışmalarda yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı. İlk defa, tüm zorluklara ve sınırlılıklara rağmen solun kendi tartışma programı oldu ve daha

³⁸⁴ Pablo Iglesias, Understanding Podemos, **New Left Review** 93, Mayıs – Haziran 2015, s. 14.

önemlisi, program başlangıcından beri yalnızca kendi kendine konuşmaktan kaçındı.”³⁸⁵

Iglesias’ın ana akım kanallara çıkması ve genel olarak bilinir hale gelmesi Mayıs 2013 sonrasında gerçekleşti. Ekonomik krizle birlikte izlenme oranı artan televizyon programlarında görünmeye başlayan Iglesias’ın, kemer sıkma karşıtı mesajını net ve doğrudan bir üslupla sunması onun ana akım kanallar tarafından daha çok davet edilmesini sağladı. Iglesias televizyonun siyasal etkisini önemle vurgular:

“Çağımızın en büyük aracı ve insanların ne düşüneceklerini belirleme ve bunu onlara dikte etme konusunda en çok –eğitimden, aileden ve Kilise’den bile fazla– rol oynayan, ister uydu ister kablodan, isterse internet üzerinden yayın yapsın, televizyondur. Televiyon estetik anlayışımızı ve siyasal fikirlerimizi şekillendirir, dinlenme ve eğlenme tüketimimizi biçimlendirir, bize kelimelerin anlamlarını açıklar ve doğrudan olmaktan çok dolaylı bir şekilde bize “sistem karşıtı” kelimesinde belli belirsiz bir kabahatlilik olduğunu ve “piyasa” kelimesinin darbelerle hiçbir ilişkisinin olmadığını öğretir.”³⁸⁶

Iglesias solcu bir aileden geliyordu ve genç yaşlardan beri siyasal olarak aktifti. 1992 – 1999 yıllarında İspanya Komünist Partisi’nin gençlik örgütünde yer almış, bu partinin bir üyesi olarak küreselleşme karşıtı harekete katılmıştı. 2000’lerin başından itibaren Valencia merkezli sosyalist bir düşünce kuruluşu olan ve Latin Amerika ülkelerine odaklanan **Fundación Centro de Estudios Políticos y Sociales** - Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Vakfı (CEPS) içinde yer alan Iglesias Venezuela ve Bolivya’da sol hükümetlere danışmanlık yaptı. 2011 seçimlerinde Birleşik Sol (IU) için danışmanlık yaptı, Ocak 2013’te ise HispanTV’deki Fort Apache programını yapmaya başladı.

Iglesias’ın çevresindeki ekip benzer nitelikler taşıyordu. Iglesias PODEMOS’un çekirdeğini oluşturan bu ekibin Madrid Complutense Üniversitesi’nden, **Juventud Sin Futuro** (Geleceksiz Gençlik) gibi hareketlerden, öğrenci derneklerinden gelenlerin oluşturduğu insanlardan meydana geldiğini söylüyor.³⁸⁷ Başta Inigo Errejon, Irene Montero, Carolina Bescansa ve Luis Alegre olmak üzere sosyal bilimlerde eğitim görmüş, akademik alandaki güvencesiz çalışma koşullarını bizzat

³⁸⁵ Pablo Iglesias, *Politics in a time of Crisis*, s. 6.

³⁸⁶ A. e., s. 27.

³⁸⁷ Pablo Iglesias, Understanding PODEMOS, *New Left Review* 93, Mayıs – Haziran 2015, s. 18.

deneyimleyen, Iglesias ile CEPS veya Complutense Üniversitesi üzerinden bağlantılı olan kişilerden oluşuyordu. Aileleri Franco'ya karşı mücadele etmiş olan bu akademisyenlerinin pek çoğunun IU içinde çalışma tecrübesi vardı. Partinin ilk seçim kampanyalarını yürüten Errejon, aynı zamanda Mouffe ve Laclau üzerine çalışmalar yapmış bir teorisyendi ve doktora tezini Bolivya'da Evo Morales'in iktidara gelişi süreci üzerine yazmıştı.

PODEMOS'u oluşturan diğer yapı ise Troçkist **Izquierda Anticapitalista** (Antikapitalist Sol) idi. Kökleri 1971'de kurulan **Liga Comunista Revolucionaria**'ya (Devrimci Komünist Birlik) dayanan bu örgüt 1995'te **Espacio Alternativo** (Alternatif Alan) adını alarak **Izquierda Unida**'ya (Birleşik Sol) katılmış, 2007 yılında bu partiden ayrılmış, 2009 yılında ise Antikapitalist Sol ismini almıştı. IA parçası olduğu Dördüncü Enternasyonal'in dünya genelinde uyguladığı siyasetin bir parçası olarak 1990'lı yıllardaki antikapitalist hareketin ve 2000'li yılların başındaki savaş karşıtı hareketin bir parçası olmuştu. 2014'te yaklaşık 600 kişilik bir örgüt olan IA, PODEMOS projesinin başlangıcından itibaren onun bir parçası oldu ve partinin ilk döneminde ülke çapında varlık gösterebilen bir yapı olmasını sağladı. IA'nın önde gelen pek çok figürü –bir lise öğretmeni olan eğitim hizmetlerindeki kesintilere karşı çıkan yeşil dalgada son derece aktif olan Teresa Rodriguez, Pablo Echenique, Miguel Urban vb- PODEMOS içinde liderlik görevlerinde bulundu. PODEMOS ilk olarak içinde AB seçimlerinde yer alacak ve içinde Birleşik Sol'un (IU) da olacağı daha geniş bir seçim ittifakı olarak düşünülmüştü. Ancak IU, PODEMOS'u oluşturacak olan bu iki çevrenin teklifini reddetti.³⁸⁸

PODEMOS liderliği içinde farklı sosyal hareketlerden gelen eylemciler de vardı. Örneğin PAH hareketinden gelen Rafael Mayoral ve Irene Montero Iglesias'ın yakın çevresinde yer alıyorlardı.³⁸⁹ 15M hareketinde yer alan ve meydan işgallerinin sona ermesiyle birlikte farklı alanlardan faaliyet gösteren pek çok eylemci PODEMOS'un kuruluşunun ardından bu partiye katıldı ve çabalarını parti faaliyetinde yoğunlaştırdı.

³⁸⁸ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio & Oscar Barbera, "Fast and Furious: Podemos' Quest for Power in Multi-level Spain", **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, s. 563

³⁸⁹ Héloïse Nez, "Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain, **Contemporary Voting in Europe**", s. 120.

PODEMOS'un kuruluşu 12-13 Ocak 2014'te yayınlanan ve otuz kişinin imzacı olduğu "Sıradaki hamle: Öfkeyi siyasal değişime dönüştürmek" isimli manifesto ile başlatılabilir. Manifesto'da ülkenin içinde bulunduğu durum, ekonomik ve demokratik kriz eleştiriliyor ve Avrupa Birliği Parlamentosu seçimlerinde bir aday çıkarma önerisi yapılıyordu:

"Önümüzdeki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde halkın dünyayı şaşkına çeviren öfkesini temsil edecek bir adayın çıkması gerekiyor. Solun yükselişini memnuniyetle izliyoruz; fakat ihtiyacımız olan dönüşüm yolunda mesafe kat edebilmek adına daha fazlasına ihtiyacımız olduğunun farkındayız. Bu kadar çok iyi insanın kararlılıkla zemini hazırladığı olanakları zayıflatmanın değil desteklemenin vaktidir. Birlikteliği ve keskinliği temsil edecek, yeni bir siyaset tarzını savunan kişilerin önderlik edeceği, demokrasimizi tutsak eden PP ve PSOE'nin ikili parti sistemi açısından ciddi bir tehdit oluşturacak bir adaya ihtiyacımız var.

Adayımızın, kamusal yöneticilik yeterliliğinin yanı sıra, geleceğimizi belirleme yolunda çoğunlukla hareket etmesi de gerekiyor. Adayımızın, ülkede istenmeyen kişi ilan edilen gençleri, günbegün hakları kısıtlanan işçileri, zaten hakları olan şeyler için mücadele vermek durumunda kalan kadınları ve yaşamları boyunca çalışmayı, mücadele etmeyi yeterli görmeyen yaşlıları temsil etmesi lazım. Adayımızın zapt edilen meydanları değerlendirmesi ve mevcut atılışı aşması gerekiyor. Adayımızın karamsarlığı iyimserliğe, hoşnutsuzluğu halk iradesine dönüştürmek için azimli ve demokrasiye açık olması şart."³⁹⁰

Manifestoda bu adaylığın hangi temel siyasal hattı savunacağı da özetleniyordu. Manifestonun imzacıları arasında içlerinde Madrid Complutense Üniversitesi'nden siyaset bilimi profesörü Juan Carlos Monedore, yazar Santiago Alba Rico, Antikapitalist Sol üyesi ve Yeşil Dalga eylemcisi Teresa Rodríguez'in de olduğu öğrenciler, sendikacılar, **Mareas** eylemcileri ve akademisyenler vardı.³⁹¹ İnternet üzerinden imzaya açılan manifesto 24 saat içinde 50.000 kişi tarafından imzalandı daha sonra imzalayanların sayısı 90.000'e ulaştı. Bu başlangıç aşamasında PODEMOS küçük bir girişimdi; partinin seçim bütçesi internetteki kitle fonlama

³⁹⁰ PODEMOS Manifestosu, **Red Politik**, Sayı 1, Şubat 2015, (Çevrimiçi) <http://r-komplex.org/docs/redpolitik-sayi-1-czIEEfsrC5RPe93z.pdf> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

³⁹¹ Mover ficha: convertir la indignación en cambio político, (Çevrimiçi) <http://tratarde.org/wp-content/uploads/2014/01/Manifiesto-Mover-Ficha-enero-de-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

siteleri aracılığıyla toplanan 150.000 avrodan ibaretti.³⁹² Partiye kuruluş sürecinde Canal 33, HispanTV ve Publico gibi bağımsız medya kuruluşları da destek verdi.

Partinin kuruluşundan birkaç hafta sonra PODEMOS kendini sahada ve yerelerde fiilen etkili bir hale getirmek için yerel örgütler kurmaya başladı. **Circulos** (Daireler) olarak adlandırılan ve en az beş PODEMOS üyesi tarafından kurulan bu örgütler, yerleşim yerine, mesleklere göre ve çevrimiçi olarak kurulabiliyordu. İspanya'daki şehirlerin yanı sıra kriz nedeniyle dünyanın farklı yerlerine göç eden İspanyollar tarafından farklı ülkelerde de kurulan bu dairelerin sayısı 2014'ün ilk yarısında 400'ü daha sonra ise 1000'i aştı. Daire fikrinin kökeni 15M sürecinde oluşan komisyonlara ve daha sonrasında mahallelerde oluşan meclisleriydi. PODEMOS bu yapıların biçimiyle işleme şeklini kullanırken, bazı bölgelerde 15M hareketinden sonra kurulan mahalle meclisleri PODEMOS'un dairelerine dönüştü.³⁹³

PODEMOS'un AB seçim kampanyasının manifestosu katılımcı bir süreç sonucunda şekillendirildi ve PODEMOS'un daha sonra vazgeçeceği radikal sol talepler içeriyordu. Partinin öne sürdüğü taleplerde haftalık çalışma süresinin 35 saate indirilmesi, emeklilik yaşının 60'a düşürülmesi, bazı sektörlerde kamulaştırmaların yapılması, yurttaşlara evrensel temel gelir sağlanması yer alıyordu. PODEMOS'un en önemli vaatlerinden biri barınma hakkı hareketinin taleplerini gerçekleştirmek ve evden çıkarmaları durdurmaktı. PAH'ın sürdürdüğü canlı mücadeleyi sahiplenen bu vaat PODEMOS'un popülerliğinin artmasına etkili oldu.³⁹⁴ PODEMOS seçim kampanyasında yeni ve farklı bir parti olduğunu öne çıkardı; seçim sloganı "En son ne zaman kazanmayı umut ederek oy kullandınız?" idi. Parti basit bir dille gündelik sorunlara odaklandı; işsizliği, barınma konusunu sağlık ve eğitim hizmetlerinin durumunu gündeme getirdi.

Errejon, seçim kampanyasının dayandığı üç ayağı; 15M hareketinin etkisi, La Tuerka ve Fort Apache gibi televizyon programları ve Latin Amerika ülkelerinin

³⁹² Luke Stobart, Understanding PODEMOS (1/3): 15-M & counter-politics, (Çevrimiçi) <https://left-flank.org/2014/11/05/explaining-podemos-1-15-m-counter-politics/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

³⁹³ Ibán Díaz-Parra & Jaime Jover Báez, "Social Movements in crisis? From the 15-M movement to the electoral shift in Spain" *International Journal of Sociology and Social Policy*, s. 689.

³⁹⁴ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, "Fast and Furious: PODEMOS' Quest for Power in Multi-level Spain", *South European Society and Politics*, s. 573.

incelenmesinden gelen deneyim olarak tanımlıyordu.³⁹⁵ Iglesias'ın büyük tv kanallarındaki tartışma programlarına katılması onun bilinirliğini arttırdı. Sosyal medyanın yükselişine rağmen televizyon hala büyük önem taşıyordu. CIS'nin Mart 2013'te yaptırdığı bir araştırmaya göre katılımcıların %60'ı televizyonu temel siyasal bilgilenme aracı olarak görüyordu.³⁹⁶ Parti diğer partilerin sahip olduğu geniş mali olanakları onların yolsuzluğa bulaşmış olmasıyla açıklarken, kendi elindeki sınırlı imkânlardan bu durumu vurgulamak için faydalandı. Örneğin Iglesias'ın AB seçim kampanyası için seçmenlere yazdığı mektup bu duruma dikkat çekiyordu:

“Bu mektup size postayla ulaştırılmadı, çünkü böyle bir mektubu bütün ülkeye göndermek iki milyon avrodan fazla tutuyor. Size postayla seçim mektubu gönderen partilere parayı nereden bulduklarını ve neyin karşılığında bulduklarını sorun. Biz bankacılardan veya yozlaşmış politikacılardan iyilik istemiyoruz ve tüm mali hesaplarımızı internet sitemizden yayınlıyoruz. Eğer bunu okuyorsanız bilin ki size yakın oturan biri işleri gerçekten değiştirmek istiyor.”³⁹⁷

Bu kampanyada Pablo Iglesias'ın popülerliğinden de çokça faydalanıldı. Öyle ki PODEMOS, parti liderliğinin bir parçası ve siyaset bilimi profesörü olan Carolina Bescansa'nın yaptırdığı bir ankete göre PODEMOS'un bilinme oranının %8 olmasına karşın, Iglesias'ın bilinirliğinin %50 olması nedeniyle oy pusulasında Iglesias'ın yüzüne yer verdi.³⁹⁸ Parti 25 Mayıs 2014'te yapılan AB seçimlerinde büyük bir başarı yakaladı ve 1.253.837 oy ile oyların %7,98'ini aldı. Aynı seçimler hem PP hem de PSOE için büyük bir oy kaybı getirdi, her iki parti de yaklaşık 2,5 milyon oy kaybetti. PODEMOS 25 Mayıs seçimlerinde İspanya'ya Avrupa Parlamentosu'nda ayrılmış olan 54 sandalyeden 5'ini kazandı.

PODEMOS bu seçimlerde en çok oyu daha önce PSOE'ye ve IU'ya verenlerden aldı. CIS'nin Haziran 2014'te yaptığı bir araştırmaya göre 2014 AB Parlamentosu

³⁹⁵ Alexandros Kioupkiolis, Podemos: the ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain, **Journal of Political Ideologies**, Vol 21, Sayı 2, 2016, s. 104.

³⁹⁶ César Rendueles, Jorge Sola, “The Rise of Podemos: Promises, Constraints and Dilemmas”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, s. 34

³⁹⁷ Akt. Christina Flesher Fominaya, “Spain is different”: PODEMOS and 15-M, 29 Mayıs 2014, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/spain-is-different-podemos-and-15m/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

³⁹⁸ Héloïse Nez, “PODEMOS: The Emergence of a New Political Party in Spain”, **Contemporary Voting in Europe** (Ed. A. Chommelox & E. Gibson), 2017, Palgrave Macmillan içinde, s. 124.

seçimlerinde PODEMOS’a oy verenlerin 2011 genel seçimlerinde oy verdiği partiler %32,5 ile PSOE, %8,6 ile PP, %19, 8 ile IU-ICV idi. PODEMOS’a oy verenlerin %14,1’i 2011 seçimlerinde boş oy vermiş veya oy kullanmamıştı, %5,1’i 2011’de 18 yaşından küçüktü.³⁹⁹ İşsizlikteki artış oranıyla PODEMOS’un aldığı oy arasında pek çok bölgede güçlü bir ilişki vardı.⁴⁰⁰

PODEMOS’un AB seçimlerinde yakaladığı bu başarı partinin medyadaki görünürlüğünü hızla arttırdı. Televizyondan bilinen bir figür olan Iglesias’ın bilinirliği ve partinin seçimlerdeki başarısının ona medyada açtığı yer PODEMOS’un yerel ve bölgesel olarak aşamalı olarak büyümek yerine doğrudan genel siyasal sahneye çıkmasını sağladı. PODEMOS’un üye sayısı üye alımına başlanan Haziran 2014’te 60.000’in altında iken Ocak 2015’te bu sayı 300.000’i aştı.⁴⁰¹ Bazı anketler partinin oyunu Haziran 2014’te %15, Ağustos 2014’te ise %20 olarak gösterdi. Partinin liderinin ve kurullarının seçilmesi, temel siyasal metnlerinin kabul edilmesi 18-19 Ekim 2014’te gerçekleşen Yurttaş Meclisi’nde gerçekleşti. Toplantının gerçekleştiği Palacio Vistalegre nedeniyle Vistalegre I olarak da anılan bu kuruluş kongresine 7000 kişi katılırken, partiye internet üzerinden kayıt yaptıran 205.000 kişiden 112.000’i ise internetten oy kullandı.⁴⁰²

Bu kongrede yapılan genel sekreterlik seçimlerinde Iglesias oyların %96,87’sini alarak genel sekreter seçilirken, onun desteklediği belge olan **Claro que PODEMOS** (Elbette Yapabiliriz) siyasal metnlerin oylanmasında oyların %92’sini, örgütsel biçimlerin oylanmasında ise %85,2’sini, etik belge oylamasında ise %90,8’ini aldı. Bu belge geleneksel siyasetin “genel sekreter” konumunu PODEMOS’a getirirken onu güçlü yetkilerle donatıyordu. Buna karşın IA grubunun metni olan **Sumando PODEMOS**’ta (Birlikte Yapabiliriz) ise aksine partide üç “ulusal sözcü” olmasını öngörüyordu. Bu metne göre parti görevlilerinin yetkileri kısıtlanıyor, siyasal

³⁹⁹ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, “Fast and Furious: Podemos’ Quest for Power in Multi-level Spain”, **South European Society and Politics**, s. 579.

⁴⁰⁰ Christina Flesher Fominaya, “Spain is different”: PODEMOS and 15M

⁴⁰¹ Santiago Perez-Nievas, Jose Rama, Carlos Fernandez Esquer, “New Wine in Old Bottles? The Selection of Electoral Candidates in General Elections in Podemos”, **Democratizing Candidate Selection: New Methods, Old Receipts?** (Ed. Guillermo Cordero, Xavier Collier), Palgrave Macmillan, 2019, s. 132.

⁴⁰² Luke Stobart, Understanding PODEMOS (1/3): 15-M & counter-politics, (evrimii) <https://left-flank.org/2014/11/05/explaining-podemos-1-15-m-counter-politics/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

hattındaki önemli değişimler için üyelerin onay verme zorunluluğu getiriliyor, görevde kalma süresi sınırlanıyor, rotasyon ve geri çağırma mekanizması öneriliyordu. Bu metin daireleri partinin temel organı olarak niteliyordu.⁴⁰³ **Sumando PODEMOS** oyların yalnızca küçük bir azınlığını alabildi. Kongrede oylanan metinler ve parti kurulları için önerilen listeler kongrede oluşturulmadı, Iglesias grubu tarafından önceden hazırlanmış şekilde getirildi.⁴⁰⁴

Iglesias'ın karşısındaki en güçlü muhalefet ise baştan beri partinin içinde yer alan Antikapitalist Sol (IA) grubundan geliyordu. Iglesias'ın etik metnindeki bir madde tam da bu örgütü hedef alıyordu. Bu maddeye göre “siyasi örgütlerin üyeleri” partinin yönetim kademelerinde bulunamıyordu. Böylece Iglesias ve ekibi parti tabanında ana akım örgüt ve partilere karşı olan tepkiyi kullanarak IA'yı ve onun önde gelen üyelerinden Teresa Rodriguez'i parti liderliğinin dışında bırakmayı amaçladılar. IA kararı protesto etmek için yönetim kademelerine girmezken, bu engeli aşabilmek için kendisini **Anticapitalistas** (Antikapitalistler) olarak yeniden örgütledi. Kongre'deki en önemli tartışmalardan biri de partinin nasıl bir organizasyona sahip olacağı idi. IA grubu partinin daha yatay ve demokratik bir örgütlenmeye sahip olması gerektiğini savunurken Iglesias ve çevresindeki grup bölgesel, yerel ve genel seçimlerin yaklaştığını vurguluyor ve ihtiyaç duyulan parti modelinin verimli çalışmasına önem veriyordu. Partinin liderlerinden ve seçim kampanyasının örgütleyicisi olan Errejon'a göre parti “seçim odaklı bir makine” olmalıydı.

Kuruluş kongresinde Iglesias, onun ekibi ve onun savunduğu siyasal ve örgütsel hat ezici bir çoğunluk kazandı. **Claro que PODEMOS** belgesi 15M ve sonrasındaki eylem dalgasının İspanya siyasetini dönüştürdüğünü teslim ediyor ancak bu dönemin geride kaldığını iddia ediyordu. Bu yaklaşımın aksine kongrede oyların %3,3'ünü

⁴⁰³ Alexandros Kioupiolis, “Podemos: the ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain, *Journal of Political Ideologies*, s. 112.

⁴⁰⁴ A. e., s. 111.

alan **Construyendo Pueblo** metni ise toplumsal hareketlere daha çok önem veriyor ve yerel dairelerin güçlendirilmesi gerektiğini savunuyordu.⁴⁰⁵

PODEMOS'un anketlerdeki hızlı yükselişinin ardından PODEMOS liderliği partiyi daha kapsayıcı –ve daha ılımlı– hale getirmek için parti politikalarında bir dizi değişiklik yaptı. Partinin ekonomi politikalarının belirlenmesinde ilk başlarda IA üyesi ekonomistler egemenken onların yerini giderek Keynesçi ekonomistler aldı. Bu ekonomistler ekonomik krizin temelinde ücretlerdeki düşüşün neden olduğu yetersiz talebin olduğunu düşünüyor ve çözüm olarak kamu harcamalarının arttırılmasını, genişlemeci para politikalarını, zenginlerin vergi kaçırmasının önlenmesiyle miras ve servet vergilerinin arttırılmasını olduğunu düşünüyorlardı. AB seçim kampanyasında savunulan daha radikal taleplerden de vazgeçildi, bunların başında tüm yurttaşlara evrensel temel gelir sağlanması yer alıyordu. Ayrıca emeklilik yaşının 60'da düşürüleceği vaadinden de vazgeçilip bu sınır 65'e çekildi. Ayrıca seçim kampanyasında ülkenin borcunun meşru olmadığı ve ödenmeyeceği şeklindeki söylem terk edildi. Bunun yerine SYRIZA'nın yaptığı gibi borcun yeniden müzakere edilmesi öne çıkarıldı.⁴⁰⁶

Kasım 2014'te parti anketlerde %28,8 ile ilk kez PP ve PSOE'nin önüne geçerek birinci parti olarak gözükürken⁴⁰⁷ bu nokta partinin anketlerde ulaştığı tepe noktası oldu. Partinin anket sonuçları Mayıs 2015'teki yerel ve bölgesel seçimlere kadar düzenli olarak düşerek %17 seviyesine kadar geriledi. PODEMOS'un 31 Ocak 2015'te 15M hareketinin başladığı Madrid'in **Puerto del Sol** meydanında "Değişim Yürüyüşü" adını verdiği bir miting gerçekleştirdi, mitinge yaklaşık 100.000 kişi katıldı. Mitingde konuşma yapan Iglesias kemer sıkma ve yolsuzluğa karşı çıkarken ulusal egemenliği geri kazanmaya da vurgu yaptı. Iglesias Puerta del Sol'da

⁴⁰⁵ Luke Stobart, Understanding PODEMOS (2/3): Radical Populism, (Çevrimiçi) <https://left-flank.org/2014/11/14/understanding-podemos-23-radical-populism/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

⁴⁰⁶ Luke Stobart, Understanding PODEMOS (3/3): 'Commonsense' Policy, (Çevrimiçi) <https://left-flank.org/2015/01/02/understanding-podemos-33-commonsense-policies/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

⁴⁰⁷ Cesar Rendueles, Jorge Sola, "Podemos and the Paradigm Shift", **Jacobin**, 13 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <https://www.jacobinmag.com/2015/04/podemos-spain-pablo-iglesias-european-left/>, (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

gerçekleşen geçmiş mücadeleleri sayarak meydanın tarihini hatırlatmış ancak bunu yaparken ağır bir siyasal bagajı olan terimleri kullanmamıştı.⁴⁰⁸

Antentas, PODEMOS'un Ocak 2015'ten Aralık 2015 seçimlerine kadar bir kafa karışıklığı yaşadığını iddia ediyor ve bunun nedenleri olarak ana akım medyanın partiye karşı takındığı düşmanca tutuma, aktif üyelerin azalması sonucunda parti içinde yaşanan tartışmaları, parti kurulları için yapılan seçimlerde daha az oy alanların temsil edilmemesinin bu kurulların üyelerin desteğinden yoksun bırakmasını ve medyanın Ciudadanos'u öne çıkarmasını gösteriyor.⁴⁰⁹

Iglesias AB seçimleriyle, Endülüs bölgesel seçimlerinden sonra ama 24 Mayıs yerel seçimlerinden önce New Left Review ile yaptığı bir söyleşide PODEMOS'un ilk amacının PSOE'yi geride bırakarak PP karşısındaki ana muhalefet olmak olduğunu söylüyordu. İspanya'da **surpassso** (geçmek, geride bırakmak) olarak adlandırılan bu adım Iglesias'a göre "İspanya'da siyasal değişimin asli ön koşullarından biri" idi.⁴¹⁰ Aynı söyleşide Iglesias PODEMOS'un bölgesel hükümetlerde yer almaya çalışacağını ve bu hükümetlerde Halk Partisi'ni (PP) yönetimden düşürmeye çalışacaklarını ifade etti.

Parti politikalarının ılımlılaşması kendisini 1978 rejiminin kurumlarına karşı olan tutumda da gösterdi. PODEMOS ilk ortaya çıktığında kurumları yozlaşmışlıkla suçlar ve kendisini doğrudan onları karşısına yerleştirirken, partinin 24 Mayıs 2015'teki yerel ve bölgesel seçimler için hazırladığı manifestoda daha farklı bir hat izleniyordu:

"Gurur duyduğumuz kurumlarımız var, büyük bir mesafe kat ettik. Elimizde gerekli malzemeler var, ama onları organize etmememiz, düzeltmemiz, dengelememiz gerekiyor. Elimizde kaliteli bir malzeme olsa da, [bu malzeme] beceriksiz, ileriye göremeyen ve savurgan hükümetlerin ellerine düşmüştü. (...) Demokrasi kurumlarını düzelterek... Bunu kurumların içerisinden yapabiliriz; bu mücadeleyi kazanacak ve demokrasiyi, egemenliği

⁴⁰⁸ Christina Flesher Fominaya, Podemos' March for Change, 31 Ocak 2015, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/podemos-march-for-change/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

⁴⁰⁹ Josep Maria Antentas, Podemos and the Spanish political crisis, **Labor History**, Vol 58, Sayı 4, 2017, s. 473 – 474.

⁴¹⁰ Pablo Iglesias, Understanding Podemos, **New Left Review** 93, Mayıs – Haziran 2015, s. 21.

ihya edeceğiz. Demokrasinin nihai anlamı halka hizmet etmek ve onun ihtiyaçlarını gidermektir.”⁴¹¹

Partinin AB seçimlerinin ardından girdiği ilk seçim 22 Mart 2015’te yapılan Endülüs bölgesel seçimleriydi. Parti AB seçimlerinde oyların %7,1’ini aldığı bölgede, bu kez oyların %14,8’ini alarak üçüncü parti oldu ve belediye meclisinde 15 sandalye kazandı.

PODEMOS bölgesel seçimden birinci parti olarak çıkan PSOE’yi desteklemek için adları ERE skandalına karışan ve Temsilciler Meclisi ve Senato’da milletvekili olan eski PSOE başkanları Manuel Chaves ve José Antonio Griñán’ın istifasını istedi. Ayrıca belediyenin mortgage borcunu ödeyemediği için insanları evden çıkaran şirketlerle yaptığı her türlü anlaşmayı iptal etmesini, gelecekteki evden çıkarmaların önlenmesi için yasa çıkarılmasını ve daha önce kemer sıkma politikaları kapsamında işten çıkarılan eğitim ve sağlık çalışanlarının işlerine geri alınmasını talep etti. PSOE ise PODEMOS’un bu şartlarını reddederek bölgesel hükümeti Ciudadanos’un desteğiyle kurabildi.

24 Mayıs 2015’te yapılan ve İspanya’nın 17 özerk bölgesinden 13’ünün yönetiminin seçildiği bölgesel seçimlerle aynı gün yapılan belediye seçimleri PODEMOS’un önündeki ilk büyük sınavdı. Parti bu iki seçim için iki farklı strateji belirledi. Parti, kendi adıyla girdiği bölgesel seçimlerde tüm bölgelerde oylarını arttırdı; parti 15 özerk bölgenin 9’unda üçüncü parti olurken en iyi sonuçları Aragon (%20,51) ve Asturias’ta (%19,02) aldı. PODEMOS’un bölgesel meclislerdeki temsilcileri kemer sıkma politikalarının temel sorumlusu olarak gördüğü PP’nin özerk bölge yönetimlerinde egemen olmasını engellemek için bazı bölgelerde PSOE’yi destekledi.

PODEMOS’un özerk bölge yönetimleri için gösterdiği adayları belirleme yöntemi de daha önceden tasarlandığı gibi yalnızca üyelerin kararıyla olmadı. La Rioja ve

⁴¹¹ Javier Franzé, “The Podemos Discourse: A Journey from Antagonism to Agonism”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, s. 61

Cantabria’da yereldeki üyelerin seçtiği adaylar yerine parti liderliğinin desteklediği adaylar gösterildi.⁴¹²

Ancak yeni kurulmuş olan ve ülkenin her bölgesinde yeteri kadar güçlü adaya sahip olmayan bir parti olarak belediye seçimlerine kendi adıyla katılmadı, bunun yerine farklı yerellerdeki sol koalisyonları destekledi. Bu koalisyonlar ülkenin en büyük kentlerinin belediye yönetimlerini kazandı. Madrid’de **Ahora Madrid**’in (Madrid Şimdi) adayı Manuela Carmena, Barcelona’da **Barcelona en Comu**’nun (Müşterek Barcelona) adayı Ada Colau’nun yanı sıra Zaragoza’da Pedro Santisteve ve Cádiz’de Jose Maria Gonzalez Santos bu şehirlerin belediye başkanlıklarına seçildiler. PODEMOS üyelerinin bölgesel seçimlerdeki yoğun faaliyeti ve ardından gelen başarı PODEMOS’un itibarını arttırdı. Ancak PODEMOS’un yerel güçlerle işbirliği yapması başta Katalonya olmak üzere bu bölgelerdeki yeni oluşan PODEMOS liderliklerinin, görece daha yerleşmiş olan bölgesel güçlerin gölgesinde kalmasına da neden oldu.⁴¹³ 27 Eylül 2015’te yapılan Katalonya bölgesel seçimlerinde PODEMOS, Katalonya Yeşilleri Girişimi ile Birleşik ve Alternatif Sol ile ittifak yaparak oyların %8,9’unu aldı ancak bu sonuç anketlerle karşılaştırıldığında düşük kaldığı için partide hayal kırıklığı yarattı.

PODEMOS, Aralık 2015 genel seçimlerine medyanın kendisine yöneltilmiş eleştirileri, PODEMOS’un ETA, İran ve Venezuela ile işbirliği yaptığına dair suçlamalar ve Ciudadanos’un yükseldiği koşullarda hazırlandı. PODEMOS’un genel seçimlere hazırlık sürecinde partinin üyelerinin ve önseçimlerde internette oy veren takipçilerinin katılımının düştüğü, aday seçilme sürecinin sorgulandığı, parti merkezi ile bölgesel yönetimleri arasında gerilimlerin yaşandığı bir süreç oldu. PODEMOS liderliği yerel seçimlerde İspanya’daki sol ve bölgesel hareketlerle yaptığı koalisyonu genel seçimlere de taşımak istiyordu. Böylece İspanya’nın üç bölgesinde PODEMOS genel seçimlere ittifak yaparak girdi; Katalonya’da **En Comu Podem**, Valensiya’da **Compromís-PODEMOS-Es el Moment** ve Galiçya’da **En Marea**. PODEMOS

⁴¹² Andy Brown, “Reassessing Podemos”, **International Socialism**, Sayı 150, Bahar 2016, (Çevrimiçi), <http://isi.org.uk/reassessing-podemos/> (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

⁴¹³ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, “Fast and Furious: Podemos’ Quest for Power in Multi-level Spain”, **South European Society and Politics**, s. 567

aynı zamanda ekolojist bir parti olan Equo ile anlaşma yaptı.⁴¹⁴ Birleşik Sol ile ittifak yapmak gündeme geldiyse de parti liderliği bunu reddetti. PODEMOS bölgesel müttefiklerinin öne çıkmasına izin verdiği 20 Aralık 2015 seçimlerinde oyların %20,7'sini alarak üçüncü parti oldu ve 69 milletvekili kazandı.

PODEMOS Katalonya, Galiçya ve Valensiya'da kurduğu ittifaklarda müttefiklerinin pek çok temsilcisini de meclise taşıdı. Bu bölgelerden seçilen 27 milletvekilinden yalnızca 9'u PODEMOS üyesi iken diğerleri müttefik örgütlerin üyeleri idi.⁴¹⁵ AB seçimlerinde olduğu gibi bu seçimde de PODEMOS'un oyları genel olarak eski PSOE ve IU seçmenlerinden geliyordu. CIS'nin Mart 2016'da yaptığı bir araştırmaya göre, 20 Aralık 2015 seçimlerinde PODEMOS'a oy verenlerin 2011 genel seçimlerinde oy verdiği partiler; %33,7 ile PSOE, %4,8 ile PP, %23,8 ile IU-ICV idi. PODEMOS'a oy verenlerin %10,8'i 2011 seçimlerinde boş oy vermiş veya oy kullanmamıştı, %5,3'ü 2011'de 18 yaşından küçüktü. CIS'in yine 2011 genel seçimlerini esas alarak 2014 AB seçimleri ile yapılan karşılaştırılma genel seçimlerde AB seçimlerine oranla PP'den aldığı oyların iki kat azaldığını gösteriyordu.⁴¹⁶

CIS'in Aralık 2015 seçimlerinin ardından Ocak-Mart 2016 döneminde gerçekleştirdiği başka bir araştırma ise PODEMOS'un en çok gençlerden, 18-24 ve 25-34 yaş grubundan oy aldığını ve erkeklerin kadınlara oranla partiye daha çok oy verdiğini gösteriyordu. PODEMOS seçmenlerinin iş durumlarına göre dağılımı da ilginçti; parti en çok oyu öğrencilerden, işsizlerden ve geçici işlerde çalışanlardan alıyordu. Kişilerin ekonomik durumuna ilişkin düşünceleri ve PODEMOS'a oy verme davranışları arasında da çok net bir ilişki vardı. PODEMOS en çok oyu ekonomik durumunu kötü ve çok kötü olarak ifade edenlerden almıştı.⁴¹⁷

⁴¹⁴ Santiago Perez-Nievas, Jose Rama, Carlos Fernandez Esquer, "New Wine in Old Bottles? The Selection of Electoral Candidates in General Elections in Podemos", **Democratizing Candidate Selection: New Methods, Old Receipts?**, s. 130.

⁴¹⁵ Rodriguez-Teruel, Barrio & Barbera, a. g. e., s. 568

⁴¹⁶ A. e., s. 579

⁴¹⁷ Jorge Sola, Cesar Rendueles, "Podemos, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism", **Journal of Contemporary European Studies**, sf. 9-11.

PODEMOS, bölgesel güçlerle işbirliği yaptığı Katalonya ile seçime tek başına girdiği Bask bölgesinde birinci parti olurken Madrid, Valensiya, Galiçya, Navarra bölgeleriyle Kanarya ve Balear adalarında ikinci parti oldu. PODEMOS milletvekilleri kendilerinin “kast” partilerinden ve vekillerinden fiziksel görünüşleriyle, Parlamentodaki davranışlarıyla ve tutumlarıyla da ayırt ettiler. Vekiller parlamentoya kot pantolonlar ve tişörtler giyerek giderken Carolina Bescansa’nın meclis salonunda bebeğini emzirmesi medyada geniş yer aldı.⁴¹⁸ PODEMOS milletvekilleri yaptıkları anayasaya bağlılık yeminini de “halk bu anayasayı değiştirtince kadar” ifadesini ekleyerek ettiler.

PODEMOS gençlerden ve güvencesiz çalışanlardan görece fazla oy alan bir parti olarak 15M hareketinin sendikalara yönelik soğuk duruşunu sürdürdü. Ancak PODEMOS kiteselleştikçe ve büyüdükçe partiye oy veren ve onun içinde yer alan sendikalıları da örgütlemek için girişimler ortaya çıktı. Kasım 2014’te **Somos Sindicalistas** (Hepimiz Sendikacıyız) kuruldu. Somos Sindicalistas PODEMOS’un ideolojisinin sendikal alandaki yansımasıydı. Grup bir yandan sendikal bürokrasiyi eleştirirken diğer yandan üyelerini işçi sınıfının mensupları veya işçiler olarak değil kişiler olarak görüyordu. Meclislere dayanan ve devletten yardım almayı reddeden grubun 2016 yılında yaklaşık 1000 üyesi bulunuyordu.⁴¹⁹

PODEMOS’un ideolojik arka planında Mouffe ve Laclau’nun teorilerinin önemli bir etkisi vardı. Partinin liderlerinden Inigo Errejon Mouffe ile birlikte yazdığı bir kitapta PODEMOS’un bir anlamda radikal demokrasi teorisinin uygulamaya geçmiş hali olarak görülebileceğini vurgularken Iglesias’ta solun dünya genelindeki başarısızlığının tanınmasının ve bundan dersler alınmasının etkili bir siyasal projeyi inşa etmek için elzem olduğunu söyler.

PODEMOS’un belirleyici özelliklerinden biri 15M hareketinin pek çok özelliğini bünyesinde barındırması, onun söylemini kullanması ve onun yarattığı örgütsel formlara yer vermesiydi. Tıpkı SYRIZA’nın yaptığı gibi PODEMOS da hareketin bir bölümünü değil tamamını kapsamaya çalıştı ve bu nedenle hareketin ortalamasına

⁴¹⁸ Héloïse Nez, “Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain”, **Contemporary Voting in Europe** (Ed. A. Chommelox & E. Gibson), s. 126.

⁴¹⁹ Brown, a. g. e.

seslendi. PODEMOS “siyaset” kavramının ve kurumun itibarsızlaştığı bir ülkede pek çok insanın siyaset olarak gördüğü şeylerin tam tersini temsil ediyordu.

PODEMOS ve İspanya’daki toplumsal hareketler arasındaki ilişki doğrusal bir neden sonuç ilişkisi değildir. PODEMOS’un kurucuları bu ilişkiyi açıklarken iki noktaya vurgu yapıyorlar; ilki PODEMOS’un 15M hareketinin temsilcisi olmadığı ikincisi ise PODEMOS’un 15M hareketinin siyasal atmosferde yarattığı değişim veya başka bir ifadeyle onun açtığı “fırsat penceresi” olmadan mümkün olamayacağı. Birbiriyle çelişkili olarak görülebilen bu iki ifade aslında PODEMOS’un toplumsal hareketlerin somut kazanımlar elde etme konusundaki yetersizliklerinden doğan bir yapı olduğunu ortaya koyuyor. PODEMOS, başlangıcında sadece tek tek siyasi partilere değil, siyasi parti mefhumunun kendisine de tepki duyan bir bireylerin, hareketin patlak verdiği 15 Mayıs 2011 ile PODEMOS’un kurulduğu 17 Ocak 2014 arasındaki süreçte yaşadığı siyasal deneyimin bir sonucu olarak ortaya çıktı.

3.4. Tepki oylarının diğer adresleri: Chrysí Avgí ve Ciudadanos

SYRIZA ve PODEMOS’un Yunanistan ve İspanya’da oylarını arttıran, kısa süre ülke çapında siyasal oluşumlar haline gelen yegâne partiler değildi. Yunanistan’da faşist Hrisi Avgi (Altın Şafak) ile İspanya’da merkez sağ Ciudadanos (Yurttaşlar) partileri de temsil krizinin ve ekonomik krizin etkisiyle yükselen siyasal yapılar oldular. Bu bölümde bu iki partinin gelişimi, ideolojileri ve oylarını nasıl arttırdıkları incelenecektir.

3.4.1. Chrysí Avgí

Chrysí Avgí (Altın Şafak) 1983 yılında, halen örgütün lideri olan Nikos Michaloliakis tarafından kuruldu. İlk olarak bir dergi çıkaran ve bu dergi etrafında örgütlenen Chrysí Avgí çevresi ilk yıllarında açıktan Nazi rejimini ve Hitler’i öven, göçmenlere ve solcu eylemcilere saldıran, siyasal faaliyetten çok şiddet olaylarıyla öne çıkan bir gruptu. Grubun kurucusu olan Michaloliakis, 1979’da yasadışı olarak silah ve patlayıcı bulundurmak suçundan tutuklanmış ve bir süre hapis yatmıştı.

Grup Yunan milliyetçilerinin Yugoslavya'nın dağılmasıyla Makedonya adının ortaya çıkan cumhuriyetlerden biri tarafından kullanılmasına karşı çıktığı kitlesel gösterilerin yapıldığı 1993'ten itibaren siyasal olarak daha aktif olmaya başladı ve liderinin ifadesiyle ideolojik olarak "halkçı milliyetçilikte" karar kıldı. Parti 1990'larda ve 2000'lerde marjinal bir güç olarak kaldı, bazen tek başına bazen ise başka aşırı sağ yapılarla ittifak halinde girdiği seçimlerdeki oy oranı hiçbir zaman %0,5'i geçemedi.⁴²⁰ Partinin bu dönemdeki başarısızlığında cuntanın çöküşünden sonra aşırı sağın uğradığı itibar kaybı ve ND partisinin sağ oyları kendisinde toplaması etkili oldu.

Partinin yükselişi 2008 ekonomik krizinin ardından gerçekleşti, 2010 yılında yapılan yerel seçimlerde Chrysí Avgí Atina'daki oyların %5,29'unu alırken, partinin lideri olan Michaloliakis, belediye meclis üyesi seçildi. Partinin aldığı bu yüksek sonuç Atina'nın yoksul doğu mahallerinde, göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı Agios Panteleimon bölgesinde uyguladığı göçmen karşıtı faaliyetlerle ilişkiliydi.⁴²¹ 2008 yılından itibaren bu bölgeye yoğunlaşan Chrysí Avgí burada oluşturduğu "yurttaş komitesi" ile sokaklarda devriye gezdiler, camilere ve göçmenlere saldırdılar ve bölgeyi sol yapılara kapattılar.⁴²² Ancak partinin ulusal siyasette asıl çıkış yaptığı yıl 2012 oldu. Mayıs ve Haziran 2012 seçimlerinde Chrysí Avgí oyların sırasıyla %6,97'sini ve %6,92'sini alarak 21 ve 18 milletvekili çıkardı. Partinin Yunan parlamentosuna girişi, onun devletten yardım almasını sağlarken partinin seçmenlerin gözünde normalleşmesine ve ana akım medya kuruluşlarının partinin görüşlerine ve etkinliklerine yer vermesini sağladı. Parti bir yandan ülke genelinde yeni örgütler kurarken diğer yandan göçmenlere ve sola yönelik saldırılarını sıklaştırdı.

Türk, Kürt ve Pakistanlı göçmenler, Afrika'dan gelenler ve Arnavutların yanı sıra KNE ve ANTARSYA gibi sol örgütler de partinin hedefi oldular Mayıs 2012 seçimlerinden sonra, 6 Haziran 2012'de Chrysí Avgí milletvekili Ilias Kasidiaris

⁴²⁰ Antonis A. Ellinas, "The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece", **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 4, 2013, s. 548.

⁴²¹ A. e., s. 549.

⁴²² Nikos Lountos, "The resistible rise of Golden Dawn", **Irish Marxist Review**, Vol: 3, No 9, 2014, s. 22.

canlı yayında Yunanistan Komünist Partisi üyesi milletvekili Liana Kanelli'ye saldırdı. 17 Ocak 2013'te iki Chrysí Avgí destekçisi, Pakistanlı bir göçmen olan Şehzad Lokman'ı bıçaklayarak öldürdü. Parti üyeleri, Perama tersanesinde KKE üyesi sendikacılara saldırdı. 17 Eylül 2013'te ise rapçi ve antifaşist bir eylemci olan Pavlos Fyssas'ın, Chrysí Avgí üyeleri ile iletişimde olan bir kişi tarafından bıçaklanarak öldürülmesi Yunan kamuoyunda partiye yönelik büyük bir öfke yarattı.

Cinayetin ardından Chrysí Avgí karşıtı pek çok eylem yapılırken aynı hafta yapılan ve sendikaların da desteklediği bir eylemde 50.000 kişi cinayeti kınamak için Chrysí Avgí genel merkezine yürüdü.⁴²³ Ekim 2013'te partinin genel başkanı Michaloliakis ve bazı milletvekillerinin tutuklandı ve “suç örgütü kurmak” suçlamasıyla yargılanmaya başlandılar. Chrysí Avgí, lideri ve pek çok üst düzey yöneticisi hapisteyken girdiği 25 Mayıs 2014 AB Parlamentosu seçimlerinde ve ilk turu 18 Mayıs, ikinci turu 25 Mayıs'ta yapılan yerel ve bölgesel seçimlerde oylarını korumayı başardı. Chrysí Avgí AB seçimlerinde oyların %9,39'unu alırken AB Parlamentosuna üç temsilci gönderdi. Yerel ve bölgesel seçimlerde ise parti Atina, Pire ve Selanik'te belediye meclis üyeleri kazanırken Atina'nın bazı bölgelerindeki oy oranını %20'ye çıkardı. Atina belediye meclisi adayı olan Ilias Kasidiaris de oyların %16,12'sini aldı.⁴²⁴ Parti SYRIZA'nın iktidara geldiği 25 Ocak 2015 seçimlerinde de oyların %6,28'ini almayı başardı.

Chrysí Avgí kurulduğu dönemden itibaren ırksal olarak tanımlanan bir ulusu, otoriterliği, militarizmi, komünizm ve liberalizm karşısında “tarihteki üçüncü büyük ideoloji” olarak gördüğü milliyetçiliği savundu.⁴²⁵ Sınıf mücadelesini reddederek homojen bir toplum yaratmaya çalışan parti, Yahudi ve komünist düşmanlığını vurguladı.⁴²⁶ Partinin hem ideolojik nitelikleri hem de örgütlenme yapısı onun faşist olarak tanımlanmasına olanak tanır. 1983 yılında yayınlanan Chrysí Avgí dergisinin

⁴²³ Petros Constantinou “The Resistable rise of Golden Dawn”, **Socialist Review**, Sayı 385, Kasım 2013, (Çevrimiçi) <http://socialistreview.org.uk/385/resistable-rise-golden-dawn> (Son Erişim: 01. 05. 2019)

⁴²⁴ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 1, 2015, s. 3.

⁴²⁵ Antonis A. Ellinas, “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 549.

⁴²⁶ A. e., s. 551.

ilk sayısının kapağında gamalı haça yer veren örgütün kökleri Metaksas diktatörlüğü destekçilerine kadar uzanmaktadır. Partinin bugünkü sembolü Nazilerin sembolü olan gamalı haça benzeyen menderes şeklidir.

Chrysí Avgí kendisini “komünizm-enternasyonalizm” ve “liberalizm-evrenselcilik” karşısında “tarihteki üçüncü büyük ideoloji” olarak tanımladığı milliyetçiliğin bir parçası olarak görüyordu.⁴²⁷ Ancak partinin savunduğu milliyetçilik, kültür veya yurttaşlık üzerinde değil, nasyonal sosyalist ilkeler üzerinde yükselir. Chrysí Avgí ’a göre halk “bireylerin aritmetik toplamını değil, aynı biyolojik ve entelektüel mirası paylaşan kişilerin nitel bir sentezi” olarak tanımlanır.⁴²⁸ Dolayısıyla Yunan ulusuna sonradan dâhil olmak mümkün değildir, ancak Yunan olarak doğanlar Yunan ulusunun bir parçasıdır. Parti bu görüşünü pek çok kez vurguladı. Chrysí Avgí milletvekili ve Michaloliakis’in eşi olan Eleni Zaroulia bir konuşmasında hükümeti “başka ülkelerde yaşayan Yunanlıları, ülkemizi işgal eden ve çeşitli hastalıklar taşıyan her türden alt-insan ile bir tutmakla” suçlamıştı.⁴²⁹ Benzer şekilde başka parti başkanı ve bazı başka Chrysí Avgí milletvekilleri Yunanistan milli basketbol takımında oynayan siyah Yunanların gerçek Yunan olmadığını iddia etmiş, Michaloliakis onları maymuna benzetmişti.⁴³⁰ Chrysí Avgí ’ye göre yasal göçmen diye bir şey yoktu ve parti iktidara gelince tüm göçmenleri ülkeden atacaktı.

Partinin kurmaya çalıştığı Yunanistan’da siyasal partilere ve sınıf çatışmasına yer olamayacak, toplum milliyetçilik temelinde yeniden örgütlenecek ve kendi içinde uyumlu olacaktı. Böylece cesaret, fedakârlık gibi niteliklerle donatılmış özel bir ulus olan Yunan ulusu geçmişteki görkemine yeniden kavuşacaktı. Parti Yunanistan’ı da büyütmeyi, Arnavutluk’un bir parçasını Yunan topraklarına katmayı amaçlıyordu.⁴³¹ Parti dış politikasında da ABD ekseninden uzaklaşmayı ve Rusya’ya yaklaşmayı savunuyordu. Chrysí Avgí ’ye göre Yunan halkı cesaret, kahramanlık ve fedakârlık

⁴²⁷ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 3.

⁴²⁸ A. e., s. 4.

⁴²⁹ Antonis A. Ellinas, “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 550.

⁴³⁰ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 5.

⁴³¹ Antonis A. Ellinas, “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 551.

niteliklerine sahip, diğer halklardan üstün bir halktı. Binlerce yıldır değişmeden kalan Yunan dili, Yunan Ortodoksluğu ve Bizans İmparatorluğu Yunan kimliğinin önemli öğeleriydi. Ancak Yunanistan dış güçlerin Yunanistan içindeki işbirlikçilerinin de yardımıyla yürüttüğü bir saldırı altındaydı ve toplumsal yozlaşma içindeydi. Bu toplumsal yozlaşmadan kurtulmanın tek yolu ise ulusun kitlesel bir hareket ile kendisini arındırması ve geçmişteki gücüne geri kavuşmasıydı.⁴³²

Chrysí Avgí, Yunanistan'ın tehlikede olduğunu vurgularken, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz ile sistem krizini öne çıkarıyordu. ND ve PASOK'un yozlaşmış olduğunu iddia ederken, onların Yunan halkına ihanet eden hainler olduğunu ve onların topluma olan olumsuz etkilerinden kurtulma mücadelesinde şiddetin meşru olduğunu vaaz ediyordu.

Partinin örgütlenme şeması da ideolojisiyle uyum içerisindedir. Chrysí Avgí 'de lider tüm örgüt üzerinde mutlak bir otoriteye sahipti. Örgütün her düzeyindeki üyelerin “şef” olarak hitap ettiği lider, üç yılda bir toplanan parti kongresi tarafından seçiliyordu. Parti tüzüğüne göre genel sekreterin kararları tüm parti organları için bağlayıcıydı. Genel sekreterin altında 60 kişiden oluşan merkez komite yer alırken, bu merkez komitenin içinden genel sekreter tarafından seçilen 4 kişi genel sekreterle birlikte siyasi konseyi oluşturuyordu. Partiye yeni üyelerin alımı sıkı bir şekilde denetleniyor ve partiye üye olmak için iki üyenin yeni üyeyi önermesi gerekiyordu. Yeni üyeler bir yıl boyunca oy verme hakkına sahip olmuyor ancak bu sürenin ardından bu hakka kavuşuyorlardı. Ekim 2012'de Michaloliakis'in 3000 üyeye sahip olduğunu iddia ettiği Chrysí Avgí 'nin örgütlenme şeklinin Yunan ordusu model alınarak belirlendiğini savunuyordu.⁴³³

Partinin bir orduya bu öykünme hali yalnızca örgütlenme şeması için geçerli değil. Parti üyeleri eylemlerde askeri kamuflaj giyiyor, milletvekilleri parlamentoda siyasal olarak özerk davranmak yerine parti liderinin emirlerini yerine getiriyor. Ancak daha önemlisi partinin, faşist örgütlerin karakteristik niteliği olan silahlı güçleri bulunuyor.

⁴³² Sofia Vasilopoulou, Daphne Halikiopoulou, **The Golden Dawn's “Nationalist Solution**, New York, Palgrave Macmillan, 2015, s. 10.

⁴³³ Antonis A. Ellinas, “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, sf. 552-553.

Bu güçler parti tarafından kabul edilmese de Chrysí Avgí davasında, parti üyelerinin askeri düzende kurulan kamplarda eğitim aldıkları ve doğrudan parti liderinden emin alan gruplar oluşturdukları ve ruhsatsız silahlar bulundurdıkları belgelenmiş durumda.⁴³⁴

Chrysí Avgí seçmenlerinin demografik özellikleri Avrupa genelindeki aşırı sağ seçmenle bazı noktalarda benzerlik gösteriyor. Örneğin parti, erkeklerden ve 18-24 yaş grubundan, ortalama oy oranından daha çok oy alıyor. Ancak Chrysí Avgí 'nin bu partilerden daha geniş bir tabanı var. Hem kalabalık şehirlerden hem de kırsal kesimden oy almayı başaran partinin tabanında orta düzey eğitilmişler, işsizler, kendi işinde çalışanlar ve üniversite öğrencileri öne çıkıyor. Chrysí Avgí destekçileri özellikle yoksullardan oluşmuyor, anketlere göre parti ekonomik durumunda belirgin bir düşüş olduğunu söyleyenlerden yani görece yoksunluk içinde olanlardan daha fazla oy alıyor.⁴³⁵ 2012 seçimlerinde Atina'da polis, ordu, itfaiye ve acil servis çalışanlarının oy verebildikleri sandıklardan ülke ortalamasının iki katı oranlarda Chrysí Avgí oyu çıkması, Yunan polisinin de büyük oranda Chrysí Avgí 'ye oy vermiş olabileceğini düşündürüyordu.⁴³⁶ 2014 AB Parlamentosu seçim sonuçları kullanılarak yapılan bir araştırma da eğitim düzeyi yükseldikçe Chrysí Avgí oylarının düştüğünü gösteriyordu.⁴³⁷

Chrysí Avgí 'nin siyasal yelpazenin en sağında, dikkate alınmayacak kadar küçük bir partiden Yunanistan'daki en çok oy alan üçüncü parti olması süreci ülkedeki ekonomik kriz ve temsil krizi ile yakından ilişkilidir. 2008 ekonomik krizi, dolaylı vergilerin artmasına, pek çok kişinin evlerini ve işini kaybetmesine, işsizlik ve genç işsizliği oranlarının hızla artmasına ve reel ücretlerde %50'ye ulaşan azalmalara neden oldu. Ekonomideki bu daralma iki büyük partinin geleneksel patronaj ilişkilerini de etkilerken onların daha az kişiye işe alma vb gibi yöntemlerle fayda sağlayabilmesine neden oldu.

⁴³⁴ Antonis A. Ellinas, "Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece", **South European Society and Politics**, s. 6.

⁴³⁵ A. e., s. 11.

⁴³⁶ "High police support for Greece's Golden Dawn", **Al Jazeera**, 20 Aralık 2012, (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/blogs/europe/2012/12/52586.html> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

⁴³⁷ Sofia Vasilopoulou, Daphne Halikiopoulou, **The Golden Dawn's "Nationalist Solution"**, s. 41.

Ekonomideki bu çöküş siyasal alana da yansırken, siyasete güven genel olarak azaldı. Resmi gösterilerin eylemlerle bölündüğü, siyasetçilere sokaklarda küfredildiği ve saldırıldığı ülkede siyasal partiler büyük bir itibar kaybına uğradı. Dünya Bankası verilerine göre Yunan halkı ülkenin siyasal istikrarının ve hükümetin etkinliğinin giderek azaldığını ve yolsuzluğun kontrol edilemez boyutlara ulaştığını düşünüyordu.⁴³⁸ Siyasetçilere hiç güvenmediğini söyleyenlerin oranı 2011’de %50,2’ye ulaşırken, meclise olan güvensizlik de %58,3’e ulaştı.⁴³⁹ Kriz ile birlikte ülkedeki temel siyasi ayrım memorandum yanlısı/memorandum karşıtı ekseninde yeniden şekillendi.

Daha önce oyların çok büyük bir kısmını alan Yeni Demokrasi ve PASOK’un oyları azaldı. Hem sağdan (ANEL) hem de soldan (SYRIZA) memorandumu karşı çıkan bazı güçler oylarını arttırdılar. Chrysí Avgí de memoranduma karşı çıktı ve ülkenin borçlarını tek taraflı olarak silmesini ve Avro’dan çıkarak milli para birimine dönülmesini savundu.⁴⁴⁰ Ekonomik krizin bir diğer etkisi göç ve mülteciler sorununu ülkenin siyasal gündemine yeniden getirmesi oldu. 2009 yılında göçmenlerin Yunanistan’a yaşaması ve çalışması konusunda “kimseyi almayalım” tutumuna sahip olanların oranı % 20,2 iken, bu oran 2011’de %37’ye ulaştı.⁴⁴¹ Kriz koşullarında mülteciler ve göçmenler daha çok suçlanmaya başlandı. Chrysí Avgí, söylemini göçmen ve mülteci düşmanlığı üzerine kurması, onun oylarını arttırdı. Partinin daha önce mecliste yer almaması, onun yozlaşmış siyasal alanın dışından bir alternatif olduğu iddiasının daha ikna edici olmasını sağladı.

2012 seçimlerinde Chrysí Avgí ’nin oylarındaki artış büyük oranda siyasal partilere ve onların desteklediği kemer sıkma politikalarına tepki duyan sağ seçmenin, bu partiye yönelişinin bir sonucuydu. Yeni Demokrasi’nin memorandumu desteklemesi, onun sağındaki en büyük parti olan Ortodoks Halk Uyanışı (LAOS) partisinin ise önce memorandumu desteklemeye başlaması ve daha sonra ise 11 Kasım 2011 ile 17

⁴³⁸ A. e., s. 27.

⁴³⁹ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 12.

⁴⁴⁰ Antonis A. Ellinas, “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 551.

⁴⁴¹ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 13.

Mayıs 2012 arasında iktidarda olan Lucas Papademos hükümetinde PASOK ve Yeni Demokrasi ile koalisyon kurması, sağ seçmenin Chrysí Avgí 'ye yönelmesini sağladı. Hükümette yer alan bir parti olarak artık kendisini sistem dışı bir parti olarak tanıtamayan LAOS seçmenlerini Chrysí Avgí 'ye kaybetti.

Anketlere göre LAOS'a olan destek hükümete katılmadan önce Ekim ayında %9 olarak ölçülürken bu rakam hükümete katılmasının ardından Aralık ayında %6'ya düştü.⁴⁴² 2009 seçimlerinde Yeni Demokrasi'ye oy verenlerin %10'u, LAOS'a oy verenlerin %18'i, yeni seçmenlerin %22'si, daha önce oy vermeyenlerin %7'si ve başka partilere oy verenlerin %19'u Chrysí Avgí'ye oy verdi. Mayıs 2012'de bu partiye oy verenlerin %70'i Haziran 2012 seçimlerinde de bu partiye oy verdi.⁴⁴³ Haziran 2012 seçimlerinde Chrysí Avgí'ye oy veren seçmenlerinin bu partiyi seçme nedenlerinin başında öfke ve cezalandırma (%29), mülteci konusu (%27) geliyordu. Parti politikalarına katıldığı için oy verenlerin oranı %14, yurtseverlik nedeniyle oy verenlerin oranı %13 idi.⁴⁴⁴

Parti, ülkenin içinden geçmekte olduğu krizi açıklamak için hükümetin anlatısından farklı bir anlatı üretti. Chrysí Avgí'ye göre Yunanistan toplumsal bir çöküş içerisindeydi. ABD ve Siyonizm'in kuklaları olan önceki hükümetler şanlı Yunan halkını ve Yunanistan'ı çöküşe götürmüş, ülke ekonomik olarak güçsüz düşerken yasadışı göçmenler tarafından işgal edilmişti. Parti eğitim ve sağlık sisteminin çöküşünü ülkedeki üç milyon göçmene bağlıyor ve ülkenin kurtuluşunun, toplumsal bir arınmadan geçtiğini öne sürüyordu. Bu arınmaya önderlik edecek olan, "sıradan insanların parti" ve "bir halk hareketi" olan Chrysí Avgí olacaktı. Parti bu anlatısına uygun olarak bir yandan sola, mültecilere ve göçmenlere saldırırken diğer yandan ırk temeline dayanan sosyal yardım politikaları uygulamaya başladı.

Ekonomik krizin sağlık sisteminin üzerine binen yükü arttırdığı, pek çok kişinin evsiz kaldığı, yeterli beslenmekte zorlandığı Yunanistan'da, Chrysí Avgí tıpkı sol taban hareketleri gibi mahallelerde sosyal politikalar uygulamaya çalıştı. Ancak

⁴⁴² Antonis A. Ellinas, "The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece", **South European Society and Politics**, s. 558.

⁴⁴³ A. e., s. 556.

⁴⁴⁴ Sofia Vasilopoulou, Daphne Halikiopoulou, **The Golden Dawn's "Nationalist Solution"**, s. 18.

dayanışmayı, sınıf perspektifinden ve sol değerler üzerinden kuran taban hareketlerinden farklı olarak parti mülteciler ve göçmenler yüzünden mağdur olan Yunanlılara yardım söylemini ön plana çıkardı. Chrysí Avgí parti üyelerinin yaşlıların bankalardan para çekerken onları –mültecilere ve yabancılara karşı– koruduğu anları öne çıkardı ve bazı ana akım medya organları da bu haberlere yer vererek partinin normalleştirilmesine hizmet etti. Daha sonra bu fotoğrafın, partinin üst düzey bir üyesinin annesiyle olan fotoğrafı olduğu ortaya çıktı.⁴⁴⁵

Partinin 2012 yılında kurduğu “Yunanlar için Dayanışma Hareketi” ile Chrysí Avgí mahallelerde yürüttüğü yardım ve dayanışma faaliyetleriyle kendisini meşrulaştırmaya çalıştı. Parti ihtiyacı olan Yunanlara gıda ve kıyafet dağıtarak başlarken daha sonra yalnızca Yunanlardan alınan ve yalnızca Yunanlara verilen bir kan bağış kampanyası da başlattı. Aralık 2012’de kurduğu “Sınır tanıyan doktorlar” girişimi ile sağlık hizmetleri sağladı. Parti sağlık sistemindeki yetersizliğin “üç milyon yasadışı mülteciye bedava sağlık hizmeti verilmesinden” kaynaklandığını iddia etti.⁴⁴⁶ Bu hizmetleri almak isteyenlerin kimlik kartlarını göstermeleri ve Yunan olduklarını ispatlamaları gerekiyordu.

Ayrıca, parti üyeleri ve milletvekilleri fabrikaları ve işyerlerini gezerek, işverenleri göçmenler yerine Yunanları çalıştırmaya “ikna ettikleri” “Yunanlar için İş” girişimini başlattılar, partinin bu konudaki görüşünü “her yabancı işçi, işsiz bir Yunan demektir” sloganı özetliyordu. Parti böylece işsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkede Yunanlara iş bulan ve bunu yaparken göçmen düşmanlığı propagandası yapan bir parti olarak öne çıktı.⁴⁴⁷ Chrysí Avgí için sosyal yardım ve dayanışma hareketi, mültecilere karşı saldırılarla iç içeydi. Parti yöneticileri bir yandan yalnızca etnik Yunanların yararlanabildiği gıda dağıtımları örgütlerken

⁴⁴⁵ Alexandra Koronaiou, Alexandros Sakellariou, “Reflections on ‘Golden Dawn’, community organizing and nationalist solidarity: helping (only) Greeks, **Community Development Journal**, Vol 48, Sayı 2, 2013, s. 333.

⁴⁴⁶ A. e., s. 334.

⁴⁴⁷ Antonis A. Ellinas, “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, s. 14.

partinin üç milletvekilinin öncülük ettiği bir Chrysí Avgí grubu, esmer tenli göçmenlerin tezgâhlarını bayrak sopalarıyla parçalıyordu.⁴⁴⁸

Chrysí Avgí'nin yükselişinde ülkedeki ekonomik ve siyasal krizin birleşimi etkili oldu. Chrysí Avgí'nin yükselişi yalnızca ekonomik krizle bağlantılı değildi, ekonomilerinde benzer daralmalar yaşayan başka Avrupa ülkelerinde, böylesine aşırı bir sağ parti yükselmemişti. Partinin oylarını arttırmasında ülkede giderek daha egemen hale gelen ve büyük partiler tarafından beslenen ırkçılık ve islamofobi de etkiliydi. Hükümetteki Yeni Demokrasi göçmenlere karşı polis baskınları düzenledi ve özellikle 2008'deki isyanlardan sonra mülteciler sağın tarafından daha çok suçlanmaya başlandı. Merkez siyasetin sağa kayması Chrysí Avgí'nin argümanlarının daha geniş kesimlere ulaşmasına katkıda bulundu.⁴⁴⁹

Yunanistan'da daha önce hükümette olan partilerin muazzam bir itibar kaybına uğramasının, devletin eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri yerine getirememesinin, Yunan sağındaki ana parti olan LAOS'un hükümete katılmasının ve Chrysí Avgí'nin kriz koşullarında kendilerini güvencesiz ve korunmasız hisseden insanların yönelebileceği alternatif bir anlatı inşa edebilmesi faktörleri bir araya geldi. Bu şartların bir araya gelmesi daha önce marjinal olan bir partinin Yunanistan'ın üçüncü büyük partisi olmasını sağladı. Chrysí Avgí'nin yükselişine karşı mücadele eden bazı sosyalistler Irkçılığa ve Faşist Tehdide karşı Hareket (KEERFA) girişimini kurdular. Sosyalist İşçi Partisi'nin (SEK) öncülüğünde oluşturulan KEERFA, göçmenleri, sendikaları ve antifaşistleri birleşik cephe temelinde bir araya getirerek mahalle örgütlenmeleri oluşturdu ve kitlesel gösteriler yaptı. KEERFA aktivistleri Chrysí Avgí davasını da takip ederek davanın gündemde kalmasını sağladılar.⁴⁵⁰

3.4.2. Ciudadanos

⁴⁴⁸ "Greece's Golden Dawn attack market vendors", **Euronews**, 9 Eylül 2012, (Çevrimiçi) <https://www.euronews.com/2012/09/09/greece-s-golden-dawn-attack-market-vendors> (Erişim Tarihi: 05. 05. 2019)

⁴⁴⁹ Nikos Lountos, "The resistible rise of Golden Dawn", **Irish Marxist Review**, s. 21.

⁴⁵⁰ A. e., s. 24-25.

Ciudadanos (Yurttaşlar) 2006'da Katalonya'da kuruldu. Partinin kuruluşunda Katalonya bölgesinde 23 yıllık merkez sağcı CiU (Yönelim ve Birlik) iktidarının ardından gelen PSC-ERC-ICV koalisyonunun yarattığı hayal kırıklığı etkiliydi. PSC ve ICV'ye yakın entelektüeller bir araya gelerek 2005 yılında "Yeni bir siyasi parti için" adlı manifestoyu yayınladılar.

Bu manifesto Katalan milliyetçiliğini eleştirerek Katalan bölgesel hükümetini "İspanyol olan her şeye nefretle yaklaşmakla", yalnızca bölgesel özerkliğin arttırılmasına yoğunlaşmakla ve halkın gerçek istek ve ihtiyaçlarını görmezden gelmekle suçluyordu. Manifestoyu yazarlar Katalonya bölgesinin İspanyol ve Katalan kurumları arasındaki mücadele nedeniyle zaman kaybettiğini savunuyor, bunun yerine ekonomik gelişme ve eğitimin iyileştirilmesi gibi alanlara yoğunlaşılması gerektiğini söylüyorlardı. Manifestoda Katalan bölgesel yönetiminin Katalancaya, İspanyolcadan fazla önem vermesi eleştiriliyor, hükümetin bölgenin ekonomik gelişmesinin duraklamasının önüne geçemediği ifade ediliyordu. Kısaca partinin bu kuruluş metni Katalan milliyetçiliğinin Katalonya'daki karmaşık toplumsal yapıyı temsil edemediği vurgulanarak Katalan milliyetçiliğine alternatif bir siyasal parti kurulması öneriliyordu.⁴⁵¹

Bu görüşleri temel alan Ciudadanos 4 Mart 2006'da kuruldu. Partinin ilk siyasal etkinliği PSC-ERC-ICV hükümetinin CiU'nun da desteğiyle kabul ettiği Katalonya Özerklik Statüsü'nde yapılan değişikliklerin oylandığı referandum oldu. Bölgesel hükümetin hazırladığı yasa tasarısı onaylanması için Madrid'deki İspanya parlamentosuna gönderilmiş, parlamento da yasayı bazı değişiklikler yaparak onaylamıştı. Bu değişiklikler yasadaki mali özerklik ve dil ile ilgili bölümlerle Katalonya'nın bir ulus olduğuna ilişkin maddenin yasa tasarısından çıkarılmasıydı. Yasanın yapılan değişikliklerle referanduma sunulması nedeniyle ERC hayır oyu çağrısı yapmış, referanduma olan katılım ise %48,9 olarak gerçekleşmişti. Referandumda değişiklik %78,9 oyla kabul edildi. Ciudadanos bu referandumda

⁴⁵¹ For a new political party in Catalonia, (Çevrimiçi)

<https://web.archive.org/web/20080227060215/http://www.ciutadansdecatalunya.com/pdf/eng.pdf>
(Erişim Tarihi: 08. 05. 2019)

“Hayır” oyu verilmesini savundu. Referandumun hemen ardından Temmuz 2006’da toplanan parti kongresi parti başkanlığına Albert Rivera’yı seçti.

Kasım 2006’da yapılan Katalonya bölgesel seçimleri Ciudadanos’un katıldığı ilk seçim oldu. Parti bu seçimlerde oyların %3’ünü alarak bölgesel meclise 3 milletvekili gönderdi. Ciudadanos hem PSC’den hem de PP’den oy almıştı. Partiye oy verenlerin %78’ini anadili İspanyolca olanlar oluştururken, parti seçmenlerinin %61’i kendisini hem İspanyol hem Katalan olarak tanımlıyordu.⁴⁵² Ciudadanos Katalonya’daki ayrılıkçı harekete karşı çıkarken dil konusunu vurguluyordu, en önemli taleplerinden biri okullarda yalnızca Katalancaya ağırlık verilmesi yerine çift dilli bir eğitimin yapılmasıydı.

Partinin Kasım 2006 seçimlerindeki başarısı onu İspanya’nın diğer bölgelerinde ve ülke genelinde yapılan seçimlere girmeye de yöneltti. Ancak parti bu seçimlerde başarılı olamadı. 2008’de Endülüs bölgesel seçimlerinde %0,1, 2007 ve 2011’deki yerel seçimlerde %0,3 ve %0,2, 2008 genel seçimlerinde %0,2 oy alan parti, 2009’da yapılan AB parlamentosu seçimlerine Libertas ile ittifak halinde girmesine rağmen oyların yalnızca %0,2’sini alabildi.⁴⁵³

Ciudadanos asıl çıkışını Katalonya’nın bağımsızlığı sorununun öneminin giderek artmasıyla yakaladı. Temmuz 2010’da İspanya Anayasa Mahkemesi’nin Özerklik Statüsü’nün bazı maddelerini anayasaya aykırı ilan etmesi, Katalonya siyasetinin İspanya’dan ayrılma veya ayrılmama konusunda kutuplaşmasına neden oldu. Bu kutuplaşma sürecinde merkez partiler oy kaybederken, bu konuda daha net tutum alan –Ciudadanos gibi– daha küçük partilerin oyları arttı. Aynı sırada PSOE hükümetine başkanlık eden Zapatero’nun ekonomik krizle mücadele etmek için kemer sıkma politikaları uygulamaya başlaması da PSOE’nin bölgedeki partisi olan PSC’ye olan destekte azalmaya neden oldu. Kasım 2010’da yapılan Katalonya bölgesel seçimlerinde Ciudadanos oylarını %3,4’e çıkardı. Partinin oylarındaki asıl artış ise Kasım 2012’de yapılan Katalonya bölgesel seçimleri oldu, Ciudadanos bu seçimlerde oylarını %7,7’ye çıkardı. Partinin oylarındaki bu büyük artış

⁴⁵² Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, “Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, s. 590.

⁴⁵³ A. e., s. 591.

Katalonya'daki kitlesel bağımsızlık yanlısı harekete olan tepkiyi yansıtıyordu. 2010-2013 yılları arasında bağımsızlık isteyen Katalanların oranı %20'den %49'a çıktı.⁴⁵⁴ 11 Eylül'de yapılan bağımsızlık yanlısı gösteriye yüz binlerce kişi katılmıştı ve İspanya'dan ayrılmaya karşı çıkanlar oylarını bu konuda en net tutum aldığını düşündükleri Ciudadanos'a vermişlerdi.⁴⁵⁵

Ciudadanos'un bölgesel bir parti olmaktan çıkıp İspanya genelinde varlık gösteren bir parti haline dönüşmesi Kasım 2012 seçimlerindeki başarısının ardından gerçekleşti. 2011 genel seçimlerinde PSOE'nin oylarında büyük bir düşüş yaşanmış ve PP iktidara gelmişti. Ancak PP'nin de uyguladığı kemer sıkma politikalarıyla ve ardı ardına patlak veren yolsuzluk skandallarıyla güç kaybetmesi bu iki partinin seçmenlerinin başka partilere yönelmesine neden oldu. PSOE ve PP itibar kaybederken, İspanyollar ülkedeki en büyük sorunların yolsuzluk ve kriz olduğunu dile getirdiler. Ciudadanos böylesi ortamda İspanya geneline yayılmaya çalıştı. Movimiento Ciudadano adıyla İspanya'nın farklı bölgelerinden üye kaydeden parti yolsuzluğa karşı tavrını öne çıkarırken tıpkı PODEMOS gibi eski siyasetten ve kendisinin "yeni siyasetin" temsilcisi olduğundan bahsetti.⁴⁵⁶

Bu ortamda yapılan Mayıs 2014'teki AB Parlamentosu seçimlerine olan katılım yalnızca %43,8'de kaldı. Ciudadanos bu seçimlerde %3,2 oy alarak iki AB Parlamentosa iki milletvekili gönderirken, ilk kez ülke genelinde yapılan bir seçimde böylesine çok oy almayı başardı. PODEMOS ve Ciudadanos eski siyasete karşı çıkan yeni partiler olarak öne çıkarken bu partilere en çok oy verenler kentli, genç ve eğitimli seçmenler oldu. 2015'te yapılan yerel seçimlerde de merkez partilerin oylarındaki azalma ve yeni partilerin oylarındaki artış eğilimi sürdü. Ciudadanos her ne kadar Katalonya dışında hiçbir bölgede birinci parti olamasa da, her bölgede %2,9 ile %12 arasında değişen oranlarda oy aldı. İspanya genelinde 1,5 milyon oy alan parti 1.527 belediye meclis üyesi, 50 belediye başkanlığı kazanırken,

⁴⁵⁴ Lluís Orriols & Guillermo Cordero, "The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of Podemos and Ciudadanos in the 2015 General Election", **South European Society and Politics**, s. 476.

⁴⁵⁵ Juan Rodríguez Teruel, Astrid Barrio, "Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain", **South European Society and Politics**, s. 592.

⁴⁵⁶ A. e., s. 593.

13 bölgesel yönetimde 56 bölgesel milletvekilliği elde etti.⁴⁵⁷ Parti bölgesel yönetimlerde PP ve PSOE ile koalisyon kurmayı reddederken, şeffaflık için ve yolsuzluğa karşı adım atmaları karşılığında kimi yerelerde, bu partilere bölgesel parlamentolarda destek verdi.

Partinin aldığı bölgesel seçimlerde aldığı en iyi sonuç ise Katalonya oldu. Eylül 2015'te yapılan seçimlerde Ciudadanos oyların %18,8'ini alarak ikinci parti oldu. 20 Aralık 2015'te yapılan genel seçimlerde ise parti oyların %13,9'unu alarak PP, PSOE ve PODEMOS'un ardından dördüncü parti oldu. Bu seçimde Ciudadanos'a oy verenlerin 2011 genel seçimlerinde nasıl oy kullandıklarına bakıldığında partinin en çok oyu eski UPyD seçmenlerinden aldığını gösteriyordu. Bu partiyi PP ve PSOE takip ederken, parti daha önce oy vermeyenlerden de oy almayı başarmıştı.⁴⁵⁸

Ciudadanos kurulduğunda kendisini büyük oranda Katalan milliyetçiliği karşısındaki tutumuyla ifade ederken, sağ ve sol ekseninde bir ideolojiyi vurgulamadı. Merkez siyasal partilere güvenin azaldığı bir ortamda ortaya çıkan parti, tüm seçmenlerden oy alacak bir söylem kullanmaya çalıştı. Partinin AB milletvekilleri liberallerin AB parlamentosundaki grubu olan ALDE içinde yer aldılar. Ciudadanos siyasal yenilenmeye ve yolsuzluğa karşı mücadeleye vurgu yaparken, şeffaflık ve parti içi demokrasiyi de öne çıkardı. Ayrıca kamu sektöründe reform yapılmasını ve yargının siyasetten arındırılmasını savundu. Öte yandan parti kürtağın hamileliğin ilk 12 haftası ile sınırlanmasını önerdi.

Parti tabanı ve üyeleri de Ciudadanos'u merkez bir parti olarak görüyordu. Parti üyelerinin %52,1'i refah devletini desteklerken, %93,4'ü partinin temel amacının "özgürlüklerin savunulması" olması gerektiğini düşünüyordu. Ciudadanos'un örgütlenmesi de merkez partilere uygundu; her dört yılda bir yapılan kongre 70 kişiden oluşan genel konseyi ve partiyi yöneten yürütme komitesini seçiyordu. Yürütme komitesi seçimlerdeki adayları belirlerken, her bölgede liste başındaki aday

⁴⁵⁷A. e., s. 595.

⁴⁵⁸ Lluís Orriols, Guillermo Cordero, "The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of PODEMOS and Ciudadanos in the 2015 General Election", **South European Society and Politics**, s. 481.

doğrudan üyeler tarafından seçiliyordu.⁴⁵⁹ Partinin üye sayısı Katalan partisi olduğu dönem ile İspanya geneline açıldığı dönem arasında büyük farklılık gösteriyordu; partinin üye sayısı 2006-2012 arasında 2.500 ile 4.000 arasında değişirken Ocak 2015'ten Ekim 2015'e kadarki sürede bu rakam 12.000'den 25.200'e çıkmıştı.⁴⁶⁰

Ciudadanos seçmenleri PODEMOS seçmenlerine bazı açılardan benziyordu; her ikisine de ağırlıklı olarak genç ve eğitilmiş seçmenler oy vermişti. Parti daha çok merkez seçmene sesleniyordu ve siyasal durumun kötü olduğunu düşünenlerin partiye oy verme ihtimali daha yüksekti. Ancak bu özellikler partinin ülke genelindeki seçmeni için geçerliyken, parti Katalonya'da daha geniş bir kesime sesleniyordu; yaş ve eğitim düzeyi önemsizleşirken partiye oy vermenin temel kriteri siyasete yönelik hoşnutsuzluk ve Katalan milliyetçiliğine karşıtlık olarak öne çıkıyordu. Parti daha önce PSC'ye oy verenlerden önemli miktarda oy alıyordu. Ancak partinin sağcı olduğuna yönelik algı zamanla hem Katalonya'da hem de İspanya genelindeki seçimde egemen oldu. Kasım 2012'de Katalonya'da yapılan bir anketin katılımcılarının %32,4'ü Ciudadanos'u sağcı olarak nitelendiriyordu. Temmuz 2015'te yapılan bir anket de Aralık 2015'te yapılacak olan genel seçimlerde Ciudadanos'a oy vermeyi düşünenlerin %38'nin 2011 seçimlerinde PP'ye oy verdiğini, PSOE'ye oy verenlerin ise %9,4 olduğunu gösteriyordu.⁴⁶¹

Ciudadanos'un oylarındaki artış Katalonya bölgesinde ve ülke genelinde ayrı ayrı ele alınmalıdır. Parti ilk olarak ortaya çıktığı Katalonya'da Katalan milliyetçiliğine karşı İspanya ile birliğe vurgu yaparak oylarını arttırdı. Bu dönemde partinin söyleminde merkez sola daha yakın bir söylem gözlenebiliyordu. Parti İspanya genelindeki asıl çıkışını ise ülke çağında örgütlenmeye başladığı 2013 yılından sonra yaşadı. Ciudadanos'un ülke genelindeki bu artışında ise PP ve PSOE'ye azalan güven ve 2013 yılı içerisinde ardı ardına patlak veren yolsuzluk skandalları etkiliydi. Parti PODEMOS'un da kullandığı "eski-yeni siyaset" eksenini öne çıkararak kendisini hem eski siyasete bir alternatif olarak sundu hem de PODEMOS'tan farklı olarak kendisinin gerçekten merkez bir parti olarak algılanmasını sağladı. CIS'nin Nisan

⁴⁵⁹ Juan Rodriguez Teruel & Astrid Barrio, "Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain", **South European Society and Politics**, 2015, s. 597.

⁴⁶⁰ A. e.

⁴⁶¹ A. e., s. 604 – 605.

2015'te yaptığı bir çalışma katılımcıların büyük kısmının Ciudadanos'u merkez bir parti olarak gördüğünü gösteriyordu.⁴⁶²

Partinin İspanya genelinde oylarını arttırmasının temel nedeni “eski-yeni siyaset” algısında kendisini yeni siyaset içinden tarif ederken, merkez seçmen için PODEMOS'tan çok daha ılımlı bir seçenek olarak gözükebilmesiydi. PP ve PSOE'ye göre parti içi demokrasiye daha fazla önem veren, şeffaf ve yolsuzluktan arınmış bir imaj çizen Ciudadanos, kullandığı bir sloganında ifade ettiği gibi “makul bir değişim” öneriyordu.⁴⁶³ Kuruluşundan itibaren giderek daha az sosyal demokrat ve daha liberal bir parti halini alan Ciudadanos, 2015 yerel seçim kampanyasında göçmenlere sunulan sağlık hizmetlerinin kısıtlanmasını ve vergilerin düşürülmesini savunmuştu. Ciudadanos 20 Aralık 2015 genel seçimlerinden sonra da PP'yi destekleyerek bu partinin iktidara gelmesini sağladı.

⁴⁶² Toni Rondon, Maria Jose Hierro, “Podemos and Ciudadanos Shake up the Spanish Party System: The 2015 Local and Regional Elections”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 3, 2016, s. 343.

⁴⁶³ A. e., s. 344.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI OLARAK SYRIZA VE PODEMOS

4.1. Siyasal program ve ideoloji

SYRIZA ve PODEMOS'un siyasal program ve ideolojisi bazı açılardan benzer, bazı açılardan ise çok farklı iki siyasal bakışı ifade eder. Her iki program farklı teorik kaynaklardan beslenmiş, farklı süreçlerde gelişmiştir. Ancak bu iki program da son dönemde Güney Avrupa'yı etkileyen aynı iki süreç sonucunda son halini almıştır. Tezin ikinci bölümünde ifade edilen temsil krizi ve ekonomik kriz hem SYRIZA'nın hem de PODEMOS'un programında önemli bir yer tutar. Her iki parti de bu ikiz krizlere çözümler önerir.

SYRIZA'nın kökleri, Yunanistan Komünist Partisi'nin (KKE) 1968'deki bölünmesinde yatıyor. Bu bölünmeden ortaya çıkan KKE-İç ile KKE'nin ittifakından doğan SYNASPİSMOS, SYRIZA ittifakının en büyük parçasını oluşturdu. İttifakın diğer bileşenleri ise küreselleşme karşıtı harekette ve savaş karşıtı harekette daha aktif olan daha küçük örgütlerdi. SYRIZA'nın bir koalisyon olması, onun solun farklı tonlarını savunan örgütlerin bir araya geldiği bir "çatı partisi" olmasına neden olmuştu. İçinde SYNASPİSMOS gibi reformist örgütlerin yanı sıra DEA gibi devrimci yapılar da vardı. Dolayısıyla SYRIZA koalisyonunun bütünlüklü bir ideolojisinden bahsedemeyiz. Buna rağmen 2004'teki kuruluşundan itibaren partide baskın olan ideolojik tutumları inceleyebiliriz.

SYRIZA'nın temel noktalarından biri kendisini hem sosyal demokrasinin (PASOK) hem de komünizmin (KKE) dışında tanımlamasıydı. Bu tutum partiye, onun en büyük bileşeni olan SYNASPİSMOS'tan ona da KKE-İç'in avrokomünizminden geliyordu. SYRIZA varolan ekonomik sistemi eleştiriyor, ancak ne PASOK gibi onu yalnızca reforme etmekle yetineceğini söylüyor ne de KKE gibi en azından söylem düzeyinde işçi sınıfının önderlik ettiği bir sosyalist devrim hedefliyordu. Bunun

yerine parti kendi tutumunu “21.yüzyıl sosyalizmi” olarak adlandırıyor ancak bu kavramın içini tam anlamıyla doldurmuyordu.

SYRIZA temelde SYNASPİSMOS’un 2000’lerin başından itibaren kendi solundaki gruplarla ve başta “Küresel adalet hareketi” ve “Savaş karşıtı hareket” olmak üzere toplumsal hareketlerle ilişkileneceği sonucu ortaya çıktı. Dolayısıyla bu hareketler SYRIZA’nın hem ideolojisini hem de dilini etkiledi. Neoliberalizmin eleştirisi partinin önemli vurgularından biri oldu. SYRIZA bu kavramı öyle çok kullandı ki “hareket eden her şeye neoliberal demekle” dahi suçlandı.⁴⁶⁴ Neoliberalizm karşıtlığına yapılan bu vurgu bir yandan, özelleştirmelerin, emek pazarının kuralılaşlaştırılmasının ve özellikle krizle birlikte gelen yoksullaşmanın egemen olduğu şartlarda öne çıkarken diğer yandan partinin doğrudan kapitalizmi karşıısına almamasını sağladı. SYRIZA’nın neoliberalizme karşı alternatifi işçi iktidarını, bütün üretim araçlarına el konulmasını ve burjuvazinin iktidardan devrilmesini kapsamıyordu. Bunun yerine parti refah devletine geri dönülmesini, kamu harcamalarının artmasını savunuyordu. SYRIZA buna ek olarak klasik sol talepleri de sahipleniyordu; silahlanma harcamalarının azaltılması, NATO’dan çıkış, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım vb.

Partinin ideolojik çizgisi 2004 yılındaki resmen kuruluşundan 25 Ocak 2015’te iktidara gelişine kadar olan sürede farklı vurgularla gelişti. Ancak sonuç olarak bu çizginin partinin köklerinde yatan avrokomünist reformizmle, toplumsal hareketlerin taleplerini sahiplenen bir çeşit “hareketçilik”in birleşimi olduğunu söyleyebiliriz. SYRIZA, birleşik bir partiye dönüştüğü 2013 yılındaki yaptığı kongrenin siyasal karar metninde kendisini “birleşik, demokratik, çok eğilimli, sol bir kitle partisi” olarak tanımlıyordu. Partinin kısa vadede hedefi “memorandumun iptali, borcun çoğunun silinmesi ve sosyal ve üretici bir yeniden yapılanmaya gidilmesi” iken stratejik amacı Avrupa’da ve Yunanistan’da “21.yüzyıl sosyalizminin kurulması” idi.⁴⁶⁵ Parti bu amaca ulaşmak için SYRIZA’nın toplumsal hareketlerin siyasal sözcüsü olacağını iddia ediyor ve kemer sıkma politikalarına son vermenin tek

⁴⁶⁴ Donatella della Porta, v.d. **Movement Parties Against Austerity**, s.106.

⁴⁶⁵ “The political resolution of the 1st congress of SYRIZA”, 5 Ağustos 2013, (Çevrimiçi) <https://left.gr/news/political-resolution-1st-congress-SYRIZA> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

yolunun bir sol hükümet olacağını savunuyordu. SYRIZA hükümete gelmeye ve sorumluluk almaya hazırды ve diğer sol yapılara da kendisini desteklemesi çağrısında bulunuyordu.

SYRIZA, avrokomünizmin tezlerini hatırlatan bir şekilde içinde kendisini “çalışan ve halk sınıfları ile kent ve kırsal orta sınıflarının ittifakının” temsilcisi olarak tanımlıyordu. İlk kongre metninin pek çok yerinde “küçük ve orta ölçekli” işletmelerin korunacağına vurgu yapılıyordu. SYRIZA’ya göre “ücretli çalışanlar, işsizler, esnaf, küçük ve orta ölçekli çiftçiler ile küçük ve orta ölçekli işletmeler” memorandum politikalarına karşı kendi bloklarını oluşturuyordu. Onların, bu “sosyal çoğunluğun” karşısındaki bloğun merkezinde ise uluslararası ve Yunan sermayesi vardı; bankacılık, gemicilik, ticaret ve sanayi sermayesi.⁴⁶⁶ Böylece SYRIZA kendi karşısındaki bloku büyük sermayeye indirgerken kendisi en geniş cepheyi kurmaya çalışıyordu. Partinin ekonomik vaatleri arasında borcun yeniden müzakare edilmesi, ücretlerin ve emeklilik maaşlarının daha önceki seviyelere çıkarılması, bankacılık sektörünün ve stratejik işletmelerin devlet kontrolüne alınması ve zenginlere daha fazla vergi uygulanması vardı.

Parti, sınırları belli ideolojik bir çerçeve yerine kendisini karşıtı olduğu şeyler üzerinden tanımladı. SYRIZA’nın ilk dönemlerinde bir zayıflık olarak gözüken bu durum 2008 ekonomik krizinin doğurduğu partiler arası akışkanlık ortamında SYRIZA’nın diğer partilerden oy almasını ve toplumun geniş kesimlerine seslenmesini kolaylaştırdı. Partinin toplumsal hareketlerin taleplerine sahip çıkıp, onların parlamentodaki sözcüsü haline gelmesi ve ideolojik olarak kapsayıcı olması SYRIZA’nın oylarındaki hızlı artışta etkili oldu.

PODEMOS’un ideolojisini etkileyen kaynaklardan biri Latin Amerika’da 2000’li yılların başından itibaren iktidara gelen sol yönetimlerdi. PODEMOS’un kurucularının pek çoğunun “pembe dalga” olarak adlandırılan bu yönetimlerle yakın baları vardı, bazıları bu yönetimlerde danışman olarak çalışırken, bazıları ise akademisyen olarak bu yönetimleri ve onların uyguladığı stratejileri incelemişlerdi. Bu kurucuların bir kısmı bu Latin Amerika yönetimlerine danışma hizmeti veren bir

⁴⁶⁶ A. e.

düşünce kuruluşu olan Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Vakfı'nda (CEPS) çalışmıştı. Ínigo Errejón ve Carolina Bescansa, Chavez hükümetine yakın bir anket şirketinde çalışmıştı.⁴⁶⁷

Dolayısıyla parti kurucuları hem bu ülkelerdeki duruma hâkimdi hem de bu ülkelerde sol hükümetlerin iktidara geliş sürecinden alınacak dersler olduğunu düşünüyorlardı. Bu derslerden en önemlisi, bu hükümetlerin sol ile daha geniş bir ulusal talepleri ve hareketleri nasıl birleştirdiği idi. Bolivya'da ve Venezuela'da bu hareketler solun dışındaki güçlerle de birleşebilmiş ve bu birleşmeyi seçimlerde önemli bir güce dönüştürebilmişlerdi. PODEMOS bunun İspanya'da da mümkün olduğu varsayımında bulundu.

Errejon doktora tezini Bolivya'da Evo Morales'in *Movimiento al Socialismo* (Sosyalizme Doğru Hareket) partisinin 2006-2009 arasındaki dönemi üzerine yaptı. Onun Latin Amerika ülkelerinden aldığı ders, ulusal-popüler kavramı ve sağ güçler tarafından kuşatılan sol iktidarların nasıl mücadele ettikleri oldu. Mouffe ile birlikte yazdığı söyleşi kitapta o, toplumsal hareketlerin siyasal bir alternatifte dönüşmediğinde nasıl etkisiz kaldıklarını vurgulayarak, insanların hayatlarında somut kazanımlar yaratmak için kapsayıcı siyasal partilere olan ihtiyaca vurgu yapar.⁴⁶⁸

Ancak PODEMOS'un yükselişinin “pembe dalga”nın geri çekildiği, Latin Amerika'daki sol hükümetlerin yerini sağ güçlerin aldığı bir döneme denk gelmesi, partinin bu hükümetlerle olan ilişkisini de etkiledi. Venezuela'daki ekonomik krizin tüm dünyada sağın kullandığı bir durum haline gelmesinin ardından PODEMOS, bu ülke ve onun içinde bulunduğu ALBA ile arasına mesafe koyarken Uruguay, Ekvador ve Arjantin'e yakınlaştı.⁴⁶⁹

Laclau ve Mouffe PODEMOS'un teorik altyapısını önemli ölçüde etkiledi. Hem Iglesias hem de Errejon bu iki teorisyenden etkilenmişti. İlk kez 1980'li yıllarda

⁴⁶⁷ Salvador Schavelzon, Jeffery R. Webber, “Podemos and Latin America”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, s. 176,

⁴⁶⁸ Inigo Errejon, Chantal Mouffe, **Podemos: In the name of the People**, sf. 83-84

⁴⁶⁹ Salvador Schavelzon, Jeffery R. Webber, “PODEMOS and Latin America”, **Podemos and the New Political Cycle**, s. 183

birlikte yayınladıkları Hegemonya ve Sosyalist Strateji ile dikkat çeken Laclau ve Mouffe, ne sosyal demokrasinin ne de Marksizm'in 1968'den sonra ortaya çıkan yeni toplumsal hareketleri anlayabildiğini öne sürerek, bunun nedeninin bu akımların sınıf anlayışlarının yetersizliğinde yattığını öne sürdü. Onlara göre Marksizm siyasal kimliklerin kökeni, insanların ekonomik üretim ilişkileri içindeki konumlarıydı. Oysa Laclau ve Mouffe, siyasal kimliklerin böyle belirlenmediğini vurgulayarak bu bakış açısını “özcü” olarak nitelendiriyorlardı. Onlar siyasal kimliklerin kurulmasında Gramsci'nin hegemonya kavramına vurgu yaptılar ve kurulan her türden hegemonyanın dağıtılabileceğini veya başka türden hegemonyalar kurulabileceğini öne sürdüler. Bu hegemonya, toplumda aşamalı olarak etki alanını arttırmakla mümkündü; medya ve parlamento bu mücadelede büyük rol oynuyordu.

Laclau ve Mouffe hegemonyaya olan vurguları, onları gelişmiş sanayi toplumlarında sosyalist projenin yalnızca hegemonya mücadelesiyle ve “Jakoben siyaset modelinden” yani kapitalizmden bir devrimle kopuştan uzaklaşarak gerçekleştirileceği noktasına götürdü. Devrim perspektifinin geride bırakılmasından sonra yazarlar sosyalizmi demokrasinin geliştirilmesi ve radikalleştirilmesi olarak görmeye başladılar. Onlara göre işçi sınıfı ve patronlar arasındaki mücadele var olan pek çok mücadeleden yalnızca biriydi ve temel bir öneme sahip değildi. Onlar bu mücadeleye temel önem atfetmeyi “ekonomik determinizm” olarak adlandırdılar.⁴⁷⁰

Yazarların bu tutuma karşı öne sürdükleri alternatif olan radikal demokrasi ise, burjuvaziyi ortadan kaldırmak isteyen işçi sınıfı karşıtlığından farklı bir şekilde, birbirlerinin var olma hakkını tanıyan “rakiplerin” mücadele ettiği ve kendi hegemonyalarını kurmaya çalıştığı bir düzeni temel alıyordu. Mouffe kitabın yazıldığı dönemde -1985- sosyal demokrasinin güçlü olduğunu bu yüzden kitabın temel tezinin demokrasinin radikalleştirilmesi olduğunu söyler. Ancak ona göre o dönemden bugüne geçen süre içerisinde sosyal demokrasi, liberalizme teslim olmuş ve kendi kendini yok etmiştir. Özellikle Tony Blair'ın başını çektiği **New Labour** (Yeni İşçi Partisi) anlayışının neoliberalizmi kabul etmesi, aynı yıllarda hızlanan özelleştirmeler ve refah devletinin tasfiyesi sosyal demokrasinin güç kaybetmesinde

⁴⁷⁰ Inigo Errejón, Chantal Mouffe, **Podemos: In the name of the People**, sf. 15-19

etkilidir. Dolayısıyla Mouffe bugünkü görevin sosyal demokrasinin bile sınırlı bir şekilde uygulayabildiği demokrasinin önce korunması daha sonra da geliştirilmesi olduğunu söyler.⁴⁷¹

Mouffe'un hem ekonomik krizin hem de temsil krizinin yaşandığı bu dönem için uygun gördüğü siyasal hat, sol popülist partilerin inşa edilmesidir. Laclau'nun Latin Amerika'daki Peronist hareketleri inceleyerek ulaştığı ve "Popülist Akıl Üzerine" kitabında ifade ettiği teorilere dayanan Mouffe, egemen sınıfın rıza üretme amaçlarının akamete uğradığını ve nüfusun giderek daha büyük bir kısmının siyasal sisteme olan güvenini kaybettiğini vurgular. Ona göre bu yüzden yapılması gereken şey, kitlesel sol popülist partiler inşa etmek ve bu partiler yoluyla demokrasinin sınırlarını genişletmeye çalışmaktır. Bunu yaparken halkın kendisini bir rakip veya düşmanın, bir ötekinin karşısında inşa etmesi gerekir. Çünkü dışarısı olmayan bir kimlik, siyasal bir seferberlik yaratamaz. Mouffe kritik bir momentten geçildiğini ve popülizmin bayrağını sol taşımazsa sağın ve aşırı ağın bu dönemden güçlenerek çıkacağı uyarısında bulunur.

Dolayısıyla Mouffe'un teorileri ile PODEMOS'un kurucuları; özellikle Errejon'un düşünceleri birbirine çok benzerdir. Errejon ve Mouffe'un diyaloglarından oluşan "PODEMOS: In the Name of People" kitabı da ikilinin temel noktalarda –dünyadaki devrimci solun krizi, temsil krizinin boyutları, yurtseverliğin savunulması gerektiği, popülist partilerin inşasının önemi vb– hemfikir olduğunu göstermektedir.⁴⁷²

PODEMOS'un söyleminde ve ideolojisindeki en önemli unsurlardan biri Mouffe ve Laclau'nun popülizm ve radikal demokrasi teorisinden beslenen sağ/sol eksenini kullanmaya karşı olan bir tutumdur. İspanya'da giderek birbirine daha da benzeyen iki büyük parti –PSOE ve PP– kendilerini bu eksen üzerinden tanımlıyorlardı. Oysa PSOE'nin uyguladığı politikaların çoğu noktada PP'den bir farkı yoktu, örneğin sanayide özelleştirmelere giden ve çalışma koşullarını güvencesizleştiren yasaları çıkaran PSOE olmuştu.⁴⁷³ Her iki parti de NATO ve AB üyeliği, kemer sıkma

⁴⁷¹ A. e., s. 21-22.

⁴⁷² A. e.

⁴⁷³ Luke Stobart, Understanding PODEMOS (1/3): 15-M & counter-politics, (Çevrimiçi) <https://left-flank.org/2014/11/05/explaining-podemos-1-15-m-counter-politics/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

politikaları gibi konularda uzlaşıyorlardı. Her ikisi de yolsuzluklara bulaşmıştı ve her iki partinin üst düzey yöneticileri de emekliliklerinin ardından özel şirketlerde görev alıyorlardı. PSOE'nin solundaki en büyük örgüt olan Birleşik Sol da (IU) bu eleştiriden payını alıyordu. IU, iki partili düzenin işlemlerini sağlayan bir unsur olarak görülüyor ve onun pek çok yerelde PSOE ile ittifak yaptığı hatırlatılıyordu. Dolayısıyla PODEMOS kurucularına göre bu eksen İspanya'da kullanışlı değildi ve halk bu iki parti ve bu iki kavram arasında anlamlı bir fark görmüyor, bu kavramlar ülkedeki mevcut siyasal konumlanmayı açıklamıyordu. Errejon şöyle açıklar:

“Mesele, ilk olarak siyasal pozisyonların verili olmadığı, siyasal kimliklerin de durağan olmadığı kabul etmektir: insanların kendilerini sağ veya sol üzerinden tanımlamalarında doğal olan bir şey yoktur; bu tarihsel ve coğrafi olarak faktörlere bağlıdır. İkincisi, ülkemizde -bize göre demokrasinin oligarşi tarafından rehin alınmasıyla sonuçlanan- dönüşümlerin gerçekleştiğini kabul etmektir. Bu teorik terimlerle demokrasi/oligarşi, daha somut terimlerle ise yurttaşlar/ayrıcılıkçılar veya **casta** olarak tanımlanan bir hattın varsayılabilmesini sağlar. Bu da bizim –ve 1978'in siyasal haritasının– içinden geçmekte olduğu krizi daha iyi açıklayabilir.”⁴⁷⁴

PODEMOS bu tutumunu sağ/sol ekseninin halkın gözünde anlamını kaybetmesine ve ekonomik ve siyasal egemenlerin bu eksen muhalefeti kolayca marjinalize edebilecekleri bir “radikal sol” çekmecesine tıkmak için kullanmasına dayandırıyor. Iglesias partinin yaptığı seçimi şöyle açıklıyordu:

“Siyasal alanın sağ-sol ekseninde biçimlendirilmesi, ilerici doğrultuda bir değişimin İspanya'da mümkün olmadığı bir yapı yarattı. Sağ ve solun sembolik alanında, devleti kullanarak post-neoliberal bir dönüşüm gerçekleştirmek gerektiğini iddia eden; insan haklarını, egemenliği ve demokrasi ile yeniden dağıtım politikaları arasındaki bağı savunan bizlerin en ufak bir seçim zaferi şansı bile yok. Rakiplerimiz bizi “radikal sol” diye isimlendirdiğinde ve bizi sürekli olarak onun sembolleri ile özdeşleştirmeye çalıştığında, bizi zafere ulaşmalarının daha kolay olduğu bir alan itiyorlar. En önemli siyasal-söylemsel hedefimiz pozisyonların sembolik yapılanmasına karşı koymak, “konuşmadaki terimleri” ele geçirmek için mücadele etmek. Siyasette tartışmanın terimlerini belirleyen sonucunu da büyük oranda belirler. Bu “ilkeleri terk etmekle” veya “ılımlılaşmakla” değil, ideolojik mücadelenin alanını bizim belirleyemediğimiz durumda, onun bizim kullandığımız söylemsel repertuarı sınırlayacağı varsayımı ile ilgilidir.

⁴⁷⁴ Inigo Errejon, Chantal Mouffe, **Podemos: In the name of the People**, s. 119.

Bu [ideolojik mücadele alanını belirlemek] yalnızca içinde bulunduğumuz an gibi, istisnai durumlarda mümkündür. Bu hem bu yapıyı tanımlayacak çerçeveyi belirlemek hem de onu medya alanına yansıtacak bir söylem ister. Bizler, örneğin evden çıkarmalardan, yolsuzluktan ve eşitsizlikten bahsetmekte ısrarcı olduğumuzda ve devletin biçimi, tarihsel hafıza veya hapisane politikası konusundaki tartışmalara sürüklenmeye direndiğimizde, bunun anlamı bu konularda bir tutuma sahip olmadığımız veya bu konulardaki pozisyonumu “yumuşattığımız” anlamına gelmez. Biz, bu aşamada, kurumsal iktidar mekanizmasına sahip olmadan, bizi “solcu olmayan” çoğunluktan yabancılaştıracak mücadele alanlarına odaklanmanın anlamsız olduğunu düşünüyoruz ve bir çoğunluk olmadan da, bizim bir yandan kamu politikalarına müdahale ederken diğer yandan bu söylem mücadelelerini başka şartlarda yürütmemizi sağlayacak olan yönetim mekanizmasına erişmek mümkün değil.”⁴⁷⁵

Partinin sağ-sol ekseninin geride kaldığını savunmasına ve kendisini bu eksende tarif etmemesine rağmen PODEMOS seçmenler tarafından büyük oranda sol bir parti olarak görüldü. Haziran 2014’te CIS tarafından yapılan bir araştırma her beş seçmenden birinin partiyi “aşırı sol” olarak tanımladığını gösteriyordu.⁴⁷⁶ PODEMOS seçmenleri de kendilerini solda tanımlıyorlardı; CIS’nin yaptığı bir dizi araştırmaya göre PODEMOS seçmenlerinin %70’i kendisini solcu olarak tanımlarken, %18’i merkezci olarak tanımlıyor, %10’u ise soruya yanıt vermiyordu. Kendisini sağcı olarak tanımlayan PODEMOS seçmenlerinin oranı yalnızca %1,5’tu.⁴⁷⁷

Laclau ve Mouffe’un teorilerinden beslenen PODEMOS kurucularının sağ/sol ekseninin geçerliliğini kaybetmesine karşı buldukları çözüm, “halkı inşa etmek” idi. Onların halkı “sıradan, çalışan insanlar” olarak tanımlarken, bunun karşısında ise **la caste** (kast) vardı.

PODEMOS’un kurucuları, bu kavramın somut olarak nüfusun belli kesimlerini tanımlamadığını, bunun yerine “halk” inşası sürecindeki öteki rolünü üstlendiğinin farkındadırlar. Kast değişken ve akışkandır ve tam da bu özelliği nedeniyle kullanışlıdır. Errejon, Mouffe’un “Kast kimdir?” sorusuna şöyle cevap verir:

⁴⁷⁵ Pablo Iglesias, “Understanding PODEMOS”, *New Left Review*, s. 16.

⁴⁷⁶ Juan Rodriguez-Terruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, “Fast and Furious: Podemos’ Quest for Power in Multi-level Spain”, *South European Society and Politics*, s. 574.

⁴⁷⁷ Jorge Sola, Cesar Rendueles, “Podemos, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism”, *Journal of Contemporary European Studies*, s. 10

“Kavramın harekete geçirici gücü tam da tanım eksikliğinden geliyor. Bu “Oligarşi kimdir?” diye sormaya benziyor. Halk kimdir? Onlar istatistikî olarak tanımlanamazlar. Bence bunlar en fazla edimsel kapasiteye sahip olan kutuplardır. Geçtiğimiz günlerde Oxfam bir açıklama yayınladı ve İspanya’da krizin başlangıcından beri, otuz yıldır görülmeyen bir duruma gelindiğini ve İspanya nüfusunun %1’inin, nüfusun en alttaki %70’i kadar varlığa sahip olduğunu açıkladı. Mesele istatistikî bir gösterge seçip “siz kasttasınız, siz değilsiniz” demek değil; kavramın yaptığı şey, o zamana kadar madun olan yeni bir çoğunluğu gruplandıran siyasal bir yapı ve kimliği betimlemek.”⁴⁷⁸

PODEMOS liderlerinin yaptığı analiz, temelde 15M hareketinin daha önce kişisel olarak görülen sorunları toplumsal hale getirerek, kültürel iklimi değiştirerek bir fırsat aralığı yarattığıydı. 15M hareketi toplumun %80’ine varan bir oranından kabul görüyordu ancak iktidarda hala sağcı Halk Partisi (PP) vardı ama bu durum değiştirilebilirdi. Ancak onlara göre bu fırsat aralığından yararlanmak, siyasal bir değişim yaratmak için hareketi bu noktaya getiren eylemcilerin yöntemleri kullanılamazdı. Dolayısıyla PODEMOS 15M hareketinin içinde olan ve bundan sonra izlenecek yol ve devlet sorunu gibi alanlarda farklı çözüm yolları öneren iki akımın eleştirisi üzerinden doğdu.

İlk akım en geniş anlamıyla sol veya devrimci sosyalizmdi. PODEMOS kurucuları Laclau ve Mouffe’un yukarıda açıklanan yaklaşımlarını önemsiyor ve devletin yıkılması gereken bir mekanizma olarak görmüyorlardı. Burjuva devlet aygıtının, sosyalistlerin ele geçirip kullanamayacağını düşünen ve bu devlet aygıtının yerine işçi demokrasi temelinde yeni bir devlet aygıtı konulması gerektiğini savunan Leninist görüşü eleştiriyor ve devleti bir mücadele alanı olarak görmüyorlardı. Ayrıca onlar sosyal mücadelelerin siyasal mücadeleleri öncelemesi gerektiğini ve ancak bu sosyal mücadelelerden siyasal bir öznenin doğabileceğini savunuyorlar, PODEMOS ise buna karşı çıkıyordu.

PODEMOS’un solu eleştirdiği bir diğer nokta ise iktidardan uzak durmak pahasına “temiz kalmak” istemesiydi. PODEMOS kurucuları solcuları gündelik siyasal mücadelenin çekişmeleri içinde kirlenmekten korktukları için ilkelerini bahane ederek aşırı taleplere sarıldıklarını savunuyorlardı. Onlara göre solun bu tercihinde yıllardır yenilmiş olması ve bu durumu kanıksamış ve yüceltmış olması etkiliydi.

⁴⁷⁸ Errejon & Mouffe, a. g. e., s. 133.

Sola yönelik bir diğer eleştirileri ise solun kullandığı dil, jargon ve sembollerle kendi içine kapanmasıydı. Partinin teorisyenleri egemenlerin en çok istediği şeyin solun anlaşılabilir bir dil konuşması, toplumun geri kalanı için anlamsız olan sembolere, marşlara ve bayraklara olan düşkünlüğüydü. Iglesias'ın sözleriyle “Düşman tam da böyle olmamızı istiyor: Kaba, kimsenin anlamadığı bir dili konuşan, azınlıkta, her zamanki sembollerinin arkasına saklanan.

PODEMOS solun savunduğu talepleri savunurken çok daha kapsayıcı bir dil kullandı. Partinin bu açıdan doğrudan 15M hareketinin örgütlenme tarzından ve bu hareketin dilinden etkilenmişti. Parti üyelerinden Jorge Lago yerel PODEMOS dairelerine yönelik yapılan bir toplantıda bunu “Örneğin “antikapitalizm” ve “ekonomik demokrasi” neredeyse aynı anlama gelir ama ilk ifade insanları korkuturken diğer korkutmaz” diyerek açıklıyordu.⁴⁷⁹ Iglesias'ta solun kendisini halkın geri kalanından ayıran bir halde olduğunu öne sürüyordu:

“Solun kazanmak için bir din olmayı bırakması ve halkın elindeki bir araca dönüşmesi gerekiyor. O, halk olmalı... Sloganlarımızı, sembollerimizi ve marşlarımızı seviyoruz. Bir grup olarak bir araya gelmeyi seviyoruz. Eğer bir afişe birkaç örgütün adını birlikte yazabiliyorsak kazanabileceğimizi düşünüyoruz. Olmaz. Mesele halkın öfkesi ve umutlarıdır. Mesele sol yenildiği için bizi uzaylı gibi gören halka ulaşmaktır.”⁴⁸⁰

PODEMOS kurucularının eleştirdikleri ikinci akım otonomculuktu. 15M'nin yatay pratiklerinin ve meclislerinin oluşmasında önemli yeri olan, Hardt ve Negri'nin teorileriyle beslenen bu akımı kurumların önemini anlamadıkları, mikro değişikliklere ve süreçlere gereğinden fazla anlam yükledikleri için eleştirdiler. Errejon bu yaklaşımın, siyasal bir özneyi inşa etmekten sistematik olarak kaçındığını savunur:

“Kısaca bu yaklaşımında her şey **mikro** ve **süreç** lehine bir mazerettir. Dolayısıyla onlar için biz zaten kazanıyoruz; bu potansiyeli devlet üzerinden etkili bir siyasal etkiye dönüştürme yönündeki her çaba, devlete onu yeniden ele geçirme ve kendisine entegre etme fırsatı vereceğinden, bunu yapmak

⁴⁷⁹ Héloïse Nez, “Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain”, **Contemporary Voting in Europe**, s. 122.

⁴⁸⁰ Akt. Manel Barriere, Andy Durgan, Sam Robson, “The Challenge of Podemos”, **International Socialism**, Sayı 145, Kış 2015, (Çevrimiçi) <http://isi.org.uk/the-challenge-of-podemos/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

yanlıştır. Çünkü bunu yaparsak hareketin “gerçekten demokratik potansiyelinin” başını kesmiş oluruz.”⁴⁸¹

PODEMOS’un protesto etmek yerine alternatif bir siyasal güç, önüne iktidara gelme hedefini koyan bir yapı olduğu onun liderleri tarafından farklı zamanlarda vurgulandı. Iglesias AB Parlamentosu seçimlerinin hemen ardından yaptığı konuşmada bunu vurgulamıştı:

“Kast partileri tarihlerinin en kötü sonuçlarından birini aldılar. Ama şunu söylemeliyim ki henüz onları alt etme amacımızı gerçekleştiremedik... PODEMOS izleyici rolünü oynamak için kurulmadı, her şeyi kazanmak için doğduk ve her şeyi kazanacağız. Pek çoğu için bu sonuç bir başarı olabilir ama biz tatmin olmadık.”⁴⁸²

31 Ocak 2015’te yapılan ve yaklaşık 100.000 kişinin katıldığı **Marcha del Cambio** (Değişim Yürüyüşü) da Inigo Errejon katılımcılara şöyle sesleniyordu:

“Bize pek çok kez neden böyle bir eylem çağrısı yaptığımızı sordular. Ne kadar garip bir eylem değil mi? Biz bir şeyleri protesto etmek için bir araya gelmedik. Şimdiye kadar sesimiz duyulmadan yeteri kadar protesto ettik. Biz bir şey istemek için de bir araya gelmedik. Biz kimseden bir şey istemiyoruz. Biz buraya 2015’te halkın egemenliğini ve ülkesini yeniden kazanacağını kutlamak için geldik. Aynı zamanda başkalarına erişmek için buraya geldik. Bugün burada çok kişiye ama pek çok kişi de burada değil ve biz onlara ellerimizi uzatıyoruz.”⁴⁸³

PODEMOS’un kökleri her ne kadar sol örgütlere ve daha önce solda yer alan bireylere dayansa da partisinin kendisi sağ/sol ekseninden ayrıştırmasının en net ifadelerinden biri yurtseverlik veya milliyetçilik karşısındaki tavrıydı. İspanya İç Savaşı’nda milliyetçilik ve yurtseverlik General Franco tarafından kullanılmış, savaştan sonra da bu kavramlar sağın teorik cephaneliğinin bir parçası olmayı sürdürmüşlerdi. Franco **patria** (vatan) ve **pueblo** (halk) kavramlarını çokça kullandı. İspanya solu ise Franco’nun dayattığı İspanyol bayrağını hiçbir zaman sahiplenmedi hatta Katalonya ve Bask bölgesinin uğradığı düzenli ayrımcılığı protesto etmek için “İspanya” yerine “İspanya devleti” terimini kullandı.

⁴⁸¹ Errejon & Mouffe, a. g. e., s. 77

⁴⁸² Akt. Josep Maria Antentas, “Podemos and the Spanish political crisis”, **Labor History**, 2016, s. 479.

⁴⁸³ Akt. Christina Flesher Fominaya, Podemos’ March for Change, 31 Ocak 2015, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/podemos-march-for-change/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Parti yurtseverliği; egemenlik kavramının doğal bir uzantısı olarak kurguluyordu, egemenlik ise demokrasinin bir sonucuydu. İspanya halkları hem siyasal hem de ekonomik anlamda egemen değillerdi, ülkeyi gerçekte yönetenler siyasal ve ekonomi elitler yani, **la caste** iken, onlar da seçilmemiş AB görevlilerine hesap veriyorlardı. PODEMOS ise tüm bunları değiştirmek istiyor halk egemenliğini ülkeye yeniden getirmek için çabalıyordu.

Böylece PODEMOS yurtseverliği, halkı sevmek ve halkın çıkarlarını korumak olarak yeniden tanımlayarak bu kavramı sahiplenmeye çalıştı. Errejon bu alanın sağa bırakılmaması gerektiğini iddia ediyordu:

“Ciddi başka bir hata, ulusal kimlik alanındaki hegemonya savaşını onlara bırakmamız olur. En gerici güçlere, ülkenin neyi temsil ettiği konusundaki görüşlerini, karşı çıkan olmadan öne sürmeleri için fırsat vermek bir hatadır. Onların güçlü bir ülke projesi, gerçekte zayıflara karşı, yabancılara karşı, ulusal azınlıklara karşı olacak veya tek kelimeyle şovenizm üzerine kurulu olacak. Onlar kapsayıcı ve destekleyici olan, sağlam kurumlara ve demokratik teminatlara sahip sivil, halkçı ve demokratik bir ülke tahayyülünü, yani kısaca demokratik, ilerici ve halkçı bir yurtseverliği yeniden kurmaya çalışmayacaklar.”⁴⁸⁴

PODEMOS ise böyle bir yurtseverlik anlayışına sahipti. Iglesias 2013 yılında çıktığı bir televizyon programında “Gururla vatan demek sağın ve solun ötesine geçen bir mesele... Bu yurtsever ve temiz olmakla ilgili ve bu ülkede hiçbir hükümet ne yurtseverdi ne de temiz” ifadelerini kullanmıştı.⁴⁸⁵ Iglesias’a göre gerçek yurtseverler sıradan emekçi halktı:

“Yurtseverler çalışırlar ve kendilerini bayrakla sarmaya ihtiyaç duymazlar. Onlar erken kalkıp işe giderler veya iş ararlar. Gerçek yurtseverler halkı düşünürler (...) Bizim için vatan halktır. Bizim için vatani savunmak, devlet hastanelerinin, devlet okullarının en iyi şekilde hizmet vermesini savunmaktır. Vatan seçkinlere daha az, halka daha çok benzemeli.”⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ Errejon & Mouffe, a. g. e., s. 68

⁴⁸⁵ Marc Bassets, Spain’s New Patriots, **Dissent**, Yaz 2015, (Çevrimiçi)

<https://www.dissentmagazine.org/article/marc-bassets-podemos-patriotism-spain> (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)

⁴⁸⁶ Óscar García Agustín, “We the People or We the Republic? The Need for Republican Populism”, **PODEMOS and the New Political Cycle**, s. 164

Errejon'da sağ ikiye bölünmekle suçluyordu:

“Biz milliyetçi değil demokratik bir vatan fikrine sahibiz, vatani halk olarak tanımlıyoruz. Ulusal kelimesini kullananların aynı zamanda nasıl ulusal egemenliğimizi ucuza sattığını göstermeye çalışıyoruz. Böylece bizler ülkemizi düzeltmek ve çoğunluğun çıkarlarını savunmak için gerekli bir adım olan, ekonomik ve siyasal egemenliğimizi yeniden kazanmaya çalışıyoruz.”⁴⁸⁷

Eklundh, PODEMOS'un bu stratejisini eleştirerek parti liderliğinin yurtseverliğine ve vatana yüklediği ilerici anlamların, parti tabanında ne derece sahiplenildiğinin belli olmadığını vurgulayarak, partinin kendisinin olmayan bir dile hapsolma riskine dikkat çeker. Ona göre parti tabanı bu kavramları daha çok kullanılan ve daha sağ anlamlarıyla sahiplenebilir ve bunun da uzun dönemde parti politikaları üzerinde etkileri olabilir.⁴⁸⁸

4.2. Örgütlenme modeli ve parti içi demokrasi

Bu bölümde partilerin örgütlenme şekilleri ve işleyişleri, bu partilerde parti içi demokrasinin işleyişi, partinin liderliği ile üyeleri ve seçmenleri arasındaki ilişki ele alınacaktır. Bu nedenle ilk olarak partilerin hiyerarşik yapıları incelenecek, daha sonra bu yapıların partilerin hareketlerle ilişkilenebilmesine nasıl işlev gördükleri araştırılacaktır.

SYRIZA'nın örgütlenme yapısı, Yunanistan'daki büyük partilerin örgütlenmesine oldukça yakındı. SYRIZA varlığının önemli bir kısmını (2004-2013) bir koalisyon olarak geçirmişti dolayısıyla bu dönemde en büyük bileşen olan SYNASPİSMOS ile diğer grupçukları birleştiren bir çerçeveydi. SYRIZA'nın bir koalisyondan birleşik bir partiye dönüştüğü 2013 yılında da geleneksel bir örgütlenme modeli kullandı. Bu modelde partinin örgütlenmesinin temelinde coğrafi olarak oluşturulmuş yerel birimler vardı. Bu yerel birimleri, yerel seçimlerdeki adayları belirleyebiliyordu ancak büyük kentler ve bölgeler bu kuralın dışındaydı. Yerel birimler iki yılda bir yapılan il kongreleri için temsilciler seçiyor, bu kongreler de bölgesel komiteleri

⁴⁸⁷ Emmy Eklundh, “Populism, Hegemony, and the Phantasmatic Sovereign: The Ties Between Nationalism and Left-Wing Populism”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, s. 139

⁴⁸⁸ A. e., s. 141.

seçiyordu. Bölgesel komitelerin görevi ulusal ve yerel düzey siyaset arasında koordinasyon kurmaktı.⁴⁸⁹

Yerel birimler aynı zamanda partinin en üst karar organı olan ve üç yılda bir toplanan kongrenin delegelerini de seçiyordu. Kongre parti başkanını ve merkezi siyasi komiteyi seçiyordu. Bir merkez komite işlevi gören merkezi siyasi komitenin yaklaşık 200 üyesi bulunuyordu ve bu komite kongrenin aldığı kararları uygulamaktan sorumluydu. Merkezi siyasi komite kendi yürütmesini, yani siyasi sekreteri ve sekreterliği seçiyordu. Bu komitenin ayrıca konulara göre belirlenen (çevre, sağlık vb) alt komiteleri de vardı ve bu komitelerde parti üyelerinin yanı sıra parti üyesi olmayanlar da bulunabiliyordu.⁴⁹⁰

Partinin gençlik örgütü olan “SYRIZA Gençliği” daha önce parti içindeki farklı bileşenlerin gençlik örgütlerinin bir toplamı iken 2013 yılında partiden özerk birleşik bir gençlik örgütü olarak kurulmuştu. Partinin mali kaynaklarını parti üyelerinin aidatları ve parti dostlarının bağışları, milletvekillerinin destekleri ile devlet yardımlarını oluşturunuyordu. 2012’den itibaren milletvekillerinden maaşlarının %20’sini partiye, %20’sini ise “Herkes için Dayanışma” girişimine vermeleri istenmiştir. SYRIZA’nın mali işleyişi diğer Yunan partilerine benzer şekilde örgütlenmiş ve partinin herhangi bir mali şeffaflık uygulaması olmamıştır.⁴⁹¹

SYRIZA’nın parti hayatına uzun bir süre parti içi grupların çekişmesi damgasını vurmuştu. Bu çekişme partinin gençlik örgütüne ve sendikal çalışmasına dahi yansımıştı. Ayrıca partinin sahibinin üyeler olduğuna dair yapılan vurgular olmasına rağmen, parti üyeleri parti politikasının belirlenmesinde birebir rol oynayamamış, parti hiyerarşisinin üst mevkilerinde alınan kararlar tabanda tartışılmış ve oylanmıştır. Ancak bu kararların alınma süreci parti tabanından başlamamıştır.

PODEMOS’un parti yapısı genel olarak İspanya’daki diğer büyük partilere benzer bir yapıdadır. Ancak parti kendisini diğer İspanyol partilerden ayırarak halkın taleplerinden kopuk olan kast partileri olmakla suçladığı PP ve PSOE’ye karşı

⁴⁸⁹ Donatella della Porta, v.d. **Movement Parties Against Austerity**, s.71.

⁴⁹⁰ A. e., s.72.

⁴⁹¹ A. e., s.73.

kendisinin halkın isteklerini yansıttığını iddia eder. Partinin örgütsel ilkeler metninde parti örgütlenmesinin temel ilkeleri olarak “yurttaş katılımını desteklemek, şeffaflığa, açık muhasebeye bağlılık ve demokratik kontrol talebi” ifade edilir.⁴⁹²

PODEMOS’un en yüksek karar organı Yurttaş Meclisi’dir. Yurttaş Meclisi üç yılda bir toplanarak PODEMOS’un çeşitli organlarını seçer. Ancak bu meclisin en önemli özelliği örgütsel ilkelerde vurgulandığı üzere sürekli doğaya sahip olmasıdır. Kayıtlı PODEMOS üyelerinden oluşan bu meclis yalnızca seçimler amacıyla toplanmaz, partinin önemli kararları, seçim ittifakları gibi konularda bu meclis tarafından karar bağlanır. Bu meclis genel sekreteri, Yurttaş Konseyi’ni ve Demokratik Güvence Komitesi’ni seçer. PODEMOS’un yürütme komitesi olan Yurttaş Konseyi 81 kişiden oluşur. Bu 81 kişiden 62’si Yurttaş Meclisi’nde cinsiyet dengesi göz önünde bulundurularak, seçimle belirlenirken geri kalan üyeleri; Genel Sekreter, 17 özerk bölgenin genel sekreterleri, İspanya dışındaki kayıtlı üyeler tarafından seçilen 1 kişi oluşturur. Genel Sekreter partinin lideridir, Demokratik Güvence Komitesi ise üyelerin haklarını korumakla görevlidir. Yurttaş Meclisi’nin, seçtiği en az yarısı hukukçu olan 5 asil 5 yedek üyeden oluşur. Ayrıca Genel Sekreterlik ve Yurttaş Meclisi arasındaki koordinasyon kurmak için Genel Sekreter’in önerisiyle Yurttaş Meclisi’nin seçeceği 10-15 kişilik bir Koordinasyon Kurulu oluşturulur.⁴⁹³

İspanya’nın yerelden, özerk bölgesel yönetimlere oradan da ulusal düzeydeki siyasal örgütlenmesini izleyen parti yapıları da bu üç düzeyde örgütlenir. PODEMOS’un yerel düzeydeki örgütleri **Circulos** yani dairelerdir. Daireler partinin örgütsel ilkeler metninde “demokrasiye saygı, insanlık onuru ve insan haklarına dayanan bir sosyal dönüşüme inanan insanların bir araya geldiği gönüllü ve açık kurumlar” olarak tanımlanır⁴⁹⁴ Mahalle ölçeğinden başlayarak her düzeyde kurulabilen çevreler en az 5 kişiden oluşurlar. Daireler coğrafi birimlere göre oluşturulabildiği gibi sektörel olarak da oluşturulabilirler. Daireler partinin yerel örgütleri olarak Yurttaş Meclisi’ne

⁴⁹² Podemos Organizational Principles, (Çevrimiçi) https://PODEMOS.info/wp-content/uploads/2016/11/Organisational_Principles.pdf, s. 7. (Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)

⁴⁹³ A. e, sf. 17-19.

⁴⁹⁴ A. e., s.30.

toplanma çağrısı yapabilir veya ona öneri sunabilir, tartışmalar ve toplantılar örgütleyebilirler.⁴⁹⁵

Dairelerin parti görevlilerin seçiminde ayrıca bir rolü bulunmaz, onlar katılımı arttırmak ve Yurttaş Meclislerinde tartışmayı canlandırmak için çalışırlar. Yerel meclis yerel konseyi, yürütme komitesini, lideri ve yerel düzeydeki parti adaylarını - belediye meclis üyelerini ve belediye başkanlarını- seçer. Aynı hiyerarşi bölgesel düzeyde de geçerlidir; bölgesel meclis özerk bölge meclisinin milletvekili adaylarını, bölgesel konseyi, yürütme komitesini ve bölgesel lideri seçer.⁴⁹⁶

PODEMOS'un üye tanımı da İspanya'daki diğer partilerden çok daha geniş ve kapsayıcıydı. 14 yaşının üzerinde olan ve PODEMOS internet sitesi üzerinden partiye kaydını yaptıran herkes parti üyesi olabiliyordu. Partiye aidat ödenme zorunluluğu yoktu, diğer ülkelerden de üye olunabiliyordu. İnternet üzerinden kayıt yaptıran üyeler parti forumlarındaki tartışmalara katılabiliyor, parti içi seçimlerde oy kullanabiliyor ve parti temsilcisi olabiliyorlardı. PODEMOS üyelik tanımını böylesi genişleterek ilk kurulduğu aylarda üyelerinin sayısını hızla arttırdı.⁴⁹⁷ Parti sosyal medyayı da diğer İspanyol partilerine göre çok aktif bir şekilde kullandı. Twitter ve Facebook gibi sitelerin yanı sıra PODEMOS üyelerinin ve takipçilerinin çevrimiçi ortamda siyaset tartışacağı alanları yarattı. Parti Appgree uygulamasını dairelerdeki üyelerinin düşüncelerini öğrenmek için kullanırken, üyelerin internete üzerinden tartışabildiği Plaza PODEMOS, PODEMOS'un internete aşına olan geniş bir kitleye diğer partilerden çok daha etkili bir şekilde ulaşabilmesini sağladı.⁴⁹⁸ Ayrıca PODEMOS üyeleri kendi çevrelerinde belirli bir destek aldıklarında, ulusal bölgesel ve yerel ölçeklerde, sonuçları bağlayıcı olan yurttaş anketleri düzenleyebiliyorlardı.

Partinin en çok önem verdiği noktalardan biri mali kayıtlarındaki şeffaflıktı. PODEMOS'un tüm mali kayıtları partinin sitesinden ayrıntılı olarak yayınlanıyordu. Partinin mali kaynakları arasında devlet yardımları, kitlesel fonlama, üyelerin

⁴⁹⁵ A. e., s.34.

⁴⁹⁶ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, "Fast and Furious: Podemos' Quest for Power in Multi-level Spain", **South European Society and Politics**, s. 570.

⁴⁹⁷ A. e.

⁴⁹⁸ Alexandros Kioupiolis, Francisco Seoane Perez, "Reflexive technopopulism: Podemos and the search for a new left-wing populism", **European Political Science**, Vol 18, Sayı 1, Mart 2019, s. 29.

ekonomik katkıları oluştuyordu. Ayrıca parti milletvekilleri ve yerel yönetimlerdeki seçilmiş temsilcileri için de bir üst sınır –asgari ücretin üç katı– belirlenmişti. Seçilmiş temsilcilerin ücretlerinin bu miktarı aşan kısmı partiye aktarılıyordu.⁴⁹⁹

SYRIZA’nın kurulduğu 2004 yılından 2013 yılına kadarki sürede bir koalisyon olması, partinin iç hayatını ve parti içi demokrasiyi de etkiledi. Bu dönemde SYRIZA’da koalisyonun en büyük parçası olan SYN’nin etkinliği vardı. Partinin tabanında hem farklı koalisyon bileşenlerinden eylemciler hem de bağımsızlar yer alsa da önemli kararları alanlar partinin üst kurulları oldu. Bu açıdan SYRIZA, PODEMOS’un uyguladığı katılımcılık modellerinden uzak, ana akım Yunan partilerine daha yakındı.

SYRIZA’nın bir koalisyondan birleşik bir partiye dönüşme süreci de parti içindeki hiyerarşiyi güçlendirdi ve parti genel başkanının yetkilerini arttırdı. Partinin 10-14 Temmuz 2012’de yaptığı kongrede parti başkanı ilk kez delegeler tarafından seçildi. Bu durum parti başkanının ve onun ekibinin daha geniş bir hareket alanına sahip olmasını sağladı. Yine bu kongrede koalisyonu oluşturan örgütlerin kendilerini dağıtmaları kabul edilse de bu kararın uygulanması ertelendi. Çıpras’ın bu adımının ardından SYN’nin sol kanadı olan “Sol Akım” ve SYN dışındaki 11 bileşen bir araya gelerek kendilerini “Sol Platform” olarak yeniden örgütledi ve kongre delegelerinin %30’unun desteğini kazandı.⁵⁰⁰

PODEMOS ise SYRIZA’dan farklı şekilde üyelerine ve sempatizanlarına katılım kanalları açmaya çalıştığını öne çıkarıyordu. PODEMOS’un, partinin liderliği ile yetkili organlarının seçimlerini ve parti adaylarının belirlendiği ön seçimleri internet üzerinden partiye kayıt yaptıran herkese açması bir yandan daha fazla kişiye siyasal katılım imkânı sunarken diğer yandan, aynı yapı parti liderliğini güçlendiren plebisiter bir yapısı da beraberinde getiriyordu. İnternet üzerinden PODEMOS sitesine kayıt yaptıran on binlerce kişi büyük oranda partinin sahadaki yerel örgütleri olan dairelerde faaliyet gösteren üyeler kadar aktif değildi. Ancak seçimlerde parti

⁴⁹⁹ Donatella della Porta, v.d. **Movement Parties Against Austerity**, sf. 83-84.

⁵⁰⁰ Michalis Spourdalakis “The Miraculous Rise of the “Phenomenon SYRIZA””, **International Critical Thought**, Vol 4, Sayı 3, 2014, s. 362.

liderliğine ve asıl olarak da en popüler figür olan Iglesias'a bakan bu "üyeler" genelde liderliğin aldığı kararları onaylıyorlardı.

Partinin kendi yerel birimleri olan dairelere yeteri kadar önem vermezden, kitle iletişim kanallarına vurgu yapması partinin en üst düzeyinde bile eleştirilmişti. Partinin kurucularından ve liderlerinden olan Juan Carlos Monedero 30 Nisan 2015'te partiden ayrılırken PODEMOS'un yerini almaya çalıştığı güçlere benzediğini dile getirmiş ve şunları söylemişti:

"PODEMOS böylesi sorunlar yaşıyor çünkü artık onun küçük dairelerle görüşmeye zamanı yok, çünkü bir dakika televizyon yayınında gözükmek veya kolektif stratejiye katkıda bulunan bir şey yapmak daha önemli."⁵⁰¹

Ancak bu niteliklerine rağmen PODEMOS uyguladığı bazı önlemlerle kendini diğer partilerden ayırıyordu. Parti politikaları konusunda yapılan oylamaların yanı sıra parti diğer İspanyol partilerine göre çok daha şeffaftı. Partinin etik kodu, seçilmiş temsilcilerin aldığı ücreti asgari ücretin üç katı ile sınırlıyor, milletvekilliğinden gelen ayrıcalıkların feragat edilmesini gerektiriyor ve seçilen temsilcilerin daha sonra özel şirketlerde görev almasını yasaklıyordu.⁵⁰²

PODEMOS gerçek demokrasiyi uygulayan bir parti olduğunu iddia ederken bunun kanıtı olarak internet üzerinden yapılan seçimleri gösterdi. Aslında bu süreç ilk Yurttaş Meclisi'nden de önce başlamıştı. Mart 2014'te Mayıs ayında yapılacak olan AB Parlamentosu seçimlerinde gösterilecek adaylar için internet üzerinden ön seçim yapıldı. Pablo Iglesias 33.156 kişinin oy kullandığı seçimde oyların %62,6'sını alarak liste başı aday oldu. Haziran 2014'te ise Yurttaş Meclisi'ni örgütleyecek olan Geçici Komite için yapılan seçimleri, oyların %86,8'ini alan Iglesias ekibi kazandı. 55.582 kişinin oy kullanabildiği seçimde oy kullanma oranı %100 olarak gerçekleşti.⁵⁰³ Iglesias ve ekibinin ezici üstünlük kazandığı bu seçimlerin sonucunda

⁵⁰¹ Podemos co-founder resigns from leadership of anti-austerity party, **El Pais**, 30 Nisan 2015, (Çevrimiçi) https://elpais.com/elpais/2015/04/30/inenglish/1430413868_884315.html (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)

⁵⁰² Héloïse Nez, "Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain", **Contemporary Voting in Europe**, s. 127.

⁵⁰³ Juan Rodriguez-Teruel, Astrid Barrio, Oscar Barbera, "Fast and Furious: Podemos' Quest for Power in Multi-level Spain", **South European Society and Politics**, Çevrimiçi Ek, Tablo A4 ve A5, (Çevrimiçi)

gidilen Yurttaş Meclisi, parti üyelerinin katılımının zirve noktasını oluşturdu. İnternet üzerinden yapılan tartışmaların ve seçimlerin gerçekleştirildiği ve yaklaşık bir ay süren bu süreçte partinin yürütme kurulunun belirlenmesinde ve örgütlenme modelinin oluşturulmasında yaklaşık 100.000 kişi oy kullandı.

Bunun ardından yapılan oylamalarda üyelerin katılımı giderek düştü. 2014 sonunda parti tüzüğü konusunda yapılan bir oylamaya olan katılım %54 oranında iken, 2015 seçim manifestosu için yapılan oylamaya olan katılım yalnızca %4 idi.⁵⁰⁴ Aynı durum partinin özerk bölgesel yönetimlerdeki liderlerini belirlemek için yapılan seçimlerde de mevcuttu. Nisan 2015'te yapılan partinin Endülüs bölgesel yönetim lideri seçimleri dışında Şubat 2015'te yapılan bu seçimlerde katılım oranı %11 ile %59 arasında değişim gösterdi.⁵⁰⁵ Partinin en üst karar organı olan Yurttaş Meclisi'nin bir parti meclisi işlevi üstlenen Yurttaş Meclisi ile bir merkez komitesi görevi gören Yürütme Komitesini seçme şekli de farklıydı. Parti liderinin ve 17 bölgesel parti liderinin ve üyesi olduğu 81 üyesi Yurttaş Konseyi'nin seçimle belirlenen 62 üyesi çarşaf liste yöntemiyle seçilirken Yürütme Komitesi blok liste yöntemiyle seçiliyordu.⁵⁰⁶

İnternetin partide oynadığı rol eleştirilere son derece açıktı. Partiye internet üzerinden kaydolan “üyeler” ile parti liderliği arasında yapıların, parti kadrolarının parti liderliğini denetleyebileceği mekanizmaların zayıflığı eleştiri konusu oldu.⁵⁰⁷ Üstelik internet üzerinden yapılan oylamaların ne kadar güvenli olduğu da bir soru işaretiydi çünkü bu oylamaların yapıldığı yazılım parti liderliğine yakın bir ekip tarafından yapılıyordu.⁵⁰⁸ Parti liderliği ise internet üzerinden yapılan oylamaların

<https://www.tandfonline.com/doi/suppl/10.1080/13608746.2016.1250397?scroll=top> (Erişim Tarihi: 15. 04. 2019)

⁵⁰⁴ Rodriguez-Teruel, Barrio & Barbera, a. g. e., s. 571.

⁵⁰⁵ A. e., Çevrimiçi Ek, Tablo A4 (Çevrimiçi)

<https://www.tandfonline.com/doi/suppl/10.1080/13608746.2016.1250397?scroll=top> (Erişim Tarihi: 15. 04. 2019)

⁵⁰⁶ A. e., s. 571.

⁵⁰⁷ Josep Maria Antentas, “Podemos and the Spanish political crisis”, **Labor History**, 2016, s. 473 ve Cesar Rendueles, Jorge Sola, “Podemos and the Paradigm Shift”, **Jacobin**, 13 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <https://www.jacobinmag.com/2015/04/podemos-spain-pablo-iglesias-european-left/>, (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

⁵⁰⁸ Alexandros Kioupiolis, “Podemos: the ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain”, **Journal of Political Ideologies**, s. 112.

partiyi daha geniş kitlelere açtığını iddia ediyordu, Iglesias'ın kendisi de açık oylamanın bu rolü oynadığını savunuyordu:

“Bir iktidar partisi olabilmek için PODEMOS'un sivil toplumun en iyi kadrolarına ihtiyacı var. Seçimleri kazanmak için toplumun geniş kesimleri ile açık oylama yöntemiyle, karar alma bağlantıları kurulması gerekiyordu. Eğer bizi güçlendiren bir şey varsa o da, militan çekirdeğin bizi toplumun isteklerinden izole etmesine ve örgütü rehin almasına izin vermememizdir. Bu örgüt siyasi liderlerinin, kadrolarının ve militanlarının kimliklerinden daha fazlası, İspanya'da siyasal değişimin bir aracıdır.”⁵⁰⁹

4.3. Hareket ve parti ilişkisi: Bağlantı kurma stratejileri

Bu bölümde SYRIZA ve PODEMOS'un kendi ülkelerindeki toplumsal hareketlerle nasıl ilişki kurdukları, bu hareketlerden eylemcilerin bu partilere nasıl baktığı ve zamanda bu partilerin seçmeni ve üyesi haline nasıl geldikleri incelenecektir. Her iki ülkede de toplumsal hareketler incelenen siyasi partileri öncelediler onların kuruluşu –PODEMOS– veya hızla gelişmesine –SYRIZA– neden olan koşulları yarattılar. Bu hareketlerin partilerle olan ilişkisi tezin temel konusunu oluşturuyor.

SYRIZA'nın ve PODEMOS'un kendi ülkelerindeki toplumsal hareketlerle ilişkilerindeki en önemli fark, bu iki örgütün ortaya çıkış tarihidir. SYRIZA kökü 1968'de KKE içindeki bölünmeye dayanan köklü bir örgüttü. Dolayısıyla 2008 ekonomik krizi Yunanistan'da patlak verdiğinde SYRIZA siyaset sahnesinde –küçük de olsa– bir aktör olarak varlık gösteriyordu. PODEMOS ise bu açıdan tamamen farklıdır. PODEMOS 15M hareketiyle birlikte başlayan meydan işgallerinin bittiği, meydan işgallerini izleyen mahalle forumlarının bile çoğu bölgede ortadan kalktığı bir sırada kuruldu. Dolayısıyla incelenen iki örgütten biri –SYRIZA– 2008 krizi sonrasındaki toplumsal hareketlerin tümüyle bir biçimde ilişkilenebilmişken, diğeri –PODEMOS– onların zayıfladığı bir noktada doğmuş ve onların kitle seferberlikleri döneminde var olmamıştı. Ancak yine de PODEMOS başta PAH ve Mareas olmak üzere bu toplumsal hareketlerle ilişkilenebilmiş, onların taleplerinin sözcüsü olmuş, bu hareketlerin eylemcilerini bölgesel ve ulusal düzeydeki meclislere taşımış ve bu hareketleri destekleyenlerin oylarını almıştır.

⁵⁰⁹ Pablo Iglesias, “Understanding Podemos”, *New Left Review*, s. 19.

SYRIZA'nın oluşumu SYNASPİSMOS'un kendi solundaki yapılarla girdiği yakınlaşmaya, ortak aday çalışmasına ve en sonunda bu yapılarla sürekli bir koalisyona girmesi sonucu ortaya çıktı. Dolayısıyla ismini “Solun, Hareketlerin ve Ekolojinin Koalisyonu” olarak adlandıran SYRIZA için toplumsal hareketler temel önem taşıyordu, onlar partinin kimliğinin bir parçasıydılar. SYRIZA kadrolarının pek çoğu 2000’li yıllarında başındaki “Küresel Adalet Hareketine” ve onu izleyen ABD ve müttefiklerinin Irak’ı işgaline karşı yürütülen küresel savaş karşıtı harekete katılmışlardı.

Bu kadrolar Prag ve Cenova’da yapılan kitlesel eylemlerde bulunmuş, 2006 yılında Atina’da yapılan Avrupa Sosyal Forumu’nun örgütlenmesinde rol oynamıştı. İleriki yıllarda partinin başkanlığını ve genel sekreterliğini yürütecek olan Alexis Çipras ve Tasos Koronakis 2000’li yılların başında gençlik örgütünün genel sekreterliği görevini yürütmüşlerdi. SYRIZA Gençliği partinin toplumsal hareketler içindeki en aktif kanadı olurken, bu hareketlerin mantığını, anlayışını ve yöntemlerini partiye taşıma işlevi üstlendi.⁵¹⁰ Gençlik örgütünün bu deneyimlerin 2008 Kongresi’nde seçilen Merkezi Siyasi Komite ile parti merkezine aktarılması partinin daha sonraki yıllarda hareketlerle yakın bağ kurmasında önemli bir rol oynadı.⁵¹¹

Ancak 2008 sonrasında partide öne çıkan kuşak açısından belirleyici olan eylemler 2006-2007 yıllarındaki öğrenci hareketiydi. SYRIZA sola yönelişini eylemlere daha güçlü bir şekilde katılarak gösterdi, parti 2006-2007 yıllarında özel üniversitelerin kurulmasına karşı öğrencilerin yürüttüğü mücadelede ve öğretmenlerin grevinde yer aldı. SYNASPİSMOS kendisine hedef kitle olarak “gençlikleri” alıyor ve onu

⁵¹⁰ Donatella della Porta v.d., **Movement Parties Against Austerity**, s.75.

⁵¹¹ Costas Eleftheriou, “The uneasy symbiosis: Factionalism and Radical Politics in SYNASPİSMOS, Paper prepared for presentation at the 4th Hellenic Observatory PhD Symposium, 2009, sf. 16 – 18, (Çevrimiçi) http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/4th_%20Symposium/PA_PERS_PPS/POLITICAL%20PARTIES%20II/ELEFTHERIOU.pdf (Erişim Tarihi: 13. 04. 2019)

kazanmaya çalışıyordu.⁵¹² Parti öğrenci hareketinin sözcüsü haline gelirken yapılan anketler SYRIZA'nın oy oranının %18'e kadar yükseldiğini gösteriyordu.⁵¹³

Ancak anketlerdeki bu rakamlar partinin 6 Aralık 2008'de Atina'da 15 yaşındaki Alexandros Grigoropoulos'un polis tarafından öldürülmesinin ardından başlayan hareketi kınamamasıyla hızla azaldı. SYRIZA bu dönemde hareketin karşısında konumlanmadığı için hem KKE hem de sağcı partiler tarafından şiddetle eleştirildi. SYRIZA ana akım siyasetçilerin aksine eylemlerin nedenlerine, polis şiddetine ve gençlerin öfkesine dikkat çekiyordu.

SYRIZA ekonomik krizin kendisini hissettirdiği, PASOK hükümetinin ise kemer sıkma önlemlerine başvurduğu bir dönemde hızla kemer bu politikalara karşı tutum aldı. 4 Mart 2010'da yapılan ilk büyük kemer sıkma karşıtı eylemlerden birinde SYRIZA milletvekilleri Parlamento'nun önünde büyük bir pankart açtı ve eylemcilerin alkışlarıyla karşılaştı.⁵¹⁴

5 Mayıs 2010'daki kitlesel genel grev ve gösterilerle başlayan kemer sıkma önlemleri karşıtı hareket, kendisini önceleri sendikalar ve sol siyasi partilerle sınırlı bir şekilde ifade etti. Ancak ülkedeki ekonomik krizin boyutları büyüdükçe nüfusun daha önce siyasal olarak aktif olmayan unsurları da harekete katıldı. SYRIZA işten atılan işçilerin yöneldiği bir odak oldu. Kamu sektöründe işten çıkarılan işçiler –ERT çalışanları, Maliye Bakanlığında atılan temizlikçiler vb– taleplerini ifade eden pankartlarla SYRIZA'nın toplantılarına katıldılar.⁵¹⁵

SYRIZA bir yandan parlamentoda, iktidar olan PASOK'a sert eleştiriler getirirken diğer yandan eylemlere ve grevlere katıldı. Kemer sıkma karşıtı hareket sağ-sol eksenindeki bölünmeyi silikleştirerek memorandum yanlısı ve karşıtı bölünmesini belirginleştirdi. SYRIZA solda KKE ve ANTARSYA ile birlikte memorandum karşıtı üç siyasal yapıdan biriydi. Onun öne çıkmasını sağlayan partinin diğer

⁵¹² A. e., s. 17.

⁵¹³ Nikolaos Nikolakakis, "SYRIZA's stance vis-à-vis the European Union following the financial crisis: the persistence of left Europeanism and the role of the European Left party", **European Politics and Society**, Vol 18, Sayı 2, 2014, s. 134.

⁵¹⁴ Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas "SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)"

⁵¹⁵ A. e.

yapılarla koalisyon kurmaya ve ortak eylemlere girişmeye olan eğilimi kadar rakiplerinin böylesi bir stratejiden yoksun olmasıydı. KKE, diğer yapılarla kendisine bağlı işçi örgütü PAME üzerinden ilişkiye geçerken, kendisinin yönetmediği toplumsal hareketlere mesafeli duruyordu. ANTARSYA ise böyle bir tutum takınmıyor ancak birkaç bin kişiden ibaret gücü SYRIZA kadar etkili olmasını engelliyordu. SYRIZA'nın tüm protesto eylemlerine katılması onun genel kemer sıkma karşıtı hareketle yakın bir bağ kurmasını sağladı.⁵¹⁶

Ekonomik krizle birlikte SYRIZA'nın söyleminde de bir değişiklik meydana geldi. Parti giderek neoliberalizme karşı mücadele etmekten, kendisini bir iktidar alternatifi olarak örgütlemeye yöneldi. Daha önce “gençliğe” , “hareketlere” , “yurttaşlara” seslenirken artık genel olarak “halka” seslenmeye başladı. SYRIZA'nın siyasi sekreterliğinin bir üyesi neden halk kavramının kullanıldığını şöyle açıklıyordu:

“Yüzde 99... Krizden etkilenen herkes. Alt orta sınıf da krizden etkilendi. Sanayiciler bile krizden etkilendi... Herkes krizden etkilendi ve bu yüzden ‘halk’ çok geniş bir anlam taşıyor. Solcu insanlardan çok daha öteye uzanıyor.”⁵¹⁷

Bu değişim geniş kitleleri daha önce oy verdikleri partilerden özellikle de PASOK'tan kopmaya başladığının gözlemlenmesi üzerine gerçekleştirildi. SYRIZA, kemer sıkma politikalarına tepki duyarak PASOK'tan kopan seçmeni kendisine çekmeye çalıştı ve bunda başarılı da oldu. SYRIZA bazı yerel mücadeleleri öne çıkarıp görünürlüklerini arttırarak onları genel siyasal mücadelenin bir sembolü haline getirmeye çalıştı. Skouries'teki altın madenlerine karşı mücadele, “Ödeyemiyorum, Ödemiyorum” hareketi ve işten çıkarılan binlerce kamu çalışanının mücadelesi böyle sembolik bir işlev gördü.⁵¹⁸

SYRIZA sendikalarda KKE veya PASOK kadar önemli bir güce sahip değildi. Koalisyonun en büyük parçası olan SYN 2002 yılında partinin sendikal fraksiyonu olan Özerk Müdahale'yi (AI) kurdu. Konfederasyon düzeyinde kurulan bu sendikal

⁵¹⁶ A. e.

⁵¹⁷ Akt. Myrto Tsakatika, “SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation” **South European Society and Politics**, s. 528

⁵¹⁸ Giorgos Katsambekis, “The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA's Discourse and Strategy, **Linea Sur**, s. 155

yapı üst düzey sendika yönetimlerinde olan SYN üyelerini birleştirmek için kurulmuştu. AI, daha çok eğitim ve sağlık emekçileri, kamu çalışanları, avukatlar, mühendisler ve akademisyenler arasında güçlüydü. Özel sektördeki üyelerini büyük oranda ise eski Kamu İktisadi Teşekküllerinde çalışan işçiler oluşturuyordu. 2007 yılında ise sendika temsilcilerini, sendikaların alt düzeylerindeki SYRIZA üyeleri arasındaki bağlantıyı kurmak için SYRIZA Sendikacılar Ağı kuruldu. Ancak her iki yapı da sendikal alanda sınırlı bir başarı sağlayabildi.⁵¹⁹ Partinin sendikalardaki etkisi 2012 yılındaki seçimlerde aldığı başarıların ardından arttı ve bu artışta eskiden PASOK üyesi olan sendikacıların partiye yönelmesi de etkiliydi.⁵²⁰ SYRIZA üyeleri grevlere ve sendikaların eylemlerine katıldılar, parti etkisi arttıkça grev ve direnişlere müdahale imkânları da arttı. SYRIZA milletvekilleri Maliye Bakanlığı'ndan atılan kadın temizlik işçilerini ziyaret ettiler, “Herkes için dayanışma” bu direnişe katkıda bulundu, Çipras işçilerin özyönetimi altında bir fabrika olan Vio.me’yi ve hükümet tarafından kapatılmak istenen devlet televizyonu ERT’yi ziyaret etti.

SYRIZA meydan hareketini destekleyen, mecliste temsilcisi olan tek partiydi. Parti meydan hareketinde temsil etme iddiasında olduğu kitlesel dinamiği gördü ve bu hareket SYRIZA’ı dönüştürdü. SYRIZA söyleminde sağ-sol ayrımından çok memorandum karşıtı – memorandum yanlısı ayrımına yer verdi ve böylece meydan hareketindeki bu ayrımı benimsedi. SYRIZA diğer partilere göre meydan hareketiyle daha kolay iletişime geçebildi çünkü memorandum karşıtı KKE harekete karşı uzak tavrı nedeniyle, LAOS ise hükümetin bir parçası olduğu için saf dışı kaldı. Bu durum SYRIZA’nın önünü açtı.⁵²¹

SYNASPİSMOS ve onun içinde bulunduğu SYRIZA Mayıs 2011’deki meydan işgali hareketinin önemli bir parçasıydı ancak harekete resmi olarak katılmadı. Meydandaki parti yasağı bunun önünde bir engeldi. Parti bu harekete dışarıdan müdahale etmedi, alt meydanda bulunan eylemcilerin arasında partinin pek çok

⁵¹⁹ Myrto Tsakatika, Costas Eleftheriou, “The Radical Left’s Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths”, **South European Society and Politics**, s. 92.

⁵²⁰ A. e., s. 95

⁵²¹ Giorgos Katsambekis, “The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA’s Discourse and Strategy”, **Linea Sur**, s. 156

üyesi, alt ve orta düzey yöneticileri vardı.⁵²² Parti 2004'ten beri gençliğe ve hareketlere yönelmesinin etkisiyle pek çok toplumsal hareketten eylemciyi kazanmayı başarmıştı. SYRIZA üyeleri bu hareketler içinde parti üyeleri olarak yer aldılar ama meydan hareketinin kuralları gereği doğrudan SYRIZA materyalleri kullanmadılar. Ancak partinin meydandaki etkisi hissettirmesi için buna ihtiyacı yoktu. Bir SYRIZA kadrosu partinin meydandaki varlığının nasıl kendiliğinden geliştiğini vurguluyor:

“Kendisini daha önceden SYRIZA olarak somutlaştırmış olan siyasal çevrenin meydanlarda egemen olması kolaydı. Bu kadar akışkan ve kendiliğinden olan ve halkın büyük çoğunluğu için bir ilk olan böyle bir harekette, doğrudan demokrasi ve meclisler atmosferinde... Bizim insanlarımız oradaydılar... Orada olunacağına dair resmi bir parti kararı yoktu, sadece oradaydık.”⁵²³

SYRIZA meydan hareketinin meclisteki ve medyadaki temsilcisi rolünü üstlendi. Meydanda standı bulunan Borcun Yeniden Gözden Geçirilmesi Komitesi SYRIZA ile bağlantılıydı. Aynı şekilde SYRIZA çevresindeki entelektüeller alt meydanda yapılan pek çok toplantıda konuşmacı olarak yer aldılar.⁵²⁴ SYRIZA meydan hareketinin “doğrudan demokrasi” talebine 13 Eylül 2014'te açıkladığı Selanik Programı'nda yer verdi. SYRIZA'nın bu programda yer verdiği Ulusal Yeniden Yapılanma Planı dört temele oturuyordu ve bunlardan bir tanesi “demokrasiyi derinleştirmek için siyasal sistemi dönüştürmek” olarak ifade ediliyordu. Programda bu başlık altında dört vaat sıralanıyordu:

1. Devletin bölgesel organizasyonu. Belediyelerin ve bölge yönetimlerinin şeffaflığının, ekonomik özerkliğinin ve verimli işleyişinin artırılması. Doğrudan demokrasi kurumlarını güçlendireceğiz ve yeni kurumlar oluşturacağız.

⁵²² Markos Vogiatzoglou, “Turbulent Flow: Anti-Austerity Mobilization in Greece” **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 118

⁵²³ Akt. Myrto Tsakatika, “SYRIZA's Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation” **South European Society and Politics**, s. 527.

⁵²⁴ Myrto Tsakatika, Costas Eleftheriou, “The Radical Left's Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths”, **South European Society and Politics**, s. 95.

2. Yurttaşların demokratik katılımının artırılması. Halkın yasama girişimi, halkın vetosu ve halkın referandum yapma girişimi gibi yeni girişimlerin kurulması.
3. Parlamento'nun güçlendirilmesi. Milletvekili dokunulmazlığının daraltılması ve milletvekillerine takipsizlik kararı verilmesini sağlayan yasal düzenlemelerin kaldırılması
4. Radyo/Televizyon alanının tüm yasal şartlar göz önüne alınarak ve finans, vergi ve sosyal güvenlik konusunda ölçütlere sık sık sıkıya bağlı kalınarak düzenlenmesi. Devlet Radyo ve Televizyonu'nun (ERT) geçmiş ekonomik durumu göz önüne alınmaksızın yeniden açılması⁵²⁵

SYRIZA üyeleri taban inisiyatiflerinin içinde mücadele ediyordu. Ancak partinin hem bu taban inisiyatiflerini arasındaki iletişimi sağlamak, hem de onların meşruiyetini arttırmak açısından katkıları oldu. SYRIZA'nın yukarıda açıklanan taban inisiyatiflerine en büyük katkısı “Herkes için Dayanışma” adlı ağ oldu. Bu ağa SYRIZA milletvekilleri maaşlarının bir kısmını bağışlıyorlardı. Bu ağ farklı girişimler arasında koordinasyonu sağlıyordu.

SYRIZA halka “adaletsiz emlak vergisini”, ENFIA'yı ödememe çağrısı yaparak “Ödeyemiyorum, ödemiyorum” hareketine katkıda bulundu. Partinin üyeleri ücretli otoyollardaki gişelerden barikatların kaldırılarak bu yolların ücret ödenmeden kullanılması eylemlerine de katıldılar.⁵²⁶

SYRIZA'nın kemer sıkma hareketi ile ilişkisine partinin açıklığı ve başka siyasal yapılarla birlikte çalışma konusundaki tavrı damgasını vurdu. SYRIZA bir yandan neredeyse bütün eylemlere katılıyor, diğer yandan ise bu eylemlerde kendi tavrını dayatmıyordu.⁵²⁷ Partinin hareketlerle ilişkisindeki temel unsur “ikili üyelikler” idi.

⁵²⁵ Selanik Programı, 13 Eylül 2014, (Çevrimiçi) <https://www.SYRIZA.gr/article/SYRIZA---THE-THESSALONIKI-PROGRAMME.html> (Erişim Tarihi: 03. 04. 2019)

⁵²⁶ Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas “SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)

⁵²⁷ A. g. e.

SYRIZA üyelerinin, kadrolarının ve bazı durumlarda milletvekillerinin aktif bir şekilde dâhil olmadığı bir taban inisiyatifi veya hareket yoktu.⁵²⁸

Hem SYRIZA'nın hem de çeşitli toplumsal hareketlerin, dayanışma inisiyatiflerin üyesi olan iki kesim arasındaki iletişim ve etkileşimi sağlıyorlardı. Bu ikili üyelerin pek çoğu hareketlerin taleplerini partinin gündemine taşıyor, ayrıca seçimlerden önce partinin seçim programı oluşurken her alandaki eylemciler seçim programının yazılmasına katkıda bulunuyorlardı.⁵²⁹ SYRIZA'nın hareketlere katılımcı bir destek sağlaması ama onları kendi yararı için kullanmaya çalışmaması onun öne çıkmasını sağladı.⁵³⁰

SYRIZA'nın söyleminde üç hareket öne çıktı; bunlar antikapitalist hareket ve sosyal forumlar hareketi, 2006-2007'deki öğrenci hareketi, son olarak da 2008 gençlik isyanıydı. Partinin bu hareketler karşısında aldığı tutum onun neoliberalizme karşı genel mücadelesinin örnekleri olarak öne çıktı. SYRIZA kendi kimliğini ve söylemini bu hareketlerdeki müdahaleleri üzerine kurdu.⁵³¹

Toplumsal hareketlerden, grevlerden, işçi mücadelelerinden gelen pek çok kişi SYRIZA tarafından aday gösterildi ve bazıları meclise seçildi. 22 Aralık 2008'de asitli saldırıya uğrayan temizlikçi ve sendikacı Konstantina Kouneva, PASOK-Yeni Demokrasi hükümeti tarafından işten çıkarılan devlet televizyonu ERT'nin gazetecileri Anneta Kavvadia ve Aglaia Kyritsi bunlardan bir kaçıydı.⁵³² Parti 2014 AB seçimlerinde de farklı toplumsal hareketlerden adaylar gösterdi, bu seçimlerde SYRIZA kendi üyesi olmayan çeşitli hareketlerden 14 kişiyi aday yaptı.⁵³³

SYRIZA'nın toplumsal hareketlerle olan yakınlığı yalnızca 2008 sonrası dönemdeki politikasıyla ilgili değildi. Parti 2004 yılından itibaren gençliğe ve sosyal hareketlere

⁵²⁸ Michalis Spourdalakis "The Miraculous Rise of the 'Phenomenon SYRIZA'", **International Critical Thought**, s. 358

⁵²⁹ Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas, "SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)"

⁵³⁰ Michalis Spourdalakis "The Miraculous Rise of the "Phenomenon SYRIZA"", **International Critical Thought**, s. 356

⁵³¹ Giorgos Katsambekis, "The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA's Discourse and Strategy", **Linea Sur**, s. 153

⁵³² Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas, "SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)"

⁵³³ Donatella della Porta v.d., **Movement Parties Against Austerity**, s.113.

yatırım yaptı, 2008 yılının Aralık ayındaki gençlik ayaklanmasını destekledi. Bu destek onun anketlerde önemli bir düşüş yaşamasına neden olsa da bu desteği vermesi, partinin tutarlılığına olumlu etki yaptı. Ayrıca 2012 seçimlerinin ardından ılımlılaşıma yönünde bir dizi işaret gösterse de, parti kendisini sadece meclis içi siyasete hapsetmemişti, bir ayağı sokakta bir yapı olmayı sürdürmüştü.⁵³⁴

SYRIZA 2004-2012 arasında ana akım siyaset içinde meşru bir parti olarak görülmek için çaba harcamadı. Böylesi bir çaba 2008'deki gençlik isyanını kınamasını, daha "gerçekçi" ekonomik politikalar savunmasını gerektirirdi. Bunun yerine parti kendisini sosyal hareketlere yakınlaştırdı.⁵³⁵ Bu tercihin başarılı olmasının nedeni tam da ana akım siyasetin meşruiyetinin azalması ve hareketlerinkinin artmasıydı. Parti bir yandan sosyal hareketlerle temas kurarken diğer yandan bu hareketler içindeki "parti karşıtı" tutumla tartışmış ve eylemcilerin önemli bir kısmını oy vermek düzeyinde dahi olsa kendi hattına kazanabilmişti. SYRIZA giderek eylemcilerin önemli bir kısmının yakınlığını kazandı. 2010 yılında yapılan bir araştırma kemer sıkma karşıtı eylemlere katılanların %60'ının hiçbir partiye yakın hissetmediğini ortaya koyarken 2015 yılında yapılan başka bir araştırma kendini hiçbir partiye yakın hissetmeyen eylemcilerin oranının %36'ya düştüğünü, %39'unun ise SYRIZA'ya yakın hissettiğini kaydetti.⁵³⁶

Partinin toplumsal hareketlere yönelik yukarıdan bakan, KKE ile özdeşleşmiş tavrı takınmaması da bu hareketlerle ilişki kurmasında etkili oldu. SYRIZA üyelerini bu hareketlere "sızması" onların öncülüğünü almayı için göndermedi. Aksine SYRIZA üyeleri bu hareketlerin içinde bireyler olarak var oldular ve partiye hareketlerin deneyimlerini taşıdılar. Bu deneyimler SYRIZA'nın dilinin hareketlere uygun hale gelmesinde katkı sağlarken, partinin eylemcilerin isteklerini, korkularını endişelerini daha iyi tanınmasını sağladı. Böylece SYRIZA kendisini bütün toplumun bu kısmına

⁵³⁴ Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas, "SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)"

⁵³⁵ Michalis Spourdalakis "The Miraculous Rise of the "Phenomenon SYRIZA"", **International Critical Thought**, s. 358

⁵³⁶ Georgios Karyotis, Wolfgang Rüdig "The Three Waves of Anti-Austerity Protest in Greece, 2010-2015" **ECPR Annual Conference**, Prag 2016

daha uygun hale getirebildi.⁵³⁷ SYRIZA bunu yaparken bir yandan da toplum içindeki bölünmeleri görünür kılan ve bu bölünmeleri spesifik bir “biz ve onlar” oluşturmak için kullandı. Bu söylemdeki “biz” neoliberalleşmenin kaybedenleri; gençler, güvencesiz çalışanlar, işsizler, “onlar” ise seçkinler, PASOK ve Yeni Demokrasi’deki yozlaşmış siyasetçiler, bankacılar, zenginler ve oligarklar idi.⁵³⁸ SYRIZA’nın Mayıs 2012 seçimlerinden önce solun birliği temelinde hükümet kurma çağrısı da kendisine sol oyların ona yönelmesinde etkili oldu.⁵³⁹

SYRIZA Temmuz 2011’de yaptığı bir Merkez Komite toplantısında kemer sıkma hareketinin arkasındaki toplumsal güçlere dayanan bir koalisyonun iktidarı hedeflemesi düşüncesi ilk kez tartışıldı. Toplantıya katılanlar toplumsal hareketlerin gücünün ve potansiyelinin son noktasına ulaştığı tespiti yaparak partinin iktidarı hedeflemesi gerektiği öne sürdüler. Bu toplantıya katılan siyasal sekreterlik üyesi onu şöyle özetliyordu:

“Yıkım çok büyüktü, sadece hareketle ilerleyemezdik, hareket kazanamazdı ve biz bir sonraki aşamaya geçmeliydik... Herkes bunda uzlaştı. SYRIZA bileşenlerinin tümü. Alışık olduğumuz hareket pratiklerinin işe yaramıyormuş gibi gözüktüğü noktada yapılan bir ileri kaçıştı... Çünkü toplum 2011’de mümkün olan en büyük hareketi oluşturmayı iki kez başarmıştı. Her şehirde, her köyde insanlar sokaklardaydı, insanların şalterleri atmıştı. Belediye bandoları EAM şarkıları çalıyordu, Patras’ta büyük bir eylem vardı... Bütün ülke bir cinnet halindeydi. Artık (protesto anlamında) yapılabilecek daha fazla bir şey yoktu. Sonra Memorandum kabul edildi. Böylece biz de bu sadece hareketle durdurulamaz dedik. İkinci aşamaya ilerledik.”⁵⁴⁰

Gösteriler ve genel grevler gibi geleneksel eylem türlerinin kemer sıkma politikalarını durdurmakta başarısız olduğu düşüncesi 2012 gibi görece erken bir tarihte bile oluşmaya başlamıştı. Vogiatzoglou’nun röportaj yaptığı bir eylemci SYRIZA’nın yükselişinin nedenini hareketin başarısızlığı üzerinden açıklıyor:

“12 Şubat bir dönüm noktasıydı. Saatlerce polislerle çatıştık, böylesini Aralık 2008’den beri görmemiştim. Peki, ne için? Başka bir memorandum daha

⁵³⁷ Giorgos Katsambekis, “The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA’s Discourse and Strategy, *Linea Sur*, s. 154

⁵³⁸ A. g. e.

⁵³⁹ Michalis Spourdalakis “The Miraculous Rise of the ‘Phenomenon SYRIZA’”, *International Critical Thought*, s. 359

⁵⁴⁰ Myrto Tsakatika, “SYRIZA’s Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation”, *South European Society and Politics*, s. 529

kabul edildi, biz bir kez daha gözyaşartıcı gaz yedik, biz başarısız olduk. Sonrasında seçimler geldi ve herkes eylem yapmak yerine umutlarını SYRIZA'ya bağladı. Ancak sadece SYRIZA değil, biz de başarısız olduk.”⁵⁴¹

Kemer sıkma politikalarına karşı olan toplumsal seferberlik gerçekten de 2012'nin sonlarından itibaren aşamalı bir şekilde azaldı. Bu azalmada muhalefetin o ana kadar kullandığı eylem repertuarının bu politikaları durdurma konusundaki başarısızlığının da etkisi vardı. Ülkede pek çoğu 48 saat süren onlarca genel greve gidilmişti. Bazılarına yüz binlerce kişinin katıldığı onlarca büyük eylem yapılmış, Syntagma Meydanı'nın eylemciler tarafından işgali ve 15 Haziran ve 28-29 Ekim'de buradaki büyük seferberlikler bile memorandum yasalarının hükümet tarafından yasalaşmasını engelleyememişti. 2010-2012 yılları arasındaki üç yıllık toplumsal seferberlik işçi hareketinin kaynaklarında bir azalmaya ve harekette genel bir yorgunluğa neden olmuştu. Bu yüzden hareket bu politikaları engellemenin tek yolunun kendilerini temsil eden bir siyasi partinin iktidarı olduğunu düşünmeye başladı.⁵⁴²

SYRIZA aşamalı olarak hareketin sözcüsü olmaktan çıkarak, hareketin iktidar için önerdiği siyasal alternatifte dönüştü. Bu dönüşümde elbette hareketlerin zayıflamasının da etkisi vardı. Pek çok çalışmada SYRIZA'nın seçimlerdeki yükselişinin bu zayıflamaya **rağmen** değil, bu zayıflama **sayesinde** gerçekleştiğini vurgulanmıştır.⁵⁴³ Kendilerini kemer sıkma politikalarını durdurmak konusunda yetersiz hisseden eylemciler bu görevi seçimlere ve SYRIZA'ya oy vermeye ikame etmişlerdi. Dolayısıyla aktif bir mücadele yerine bir vekâlet ilişkisi söz konusuydu. Bu durum SYRIZA'nın ve onun lideri olan Çipras'ın hareketler zayıflarken güçlenmesine neden oldu.

2012 yılındaki iki seçimde SYRIZA'nın oylarındaki hızlı yükseliş partiyi “iktidarın bekleme odasına” soktu. Bu durum partinin bütün stratejisinin toplumun geniş kesimlerine güven vermek üzerine düzeltilmesini sağladı. Parti bir yandan “solun

⁵⁴¹ Markos Vogiatzoglou, “Turbulent Flow: Anti-Austerity Mobilization in Greece” **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 112

⁵⁴² Stathis Kouvelakis, “SYRIZA's Rise and Fall”, **New Left Review**, Sayı 97, Ocak-Şubat 2016, s. 50.

⁵⁴³ Amador Fernández-Savater, Cristina Flesher Fominaya “Life after the squares: Reflection on the consequences of the Occupy Movements”, **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, s. 139; Dimitris Papanikolopoulos, Vassilis Rongas, “SYRIZA's electoral success as a movement effect (2010-2015)”; Stathis Kouvelakis, “SYRIZA's Rise and Fall”, **New Left Review**, Ocak-Şubat 2016, s. 50.

birliği temelinde sol iktidar” formülünü öne çıkarırken diğer yandan hem Yunanistan’daki hem de diğer ölkelerdeki iş çevrelerine ılımlı mesajlar vermeye başladı. Bu ılımlı mesajlar iktidara gelebilmek için seçmeni korkutmamak gerektiği üzerinden meşrulaştırıldı. Partinin ve parti lideri Çıpras’ın da dili değişmeye başladı. Mayıs 2012’deki genel seçimlerin ardından parti yetkilileri memorandumu “yırtıp atmaktan” veya Çıpras’ın pek çok kez söylediği şekliyle “tek maddelik tek bir yasa ile feshetmekten” değil, Memorandumu “yeniden müzakere etmekten” veya onu “ulusal bir yenide yapılandırma planı ile değiştirmekten” söz etmeye başladı.⁵⁴⁴

SYRIZA, 2000’li yılların başında Yunanistan Komünist Partisi’nden 1968 yılında kopan hareketin mirasçısı olan SYNASPISMOS’un kendi soluna doğru açılma stratejisinin bir sonucu olarak doğdu. SYN’nin ve onun solundaki örgütlerin bir koalisyonu olan SYRIZA kendisini “Küresel Adalet Hareketi” ile savaş karşıtı hareket ve neoliberalizme karşı mücadele üzerinden tanımladı. Özellikle gençlik örgütü yoluyla hem bu dönemdeki kitle eylemliliklerine ve Avrupa Sosyal Forumu sürecine hem de daha sonra ölkede gelişen hareketlere katıldı. SYRIZA’nın 2006-2007 yılındaki öğrenci hareketi ve 2008 isyanı karşısındaki tutumu onu diğer siyasi partilerden ayırttı ve toplumsal hareketlerde mücadele edenlerin partiye üye olmasını sağladı. Böylece hem parti üyesi hem de çeşitli hareketlerde aktif olan kişiler ortaya çıkmaya başladı. Onların gençlik örgütü ve parti içinde yükseliş, partiyi bu hareketlere yaklaştırdı.

SYRIZA’nın bir yandan aynı zamanda farklı hareketlerde aktif olan üyeleriyle, diğer yanda bu hareketlerin taleplerini meclis kürsüsünden dillendiren milletvekilleriyle mücadelelerin siyasal sözcüsü rolünü üstlendi. Üyelerinin farklı hareketlerle aktif rol alması onların eğitilmesini ve onlara eylemciler olarak güven duyulmasını sağladı. SYRIZA gençliği antifaşist festivallerde ve öğrenci hareketinde etkin rol bir oynadı. Dolayısıyla kriz patlak verdiğinde SYRIZA üyeleri zaten hareketlerin bir parçasıydı. Partinin 2008’den sonra hareketlerle olan yakın teması gençler başta olmak üzere geniş kesimlerin ona önce sempati duymasına ve daha sonra da oy vermesine neden

⁵⁴⁴ Myrto Tsakatika, “SYRIZA’s Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation”, **South European Society and Politics**, s. 530.

oldu. Ancak bu sempati ve oy verme davranışı SYRIZA üyesi olma tavrına dönüşmedi.

Partinin üye sayısı 2009 yılında 10.000 iken bu sayı 2013'te yalnızca 30.000'e, gençlik örgütünün üyelerinin sayısı ise 1.000'den 2.500'e çıkmıştır.⁵⁴⁵ Bu önemli bir artış gibi gözükse de aynı dönemde partinin aldığı oyun %4'ten önce %16'ya daha sonra ise %26'ya çıktığını hatırlarsak üye sayısındaki artışın ne derece sınırlı kaldığını görebiliriz. Toplumsal hareketlerin parçası olan ve siyasi partilere karşı daima bir parça güvensizlik hissedenden eylemciler SYRIZA'ya oy verseler de ona katılmadılar. Bu nedenle SYRIZA onun önceki yıllardaki işleyişini değiştiren bir kitle hareketiyle veya katılımı karşılaştı. Daha sonra partiden istifa eden bir üye bu süreci şöyle özetliyordu:

“Başlangıçta, kemer sıkma karşıtı mobilizasyonlardan etkilenen partiydi ve bu karşılaşma SYRIZA'nın perspektifine ve faaliyetlerine hareket benzeri unsurlar kattı. Parti üyeleri ile hareketler arasındaki yakınlaşma çeşitli yerel alanlardaki, yerel girişimlerin ve müdahalelerin üzerine oturdu. Daha sonra bu yakınlaşma harekete katılanların bazıları ile sürdü, hepsi değil ama bazıları parti ile işbirliği yaptı, hatta kimileri partiye katıldı. Ama sayıca çok olmayan bu bireyler, hâlihazırda varolan yapının bir parçası oldular. Partiye uyum sağlamaya çalıştılar, onu kendilerine uydurmadılar. Son olarak [parti ve hareketler arasındaki] üçüncü bağlantı şekli oy vermektir. Eylemci veya protestocu olanların çoğu kendilerini siyasal olarak parti üzerinden ifade ettiler, hepsi SYRIZA'ya oy verdiler, bu açıktır.”⁵⁴⁶

SYRIZA hiçbir hareketin liderliğini yürütmediği gibi, toplumsal hareketlere önemli bir katkıda da bulunmadı. Partinin yegâne somut katkısı, dayanışma inisiyatifleri arasında koordinasyonu sağlayan ve bu inisiyatiflerin finanse edilmesine katkıda bulunan “Herkes için Dayanışma” inisiyatifini kurmasıydı.⁵⁴⁷ SYRIZA hareketlerin taleplerini meclise taşıyarak, üyelerinin bu hareketlerin amaçları için inanarak mücadele ettiği, o hareketleri kendine entegre etmek niyetinde olmadığı güvenini vererek kemer sıkma karşıtı hareketin siyasal temsilcisi oldu. Ancak onun oylarındaki yükseliş aynı zamanda bu hareketin sokağın sınırlılıklarını fark ettiği bir zaman denk düşüyordu. SYRIZA özellikle meydan işgali hareketinin sonundan

⁵⁴⁵ Donatella della Porta, v.d. **Movement Parties Against Austerity**, s.74.

⁵⁴⁶ A. e., s. 114.

⁵⁴⁷ A. e., s. 76.

itibaren seçim yoluyla siyasal iktidarı değiştirmek ve kemer sıkma önlemlerine karşı çıkan “yeni sosyal çoğunluğu” iktidara getirmek düşüncesinin bir sonucu olarak oylarını arttırdı. Kitlesele mitinglerin, genel grevlerin, yerel dayanışma girişimlerinin yetersiz olduğu noktada kitleler kendi eylemlerinin yerine SYRIZA’ya oy vermeyi ikame ettiler.

PODEMOS’un toplumsal hareketlerle ilişkisinin SYRIZA’nın bu hareketlerle ilişkisinden en önemli farkı, partilerin kuruluş tarihleri arasındaki farktır. SYRIZA, kökleri 1968’e kadar uzansa da 2004 yılında kurulmuştu ve ekonomik kriz patlak verdiğinde zaten bilinen bir partiydi. PODEMOS ise Ocak 2014’te kurulmuştu. Ekonomik krize karşı yapılan eylem ve grevlerin, 15 Mayıs hareketinin ve onu izleyen toplumsal hareketlerin sonrasında kurulan PODEMOS, bu hareketlere katılanların yöneldiği bir siyasal odak olmayı başarmıştı. Ancak bütün bu hareketlerin yükseldiği günlerde PODEMOS henüz ortaya çıkmamıştı. Bu yüzden PODEMOS’un hareketlerle ilişkisini incelenirken, PODEMOS kurucularının ve kadrolarının sosyal hareket geçmişlerine, hareketlerin sönümlenip PODEMOS’un güçlendiği döneme ve bu ikisi arasındaki ilişkinin niteliği ele alınacak, son olarak da PODEMOS’un kurulması ile 20 Aralık 2015 seçimleri arasındaki dönemde hareketlerle ilişkisi incelenecektir.

PODEMOS’un kurucuları ve kadrolarının büyük kısmı toplumsal hareketlerden geliyordu. Partinin genel sekreteri Pablo Iglesias İtalya’daki Erasmus programına katıldığı dönemde şiddetsiz eylemleriyle bilinen Tute Bianche’ye (Beyaz Tulumlar) hareketinde yer almış, doktora tezini 2000-2005 arası isyancı hareketler üzerine yapmış ve daha sonra **Juventud Sin Futuro** (Geleceksiz Gençlik) girişiminin içinde yer almıştı. Parti kadroları da çeşitli hareketlerden geliyordu. Partinin yürütme organı olan Yurttaş Konseyi’nde yer alanlardan 13 kişi 15M hareketinde, 7 kişi **Juventud Sin Futuro** girişiminde, 6 kişi öğrenci hareketinde ve 3 kişi de PAH’da bulunmuştu.⁵⁴⁸ PODEMOS’un kuran iki ekip; yani hem Iglesias ve Errejon’un Madrid Complutence Üniversitesi çevresi hem de Antikapitalist Sol, 15M’da ve

⁵⁴⁸ Donatella della Porta v.d., **Movement Parties Against Austerity**, s.123.

sonrasında ortaya çıkan hareketlerde aktif olarak yer almıştı. PODEMOS'un ortaya çıkışı da bu hareketlerin gerilemeye başlaması sonrasında gerçekleşmişti.

İspanya'daki toplumsal hareketleri odağa 15M hareketini ve meydan işgallerini koyarak incelersek, önce ekonomik krizin ve demokrasinin işleyişine duyulan tepkinin, kendisini var olan siyasal yapılardan –partilerden, sendikalardan, derneklerden vb– ifade edemeyen bir potansiyeli oluşturduğunu ve bu potansiyelin 15 Mayıs 2011'deki eylemlerle kendini açığa çıkardığını görebiliyoruz. Eylemin ardından gelen meydan işgalleri daha önce siyasal olarak aktif olmayan geniş kesimleri yeni bir tür siyasal faaliyetin içine dâhil etti.

Bu yeni hareket başlangıçta demokrasiye krizden daha çok vurgu yaparken, ülkenin ekonomik durumundaki bozulma ve krizin etkilerinin somut olarak hissedilmesi, 15M hareketine katılanları daha somut ve reform talep eden farklı hareketlere yöneltti. Barınma hakkı hareketi, genel grevler, hükümetin işçi haklarına yaptığı saldırılara karşı girişimler hareketin farklı örgütlenmeler kurmasına neden oldu. Ancak tıpkı Yunanistan'da olduğu gibi bu girişimler hükümetin ne kemer sıkma yasalarını çıkarmaya devam etmesine ne de hareketi polisiye yöntemlerle baskı altına almasına engel olabildi.

2012 genel grevlerinde sendikacılar ve 15M eylemcileri “işçi haklarına karşı suçlar” nedeniyle üç yıldan fazla hapse mahkûm edildiler. Böylesi ağır cezalar işçi hareketini dizginlemeyi amaçlayan ve savcının ifadesiyle “örnek” olması için verilen cezalardı. Barınma hareketinin tüm çabalarına rağmen, borcunu ödeyemediği için evden atılanların sayısı arttı. Mortgage yasasının değiştirilmesi için 1,5 milyon imza toplanmasına rağmen, hükümetteki Halk Partisi (PP) yasada değişiklik yapmadı. Hükümet baskı araçlarına da ağırlık verdi; 2013 yılı bütçesinde eylemlerde görev alan polislerin donanımına harcanan para %1780 artarken yeni ve baskıcı bir “Yurttaş Güvenliği Yasası” çıkarıldı. Bu yasayla, izinsiz eylemler yapmak ve “resmi kurumlarının çalışmasını engellemek” suçlarına 30.000 avroya kadar para cezası

kesilebilmesinin önü açıldı.⁵⁴⁹ Kısaca siyaset kurumları hareketin taleplerine duyarsız kaldı.⁵⁵⁰

Devlet ve hükümetin taleplere bu derece kapalı olması, hem harekete katılanların zamanla azalmasına, hem de faaliyetlerde bir azalmaya neden oldu. Meclislere giderek daha az sayıda kişi katılmaya başlarken, bazı meclisler toplanmamaya başladı. Pek çok eylemci zamanlarının çoğunu harekete ayırmalarına rağmen sonuç elde edemediklerini görerek uzaklaştı. Barınma hareketinde de evden çıkarmaların sürmesi genel bir moral bozukluğuna neden oldu, bu da işgal edilen binalara polis müdahalesini kolaylaştırdı.⁵⁵¹

Ancak hareketin taleplerine ulaşamaması onun tamamen sönmesine değil, kendi örgütlenmelerini yaratmaya çalışmasını, devlet kurumlarını reformlar gerçekleştirmeye çalışmasını ve en sonunda da kendisini bir siyasal partiler olarak ifade etmeye yönelmesini sağladı. Pek çok eylemci hareketin başlangıçta siyasal partilere karşı çok net bir tutum takınırken daha sonra siyasal partiler kurmasını, hareketin yapabileceği ileri gidebilmek için yapabileceği tek şeyin bu olmasıyla açıkladı. Madrid'deki öğrenci hareketine ve 15M hareketine katılan ve daha sonra PODEMOS üyesi olan bir eylemci bunu şöyle açıklıyordu:

“Bu kemer sıkma karşıtı döngü çok büyük eylemlerin mutlaka başarı getirmediğini gösteriyor... Sanırım bu şimdi her zaman eylemlerin elzem olduğunu düşünen hepimizin paylaştığı bir düşünce. Biz bir geçiş aşamasındayız, çünkü ilk olarak açık bir fırsat penceresi var, ikincisi ise insanlar inanmaya başlıyor; eğer bazı kurumlara ulaşabilirsek bir şeyler başarabileceklerine inanıyorlar. Ganemos ve PODEMOS ortaya çıkmadan önce sosyal hareketlerde çalışanlar, eylemlerin yanı sıra kurumsal araçları da kullanarak neler yapabileceğimize dair binlerce toplantı yaptı. Ortaya yeni çıkıyor olabilir, ama fikir her zaman buydu.

Elbette onlar 15M'nin adayları veya eylem döngüsünün adayları değil, ama onlar ancak dört yıldır olan eylemler ve onlara karşı uygulanan kurumsal abluka durumu ile anlaşılabilir adaylar. Eğer bu eylem düzeyi üç veya dört

⁵⁴⁹ Salvador Martí i Puig & Marco Aparicio Wilhelmi, “The Spanish Crisis: From Complacency to Unrest, From Unrest to Mobilisation, **Where are the unions: Workers in social movements in Latin America, the Middle East and Europe**, (Ed. Sian Lazar), 2017, s. 112.

⁵⁵⁰ Ibán Díaz-Parra, Jaime Jover Báez, “Social Movements in crisis? From the 15-M movement to the electoral shift in Spain” **International Journal of Sociology and Social Policy**, s. 688

⁵⁵¹ A. e.

temel talebin karşılanmasını sağlasaydı kurumsal kanal bu kadar başarılı olmayacaktı. Sosyal hareketlerde çalışan insanlara başka seçenek bırakılmadı. Şu ana kadar yaptıklarımız yerine başka ne yapabilirdik bilmiyorum, bu ülkede şu an içinden geçmekte olduğumuz sosyal krizden çıkmak için başka ne yapabilirdik ki?”⁵⁵²

Yine Madrid’den daha önce Küresel Adalet Hareketi’ne katılmış olan bir 15M katılımcısı 15M’den PODEMOS’a uzanan süreci şöyle özetliyor:

“Olumsuz [ifadelerin kullanıldığı] bir dönemi izleyen olumlu bir dönem vardı, bir dönemden diğerine aşağıdan yukarıya olan hareketle geçildi. İlk dönemin karakteristiği “Demokrasiden yoksunuz”, “Demokrasi yok”, “Ona demokrasi diyorlar, oysa değil” [gibi sloganlardı]. İspanya’nın şekilsel bir demokrasi olduğunu söylemelerine rağmen, bunun gerçek olmadığını kanıtlamak, bu mesajı vermek istedik. Yalnızca dört yılda bir gerçekleşen şey bir demokrasi değildir. Biz daha fazla demokrasi istedik... Biz duyulmak istedik. Bu döngünün başlangıç aşamasıydı ve çok önemliydi.

Daha sonra ikinci aşamada, biz “eğer onlar demokratik olmak istemiyorsa biz daha çok olacağız ve daha iyisini yapacağız” dedik. Demokrasi ve katılım için küçük alanlar bulmaya çalıştık. Madrid’de bu kampları mahallelere taşımaktı, mahalle meclisleriydi, çalışma gruplarıydı vb. Deneme yapma zamanıydı; temel demokrasiyi, yataycılığı... Bir kez bu sistemin sınırlarını fark etmeye başladığımız zaman, üçüncü aşama başladı.

Kurduğumuz her şey gerekli ve iyiydi ama devlet kurumlarını demokratikleştirmeyi başaramazsak, her zaman camdan bir tavan olacaktı, bizim ilerlememizi durduran bir engel olacaktı. Yukarıdan verilen kararlar hayatımızı çok fazla etkiliyor, bizi her gün riske atıyor ve bunu mikro-siyaset ile değiştiremeyiz. Öyleyse bu kurumlarla uğraşmalı, onları demokratikleştirmeli, değiştirmeliyiz. Şimdi “evet, yapabiliriz” [demenin] zamanı.”⁵⁵³

Diaz-Parra ve Roca, hareketin zayıflamasının nedenleri olarak somut kazanımların yokluğu ile hareketin kendisini sürekli bir örgütsel yapıya dönüştürememesini gösterir. Onlara göre bunun arkasında yatan ise hareketin delegeleri ve temsiliyeti reddeden ideolojisi. Yazarlar hareketin bir bölümü tarafından, araç değil amaç olarak görülen mahalle meclislerinin yalnızca yerel düzeyde işleyebildiğini vurgular. Onların konuştuğu Sevilla’daki bir PODEMOS üyesi de partiye katılmasını sosyal hareketlerin yetersizliğine dayandırır:

⁵⁵² Akt. Eduardo Romanos, “Late Neoliberalism and Its Indignados: Contention in Austerity Spain”, **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, s. 137.

⁵⁵³ A. e., s. 151.

“Ben sosyal hareketlerden ve onların içinde siyasal otonomi olarak tanımlayabileceğim akımdan geliyorum. Bir süredir, bir hareketi kurumları değiştirebilecek bir kapasiteye ulaştıracak yeni bir paradigmaya ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda, sosyal eylemi siyasal eylemin önüne koyan ve spesifik ve yalıtılmış zaferlerin kazanmanın ötesinde işe yaramayan, daha ileri gidemeyen bir tür iradecilikten yoruldum. Somut mücadelelerin arasındaki sessizlik dönemlerinde acı duyuyorum.”⁵⁵⁴

PODEMOS üyelerinin partiye katılmadan önceki siyasal kariyerlerini inceleyen Héloïse Nez de 15M hareketine dahil olanların zaman içinde eylemlerin sınırlarını fark ettiklerini ve bu yüzden siyasal parti ve örgütlere yöneldiklerini vurgular. Onun konuştuğu bir eylemci olan Manolo (36) 29 Nisan 2014’te yapılan ilk röportajda hareketin kurumsal bir rotaya girmesine karşı çıkıp “Pek çok insan bizim bu şekilde bir şey elde edemeyeceğimizi, siyasi partilere katılmamız gerektiğini (...) işlerin içeriden değiştirilebileceğini ve dışarıda kalarak bir şey yapılamayacağını söylüyor, ama ben böyle düşünmüyorum” derken, Ocak 2015’te PODEMOS’a katılmış ve partiye katılma gerekçesini “Bunu dışarıdan yapmaya çalıştık ama bizi dinlemediler (...) biz de bu yüzden bir araya gelmek ve durumu seçimleri kazanarak değiştirmeye çalışmak zorunda kaldık” ifadeleriyle açıkladı.⁵⁵⁵

İspanya İçişleri Bakanlığı’nın verilerine göre 2009-2010 döneminde 295 yeni siyasal parti kurulurken, bu sayı 2011-2012 döneminde iki katına çıkarak 492’ye ulaştı. Bu partiler arasında ayrıntılı olarak incelenecek olan PODEMOS’un dışında **Partido X** (X Partisi), **Partido Pirata** (Korsan Parti), **Escaños en Blanco** (Beyaz Koltuklar) gibi partiler de vardı.⁵⁵⁶ Beyaz Koltuklar partisi ismini parti adaylarının verdiği, eğer seçilirlerse bölgesel veya ulusal meclisteki yerlerini boş bırakacaklarına dair sözden alıyordu. Partinin kapsamlı politikaları veya yerel örgütleri yoktu, yalnızca boş (beyaz) koltukları kullanarak halkın siyasete ve seçimlere yönelik öfke ve tepkisini ifade edebilmek amacıyla oluşturulmuştu.⁵⁵⁷ X Partisi ise 15M hareketinin otonomcu kanadının partisiydi ve demokrasiye ve çevrimiçi oylamaya vurgu yapıyordu.

⁵⁵⁴ Akt. Ibán Díaz-Parra, Beltran Roca, “From state fetish to community fetish: a spatial analysis of 15M and PODEMOS in Spain”, **Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal**, s. 272.

⁵⁵⁵ Héloïse Nez, “Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain”, **Contemporary Voting in Europe**, s. 119

⁵⁵⁶ Simon Tormey, Ramón A. Feenstra, “Reinventing the political party in Spain: the case of 15M and the Spanish mobilisations”, **Policy Studies**, s. 590

⁵⁵⁷ A. e., s. 594

Partilerin sayısındaki bu hızlı artışta internet ve çevrimiçi medyanın iletişim maliyetlerini radikal bir şekilde düşürmesinin de etkisi vardı.⁵⁵⁸

15M hareketine katılan pek çok kişinin başta PODEMOS olmak üzere siyasal partilere yönelmesinde iki faktör daha vardı. Bunlardan ilki ülkenin 2014 ilkbaharından 2015 sonbaharına kadar arka arkaya AB seçimlerini, yerel ve bölgesel seçimleri ve genel seçimleri yaşayacak olmasıydı. İkincisi ise benzer bir kitle hareketi sürecinden geçen Yunanistan'da SYRIZA'nın yükselişinin de önemli etkisi vardı. SYRIZA Mayıs 2012'deki seçimlerde oyların %16,7'sini almış, aynı yılın Haziran ayında yapılan seçimlerde ise %26,8'e çıkarmıştı. Yunanistan'da kemer sıkma politikalarına açıktan karşı çıkan bir partinin iktidar olma olasılığının artması İspanya'da böyle bir partinin bu politikalara karşı koyabileceği düşüncesini teşvik etti.⁵⁵⁹

PODEMOS farklı hareketlerde yer alan eylemcilerin, kendi deneyimlerinden siyasal alana ve devlet kurumlarına yönelik bir mücadeleye girişmek gerektiği dersini çıkarmaları sonucu kuruldu. Parti hareketlerin taleplerini –kamusal eğitimin savunulması, yolsuzluğa karşı mücadele, barınma hakkı, sağlık hakkı vb– gündeme getirdi, başta PAH sözcüsü Ada Colau olmak üzere toplumsal hareketlerden gelen pek çok kişiyle işbirliği yaptı. Iglesias bunu şöyle açıklıyor:

“[Hareketlerde] liderlik deneyimi kazanan pek çok kişi daha sonra PODEMOS'a katıldı; partinin önde gelen kadroları büyük çoğunlukla toplumsal hareketlerden gelen insanlarca dolduruldu. Bu doğal bir sonuçtu: 15M hareketi sivil toplumu siyasallaştırdı, bunu eylemci oluşumu süreci izledi sonra bu da bizi bir sonraki adıma, harekete siyasal ve seçimlere odaklanan bir ifade kazandırılmasına götürdü.”⁵⁶⁰

PODEMOS'un kurulduğu 2014 yılı, yukarıda da görüldüğü gibi toplumsal hareketlerin güçsüzleştiği, kitle eylemlerinin önceki yıllara kıyasla azaldığı bir yıldır. Ancak PODEMOS yine de var olan hareketlere destek olmaya çalıştı. Partinin başlattığı Sivil Toplum Alanı adlı girişim 11 Temmuz 2015'de farklı hareketlerden

⁵⁵⁸ A. e., s. 591

⁵⁵⁹ Cesar Rendueles, Jorge Sola, “Podemos and the Paradigm Shift”, *Jacobin*, 13 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <https://www.jacobinmag.com/2015/04/podemos-spain-pablo-iglesias-european-left/>, (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

⁵⁶⁰ Pablo Iglesias, “Spain on the Edge”, *New Left Review* 93, Mayıs-Haziran 2015, s. 35.

gelen 2.500 eylemci ile “Değişim Forumu” adlı bir toplantı düzenledi.⁵⁶¹ PODEMOS bir yandan farklı toplumsal hareketlerin taleplerini savunurken ve “bir ayağı sokakta” bir parti olmaya çalışırken diğer yandan kendisini geniş kitlelerin gözünde saygıdeğer bir parti kılabilmek için “protesto partisi” gibi gözükmemeye çalıştı. Bu gerilim parti politikalarını da etkiledi. Partinin 2014 Avrupa Birliği seçimlerine girdiği program çok daha radikal iken 2015 yerel seçimlerinde savunduğu program daha ılımlıydı. Ayrıca PODEMOS negatif büyüme ve göçmenler gibi bazı konularda da geri adımlar atmıştı.⁵⁶²

PODEMOS ana akım medyada sıkça “15M’nin partisi” olarak tanımlanmıştı. Ancak parti 15M hareketinin katılımcıları tarafından, 15M’nin alâmetifarıkası olan meclislerde, yatay tartışma pratikleri ile kurulmamıştı. PODEMOS 15M’nin yarattığı siyasal ve kültürel iklimin böyle bir projenin şansını arttırdığını düşünen kurucuları tarafından “yukarıdan” başlatılan bir projeydi. Parti kurucuları 15M’nin içinde yer alsalar da PODEMOS hiçbir zaman 15M’yi temsil etme iddiasında bulunmamıştı. Errejon bunun neden imkânsız olduğunu açıklıyor:

“Biz 15M’nin partisi değiliz, bunun en büyük nedeni 15M’nin partisi olma iddiası taşıyan parti bir sahtekârdan başkası olmazdı. “15M’nin partisi” olması imkânsız çünkü o heterojen bir hareket, bazıları diğerleriyle çok zayıf bağlara sahip ve yalnızca iktidar karşısındaki ortak muhalefetlerinde birleşen, farklı şikâyet ve hoşnutsuzlukları bir araya getirerek, yatay bir şekilde ilerleyen bir fenomen. Dolayısıyla 15M’nin ne bir partisi var ne de olabilir, ama bu istenmediği anlamına da gelmez.”⁵⁶³

⁵⁶¹ Donatella della Porta v.d., **Movement Parties Against Austerity**, s.123.

⁵⁶² A. e., s.122.

⁵⁶³ Inigo Errejon, Chantal Mouffe, **Podemos: In the name of the People**, s. 72

SONUÇ

SYRIZA ve PODEMOS'un başarısı, hem dünya genelindeki, hem de Yunanistan ve İspanya özelindeki bir dizi faktörden kaynaklanıyordu. Hem medyaya, ana akım partilere, parlamentolara hem de genel olarak siyaset kurumuna ilgi bir süredir azalıyordu. 1980'lerinden beri merkez sağ ve merkez solun yakınlaşması, siyasi partilerin temel ekonomik konularda aynı şeyi savunması siyasete olan ilginin azalmasında etkiliydi. Giderek daha fazla sayıda kişi siyasal kurumların kendilerini temsil etmediğini düşünüyor, bu düşüncenin bir yansıması olarak partilere üye olmuyor, oy kullanmıyor ve siyasetçilere güvenmiyordu.

Bu ortamda patlak veren 2008 ekonomik krizi, siyasete olan güvendeki bu yıpranmayı hızlandırdı. Dünya genelinde hükümetlerin bankaları kurtarıırken, halkın vergilerini kullanması ve bu politikaların hem merkez sağ hem de merkez sol hükümetler tarafından yürütülmesi, bu partilere yönelik zaten azalmakta olan güvenin çökmesine neden oldu. Bu çöküşten ilk olarak en çok etkilenenler hala bir biçimiyle sol olma iddialarını sürdüren sosyal demokrat partiler –PASOK ve PSOE– oldu. Hükümetlerin kesinti politikalarına karşı çıkan seçmenler siyasal alternatiflere daha çık hale geldiler.

Daha önce siyasal yelpazenin uçlarında kalan güçler, istikrarsızlığın ve oy akışkanlığının arttığı bu ortamda, bir fırsat gördüler. Bazı ülkelerde bu fırsattan yararlanan sağ olurken İspanya ve Yunanistan'da sağ veya aşırı sağ güçler bir çıkış yapamadı. Bu durumda bu ülkelerdeki hareketlerin -15M ve Öfkeli- demokratik niteliği de etkiliydi, onlar sağa karşı bir aşı işlevi gördüler.

Hem Yunanistan'da hem de İspanya'da krize karşı tepki benzer aşamaları izledi. İlk olarak insanlar tepkilerini kurumsal kanallardan; sendikalar, mitingler, genel grevler vb gibi yöntemlerle gösterdiler. Bu tepkinin siyasal yansıması ise hükümete karşı çıkanların ana muhalefet partilerine yönelmesi oldu, ancak bu partilerin de –PSOE ve PASOK– bu politikaları uygulaması her iki ülkede de iki partili sistemin sonunu getirdi. Hem Yunanistan'da hem de İspanya'da sendikalar ve özellikle sendika

liderlikleri aynı siyasetçiler gibi itibar kaybına uğradılar. 2012 yılı bir dönüm noktası oldu. İspanya’da siyasi partilerden bağımsız olarak örgütlenen ve tam da bu yüzden geniş kitlelerin katıldığı 15M eylemi ve onu izleyen meydan işgalleri hareketi, daha önceki eylemlere katılanlardan çok daha geniş bir kitleyi harekete geçirmeyi başardı. Aynı durum, İspanya’dan 10 gün sonra başta Atina’daki **Syntagma** olmak üzere pek çok meydanın işgal edildiği Yunanistan için de geçerliydi.

Bu meydanlarda göstericiler demokrasiyi tartıştılar ve kendilerini temsil etmediklerini düşündükleri siyasetçileri protesto ettiler. Meydan hareketi heterojen bir hareketti ve bir noktadan sonra meydan işgalleri dağılarak yerini ülke geneline yayılmış binlerce irili ufaklı dayanışma inisiyatifine veya mahalle meclisine bıraktı. Bu yapılar meydan hareketiyle bilinir hale gelen katılımcı demokrasi uygulamalarını sürdürürken, yürüttükleri somut mücadelelerle öne çıktılar.

2012’deki meydan işgali hareketleri döneminde kullanılan yöntemlerin ve dilin geçmişi gözden kaçırılmamalı. Bu dil ve yöntemler; 1999’da Seattle ile başlayan ve “Küresel Adalet Hareketi” olarak anılan, farklı ülkelerden eylemcilerin Sosyal Forumlar ve karşı zirveler döneminde deneyimlerini paylaştığı dönemin, bunun hemen ardından gelen küresel savaş karşıtı hareketin ve son olarak dolaylı da olsa Arap Devrimleri’nin etkisini taşıyordu. İlk siyasal eylemlerine bu dönemde katılan, kendi ülkelerindeki öğrenci hareketi içerisinde siyasal olarak aktif olan bir kesim daha sonra meydan hareketinin örgütçülerinden oldu.

Bu kuşak devamlılığının ekonomik bir yönü de vardı. Lise ve üniversite öğrencileri olarak eğitimin paralılaştırılmasına ve neoliberalizme karşı çıkan eylemciler mezun olduklarında kendilerini düşük maaşlarda ve güvencesiz koşullarda çalışan genç işçiler olarak buldular. Dolayısıyla öğrenci hareketinde öğrenmiş oldukları yöntemleri, içinde bulundukları koşullara ve konulara uyarladılar. Bu bağlantı özellikle Juventud Sin Futuro’da çok açıktı.

Her iki ülkede de incelenen partilere verilen oyların en yüksek noktaya çıktığı zaman, toplumsal hareketlerin zirvede olduğu nokta değil, bu hareketlerin düşüşe geçmelerinden sonraydı. Yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği gibi eylemciler miting ve genel grevlerin, meydan işgallerinin ve yerel dayanışma girişimlerinin ardından

varolan siyasal kurumlara yönelmişler, bu kurumlara yönelmeyi bir son çare olarak görmüşlerdir. Büyük partilerin, parlamentonun ve genel olarak devlet aygıtının kendi taleplerine karşı tepkisiz kalması, genel olarak radikalleşmeyi değil kurumsallaşmayı doğurmuştur. Dolayısıyla bu partilerin yükselişi, hareketler sayesinde değil, hareketlerin sınırlılıklarının bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Kitle hareketlerinin istenen politika değişimlerine neden olmaması kitlelerin kendi eylemlerinin yerine oy vermeyi ikame etmesine neden olmuştur.

Ancak bu konuda iki ülkedeki süreçler farklı işlemiştir. İspanya’da toplumsal hareketlerde aktif olanlar büyük oranda PODEMOS’a katılmış ve onun yerel dairelerinde yer almıştır. Oysa Yunanistan’da SYRIZA’nın üye kazanma hızı, oylarındaki artışın çok gerisinde kalmıştır. Bu durumda SYRIZA’nın parti sisteminin bir parçası olarak algılanması ve geleneksel örgütlenme yapısı da etkilidir. Eylemciler SYRIZA’ya oy vermişler ama ona katılmamışlardır. Bunun aksine İspanya’da PODEMOS, internetten üye olunabilen, farklı katılım kanalları açabilen bir parti olarak daha geniş kesimleri kendisine katabilmiştir.

Her iki ülkede de partilerin oylarındaki artışın, toplumsal hareketlerin gerilediği bir dönemde gerçekleşmesi bu partilerdeki bürokratik eğilimlere katkıda bulunmuştur. SYRIZA bir koalisyonundan, birleşik bir partiye dönüşürken parti başkanının gücü ve yetkisi artmış, Çipras’ın etrafındaki ekip parti içinde giderek daha güçlü hale gelmiştir. Aynı süreç PODEMOS’ta da işlemiş, partinin kuruluş kongresinde partinin sol kanadı Iglesias ve ekibi tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Bu sayede daha lider ve seçim odaklı bir parti modeli benimsendi. Iglesias kendi popülerliğini kullanarak partinin internetten oy kullanan destekçilerini, partinin yerel örgütlerinde (dairelerde) güçlü olan Antikapitalistler eğilimine baskın çıkmak için kullandı. Yine her iki partide de iktidara gelme veya iyi seçim sonuçları olasılığı partinin politikalarının ılımlılaşmasına neden oldu.

SYRIZA ve PODEMOS’un başarısındaki en önemli etkenlerden biri meydan hareketinin dilini ve söylemini benimsemeleriydi. Partiler bunu yaparken bu hareketin ortalamasına ve geneline seslendiler. Dolayısıyla bir yandan sol talepleri savunurken diğer yandan yurtsever bir söylem kullandılar. SYRIZA ve

PODEMOS,'un göçmen düşmanlığına ve yabancı düşmanlığına karşı çıkması, sol bir Avrupacılık söylemi kullanması onun bir **ideoloji** olarak popülizmi savunmadığını gösteriyor. Ancak bu iki parti de bir **yöntem** olarak popülizme başvurdu. İkisi de halkı yeniden tanımladı, yeni bir “biz” ve “onlar” ikiliği kurdu ve karizmatik liderler olan başkanları kendi tanımladıkları halk ile özdeşleşmeye çalıştı.

Bu iki parti de bir yandan neoliberalizmi eleştirirken diğer yandan ona bütünlüklü bir alternatif sunamadı. Partilerin ekonomi politikaları büyük oranda Keynesçilikle sınırlı kalırken onlar devletin yapısında köklü dönüşümler de öngörmüyorlardı. Aksine iki parti de farklı başlangıç noktalarından; -SYRIZA için avrokomünizm, PODEMOS için radikal demokrasi- hareket ederek devleti içeriden dönüştürme ve demokratikleştirmenin en uygulanabilir strateji olduğu sonucuna vardılar. Bu düşüncenin temelinde hem ekonomik olarak hem de devlet örgütlenmesi anlamında başta bir alternatif olmadığına yönelik kabullenme yatıyordu.

Bu tutum partilerin incelenen dönemden sonraki siyasetlerine de yön verdi. Yunanistan'da SYRIZA hükümeti Troyka ile yürüttüğü pazarlıkların sonucunda, Troyka'nın teklifini referanduma sunarken, bu referandumdan %61 ile hayır çıkmasına rağmen Troyka ile anlaştı. PODEMOS ise iktidar olmadı, ancak partinin 2016 seçimlerinden istenen sonucu alamaması parti liderlerinden Errejon'un daha sağ bir politika savunmasına neden oldu.

Sonuç olarak hem SYRIZA hem de PODEMOS, toplumsal hareketlerin taleplerini savundular, bu taleplerin daha geniş kesimler için görünürlük kazanmasını sağladılar. Farklı toplumsal hareketlerden gelen eylemcilerin bir kısmı bu partilere katıldı, onların bir bölümü parti tabanında çalışırken, bir diğer kısmı çeşitli kamu görevlerine –milletvekilliği, belediye başkanlığı, AB milletvekilliği– seçildi. Anlamlı bir değişim yaratmak için daha çatışmacı yollara başvuran eylemciler sonuçta siyasal parti alanına yöneldiler. Dolayısıyla SYRIZA ve PODEMOS hem toplumsal hareketlerin yarattığı birikimin, hem de bu hareketlerin sınırlılıklarının bir sonucu olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Agustín, Óscar García:

“We the People or We the Republic? The Need for Republican Populism”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 147 – 170.

Álvarez de Andrés, Eva, P. Zapata:

“Networked Social Movements and the Politics of Mortgage: From the Right to Housing to the Assault on Institutions” **Lessons from the Great Recession: At the Crossroads of Sustainability and Recovery**, Emerald Group Publishing Limited, 2016, sf. 231 – 249.

Balourdos, Dionysis:

“Effects of the Economic Crisis on Poverty in Greece”, **The Debt Crisis in the Eurozone: Social Impacts** (Ed. Nikos Petropoulos & George O. Tsobanoglou), Cambridge Scholars Publishing, 2014, sf. 109-154

Della Porta, Donatella, J. Fernández:

Movement Parties Against Austerity, Polity Press, 2017

Demirözü, Damla:

İşgal, Direniş, İç Savaş: Yunan Edebiyatı’nda 2. Dünya Savaşı Yılları, İstanbul, İstos Yayınları, 2015

Dritsas, Spyros, Giorgos Kalampokas:

“The First Big Wave: 2006-07” **Springtime: The New Student Rebellions**, (Ed. Clare Solomon, Tania Palmieri), London, Verso, 2011, sf. 214 – 220.

- Eklundh, Emmy: “Populism, Hegemony, and the Phantasmatic Sovereign: The Ties Between Nationalism and Left-Wing Populism”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 123 – 146.
- Errejon, Ingo; Chantal Mouffe: **Podemos: In the name of the People**, Lawrence & Wishart, Londra, 2016
- Fominaya, Cristina Flesher: **Social Movements and Globalization**, Red Globe Press, 2014
- Franzé, Javier: “The Podemos Discourse: A Journey from Antagonism to Agonism”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 49 – 74.
- Gaitanou, Eirini: “The December Explosion”, **Springtime: The New Student Rebellions**, (Ed. Clare Solomon, Tania Palmieri), Londra, Verso, 2011, sf. 223 – 227.
- Gerbaudo, Paolo: **Twitler ve Sokaklar**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora, 2014
- Hessel, Stéphane: **Öfkelenin!**, Çev. İsmail Yerguz, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2011
- Iglesias, Pablo: **Politics in a Time of Crisis**, (Çev. Lorna Scott Fox), Verso, 2015
- Katsourides, Yiannos: “SYRIZA: The History of the Struggle of Factions”, **Radical Left Parties in Government: The Cases of SYRIZA and AKEL**, Palgrave Macmillan, 2016, sf. 45 – 69.
- Kioupkiolis, Alexandros, G. Katsambekis: “Radical Left Populism from the Margins to the Mainstream: A Comparison of SYRIZA and

- PODEMOS”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin, Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 201 – 226.
- Kousis, Maria: “The Spatial Dimensions of the Greek Protest Campaign against the Troika’s Memoranda and Austerity, 2010-2013” **Street Politics in the Age of Austerity** içinde, (Ed. Marcos Ancelovici, Pascale Dufour, Héloïse Nez) Amsterdam University Press, 2016, sf. 147 – 174.
- Köhler, Holm Detlev: **Trade Unions in Spain: Organisation, Environment, Challenges**, Friedrich Ebert Stiftung, Ağustos 2013
- Marti, Jordi Bonet: “The 15-M: A Bet for Radical Democracy”, **Subterranean Politics in Europe**, (Ed. Mary Kaldor & Sabine Selchow), Palgrave, 2015
- Marti i Puig, Salvador, M. A. Wilhelmi: “The Spanish Crisis: From Complacency to Unrest, From Unrest to Mobilisation, **Where are the unions: Workers in social movements in Latin America, the Middle East and Europe** içinde, (Ed. Sian Lazar), 2017, sf. 107 - 119.
- Mavroudeas, Stavros: “The Greek Crisis: Causes and Alternative Strategies”, **Crisis, Movement, Strategy: The Greek Experience**, (Ed. Panagiotis Sotiris), Brill, 2018, sf. 13-40
- Nez, Héloïse: “Podemos: The Emergence of a New Political Party in Spain”, **Contemporary Voting in Europe** (Ed. A. Chommelox & E. Gibson), Palgrave Macmillan, 2017, sf. 113 – 128.
- Oikonomakis, Leonidas, Jerome E. Roos: “A Global Movement for Real Democracy?”, **Street Politics in the Age of Austerity**, (Ed. Marcos Ancelovici, Pascale Dufour, Héloïse Nez),

Amsterdam University Press, 2016, sf. 227 – 249.

Öğrenci Forumları Koordinasyonu:

25 Mayıs 2006, **Springtime: The New Student Rebellions**, (Ed. Clare Solomon, Tania Palmieri), Londra, Verso, 2011, sf. 234 – 236.

Perez-Nievas, Santiago, J. Rama:

“New Wine in Old Bottles? The Selection of Electoral Candidates in General Elections in Podemos”, **Democratizing Candidate Selection: New Methods, Old Receipts?** (Ed. Guillermo Cordero, Xavier Coller), Palgrave Macmillan, 2019, sf. 123 – 146.

Perugorria, Ignacia, Benjamin Tejerina:

“Synchronizing Identities: Crafting the space of mobilization in the Spanish 15m”, **The Debt Crisis in the Eurozone: Social Impacts** (Ed. Nikos Petropoulos & George O. Tsobanoglou) Cambridge Scholars Publishing, 2014, sf. 282 – 304.

Petropoulos, Nicholas P:

“A Sociopolitical Profile and the Political Impact of the Greek Indignados: An Exploratory Study”, **The Debt Crisis in the Eurozone**, (Ed. Nikos Petropoulos & George O. Tsobanoglou), Cambridge Scholars Publishing, 2014, sf. 342 – 394.

Phillips, William D, Carla Rahn Phillips:

İspanya’nın Kısa Tarihi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2016

Rendueles, César, Jorge Sola, Jorge:

“The Rise of Podemos: Promises, Constraints and Dilemmas”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 25 – 48.

Romanos, Eduardo:

“Collective learning processes within social movements”, **Understanding**

- European Movements: New Social Movements, Global Justice Struggles, Anti – Austerity Protest**, (Ed. Christina Flesher Fominaya, Laurence Cox), Routledge, 2013, sf. 203 – 219.
- Romanos, Eduardo: “Late Neoliberalism and Its Indignados: Contention in Austerity Spain”, **Late Neoliberalism and Its Discontents in the Economic Crisis**, Palgrave Macmillan, 2017, sf. 131 – 168.
- Schavelzon, Salvador, Jeffery R. Webber: “Podemos and Latin America”, **Podemos and the New Political Cycle**, (Ed. Oscar Garcia Agustin & Marco Briziarelli), Palgrave Macmillan, 2018, sf. 173 – 200.
- Ta Paidia Tis Galarias: “The Permanent Crisis in Education – Some Notes on Recent Struggles”, **We are an image from the future: The Greek Revolt of 2008**, (Ed. A. G. Scharwz, Tasos Sagris & Void Network), Edinburgh, AK Press, 2010, sf. 41 – 51.
- A. Dimitrios Belediyesi İşgal Meclisi: “Invitation to the Open Popular Assembly of the Liberated City Hall of Aghios Dimitrios” **We are an image from the future: The Greek Revolt of 2008** içinde, s. 153.
- Tsalikoglou, Foteini: “December’s Unquiet Dreams”, **The Return of Street Politics? Essays on the December Riots in Greece**, The Hellenic Observatory, LSE, 2009, sf. 63 – 69.
- Vasilopoulou, Sofia, D. Halikiopoulou: **The Golden Dawn’s “Nationalist Solution**, New York, Palgrave Macmillan, 2015
- Vogiatzoglou, Markos: “Turbulent Flow: Anti-Austerity Mobilization in Greece” **Late Neoliberalism and Its Discontents in**

the Economic Crisis, Palgrave
Macmillan, 2017, sf. 99 -129.

SÜRELİ YAYIN VE MAKALELER

Abellán, Jacobo, Jorge Sequera:

“Occupying the #Hotelmadrid: A Laboratory for Urban Resistance, **Social Movement Studies**, Vol 11, Sayı 3-4, 2012, sf. 320 – 326.

Antentas, Josep Maria:

“Spain: The Indignados rebellion of 2011 in perspective” **Labor History**, Vol 56, Sayı 2, 2015, sf. 136 – 160.

“Podemos and the Spanish political crisis”, **Labor History**, Vol 58, Sayı 4, 2017, sf. 468 – 489

Aslanidis, Paris:

“Populist Social Movements of the Great Recession”, **Mobilization**, Vol 21, Sayı 3, 2016, sf. 301 – 321.

Barbas, Angel, John Postill:

“Communication Activism as a School of Politics: Lessons From Spain’s Indignados Movement”, **Journal Of Communication**, 67, 2017, s. 646 – 664.

Barriere, Manel, Andy Durgan, S. Robson:

“The Challenge of Podemos”, **International Socialism**, Sayı 145, Kış 2015, (Çevrimiçi) <http://isj.org.uk/the-challenge-of-podemos/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Bassets, Marc:

Spain’s New Patriots, **Dissent**, Yaz 2015, (Çevrimiçi) <https://www.dissentmagazine.org/article/marc-bassets-podemos-patriotism-spain> (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)

Brown, Andy:

“Reassessing Podemos”, **International Socialism**, Sayı 150, Bahar 2016, (Çevrimiçi), <http://isj.org.uk/reassessing-podemos/> (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

Casellas, Antònia, Eduard Sala:

“Home Eviction, Grassroots Organizations and Citizen Empowerment in Spain”, **Geographies of Forced Evictions**, (Ed. Brickell K., Fernández Arrigoitia M., Vasudevan A.), Palgrave Macmillan, Londra, 2017, sf. 167 – 190.

Castañeda, Ernesto:

“The Indignados of Spain: A Precedent to Occupy Wall Street”, **Social Movement Studies**, Vol 11, Sayı 3-4, 2012, sf. 309 – 319.

Cin, Turgay:

“Yunanistan Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması” **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 11, Sayı:2, 2009, sf. 43 – 80.

Constantinou, Petros:

“The Resistable rise of Golden Dawn”, **Socialist Review**, Sayı 385, Kasım 2013, (Çevrimiçi)
<http://socialistreview.org.uk/385/resistable-rise-golden-dawn> (Son Erişim: 01. 05. 2019)

Cossarini, Paolo:

“Protests, emotions and democracy: theoretical insights from the Indignados movement”, **Global Discourse: An Interdisciplinary Journal of Current Affairs and Applied Contemporary Thought**, Vol 4, Sayı 2-3, sf. 291 – 304.

Çetinkaya, Y. Doğan:

Yunanistan’da toplumsal hareketler ve kolektif deneyimler (2009-2015): Sosyal Mutfaklar, sosyal klinikler ve zaman bankaları, **Birikim**, Sayı 321, Ocak 2016, sf. 39 – 48.

- Diani, Mario, Maria Kousis: “The Duality of Claims and Events: The Greek Campaign Against the Troika’s Memoranda and Austerity, 2010-2012”, **Mobilization**, Vol 19, No: 4, sf. 387 – 404.
- Díaz-Parra, Ibán; Jaime Jover Báez,: “Social Movements in crisis? From the 15-M movement to the electoral shift in Spain” **International Journal of Sociology and Social Policy**, Vol 36, No: 9/10, 2016, sf. 680 – 694.
- Díaz-Parra, Ibán, Beltran Roca: “From state fetish to community fetish: a spatial analysis of 15M and PODEMOS in Spain”, **Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal**, Vol 12, Sayı 4, 2017, sf. 262 – 279.
- Ellinas, Antonis A: “The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece”, **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 4, 2013, sf. 543 – 565.
- “Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece”, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 1, 2015, sf. 1 – 20.
- Fernández-Savater, A., C. F. Fominaya: “Life after the squares: Reflection on the consequences of the Occupy Movements” **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, sf. 119 -151.
- Fominaya, Christina Flesher: “Debunking Spontaneity: Spain’s 15-M/Indignados as Autonomous Movement” **Social Movement Studies**, Vol 14, Sayı 2, 2015, sf. 142 – 163.
- “Redefining the Crisis/Redefining Democracy: Mobilising for the Right to

- Housing in Spain's PAH Movement, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 4, 2015, sf. 465- 485
- Garcia, Ruben Diez: "Does the Spanish 15M have an Ideology? Issues of method and measurement" **Athenea Digital**, Vol 14, Sayı 3, Kasım 2014, sf. 199 – 217.
- Garcia, Ruben Diez: "The Indignados in Space and Time: Transnational Networks and Historical Roots, **Global Society**, Volume 31, Sayı 1, 2017, sf. 43 – 64.
- Garcia-Lamarca, Melissa: "Creating political subjects: collective knowledge and action to enact housing rights in Spain", **Community Development Journal**, Vol 52, Sayı 3, Temmuz 2017, sf. 421 – 435.
- Garganas, Panos: "Greece's Student Movement", **International Socialism Journal**, Sayı 112, Sonbahar 2006, (Çevrimiçi) <http://isj.org.uk/greeces-student-movement/> (Erişim Tarihi: 02.05.2019)
- Georgiadou, Vasiliki; A. Kafe, S. Nezi: "Plebiscitarian Spirit in the Square. Key Characteristics of the Greek Indignants", **International Journal of Politics, Culture and Society**, Vol 32, Sayı 1, 2017, sf. 43-59.
- Gerbaudo, Paolo: "Protest Diffusion and Cultural Resonance in the 2011 Protest Wave", **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 48, Sayı 4, 2013, sf. 86 – 101.
- "The indignant citizen: anti-austerity movements in southern Europe and the anti-oligarchic reclaiming of citizenship", **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, sf. 36 – 50.

- Goutsos, Dionysis, G. Polymeneas: “Identity as space: Localism in the Greek protests of Syntagma Square”, **Journal of Language and Politics**, Vol 13, Sayı 4, 2014, sf. 675 – 701.
- Gritzas, Giorgos, Karolos I. Kavoulakos: “Time banks, co-production and foresight: intertwined towards an alternative future”, **Foresight**, Vol. 17, Sayı 4, 2015, sf. 308 – 331.
- Harman, Chris: “Eurocommunism: The State and Revolution”, **International Socialism Journal**, No: 101, Eylül 1977, (Çevrimiçi), <https://www.marxists.org/archive/harman/1977/09/eurocomm.htm> (Erişim Tarihi: 01.05. 2019)
- Iglesias, Pablo: “Spain on the Edge”, **New Left Review**, Sayı 93, Mayıs-Haziran 2015, sf. 23 – 42.
- “Understanding Podemos”, **New Left Review**, Sayı 93, Mayıs-Haziran 2015, sf. 7 – 22.
- Kaika, Maria; Lazaros Karaliotas: “The spatialization of democratic politics: Insights from Indignant Squares”, **European Urban and Regional Studies**, Vol 23, Sayı 4, 2016, sf. 556 – 570.
- Kanellopoulos, Kostas; K. Kostopoulos: “Competing modes of coordination in the Greek anti-austerity campaign, 2010-2012” **Social Movement Studies**, Vol 16, Sayı 1, 2017, sf. 101-118.
- Kapetanyannis, Basil: “The Making of Greek Eurocommunism”, **The Political Quarterly**, Vol 50, Sayı 4, Ekim 1979, sf. 445 – 460.

- Karamichas, John: “The December 2008 Riots in Greece”, **Social Movement Studies**, Vol 8, Sayı 3, 2009, sf. 289 – 293.
- Katsambekis, Giorgos: “The Rise of the Greek Radical Left to Power: Notes on SYRIZA’s Discourse and Strategy”, **Linea Sur**, Sayı 9, 2015, sf. 152 – 161.
- Kioupkiolis, Alexandros: “Podemos: the ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain”, **Journal of Political Ideologies**, Vol 21, Sayı 2, 2016, s. 99 – 120.
- Kioupkiolis, Alexandros; F. S. Perez: “Reflexive technopopulism: Podemos and the search for a new left-wing populism”, **European Political Science**, Vol 18, Sayı 1, Mart 2019, sf. 24 – 36.
- Kompsopoulos, Jannis; Chasoglou, Jannis: “The Collapse and Transformation of the Greek Party System”, **Socialism and Democracy**, Vol 28, Sayı 1, 2014, sf. 90 – 112.
- Koronaïou, Alexandra; A. Sakellariou: “Reflections on ‘Golden Dawn’, community organizing and nationalist solidarity: helping (only) Greeks”, **Community Development Journal**, Vol 48, Sayı 2, 2013, s. 332 – 338.
- Kouvelakis, Stathis: “The Greek Cauldron”, **New Left Review**, Kasım-Aralık 2011, sf. 17 – 32.
- “SYRIZA’s Rise and Fall”, **New Left Review**, Sayı 97, Ocak-Şubat 2016, s. 45 – 70.
- Köhler, Holm-Detlev, Jose Jimenez: ““They don’t represent us!” Opportunities for a Social Movement Unionism Strategy in Spain”, **Relations Industrielles/ Industrial Relations**, Vol. 70, No. 2 (İlkbahar 2015), sf. 240 – 261.

- Kretsos, Lefteris, Markos Vogiatzoglou: “Lost in the Ocean of Deregulation? The Greek Labour Movement in Time of Crisis” **Relations Industrielles/Industrial Relations**, Vol. 70, No.2, Bahar 2015, sf. 218-239.
- Leontidou, Lila: “Athens in the Mediterranean ‘movement of piazzas’ Spontaneity in material and virtual public spaces”, **City**, Vol 16, Sayı 3, 2012, sf. 299 – 312.
- Lountos, Nikos: “The resistible rise of Golden Dawn”, **Irish Marxist Review**, Vol: 3, No 9, 2014, sf. 17 - 26.
- Maeckelbergh, Marianne: “Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation”, **Interface**, Volume 4, Sayı 1, Mayıs 2012, sf. 207 – 234.
- Monterde, Amau; Antonio Calleja-López: “Multitudinous identities: a qualitative and network analysis of the 15M collective identity”, **Information, Communication & Society**, Vol 18, Sayı 8, 2015, sf. 930 - 950.
- Moschonas, Gerassimos: “A New Left in Greece: PASOK’s Fall and SYRIZA’s Rise” **Dissent**, Vol 60, Sayı 4, Sonbahar 2013, sf. 33 – 37.
- Nikolakakis, Nikolaos: “SYRIZA’s stance vis-à-vis the European Union following the financial crisis: the persistence of left Europeanism and the role of the European Left party, **European Politics and Society**, Vol 18, Sayı 2, 2014, sf. 128 – 147.
- Orriols, Lluís, Guillermo Cordero: “The Breakdown of the Spanish Two-Party System: The Upsurge of Podemos and Ciudadanos in the 2015 General Election”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, s. 469 – 492.

- Özbay, Özdeş: “Uluslararası Su Hakkı Mücadeleleri”, **Türkiye’de ve dünyada su krizi ve su hakkı mücadeleleri**, Sivil ve Ekolojik Haklar Derneği, Ağustos 2017, İstanbul, sf. 19 - 28.
- Panayiotakis, Mihail: “The Radical Left in Greece”, **Socialism and Democracy**, Vol 29, Sayı 3, 2015, sf. 25 – 43.
- Pantazidou, Maro: “Treading New Ground: a changing moment for citizen action in Greece”, **Development in Practice**, Vol 23, Sayı 5-6, 2013, s. 755-770
- Pappas, Takis S.: “Winning by Default: The Greek Election of 2009”, **South European Society and Politics**, Vol 15, Sayı 2, 2010, sf. 273 – 287.
- Pino, Mario Espinoza: “Politics of Indignation: Radical Democracy and Class Struggle beyond Postmodernity” **Rethinking Marxism: A Journal of Economics, Culture & Society**, Vol 25, Sayı 2, 2013, sf. 228 - 241
- Portos, Martín, Juan Masullo: “Voicing Outrage Unevenly: Democratic Dissatisfaction, Non-participation and Frequencies of Participation in the 15M Campaign”, **Mobilization**, Vol. 22, Sayı 2, Haziran 2017, sf. 201 – 222.
- Portos, Martin: “Keeping dissent alive under the Great Recession: no radicalisation and protest in Spain after the eventful 15M/indignados campaign”, **Acta Politica**, Vol 54, Sayı 1, Ocak 2019, sf. 45 – 74.
- Psimitis, Michalis: “The Protest Cycle of Spring 2010 in Greece”, **Social Movement Studies**, Vol 10, Sayı 2, 2011, sf. 191-197.

- Puneet Dhaliwal: “Public squares and resistance: the politics of space in the Indignados movement”, **Interface**, Volume 4, Sayı 1, Mayıs 2012, sf. 251 – 273.
- Rakopoulos, Theodoros: “The crisis seen from below, within, and against: from solidarity economy to food distribution cooperatives in Greece” **Dialectical Anthropology**, Volume 38, Sayı 2, Haziran 2014, sf. 189 – 207.
- Rendueles, Cesar, Jorge Sola: “Podemos and the Paradigm Shift”, **Jacobin**, 13 Nisan 2015, (Çevrimiçi), <https://www.jacobinmag.com/2015/04/podemos-spain-pablo-iglesias-european-left/>, (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)
- Roca, Beltran, Iban Diaz-Parra: “Blurring the borders between old and new social movements: the 15M movement and the radical unions in Spain”, **Mediterranean Politics**, Vol 22, Sayı 2, 2017, sf. 218 – 237.
- Rodriguez-Teruel, Juan, Astrid Barrio: “Fast and Furious: Podemos’ Quest for Power in Multi-level Spain”, **South European Society and Politics**, 2016, sf. 561 – 585.
- Romanos, Eduardo: “Evictions, Petitions and Escraches: Contentious Housing in Austerity Spain”, **Social Movement Studies: Journal of Social, Cultural and Political Protest**, Vol 13, Sayı 2, 2014, sf. 296 – 302.
- Rondon, Toni, Maria Jose Hierro: “Podemos and Ciudadanos Shake up the Spanish Party System: The 2015 Local and Regional Elections”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 3, 2016, sf. 339 – 357.
- Rüdig, Wolfgang, Georgios Karyotis: “Beyond The Usual Suspects? New Participants in anti austerity protests in

- Greece” **Mobilization**, Vol 18, Sayı 3, 2013, sf. 313-330.
- “Who Protests in Greece? Mass Opposition to Austerity”, **British Journal of Political Science**, Vol 44, Sayı 3, Temmuz 2014, sf. 487 – 513.
- Sakellarpoulos, Spyros: “On the Causes and Significance of the December 2008 Social Explosion in Greece” **Science & Society**, Vol. 76, No.3, Temmuz 2012, sf. 340 – 364.
- Sampedro, Victor, Josep Lobera: “The Spanish 15-M Movement: a consensual dissent?”, **Journal of Spanish Cultural Studies**, Vol 15, Sayı 1-2, sf. 61 – 80.
- Schmidt, Vivien A: “The Eurozone Crisis: A Crisis of Politics, Not Just Economics”, **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 48, Sayı 3, 2013, sf. 1 – 6.
- Sola, Jorge, Cesar Rendueles: “PODEMOS, the upheaval of Spanish politics and the challenge of populism”, **Journal of Contemporary European Studies**, Vol 26, Sayı 1, Mart 2017, sf. 1 – 18.
- Sotiris, Panagiotis: “Rebels with a Cause: The December 2008 Greek Youth Movement as the Condensation of Deeper Social and Political Contradictions”, **International Journal of Urban and Regional Research**, Vol 34, Sayı 1, Mart 2010, sf. 203 – 209.
- Spourdalakis, Michalis: “The Miraculous Rise of the “Phenomenon SYRIZA”, **International Critical Thought**, Vol 4, Sayı 3, 2014, sf. 354 – 366.

- Teperoglou, Eftichia: “A Chance to Blame the Government? The 2009 European Election in Southern Europe”, **South European Society and Politics**, Vol 15, Sayı 2, 2010, sf. 247 – 272.
- Teperoglou, Eftichia, E. Tsatsanis: “Dealignment, De-legitimation and the Implosion of the Two-Party System in Greece: The Earthquake Election of 6 May 2012”, **Journal of Elections, Public Opinion and Parties**, Vol 24, Sayı 2, 2014, sf. 222 – 242.
- Teperoglou, Eftichia, E. Tsatsanis: “Habituating to the New Normal in a Post-earthquake Party System: The 2014 European Election in Greece”, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 3, 2015, sf. 333 – 355.
- Teruel, Juan Rodriguez, Astrid Barrio: “Going National: Ciudadanos from Catalonia to Spain”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, sf. 587 – 607.
- Theodorikakou, Olga, A. Alamanou: “‘Neo-homelessness’ and the Greek Crisis”, **European Journal of Homelessness**, Vol 7, No: 2, Aralık 2013, sf. 203 – 210.
- Tormey, Simon, Ramon A. Feenstra: “Reinventing the political party in Spain: the case of 15M and the Spanish mobilisations”, **Policy Studies**, Vol 36, Sayı 6, sf. 590 – 606.
- Tsakatika, Myrto; Costas Eleftheriou: “The Radical Left’s Turn towards Civil Society in Greece: One Strategy, Two Paths”, **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 1, 2013, sf. 81-99.
- Tsakatika, Myrto: “SYRIZA’s Electoral Rise in Greece: Protest, Trust and the Art of Political Manipulation”, **South European Society and Politics**, Vol 21, Sayı 4, 2016, sf. 519 – 540.

- Tsirbas, Yannis: “The 2014 Local Elections in Greece: Looking for Patterns in a Changing Political System”, **South European Society and Politics**, Vol 20, Sayı 1, 2015, sf. 133 - 155
- Vaiou, Dina, Ares Kalandides: “Practices of collective action and solidarity: reconfigurations of the public space in crisis-ridden Athens, Greece”, **Journal of Housing and the Built Environment**, Volume 31, Sayı 3, Eylül 2016, sf. 457 – 470.
- Vasilopoulou, Sofia, D. Halikiopoulou: “In the Shadow of Grexit: The Greek Election of 17 June 2012”, **South European Society and Politics**, Vol 18, Sayı 4, 2013, sf. 523 – 542.
- Verney, Susannah: “The Eurozone’s First Post-bailout Election: The 2010 Local Government Contest in Greece”, **South European Society and Politics**, Vol 17, Sayı 2, 2012, sf. 195 – 216.
- Verney, Susannah: “‘Broken and Can’t be Fixed’: The Impact of the Economic Crisis on the Greek Party System”, **The International Spectator: Italian Journal of International Affairs**, Vol 49, Sayı 1, 2014, sf. 18 – 35.
- Vidal, Jose Antonio Cerillo: “From general strike to social strike: movement alliances and innovative actions in the November 2012 Spanish general strike”, **Interface: a journal for and about social movements**, Volume 5, Sayı 2, Kasım 2013, sf. 39 – 46.
- Woestman, Lois: “Economic Shock Therapy in the Eurozone: The Greek Case”, **Development**, Vol 55, Sayı 3, Eylül 2012, sf. 382-38.

KONFERANS BİLDİRİLERİ

Eleftheriou, Costas:

“The uneasy symbiosis: Factionalism and Radical Politics in SYNASPİSMOS”, **4th Hellenic Observatory PhD Symposium**, 2009, (Çevrimiçi)
http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/4th_%20Symposium/PAPERS_PPS/POLITICAL%20PARTIES%20II/ELEFThERIOU.pdf (Erişim Tarihi: 13. 04. 2019)

Kanellopoulos, Kostas, K. Kostopoulos:

“Alliance Building in the Greek anti-austerity campaign 2010-2012” **7th ECPR General Conference**, 4-7 Eylül 2013, Sciences Po, Bordeaux

Karamichas, John:

“Square Politics: Key Characteristics of the indignant mobilizations in Greece”, 62’nci **Political Studies Association Yıllık Uluslararası Konferansı**’nda sunulan bildiri, 1 Nisan 2012, Belfast, s. 4.

Karyotis, Georgios; Wolfgang Rüdig:

“The Three Waves of Anti-Austerity Protest in Greece, 2010-2015” **ECPR Annual Conference, Prag 2016**

Kelly, John; Kerstin Hamann:

“General Strikes in Western Europe, 1980-2008” **European Regional Congress of the International Industrial Relations Association**, Kopenhag, 2010

Lountos, Nikos:

“Minorities, Vanguard and the Counter-Hegemonic Claim. December had a Prelude”, **Rioting and Violent Protest in Comparative Perspective. Theoretical Considerations, Empirical Puzzles**, Uluslararası konferansında sunulan makale, Panteion Üniversitesi, Atina, 9-11 Aralık 2009.

Papanikolopoulos, Dimitris, V. Rongas: “SYRIZA’s electoral success as a movement effect (2010-2015)”, Uluslararası “Demokrasi Yükseliyor” konferansında sunulan bildiri, 6 – 19 Temmuz 2015, Atina, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/28593049/_SYRIZAs_electoral_success_as_a_movement_effect_2010-2015 (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Acampadas15m: Acampadas del 15-M, (Çevrimiçi) <http://acampadas15m.blogspot.com/p/acampadas-del-15-m.html> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2019)

Adalet Bakanlığı: İspanya Anayasası, (Çevrimiçi) <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%C4%B0SPANYA%20533-584.pdf> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Al Jazeera: “High police support for Greece’s Golden Dawn”, 20 Aralık 2012, (Çevrimiçi) <https://www.aljazeera.com/blogs/europe/2012/12/52586.html> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Bibliosol: “¡Mañana estaremos con la #mareamarilla”, 3 Şubat 2012, (Çevrimiçi) <https://bibliosol.wordpress.com/2012/02/04/abrazo-a-la-biblioteca-nacional/> (Erişim Tarihi: 27. 04. 2019)

Ciutadansdecatalunya: “For a new political party in Catalonia”, (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20080227060215/http://www.ciutadansdecatalunya.com/pdf/eng.pdf> (Erişim Tarihi: 08. 05. 2019)

CNN Türk:

Yunanistan’da ‘Siemens’ skandalında son durum, 28 Mayıs 2010, (Çevrimiçi)
<https://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/28/yunanistanda.siemens.skandalinda.son.durum/578105.0/index.html> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Eldiario.es:

“El 99,4% de votantes de la consulta popular en Madrid, a favor de la sanidad pública”, 12 Mayıs 2013, (Çevrimiçi)
https://www.eldiario.es/politica/votantes-consulta-popular-sanidad-publica_0_131587137.html (Erişim Tarihi: 03. 05. 2019)

El Pais:

Aumentan el voto en blanco y nulo en más de un punto, 23 Mayıs 2011, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/politica/2011/05/23/actualidad/1306104164_099870.html (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

Apoyo a la indignación del 15-M, , 5 Haziran 2011, (Çevrimiçi),
https://elpais.com/politica/2011/06/05/actualidad/1307231940_787459.html (Erişim Tarihi: 07.05. 2019)

Martin-Arroyo, Javier.: “Investigation into ERE scandal reveals cost to state of 17 million euros”, 30 Ağustos 2012, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/elpais/2012/08/30/english/1346335267_727566.html (Erişim Tarihi: 30. 04.2019)

“Las mujeres, en la marea violeta: “Quieren volver a encerrarnos en casa”, 14 Eylül 2012, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/politica/2012/09/14/actualidad/1347620208_692920.html (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

“All Caja Madrid officials who used
“black” cards targeted in abuse case”, 28
Ocak 2015, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/elpais/2015/01/28/inglish/1422443024_651959.html (Erişim
Tarihi: 30. 04. 2019)

“Podemos co-founder resigns from
leadership of anti-austerity party”, 30
Nisan 2015, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/elpais/2015/04/30/inglish/1430413868_884315.html (Erişim
Tarihi: 06. 05. 2019)

“Key figures in Spain’s huge Gürtel
corruption case get 13-year jail terms”,
10 Şubat 2017, (Çevrimiçi)
https://elpais.com/elpais/2017/02/10/inglish/1486716350_560840.html (Erişim
Tarihi: 06. 05. 2019)

Euronews:

“Greece's Golden Dawn attack market
vendors”, 9 Eylül 2012, (Çevrimiçi)
<https://www.euronews.com/2012/09/09/greece-s-golden-dawn-attack-market-vendors> (Erişim Tarihi: 05. 05. 2019)

HRI:

Interview with KKE leader Papariga
(Çevrimiçi)
http://www.hri.org/news/greek/apen/2008/08-12-12_2.apen.html#03 (Erişim
Tarihi: 25.04.2019)

İspanya İçişleri Bakanlığı

Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi)
<http://www.infoelectoral.mir.es/infoelectoral/min/busquedaAvanzadaAction.html>
(Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

Lavanguardia:

Albert Espinosa y Stéphane Hessel,
vencedores en Sant Jordi, (Çevrimiçi)
<https://www.lavanguardia.com/libros/sant-jordi/20110423/54144525663/albert-espinosa-y-stephane-hessel-vencedores-en-sant-jordi.html> (Erişim Tarihi: 21.04.2019)

Left Flank:

“Understanding PODEMOS (1/3): 15-M & counter-politics”, (Çevrimiçi)
<https://left-flank.org/2014/11/05/explaining-podemos-1-15-m-counter-politics/>
(Erişim Tarihi: 08.05.2019)

“Understanding PODEMOS (2/3): Radical Populism”, (Çevrimiçi)
<https://left-flank.org/2014/11/14/understanding-podemos-23-radical-populism/> (Erişim Tarihi: 08.05.2019)

Manifiestojuventud:

La Revolución Blanca, 10 Mart 2011, (Çevrimiçi)
<http://manifiestojuventud.blogspot.com/2011/03/la-revolucion-blanca.html>
(Erişim Tarihi: 27.04.2019)

Marea Granate:

Marea Granate Manifiesto, (Çevrimiçi)
<https://mareagranate.org/manifiesto/>
(Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)

Marx21:

“Kimse Bizi Temsil Etmiyor”:
İspanya’da 15 Mayıs Hareketi”,
(Çevrimiçi) https://marx-21.net/?page_id=360 (Erişim Tarihi: 02.05.2019)

Miguelangelmartinez.net:

Martínez López, Miguel A.; Domingo San Juan, Elena.: “Social and political impacts of the 15M Movement in Spain”, 2014, (Çevrimiçi)
<http://www.miguelangelmartinez.net/?So>

- Mkiellinikou:** [cial-and-political-impacts-of](#) (Erişim Tarihi: 07.05.2019)
- NoLesVotes:** About the Clinic, (Çevrimiçi), <http://www.mkiellinikou.org/en/presentation-of-clinic/> (Erişim Tarihi: 03. 05. 2019)
- Open Democracy:** “Spain is different”: Podemos and 15-M, 29 Mayıs 2014, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/spain-is-different-podemos-and-15m/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)
- “Podemos’ March for Change”, 31 Ocak 2015, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/podemos-march-for-change/> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)
- PODEMOS:** Podemos Örgütlenme İlkeleri, (Çevrimiçi) <https://PODEMOS.info/wp-content/uploads/2016/11/OrganisationalPrinciples.pdf>, (Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)
- Público:** Marea violeta contra los ultraconservadores, , 6 Şubat 2012, (Çevrimiçi) <https://www.publico.es/espana/marea-violeta-ultraconservadores.html> (Erişim Tarihi: 06. 05. 2019)
- “Una gran Victoria y algunas derrotas”, 28 Ocak 2014, (Çevrimiçi) <https://blogs.publico.es/otrasmiradas/1712/una-gran-victoria-y-algunas-derrotas/> (Erişim Tarihi: 04. 05. 2019)

R-Komplex:

Podemos Manifestosu, (Çevrimiçi)
<http://r-komplex.org/docs/redpolitik-sayi-1-czIEEfsrC5RPe93z.pdf> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

Rizomatica.net:

Juventud Sin Futuro (Geleceksiz Gençlik) Manifestosu (Çevrimiçi)
<http://www.rizomatica.net/manifiesto-juventud-sin-futuro/> (Erişim Tarihi: 20.04.2019)

RTVE:

Los “indignados” de Sol pasan del 22-M, 22 Mayıs 2011, (Çevrimiçi)
<http://www.rtve.es/noticias/20110523/indignados-mantiene-camapadas-durante-jornada-electoral/433957.shtml?pais=GB> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

Mas de seis millones de espanoles han participado en el Movimiento 15M, 6 Ağustos 2011, (Çevrimiçi),
<http://www.rtve.es/noticias/20110806/mas-seis-millones-espanoles-han-participado-movimiento-15m/452598.shtml> (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)

Socialist Worker (US):

“Building solidarity at the grassroots in Greece”, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi)
<https://socialistworker.org/2015/06/18/solidarity-at-the-grassroots-in-greece> (Erişim Tarihi: 01.04. 2019)

SYRIZA:

“Selanik Programı”, 13 Eylül 2014, (Çevrimiçi)
<https://www.SYRIZA.gr/article/SYRIZA---THE-THESSALONIKI-PROGRAMME.html> (Erişim Tarihi: 03. 04. 2019)

“The political resolution of the 1st congress of SYRIZA”, 5 Ağustos 2013, (Çevrimiçi) <https://left.gr/news/political-resolution-1st-congress-SYRIZA> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

Toma La Plaza:

#Acampadasol (Çevrimiçi)

<https://madrid.tomalaplaza.net/> (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

Lista de ciudades que estan tomando la plaza, (Çevrimiçi),

<https://tomalaplaza.net/lista-de-ciudades-que-ya-han-tomado-la-plaza/> (Erişim Tarihi: 24. 04. 2019)

The Guardian:

“US pressured Spain to implement online piracy law, leaked files shows”, 5 Ocak 2012, (Çevrimiçi),

www.theguardian.com/technology/2012/jan/05/us-pressured-spain-online-piracy (Erişim Tarihi: 03.05.2019)

Transform Network:

“The Greek Left in the 2012 Elections: The Return to the Class Vote”

(Çevrimiçi) <https://www.transform-network.net/en/publications/yearbook/overview/article/journal-112012/the-greek-left-in-the-2012-elections-the-return-to-the-class-vote/> (Erişim Tarihi: 08.05. 2019)

Tratarde.org:

Mover ficha: convertir la indignación en cambio político, (Çevrimiçi)

<http://tratarde.org/wp-content/uploads/2014/01/Manifiesto-Mover-Ficha-enero-de-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2019)

Viviendadigna:

Manifestacion Conjunta Por El “Derecho A Techo – Stop Especulacion” (Çevrimiçi)

<http://www.viviendadigna.org/?20062004/madrid-20062004.php> (Erişim Tarihi: 06.05.2019)

Vox Europe:

“Spain’s Icelandic Revolt”, 19 Mayıs 2011, (Çevrimiçi)

<https://voxeurop.eu/en/content/article/663631-spains-icelandic-revolt> (Erişim Tarihi: 25. 04. 2019)

Youtube:

“15M: Excellent. A Wake up call. Important”, “proyecto15Mcc”, 13 Ağustos 2013, (Çevrimiçi)
<https://www.youtube.com/watch?v=FPB9eEGqxmY> (Erişim Tarihi: 23. 04. 2019)

Juventud SIN Futuro,
“JuventudSINFuturo”, 4 Nisan 2011, (Çevrimiçi)
https://www.youtube.com/watch?v=NkH-h_MaHoI (Erişim Tarihi: 22.04.2019)

Our most important moments during 2013, “Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού Ιατρείο”, 21 Ocak 2014, (Çevrimiçi),
<https://www.youtube.com/watch?v=xWOuXLhIA7M> (Erişim Tarihi: 02. 05. 2019)

Yunanistan İçişleri Bakanlığı

Seçim Sonuçları, (Çevrimiçi)
<https://www.ypes.gr/apotelesmata-ethnikon-eklogon/> (Erişim Tarihi: 01. 05. 2019)